Міністерство освіти і науки України

Вінницький національний технічний університет

Наукові проблеми державотворення України

Міжнародна науково-практична конференція

(м. Вінниця, 7-8 листопада 2017 р.)

Матеріали конференції

Міністерство освіти і науки України

Вінницький національний технічний університет

Наукові проблеми державотворення України

Міжнародна науково-практична конференція

(м. Вінниця, 7-8 листопада 2017 р.)

Матеріали конференції

Електронне мережне наукове видання

Вінниця
ВНТУ
2017

УДК 342.5:340.12

Рекомендовано до публікації Вченою радою
Вінницького національного технічного університету
(протокол засідання Вченої ради № 5 від 30 листопада 2017 р.)

Наукові проблеми державотворення України [Електронне мережне
Н 34 наукове видання] : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Вінниця, 2017.

ISBN 978-966-641-749-0

У збірнику матеріалів конференції висвітлюються історико-політичні та правові аспекти розбудови державності; механізми інтеграції освіти, науки і бізнесу; потенціал і впровадження е-демократії та е-урядування; питання євроінтеграційного курсу України; проблеми мовної політики та збереження здоров'я нації; шляхи інноваційного розвитку освіти.

УДК 342.5:340.12

Матеріали опубліковані в авторській редакції.
Відповідальний за випуск С. Г. Денисюк

ISBN 978-966-641-749-0

© Вінницький національний
технічний університет, 2017

Організатори:

Міністерство освіти і науки України

Вінницький національний технічний університет (ВНТУ)

Державний університет «Люблінська політехніка»

Подільська Агенція Регіонального Розвитку

Експертна Юридична Служба

Громадська організація «Асоціація «Аналітикум»

Інститут соціально-гуманітарних наук ВНТУ

Оргкомітет

Голова програмного комітету

Володимир Віталійович Грабко, ВНТУ, Україна

Програмний комітет

Олександр Никифорович Романюк, ВНТУ, Україна

Сергій Володимирович Павлов, ВНТУ, Україна

Володимир Васильович Богачук, ВНТУ, Україна

Вальдемар Войцик, Державний університет «Люблінська політехніка», Польща

Софія Євгенівна Сакалош, Подільська агенція регіонального розвитку

Володимир Борисович Кащук, Експертна Юридична Служба

Голова оргкомітету

Світлана Георгіївна Денисюк, ВНТУ, Україна

Заступник голови оргкомітету

Валерій Олександрович Корнієнко, ВНТУ, Україна

Члени оргкомітету

Олена Василівна Зінько, ВНТУ, Україна

Лариса Євстахіївна Азарова, ВНТУ, Україна

Анатолій Іванович Власюк, ВНТУ, Україна

Микола Григорович Прадівлянний, ВНТУ, Україна

Микола Дем’янович Прищак, ВНТУ, Україна

Анатолій Володимирович Слободянюк, ВНТУ, Україна

Ірина Сергіївна Степанова, ВНТУ, Україна

Анатолій Іванович Теклюк, ВНТУ, Україна

Олександр Мирославович Хошаба, ВНТУ, Україна

Члени групи

Василь Іванович Ковальчук, ВНТУ, Україна

Ліана Михайлівна Нечепуренко, ВНТУ, Україна

ЗМІСТ

Пленарне засідання

Романюк О. Н., Павлов С. В., Хошаба О. М., Ціхановська О. М.
ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТИ ТА БІЗНЕСУ…….. 9
Хошаба О. М., Романюк О. Н.
ОРГАНІЗАЦІЙНА РОБОТА ЦЕНТРУ ІННОВАЦІЙ В ЕЛЕКТРОННОМУ УРЯДУВАННІ ВІННИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ……..... 15
Левченко О. В., Сакалош С. Є.
ОСНОВНІ ЗАСАДИ І ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ……. 25
Павлов С. В., Ціхановська О. М., Богачук В. В.
ІННОВАЦІЇ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПОЄДНАННЯ НАУКИ ТА БІЗНЕСУ У ВІННИЦЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ……. 29
Кащук В. Б.
ПРАВОВА ГРАМОТНІСТЬ УКРАЇНЦІВ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ…… 32

Історико-політичні аспекти розбудови української державності

Бігдай І. Л., Берген А. О.
ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ…….. 34
Богачук Г. В., Слободянюк А. В.
ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ВЛАДА»……... 38
Новицька Ю. В.
ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ (1991-2017 РР.)……..... 42
Бондар Т. С.
ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ БІЙЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ……. 46
Буряченко О. В.
ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ Й РЕПУТАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ…… 49
Годний С. П.
ЛОБІЮВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ І СУСПІЛЬСТВА……. 52
Ковальчук І. В.
РОЛЬ ГАЛИЧИНИ У ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ АВСТРІЇ ТА АВСТРО-УГОРЩИНИ (1772-1918)……. 56

Україна і Європейський союз: основи співробітництва

Симчук І. Г., Плешко О. О.
УКРАЇНА В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН…… 64

Е-демократія та сучасна Україна

Слободянюк А. В., **Волошина А. В.**
МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЗИТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ…….. 68
Слободянюк А. В., Задорожний В. М.
ВАЖЛИВІСТЬ КІБЕРЗАХИСТУ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ……. 72
Кобися І. В., Слободянюк А. В.
ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ: ПОНЯТТЯ, ПРОБЛЕМИ…….. 77
Козак І. Р., Бабін Є. В., Слободянюк А. В.
ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ: ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ, ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД, ЕТАПИ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ……. 81
Нестерук І. О., **Присяжнюк М. В.**
Е-ДЕМОКРАТІЯ ЯК ЗАСІБ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ…… 87
Похило І. Д.
Е-ДЕМОКРАТІЯ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ…… 92
Корнієнко М. В.
Е-ДЕМОКРАТІЯ: ВІД ТЕОРЕТИЧНИХ ВИТОКІВ — ДО ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ…….. 98

Соціально-економічні та культурні трансформації України під впливом ринкових реформ

Денисюк А. В.
ПОЛІТИЧНИЙ СПІЧРАЙТИНГ ЯК ОСОБЛИВА PR-ТЕХНОЛОГІЯ…… 103
Денисюк С. Г.
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ…… 107
Хоменко О. С., Слободянюк А. В.
ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК «ЧЕТВЕРТА ВЛАДА»……. 111
Аксеніна А. М.
ТЕХНОЛОГІЇ РЕКЛАМИ В КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УКРАЇНІ…….. 115

Фізична культура і спорт у сучасному українському суспільстві

Слюсар О. А., Слободянюк А. В.
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА СПОРТ У СУЧАСНОМУ УКРАНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ…….. 119
Присяжнюк М. В., Нестерук І. О.
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ……. 125
Люльчак С. О.
РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОГО СПРЯМУВАННЯ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ…… 130
Недосновнаий О. Ю., Слободянюк А. В.
СПОРТ ВИЩИХ ДОСЯГНЕНЬ ЯК СКЛАДОВА ЗМІЦНЕННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ……. 134

Мовна політика України і проблеми міжкультурної комунікації

Азарова Л. Є., Л. В. Горчинська
ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ДВОМОВНОСТІ В УКРАЇНІ……. 138
Столяренко О. В., Столяренко О. В.
МОВНА ПРОБЛЕМА І ОСВІТА В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВОТВОРЕННІ…….. 144
Stepanova I.
FOREIGN LANGUAGE LEARING AND PERSONAL DEVELOPMENT… 149
Медведєва С. О., Присяжна О. Д.
МЕТОДИ І ЗАСОБИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У НЕМОВНОМУ ВУЗІ…… 153
Пустовіт Т. М., Поздрань Ю. В.
ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНИКАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ……. 156
Varchuk L.
INTERNATIONALIZATION OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE….. 160

Сучасна освіта в Україні

Сідлецька Т. І.
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ПРОФЕСОРА П. О. АНДРІЙЧУКА…… 162
Hadaichuk N. M., Tulchak L.V.
CONCEPTUAL PRINCIPLES AND PRACTICE OF IMPLEMENTING MODERN PEDAGOGICAL APPROACHES…….. 166

М. Д. Прищак
ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ПАРАДИГМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ…….. 169
Зозуля І. Є., Мошноріз М. М.
САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ДЛЯ ІНОЗЕМЦІВ)»…… 181
Дажура О. В., Риндін С. А., Слободянюк А. В.
ПРО НОВИЙ ЗАКОН ПРО ОСВІТУ…….. 185
Hadaichuk N. M., **Kot S. O., Tulchak L. V.**
APPLICATION OF ADAPTIVE MODULAR CONTROL OF KNOWLEDGE OF FUTURE ENGINEERS IN THE PROCESS OF FOREING LANGUAGE TRAINING…….. 192
Зінько О. В.
МИСТЕЦЬКА СПАДЩИНА ХУДОЖНИКІВ ПОДІЛЛЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ……. 195
Kovalchuk M. B., Nykyporets S. S., Herasymenko N.V.
RECENT TRENDS FOR HIGHER TECHNICAL EDUCATION…… 198
Гречановська О. В.
ДО ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТЕХНІЧНИХ ВНЗ…….. 202
Ліщун О. Д.
ПРОЦЕС СОЦІАЛІЗАЦІЇ У РОБОТІ СОЦІАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ГУРТКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ…… 208
Корнієнко В. О., Пляцок М. С.
РОЗВИТОК ОСВІТИ В УКРАЇНІ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ВИМІР……. 214
Шестопал О. В., Насонова Н. А., Сенченко В. О.
РОЛЬ ДЕРЖАВИ У РЕФОРМУВАННІ ОСВІТИ ТА ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УКРАЇНІ…….. 220

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

УДК 316.42

О. Н. Романюк[1]
С. В. Павлов[1]
О. М. Хошаба[1]
О. М. Ціхановська[2]

ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТИ ТА БІЗНЕСУ

[1]Вінницький національний технічний університет
[2]Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Анотація
Проаналізовано головні тенденції у відносинах між бізнесом і освітою. Акцентовано увагу на формуванні цільових капіталів університетів, що сприятиме їх розвитку.
Ключові слова: бізнес, ІТ-фірми, ІТ-фахівці, освіта, інтеграція.

Abstract
The main tendencies in the relationship between business and education are analyzed. The emphasis is on the formation of target capital of universities, which will promote their development.
Key words: business, IT firms, IT specialists, education, integration.

Взаємодія бізнесу, виробництва та освіти – це необхідна умова ефективного розвитку суспільства. Питання підготовки потрібних економіці фахівців можливе лише за тісної взаємодії навчальних закладів і бізнесу. Вуз – виробник, а підприємство – споживач фахівців. Саме тому від ефективності зв'язків між ними залежить ступінь відповідності якості з підготовки спеціалістів побажанням роботодавця.

Бізнес є споживачем не тільки випускників освітнього закладу, аспірантів, слухачів курсів перепідготовки та підвищення кваліфікації, а й замовником науково-дослідницьких робіт. Бізнес зацікавлений у отриманні практично всіх видів освітніх послуг, наданих вищим закладом.

Сьогодні підприємству, яке хоче домогтися і втримувати лідируючу позицію на ринку, послуги ВНЗ потрібні постійно, тому необхідні тривалі і стійкі стосунки.

Освіта та наука повинні визначати пріоритети технічного прогресу. Вища школа з боку держави фінансується за залишковим принципом. Недержавні підприємств не квапляться фінансувати розвиток вітчизняної науки й освіти, бо не мотивовані державою із-за недосконалості механізму державного регулювання національної економіки.

На жаль, із-за обмеженого державного фінансування технічна оснащеність підприємств є кращою, ніж ВНЗ. Навчальні заклади оснащені застарілим обладнанням. Бізнес-структури передають ВНЗ те обладнання, яке морально

застаріле та ними не використовується. Бракує освіті і ліцензійного програмного забезпечення, яке мають ІТ-фірми.

У свою чергу, технічний прогрес вимагає від освіти розробки нових технологій, напрямів, програмного забезпечення, сучасного обладнання з метою впровадження на виробництві. Фахівці, які знають тільки минуле та сьогодення, не є конкуренто спроможними. Тому, бізнес-структури, якщо вони бажають бути лідерами на ринку та мають перспективні плани свого подальшого розвитку, повинні йти назустріч освітнім установам і допомогти їм в оснащенні новим обладнанням і програмними продуктами, які відповідають сучасним вимогам.

Для отримання прибутків бізнес відбирає найкращих випускників ВНЗ. Для цього, як правило, підприємства пропонують претенденту на робоче місце достатньо складну тестову задачу, вирішити яку можуть окремі випускники. Ті, що не пройшли тестування, шукають роботу не за спеціальністю. За даними дослідження Exploring Ukraine IT Outsourcing Industry українські вищі навчальні заклади щорічно випускають понад 16 тис. фахівців у сфері інформаційних технологій, але тільки 4-5 тис. з них працевлаштовуються за фахом.

Вчорашні студенти часто не готові до норм поведінки у бізнес-середовищі, до роботи, оскільки мало знайомі з практичною стороною своєї спеціальності. Важливо, щоб підприємства організовували короткострокові програми практичної підготовки для того, щоб випускник ВНЗ став затребуваним на ринку праці. Якщо велика корпорація може за свій рахунок доводити випускників вузів до власних стандартів, то для середніх і малих підприємств такі витрати часто є невиправданими. В цьому випадку можливо об’єднання зусиль кількох бізнес-структур.

Між стандартами вищої школи та вимогами роботодавців досі існує величезний розрив. Сучасна ситуація у народному господарстві України дотепер відчуває суттєвий розрив між тим, кого та чому вчать вищі заклади освіти, і тим, чого потребує ринок праці. Вище зазначене визиває необхідність вирішення проблеми взаємодії та взаємозв’язку ринку праці й ринку освітніх послуг. Бізнес- структури, які добре знають ситуацію на ринку праці, разом з ВНЗ повинні визначати політику у ліцензуванні освітніх послуг. Але ВНЗ при цьому не можна перетворювати в утилітарне кадрове бюро, що обслуговує окремі підприємства. ВНЗ і бізнес-структурам необхідно разом визначити потреби в кадрах для регіону.

Сучасний бізнес орієнтований на виробництво виробів, що розроблені на даний момент, реалізація яких на ринку відразу дасть прибуток. Наука є більш консервативною. Вона потребує більш тривалого часу на досягнення результату. Якщо бізнес не буде фінансувати науку, то незабаром буде досягнуто виснаження архіву готових напрацювань, що, безумовно, відобразиться, через кілька років, на розвитку бізнесу. Бізнес повинен орієнтуватися на перспективні розробки, без науки яких неможливо отримати.

Для підвищення ефективності проведення наукових робіт і заходів поряд з вузівськими аудиторіями та лабораторіями необхідно використовувати матеріально-технічну базу підприємства. Доцільно створити кластерні структури, які включають освітянські, наукові та бізнесові структури. Кластери створюються для реалізації конкретно мети, для чого можливості партнерів об'єднуються. Стійке об'єднання кількох фірм різних розмірів з університетами при спільному фінансуванні та використання матеріально-технічної бази суттєво підвищить ефективність наукових робіт і дасть можливість розробити конкурентоздатну продукцію з розробки й модернізації продукції (освітньої програми).

Для задоволення потреб бізнесу необхідно змінити дещо змінити структуру наданих освітніх послуг, збільшивши акцент на перепідготовку, на підвищення кваліфікації, другу вищу освіту та нові неконтактні форми навчання. Співробітникам сучасних підприємств необхідно постійно підвищувати кваліфікацію. Це можливо шляхом створення при ВНЗ відповідних центрів, які акумулюють найкращі світові досягнення. Один із можливих шляхів – створення спеціалізованих лабораторій відомих світових лідерів. Так, наприклад, у ВНТУ функціонує лабораторія фірми AUTODECK – світового лідера в галузі автоматизованого проектування. Не всі сьогодні знають, що продукти цієї фірми по зовнішньому вигляді виробу автоматично генерують всю документацію для виготовлення протягом кількох хвилин. У нас є також лабораторії фірм MOTOROLA, SCHNEIDER ELECTRIC. Зрозуміло, що такі лабораторії будуть обслуговувати не окремі підприємства, а їх комплекси.

При відповідному фінансування бізнес-структури можуть замовляти ексклюзивних фахівців, орієнтованих на конкретне підприємство, а ВНЗ мати полігон, яким у процесі навчання зможе «випробувати» якість і рівень своїх студентів. Така підготовка можлива при комплексному залученні викладачів ВНЗ і фахівців з підприємств. Зрозуміло, що така підготовка найбільш доцільна не для окремих осіб, а для цілої групи. У ВНТУ є досвід проведення таких занять, наприклад, з фірмою РІА. По закінченню курсів фірма РІА провела тестування і запросила кращих студентів до себе на роботу.

ВНЗ України надають своїм студентам універсальні знання, що дає їм можливість легко адаптуватися до потреб виробництва. Головна претензія роботодавців до вузів – відірваність знань, отриманих молодими фахівцями, від практики. Проявляться це може по-різному – як і невмінні поводження з сучасним устаткуванням, і у психологічної непідготовленості до реалій промислового виробництва, до керівництва робітниками, до норм поведінки у бізнес-середовищі. Виходом із ситуації може бути, по-перше, збільшення термінів і навіть поглиблення змісту виробничої практики, по-друге, поповнення викладацьких кадрів фахівцями з реального бізнесу і виробництва: найчастіше самі викладачі погано обізнаний із станом справ у тієї галузі, спеціалістів якому вони готують.

ВНЗ України готують висококваліфікованих ІТ-фахівців, що спроможні перетворити державу в одного з ІТ-лідерів Європи. За результатами 2016 року ринок ІТ-послуг збільшився до 2,9 млрд. доларів, що становить 4% ВВП країни. Не дивлячись на кризові явища в економіці України, зростання ІТ-сектору в минулому році склав 7%. За прогнозами експертів, якщо галузі не заважати розвиватися, до 2020 року вона може зрости в 2 рази

Зараз в українській ІТ-галузі працюють майже 100 тис. осіб, 420 тис. – разом з працівниками суміжних галузей. Загалом одне робоче місце в ІТ створює 3,5 робочих місць у суміжних галузях. Основними замовниками послуг з розробки ПЗ в Україні виступають компанії з США і Європи. Сьогодні ІТ-фахівці України серйозно піднімають економіку закордонних країн, розробляючи по їх замовленню унікальні продукти, які потім Україна їх купує для своїх потреб. Нажаль, Експорт ІТ-продуктів в Україні в 24 рази менший порівняно з США. Ми сьогодні програємо навіть Малайзії та Філіппінам.

Сьогодні важливо, щоб ІТ-бізнес переорієнтувався на внутрішній ринок. Сьогодні ВНЗ у стані розробити для своєї та зарубіжних країн конкурентоспроможні програмні продукти. Планується, що в 2020 році в галузі буде задіяно до 215 тис. ІТ-фахівців. Це ставить задачу суттєвого збільшення ліцензій по підготовці ІТ-фахівців.

Як показує досвід таких країн, як Ірландія, Ізраїль, Індія, Малайзія і Китай, стимулювання розвитку галузі передбачає пріоритетне розвиток напрямів, які мають високий експортний потенціал, а також залучення провідних світових виробників у сфері ІТ для розміщення на території країни своїх науково-дослідних і виробничих центрів.

В Україні діють філії понад 100 R&D центрів світових компаній з різних галузей. Важливо, щоб вони безкоштовно передали в навчальний процес свої ліцензійні програмні продукти. Зрозуміло, що випускники ВНЗ використають вивчені сучасні програмні продукти у бізнес структурах.

Пропонуються такі основні заходи.

Для забезпечення швидкого зростання якісних ІТ фахівців необхідно виділити основні напрямки в ІТ відповідно до структури ринку праці та збалансувати держзамовлення у бік найбільш затребуваних напрямків.

При розробці стандартів освіти керуватися відповідними міжнародними стандартами в нормативній частині навчального плану та регіональними потребами у виборній частини НМК в стандартах освіти для пріоритетних ІТ спеціальностей передбачити поглиблене вивчення англійської мови.

Включити представників ІТ бізнесу в експертні комісії для акредитації та подальшого ліцензування ІТ спеціальностей. Рекомендувати НМК замінити вивчення застарілих мов програмування в навчальних програмах, що є найбільш необхідними для ІТ індустрії. Потребує розвитку система прискореного перенавчання на базі раніше отриманої вищої освіти з метою отримання нової кваліфікації в ІТ. ВНЗ ширше використовувати можливості спеціалізації, як форми післядипломної освіти людей, що мають інженерну,

технологічну, фундаментальну або іншу базову ІТ освіту. ВНЗ ширше використовувати можливості підготовки для отримання другої вищої ІТ освіти за 1–2 роки при денній формі навчання і за 2–3 роки при вечірній, заочній та дистанційній формах навчання ввести доплати викладачам за наявність спеціальних сертифікатів від визнаних лідерів ІТ індустрії чи міжнародних професійних співтовариств. Розширити мережі спеціалізованих класів шкіл з підвищеною математичною і комп'ютерною підготовкою. Розробити нормативно-правові норми поглиблення взаємодії вищих навчальних закладів з роботодавцями на всіх етапах отримання вищої освіти (цільова підготовка, проведення практик, працевлаштування випускників тощо). Цільову підготовку проводити шляхом виконання найбільш підготовленими. Дозволити ВНЗ самостійно розпоряджатися наявними коштами, отриманими з позабюджетних джерел фінансування, зокрема, від ІТ бізнесу в рамках цільових програм. Застосовувати економічно обґрунтоване пільгове оподаткування ІТ компаній, які готові направляти кошти на розвиток ІТ освіти. Доручити ВНЗ розробити дистанційні курси для підготовки і підвищення кваліфікації фахівців з ІТ (за аналогією з Массачусетським технічним університетом, США). Передбачити можливість співпраці в галузі підвищення кваліфікації з провідними міжнародними ІТ корпораціями, які у значній мірі визначають розвиток технологій.

Сьогодні пропонується така форма взаємодії освіти та бізнесу – формування ендаументов (цільових капіталів) університетів. Ця форма набуває форму законопроекту і обговорюється вузівським співтовариством. Перспектива їх використання: бізнес передає вільні кошти університету, який, у свою чергу, вкладає їх в акції або цінні паперу і витрачає отримані відсотки на свої потреби. Таким чином, капітал бізнесменів працює на майбутнє, створюючи постійне підживлення університету.

Враховуючи нові умови формування та розвитку державного устрою освітні установи повинні активно вивчати професійні особливості бізнесу, підтримувати прямі контакти з працедавцями, уточнювати їх потреби в кадрах і в навчанні, організовувати виробничу практику, а згодом і працевлаштування випускників з урахуванням інтересів конкретних компаній.

Зарубіжний і вітчизняний досвід свідчить, що освіта неспроможна повною мірою розвиватися тільки на державних засадах. Для того, щоб фінансувати не процес, а результат, необхідні також цільові приватні інвестиції в освіту і науку. Істотний тягар витрат на освіту має нести бізнес, оскільки процес виконання вузом своїх статутних функцій орієнтований на досягнення громадського блага, споживання якої є загальним.

Романюк Олександр Никифорович — доктор технічних наук, професор, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: romanyuk@vntu.edu.ua

Павлов Сергій Володимирович — доктор технічних наук, професор, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: psv@vntu.edu.ua

Хошаба Олександр Мирославович — кандидат технічних наук, доцент, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: Oleksandr.Khoshaba@vntu.edu.ua

Ціхановська Олена Михайлівна — кандидат економічних наук, доцент, Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ, м. Вінниця

Romanyuk Oleksandr N. — Dr. Sc. (Eng.), Professor. The First Vice Rector on Educational and Methodic Works. The Director of the Institute of Organizational and Methodic Provision of Study. Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: Romanyuk@vntu.edu.ua

Pavlov Sergii V. — Dr. Sc. (Eng.), Professor. Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e- mail: psv@vntu.edu.ua

Khoshaba Oleksandr M. — Associate Professor of the Department of Information Security, Associate Professor of the Department of Software, Director of the Center for Innovations in Electronic Governance, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: Oleksandr.Khoshaba@vntu.edu.ua

УДК 35.01:65.01

О. М. Хошаба
О. Н. Романюк

ОРГАНІЗАЦІЙНА РОБОТА ЦЕНТРУ ІННОВАЦІЙ В ЕЛЕКТРОННОМУ УРЯДУВАННІ ВІННИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Розглянута організаційна робота Центру інновацій в електронному урядуванні Вінницького національного технічного університету. Особливий наголос зроблено на програмно-технічному рівні роботи, організації захисту інформації, використанню сучасних інноваційних засобів, роботі з викладачами, студентами та школярами. Показана практика роботи з хмарними та мобільними технологіями Google.

Ключові слова: досвід роботи центрів, інноваційні інформаційні технології, захист інформації, технології Google.

Abstract

The organizational work in the Center for Innovations in Electronic Governance of Vinnytsia National Technical University is considered. Particular emphasis was placed on the programmatic and technical level of work, information security organizations, how to use the modern innovative tools, work with teachers, students and schoolchildren. The practice of working with cloud and mobile technologies Google is shown.

Keywords: centers experience, innovative information technology, information protection, Google technology.

Співробітництво Центру

Центр інновацій в електронному урядуванні (Центр) Вінницького національного технічного університету (ВНТУ) був створений в 2016 році за підтримкою Програми Швейцарської Конфедерації. Центр тісно співпрацює з: координаторами та експертами Фонду Східна Європа; представниками Фонду InnovaBridge; представниками Інституту вищих керівних кадрів Національної академії державного управління при Президентові України; представниками регіональних Центрів інновацій в електронному урядуванні; регіональними координаторами EGAP; представниками кафедри суспільно-політичних наук ВНТУ, лабораторії Autodesk; представниками ГО «Подільська агенція регіонального розвитку» та іншими організаціями.

Організаційна робота Центру

Організаційна робота Центру складається з законодавчого, адміністративного, процедурного та програмно-технічного рівнів управління (рис. 1) для забезпечення проведення занять: слухачів курсів що сформовані за Програмою EGAP; слухачів курсів що сформовані навчально-методичним відділом ВНТУ; студентів ВНТУ та школярів які вивчають електронну демократію, урядування та сучасні інформаційні технології.

Рис. 1. Організаційна робота Центру

Законодавчий рівень організації роботи Центру передбачає виконання законодавчих документів та дотримання правил техніки безпеки, санітарних норм, пожежної безпеки.

Адміністративний рівень організації роботи Центру передбачає розробку посадових інструкцій, моделей, сценарій та правил політики безпеки.

Процедурний рівень організації роботи Центру передбачає виконання:

- правил відкриття та закриття аудиторій;
- встановлення та роботу електронної сигналізації та хмарних камер відеоспостереження (рис. 2);
- ведення журналу надання доступу до аудиторій обслуговуючому
- персоналу та викладачам (тренерам);
- ведення журналу проведення первинного та поточного інструктажу з техніки безпеки;
- ведення журналу виносу комп'ютерної техніки до сервісного ремонтного центру.

а) б

Рис. 2. Безперебійна робота хмарних камер відеоспостереження:
а) під час проведення занять; б) у нічний час (робота камер відеоспостереження здійснюється в режимі інфрачервоного випромінювання)

Програмно-технічний рівень надає можливість якісного проведення занять за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Програмно-технічний рівень передбачає виконання контролю та моніторингу за інформаційними та обчислювальними ресурсами Центру (рис. 3) та управління засобами інформаційної безпеки.

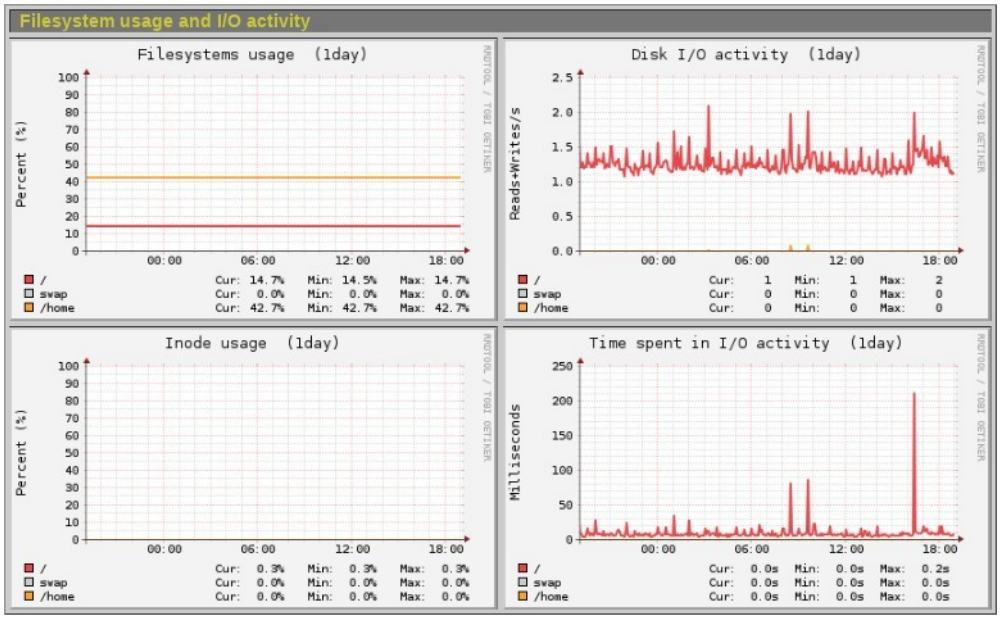

Рис. 3. Моніторинг обчислювальних та інформаційних ресурсів Центру

Моніторинг інформаційних та обчислювальних ресурсів дозволяє проводити аналіз та облік використання апаратних та програмних засобів Центру (рис. 3).

Методична робота та інноваційні підходи Центру

Методична робота Центру полягає у наданні постійно діючих семінарів та підтримку існуючих навчальних дисциплін ВНТУ, курсів студентів та школярів.

Центр надає постійно діючі семінари підвищення кваліфікації викладачів в галузі використання хмарних технологій Google в навчальному процесі:

- початковий рівень де вивчаються вільнопоширені сервіси за модулями організація роботи викладача, використання базових сервісів Google; основи дистанційної та колективної роботи з сервісами Google; використання мобільних розширень та засобів безпеки; програмування та використання прикладних скриптів Google;
- професійний рівень де вивчаються комерційні сервіси за модулями прикладне та системне програмування; системне та мережеве адміністрування, віртуалізація; інформаційна безпека; інтелектуальні системи.

Таким чином, інноваційні підходи щодо організації Центру полягають у якісному проведенню занять та тренінгів з використанням сучасних інформаційних технологій на основі:

- хмарних технологій;
- мобільний технологій;
- засобів спільної роботи викладачів (тренерів) зі студентами (слухачами).

Центр керує доменом vntu.org та записами користувачів домену Google від ВНТУ для ефективного проведення занять у комп'ютерних класах.

Центр надає консультативну допомогу з використання сучасних інформаційних технологій в навчальному процесі кафедрам ВНТУ.

В комп’ютерних класах Центру виконуються:

- курсові роботи магістрів кафедри захисту інформації;
- бакалаврські та магістерські роботи кафедр програмного забезпечення та захисту інформації;
- проводяться колоквіуми для студентів з використанням сучасних хмарних та мобільних технологій Google.

До основного програмного забезпечення серверу та робочих станцій належать операційна систем Centos 7 та система віртуалізації KVM.

В Центрі розроблено та поширюється досвід проведення тестування студентів за допомогою QR-кодів, мобільних та хмарних технологій Google (рис. 4).

а) б)

Рис. 4. Приклади використання QR-кодів: а) для тестування студентів; б) для отримання інформації відносно точки доступу wifi

В цьому випадку вдається ефективно проводити загальний аналіз відповідей (рис. 5) та можливість проводити обчислення успішності студентів (рис. 6) засобами Google.

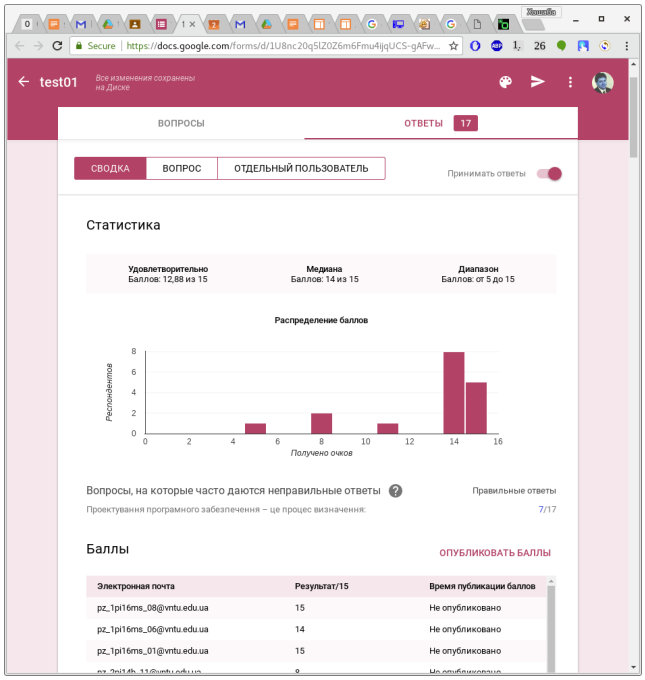

Рис. 5. Приклад форми тестування студентів

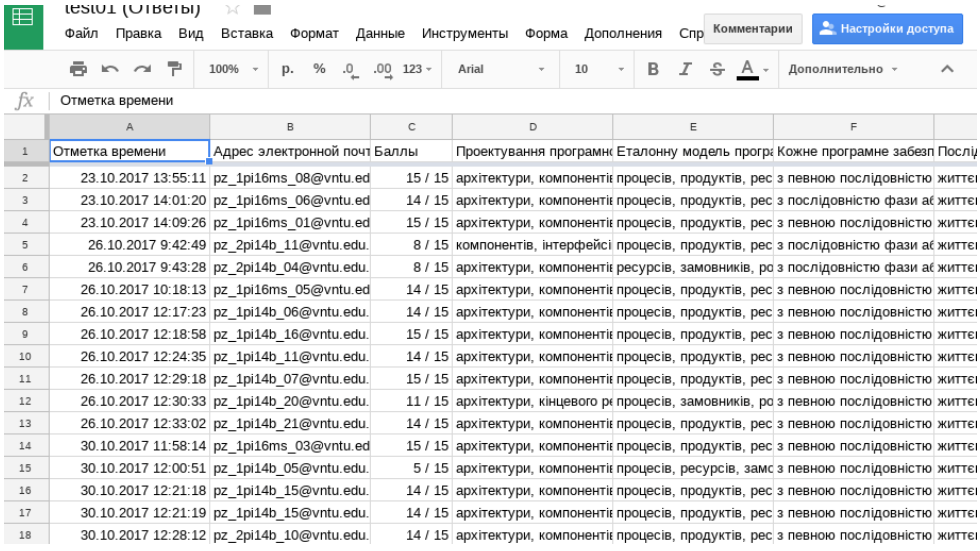

	A	B	C	D	E	F
1	Отметка времени	Адрес электронной почт	Баллы	Проектування програмнс	Еталонну модель програ	Кожне програмне забезп
2	23.10.2017 13:55:11	pz_1pi16ms_08@vntu.ed	15 / 15	архітектури, компоненті	процесів, продуктів, рес	з певною послідовністю
3	23.10.2017 14:01:20	pz_1pi16ms_06@vntu.ed	14 / 15	архітектури, компоненті	процесів, продуктів, рес	з послідовністю фази ас
4	23.10.2017 14:09:26	pz_1pi16ms_01@vntu.ed	15 / 15	архітектури, компоненті	процесів, продуктів, рес	з певною послідовністю
5	26.10.2017 9:42:49	pz_2pi14b_11@vntu.edu.	8 / 15	компонентів, інтерфейсі	процесів, продуктів, рес	з послідовністю фази ас
6	26.10.2017 9:43:28	pz_2pi14b_04@vntu.edu.	8 / 15	архітектури, компоненті	ресурсів, замовників, ро	з послідовністю фази ас
7	26.10.2017 10:18:13	pz_1pi16ms_05@vntu.ed	14 / 15	архітектури, компоненті	процесів, продуктів, рес	з певною послідовністю
8	26.10.2017 12:17:23	pz_1pi14b_06@vntu.edu.	14 / 15	архітектури, компоненті	процесів, продуктів, рес	з певною послідовністю
9	26.10.2017 12:18:58	pz_1pi14b_16@vntu.edu.	15 / 15	архітектури, компоненті	процесів, продуктів, рес	з певною послідовністю
10	26.10.2017 12:24:35	pz_1pi14b_11@vntu.edu.	14 / 15	архітектури, компоненті	процесів, продуктів, рес	з певною послідовністю
11	26.10.2017 12:29:18	pz_1pi14b_07@vntu.edu.	15 / 15	архітектури, компоненті	процесів, продуктів, рес	з певною послідовністю
12	26.10.2017 12:30:33	pz_1pi14b_20@vntu.edu.	11 / 15	архітектури, кінцевого р	процесів, замовників, ро	з певною послідовністю
13	26.10.2017 12:33:02	pz_1pi14b_21@vntu.edu.	14 / 15	архітектури, компоненті	процесів, продуктів, рес	з певною послідовністю
14	30.10.2017 11:58:14	pz_1pi16ms_03@vntu.ed	15 / 15	архітектури, компоненті	процесів, продуктів, рес	з певною послідовністю
15	30.10.2017 12:00:51	pz_1pi14b_05@vntu.edu.	5 / 15	архітектури, компоненті	процесів, ресурсів, замс	з певною послідовністю
16	30.10.2017 12:21:18	pz_1pi14b_15@vntu.edu.	14 / 15	архітектури, компоненті	процесів, продуктів, рес	з певною послідовністю
17	30.10.2017 12:21:19	pz_1pi14b_15@vntu.edu.	14 / 15	архітектури, компоненті	процесів, продуктів, рес	з певною послідовністю
18	30.10.2017 12:28:12	pz_2pi14b_10@vntu.edu.	14 / 15	архітектури, компоненті	процесів, продуктів, рес	з певною послідовністю

Рис. 6. Приклад отримання зведеної відомості для проведення обчислень успішності студентів

Заслуговує на себе увагу досвід контролю та моніторингу обчислювальних та інформаційних ресурсів Центру за допомогою системи Ansible що дозволяє проведенню автоматичного (без втручання людини) операціям:

- включення та виключення комп’ютерної техніки за розкладом або у довільний час (рис. 7);
- встановлення та оновлення операційних систем, системного та прикладного програмного забезпечення (рис. 8, 9);
- управління системою віртуалізації щодо завантаження операційних систем (рис. 10).

```
PLAY [localhost] ***********************************************************

TASK [Gathering Facts] *****************************************************
ok: [localhost]

TASK [check for update all] ************************************************
changed: [localhost] => (item=40:8d:5c:7d:c0:61)
changed: [localhost] => (item=40:8d:5c:7c:ef:e1)
changed: [localhost] => (item=40:8d:5c:7d:8b:cd)
changed: [localhost] => (item=40:8d:5c:7d:8b:57)
changed: [localhost] => (item=40:8d:5c:7c:f0:0d)
changed: [localhost] => (item=40:8d:5c:7c:f0:29)
changed: [localhost] => (item=40:8d:5c:7d:8b:5c)
changed: [localhost] => (item=40:8d:5c:7c:ef:01)
changed: [localhost] => (item=40:8d:5c:7d:8b:ca)
changed: [localhost] => (item=40:8d:5c:7d:c0:5c)

PLAY RECAP *****************************************************************
localhost                  : ok=2    changed=1    unreachable=0    failed=0
```

Рис. 7. Процес включення комп'ютерної техніки класу 8109

upgradecl0.yml buffers

```yaml
---
- hosts: cl0
  remote_user: root
  tasks:

  - name: Updates System for Centos systems
    yum: name=* state=latest update_cache=yes
    when: ansible_distribution == "CentOS"

  - name: Updates System for Debian systems
    apt: upgrade=dist update_cache=yes
    when: ansible_distribution == "Debian"

  - name: Upgrade all packages in Centos
    yum:
      name: '*'
      state: latest
    when: ansible_distribution == "CentOS"

  - name: Upgrade all packages in Debian
    apt:
      name: '*'
      state: latest
    when: ansible_distribution == "Debian"
```

NORMAL upgradecl0.yml yaml utf-8[unix] 100% ≡ 25/25 : 1

Рис. 8. Приклад вихідного коду оновлення операційної системи

installcl0.yml buffers

```yaml
---
- hosts: new
  remote_user: root
  tasks:

  - name: Install basic packages
    action: >
      {{ ansible_pkg_mgr }} name={{ item }} state=present update_cache=yes
    with_items:
      - vim
      - git
      - qemu-kvm
      - libvirt
      - virt-install
      - bridge-utils
      - virt-manager
```

NORMAL inst/installcl0.yml yaml utf-8[unix] 100% ≡ 17/17 : 1 ≡ [12]tra…

'inst/installcl0.yml" 17L, 309C written

Рис. 9. Вихідний код встановлення системного та прикладного програмного забезпечення

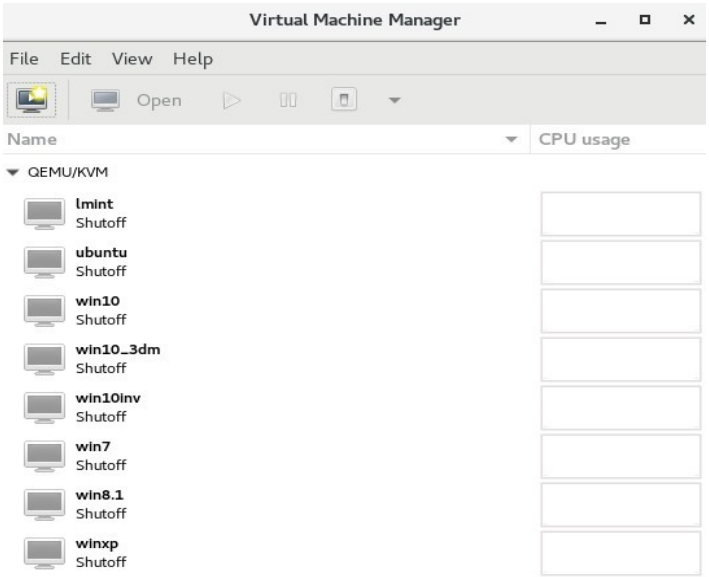

Рис. 10. Зовнішній вигляд системи віртуалізації для завантаження операційних систем

Сучасні засоби захисту інформаційних ресурсів

В Центрі впроваджені сучасні засоби захисту інформаційних ресурсів. За допомогою системних бібліотек Google та мобільних технологій впроваджена двофакторна модель реєстрації персоналу який обслуговується на сервері Центру (рис 11, 12).

```
[khoshaba@c222 ~]$ host yahoo.com
yahoo.com has address 98.138.253.109
yahoo.com has address 206.190.36.45
yahoo.com has address 98.139.180.149
yahoo.com has IPv6 address 2001:4998:c:a06::2:4008
yahoo.com has IPv6 address 2001:4998:44:204::a7
yahoo.com has IPv6 address 2001:4998:58:c02::a9
yahoo.com mail is handled by 1 mta7.am0.yahoodns.net.
yahoo.com mail is handled by 1 mta5.am0.yahoodns.net.
yahoo.com mail is handled by 1 mta6.am0.yahoodns.net.
[khoshaba@c222 ~]$ ssh -p 20022 bs.vntu.org
Password:
Verification code:
```

а)

```
[khoshaba@c222 ~]$ host yahoo.com
yahoo.com has address 98.138.253.109
yahoo.com has address 206.190.36.45
yahoo.com has address 98.139.180.149
yahoo.com has IPv6 address 2001:4998:c:a06::2:4008
yahoo.com has IPv6 address 2001:4998:44:204::a7
yahoo.com has IPv6 address 2001:4998:58:c02::a9
yahoo.com mail is handled by 1 mta7.am0.yahoodns.net.
yahoo.com mail is handled by 1 mta5.am0.yahoodns.net.
yahoo.com mail is handled by 1 mta6.am0.yahoodns.net.
[khoshaba@c222 ~]$ ssh -p 20022 bs.vntu.org
Password:
Verification code:
Last login: Mon Oct 30 16:14:17 2017 from c222.ci.lan
[khoshaba@bs ~]$
```

б)

Рис. 11. Приклад використання двофакторної моделі реєстрації користувача на сервері Центру: а) до введення верифікаційного коду; б) після введення верифікаційного коду

Рис. 12. Приклад отримання верифікаційного коду на смартфон користувача

Гігабітна корпоративна комп'ютерна мережа Центру має такі власні сервіси як DNS, DHCP, Proxy, VPN, vnc та інші які надають можливість впроваджувати модель двофакторного захисту інформаційних ресурсів (рис 13).

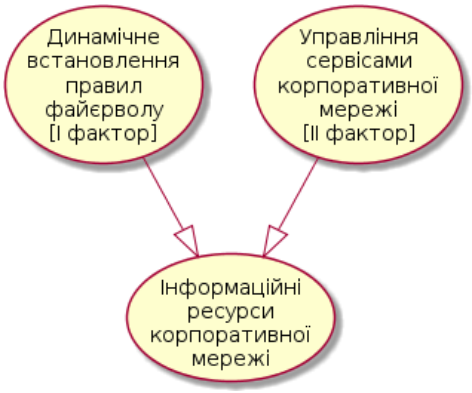

Рис. 13. Модель двофакторного захисту інформаційних ресурсів

Висновки

Таким чином, Центр здійснює якісну підготовку слухачів, викладачів, студентів та школярів за допомогою сучасних хмарних та мобільних технологій.

ВНТУ надає всі можливості для розвитку Центру та впровадження інноваційних інформаційних технологій.

Хошаба Олександр Мирославович — доцент кафедри захисту інформації, доцент кафедри програмного забезпечення, директор Центру інновацій в електронному урядуванні, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: Oleksandr.Khoshaba@vntu.edu.ua

Романюк Олександр Никифорович — перший проректор з науково-педагогічної роботи по організації навчального процесу та його науково-методичного забезпечення, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: Romanyuk@vntu.edu.ua

Khoshaba Oleksandr M. **—** Associate Professor of the Department of Information Security, Associate Professor of the Department of Software, Director of the Center for Innovations in Electronic Governance, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: Oleksandr.Khoshaba@vntu.edu.ua

Romanyuk Oleksandr N. — Dr. Sc. (Eng.), Professor. The First Vice Rector on Educational and Methodic Works. The Director of the Institute of Organizational and Methodic Provision of Study. Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: Romanyuk@vntu.edu.ua

УДК 35.01:65.012.1:519

О. В. Левченко
С. Є. Сакалош

ОСНОВНІ ЗАСАДИ І ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Громадська організація «Подільська агенція регіонального розвитку»

Анотація

У доповіді розглянуто основні засади і особливості застосування інструментів електронної демократії. Основний акцент доповіді полягає у необхідності використання ефективних механізмів для функціонування інструментів електронної демократії.

Ключові слова: електронна демократія, е-урядування, е-партисипація, е-участь, інструменти е-демократії, процесс прийняття рішень, демократія, громадяни.

Abstract

This speech is focused on the main principles and peculiarities of e-democracyinstrument usage. The primary topic isthe effective usage of e-democracytools and the creation of mechanisms for proper use.

Keywords: electronic democracy, e-governance, e-participation, e-democracy tools, decision-making process, democracy, civil society.

Інструменти електронної демократії – це одна із існуючих можливостей для громадян сприяти процесам прийняття рішень на локальному, регіональному та національному рівнях. Відповідно до результатів досліджень Організації Об'єднаних Націй стосовно Індексу з електронного урядування за 2 роки з 2014 до 2016 року Україна піднялась на двадцять п'ять позицій (з 87 на 62 місце із 193 країн-членів ООН) у загальному рейтингу і на сорок п'ять позицій в Індексі е-участі (з 77 на 32 місце із 193 країн-членів ООН) [1].

Це свідчить про те, що окрім традиційних механізмів офлайн демократії, громадяни мають можливість долучатись до процесів державотворення через використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), а саме за допомогою інструментів електронної демократії.

В Рекомендаціях Ради Європи щодо електронної демократії (Recommendation CM/Rec (2009) зазначено, що основним завданням електронної підтримки демократії – це посилення демократії, демократичних інститутів та процесів, поширення демократичних цінностей [2].

В Білій книзі державної політики з електронної демократії зазначається, що е-демократія тісно пов'язана із «добрим урядуванням», тобто здійснення влади у електронній формі повинно спиратись на принципи результативності, ефективності, участі, прозорості, підзвітності. Е-демократія повинна підтримувати та впроваджувати фундаментальні свободи, права людини, включаючи свободу доступу до інформації [3].

Важливо й те, що для ефективного використання інструментів електронної демократії, у формування та впровадження процесів електронної демократї повинні долучатись всі зацікавлені сторони, а процес прийняття державотворчих рішень повинен відбуватись за згодою як органів влади, так і громадянського суспільства.

Окрім рекомендацій, Радою Європи розроблено детальний план впровадження політики е-демократії – Керівництво №1 до Рекомендацій «Загальні інструменти та принципи для електронної демократії». Зокрема визначено чіткий перелік інструментів е-демократії, який розширює той, що подано у Рекомендаціях: (1) е-політичні компанії; (2) е-управління стосунками із громадянами (E-CiRM); (3) е-скарги; (4) е-консультації; (5) е- консульство/ посольство; (6) веб-трансляції та е-демократія; (7) е-дискусії; (8) е-ініціативи; (9) е-журналістика; (10) Ігри та е-демократія; (11) е- правосуддя; (12) е-законотворення; (13) е-омбудсмен; (14) е-партія; (15) е- петиція; (16) е-політик; (17) е-парламент; (18) е-просторове планування; (19) е-голосування; (20) взаємодія з громадянами на локальному рівні (G2C / C2G); (21) інструменти інформаційного менеджменту; (22) е-участь у бюджетному процесі; (23) е-менеджмент внутрішньопартійного життя; (24) єдиний урядовий портал; (25 електронна демократія соціальних мереж; (26) навігатор виборів [3].

В рамках Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2013-2020 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 року, одним із вказаних заходів у сфері електронної демократії є «активне використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення участі громадян та організацій у формуванні та реалізації державної політики, у тому числі шляхом підтримки пілотних інтернет-проектів» [4].

Відповідно до дослідження Організації Об’єднаних Націй стосовно Індексу з електронного урядування, найбільш поширеними інструментами і заходами електронної участі у світі є: забезпечення наявної інформації в Інтернеті, в тому числі відкритих урядових даних; е-кампанії, електронні петиції; спільне виробництво (практика надання державних послуг, в якій громадяни беруть участь у створенні державної політики та послуг) і спільне електронне середовище, в тому числі існування інноваційних просторів, хакатонів, краудфандинг; публічні політичні дискурси, включаючи краудсорсинг, онлайн консультації та обговорення, візуалізацію аргументів; е-опитування, електронне голосування [1].

З-поміж існуючих інструментів е-демократії в Україні можна виокремити е-петиції та звернення, громадські та експертні е-консультації, е-голосування як пілотні проекти в ВНЗ, електронні дискусійні форуми, е-опитування та учасницьке бюджетування за допомогою ІКТ, електронні платформи,а також інтерактивні засоби, що надають можливість брати участь у міському плануванні та ряд інших.

Проте, для підвищення ефективності використання інструментів е-демократії, а також для залученняг громадян до процесу прийняття рішень як офлайн, так і онлайн, варто використовувати таку схему е-участі: е-інформація – заохочення участі громадян шляхом постачання інформації та надання доступу до інформації без запиту; е-консультації – заохочення громадян до внесення пропозицій та обговорення питань публічної політики та послуг, е-прийняття рішень – уповноваження громадян до спільної розробки варіантів політики, спільного постачання окремих компонентів послуг.

Проте, варто дотримуватись відсоткового співвідношення цих процесів: процес поширення інформації має складати 70% часу, процес консультування – 20%, а безпосередньо процес прийняття рішень повинен становити 10% часу.

Відповідно, такий механізм надає можливість отримати достатню кількість інформації про суть питання, залучити усі зацікавлені сторони, знайти консенсус у спірних питаннях та прийняти ефективне рішення. Використання ІКТ дасть змогу оптимізувати такі процеси, а самі інструменти електронної демократії сприятимуть залученню все більшого кола осіб.

Участь громадян в процесі прийняття рішень є невід'ємною складовою демократичного суспільства. Із розвитком інформаційно-комунікаційних технологій (далі − ІКТ), цей процес поступово переноситься в віртуальну площину, що сприяє підвищенню прозорості, доступності та підзвітності органів влади.

Тому, напрямком для подальшої діяльності у сфері е-демократії може стати перехід від підходу «уряд для нас» до підходу «уряд з нами», що свідчитиме про співпрацю громадського сектору, бізнесу та влади. В такому випадку державні органи матимуть змогу стати інноваційною платформою, яка об'єднуватиме різних стек холдерів та партнерів. Проте, подальшого прогресу можна буде досягти лише, якщо всі три складові е-партисипації будуть реалізовуватись. Забезпечення інформацією в режимі онлайн, у поєднанні з громадськими консультаціями та електронним прийняттям рішень зробить процес прийняття рішення ефективним, оперативним, прозорим та відкритим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. United Nations E-Government Survey 2016. E-Governmentin Support of Sustainable Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://workspace.unpan.org/sites /Internet/Documents/UNPAN96407.pdf (дата звернення 30.10.2017). – Назва з екрана.

2. Recommendation CM/Rec (2009) 1 of the Committee of Ministerstomem berstateson electronic democracy (e-democracy) (Adopted by the Committee of Ministerson 18 February 2009 atthe 1049th meeting of the Ministers' Deputies) [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Ради Європи // Режим доступу: http://www.coe.int/t/dgap/democracy/Activities/ GGIS/CAHDE/Default_en.asp (дата звернення 30.10.2017). – Назва з екрана.

3. Біла книга державної політики з електронної демократії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2016/02/Elektronna-demokratiya.pdf (дата звернення 01.11.2017). – Назва з екрана.

4. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80 (дата звернення 01.11.2017). – Назва з екрана.

Левченко Олег Васильович — аспірант кафедри інформаційної політики та електронного урядування Національної академії державного управління при Президентові України, член правління ГО «Подільська агенція регіонального розвитку», м. Вінниця

Сакалош Софія Євгеніївна — магістр міжнародних відносин, керівник Лабораторії електронної демократії ГО «Подільська агенція регіонального розвитку», м. Вінниця, s.sakalosh@pard.org.ua

Науковий керівник: ***Карпенко Олександр Валентинович*** — доктор наук з державного управління, завідувач кафедри інформаційної політики та цифрових технологій Національної академії державного управління при Президентові України, м. Київ

Levchenko O. V. — postgraduate student of the Department of Information Policy and Electronic Governance at National Academy for Public Administration under the President of Ukraine,Executive director of NGO «Podolian agency for regional development», Vinnytsia

Sakalosh S. Ye. — master degree in the international relations, project manager in the sphere of e-governance of NGO «Podolian Agency for Regional Development», Vinnytsia

Supervisor: ***Karpenko O. V.*** — doctor of sciences of Public Administration, Head of the Information Policyand e-Government Department National Academy of Public Administration, Office ofthe President of Ukraine, Kyiv

УДК 316.42

С. В. Павлов[1]
О. М. Ціхановська[2]
В. В. Богачук[1]

ІННОВАЦІЇ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПОЄДНАННЯ НАУКИ ТА БІЗНЕСУ У ВІННИЦЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

[1]Вінницький національний технічний університет
[2]Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Анотація

Проаналізовано умови поєднання можливостей бізнесу з науковими досягненнями ВНЗ для підготовки високо кваліфікованих кадрів. Акцентовано увагу на тому, що актуальним є завдання на основі наявного високого наукового потенціалу побудувати інноваційно-орієнтовану економіку в Україні, яка буде конкурувати з економікою провідних країн світу.

Ключові слова: наука, бізнес, ВНТУ.

Abstract

The conditions of combining business opportunities with academic achievements of higher educational institutions for the training of highly skilled personnel are analyzed. The emphasis is placed on the fact that the task based on the existing high scientific potential is to build an innovation-oriented economy in Ukraine that will compete with the economy of the leading countries of the world.

Key words: science, business, VNTU.

Сьогодні проблема, яка пов’язана з питаннями розвитку науково-промислового потенціалу України на сьогодні є дуже актуальною. Прагнення університетів до впровадження та комерціалізації науково-технічних розробок, що відповідають світовому рівню, є надійною запорукою економічного розвитку держави.

Символічно, що питання, які обговорюються на цій конференції, перебувають у контексті основних завдань імплементації Закону України від 26.11.2015 року «Про наукову та науково-технічну діяльність» через відновлення економічного зростання й модернізації економіки в контексті організації наукових досліджень у системі вищої освіти через отримання нових можливостей щодо статусу наукових установ і науковців, базового фінансування науки, більш глобальної інтеграції з академічними установами, комерціалізації науки та трансферу технологій.

Україна має достатній потенціал для прискореного розвитку діяльності за приоритетними науковими напрямами, серед яких фундаментальна наука, енергозбереження, інформаційні технології, раціональне природокористування, профілактика і лікування найпоширеніших

захворювань, найсучасніші інформаційні та комунікаційні технології, нові речовини і матеріали.

Сьогодні створюються правові, економічні і організаційні умови для активізації розвитку дослідницької діяльності у вищих навчальних закладах, стимулювання розвитку та підтримки провідних наукових шкіл і закріплення молодих талановитих кадрів у науці.

В новій редакції Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» зазначений механізм стимулювання університетів до пошуку партнерів, що впроваджуватимуть технології та випускатимуть інноваційну продукцію, висунуті вимоги у створенні технологій, що матимуть високий потенціал для їх подальшого впровадження на підприємствах та оптимізації тематики наукових досліджень.

Поруч з прийняттям нової редакції Закону України «Про інноваційну діяльність» це дозволить створити сприятливі умови для активізації інноваційної діяльності в Україні та прискорить процеси, пов'язані з переходом економіки України на інноваційну модель розвитку, призведе до збільшення інноваційної активності промислових підприємств та обсягів фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності; сприятиме підвищенню компетенції усіх причетних до провадження інноваційної діяльності учасників та формуванню в Україні інноваційно-сприятливого середовища щодо розширеного відтворення інноваційного процесу: «ідея – дослідження – виробництво – реалізація на ринку».

В цьому контексті науково-дослідницька діяльність у Вінницькому національному технічному університеті проводиться відповідно до Законів України, Постанов Кабінету Міністрів України, розпорядчих документів Міністерства освіти і науки України, положень та нормативних документів, що регламентують основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності. Вінницький національний технічний університет з метою ефективного використання бюджетних коштів у виконання науково-дослідних робіт та отримання вагомих наукових результатів протягом останніх двох років здійснює заходи щодо переорієнтації тематики наукових досліджень і розробок та удосконалення організації їх наукового процесу, зокрема: забезпечення формування тематики наукових досліджень і розробок відповідно до профілю вищого навчального закладу; забезпечення співвідношення фундаментальних досліджень та прикладних досліджень і розробок, а саме 30 на 70, також залучення госпдоговорного фінансування.

Основні наукові напрями досліджень університету відповідають пріоритетним напрямам розвитку науки і техніки, визначеними у Законі України «Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки».

На основі багаторічних теоретичних і прикладних досліджень та розробок в університеті сформувались визнані в Україні та за її межами наукові школи, які створюють основний науковий потенціал університету:

У ВНТУ інтенсивно проводяться дослідження у напрямку створення оптичних біомедичних технологій для діагностування людини та подальшого фізіотерапевтичного впливу. Проблеми, а саме розвитку діагностичної та фізіотерапевтичної апаратури, випливають із задач у сфері науки та техніки, сформульованих відповідно до Закону України № 2623-III від 11 липня 2001 року «Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки», а також фаховим напрямком Міністерства освіти та науки «Новітні біотехнології: діагностика і методи лікування найпоширеніших захворювань».

Як приклад, за останнє десятиріччя у ВНТУ набули широкого застосування оптичні методи формування пошарових зображень біологічних об'єктів. Оптична медична діагностика використовує різні спектральні і лазерні методи, включаючи спектрофотометрію ближнього інфрачервоного діапазону, флуоресцентну лазерну спектроскопію, оптичну когерентну та дифузійну томографію, фотоплетизмографію, конфокальну спектроскопію, оптоакустичну томографію, фотон-кореляційну спектроскопію, допплерівську візуалізацію та спекл-моніторинг біологічних потоків.

Разом з тим, попри незаперечні здобутки, залишається одне з основних завдань, яке конче потребує вирішення – це заінтересувати бізнес інвестувати в наукові розробки не тільки нашого університету, але всіх інших. На превеликий жаль, університети не мають достатньо коштів для доведення отриманих наукових результатів до продукту, готового до впровадження. А бізнес від нас чекає саме кінцевого, готового продукту.

Висновок

Нині перед усіма нами стоїть важливе завдання – на базі наявного високого наукового потенціалу побудувати інноваційно-орієнтовану економіку, яка буде конкурувати з економікою провідних країн світу.

Павлов Сергій Володимирович — доктор технічних наук, професор, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: psv@vntu.edu.ua

Ціхановська Олена Михайлівна — кандидат економічних наук, доцент, Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Богачук Володимир Васильович — кандидат технічних наук, доцент, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

УДК 32

В. Б. Кащук

ПРАВОВА ГРАМОТНІСТЬ УКРАЇНЦІВ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ

Експертна юридична служба брокер

Анотація

У статті проаналізовано роль і рівень правових знань українців. Запропоновано проведення соціального проекту «Всеукраїнський правовий диктант» як ефективної технології підвищення правової грамотності громадян.

Ключові слова: правова грамотність, правовий диктант, правосвідомість, правова освіта, Експертна юридична служба, Експертна юридична служба брокер.

Abstract

The article analyzes the role and level of legal knowledge of Ukrainians. The social project «All-Ukrainian legal dictation» was proposed as an effective technology for raising the legal literacy of citizens.

Key words: legal literacy, legal dictation, legal awareness, legal education, expert legal service, expert legal service broker.

Питання підвищення рівнів правової культури і свідомості громадян є постійно актуальним. Адже від правових знань залежить і якість життя людини, і побудова правової держави. Загалом правова освіта може розглядатися як система виховних і навчальних дій, спрямованих на створення умов для формування: поваги до права; власних уявлень і настанов, заснованих на сучасних правових цінностях суспільства; концепцій, достатніх для захисту прав, свобод і законних інтересів особи та правомірної реалізації її громадянської позиції.

Умовами успішного формування системи правової освіти слід вважати: створення й діяльність громадських організацій (можливо, на базі великих юридичних центрів), що беруть участь у різних соціальних проектах; навчальні курси, що забезпечують профільне розширення й поглиблення уявлення про право як особистий соціальний інститут, феномен правової культури, її принципи, особливості регулювання різних форм суспільних відносин, особливо в політичній та економічній сферах для широкого загалу.

Одним із механізмів вивчення і, одночасно, підвищення рівня правової культури і свідомості, є опитування громадян з важливих юридичних питань. Так, Експертна юридична служба запропонувала проект, який активно підтримувався громадськістю.

25 жовтня 2017 року у Вінницькому національному технічному університеті пройшов вперше соціальний проект «Всеукраїнський правовий диктант». Вінниця стала одним з дев'яти міст (Київ, Одеса, Львів, Тернопіль, Житомир, Маріуполь, Чернігів, Черкаси), мешканці яких мали можливість перевірити свої правові знання за допомогою тестів.

Це унікальний проект, метою якого є дослідження рівня правової грамотності громадян України, а також надання можливості кожному, хто бажає, пройти тестування та отримати результати своїх індивідуальних знань у галузі права. За підсумками проекту будуть сформовані пропозиції для державних органів влади, що дадуть можливість суттєво підвищити рівень правової грамотності громадян України. Кожен громадянин зможе перевірити свій рівень правової грамотності з 5-ти публічних галузей права: сфери фінансів, сфери здоров'я, соціальної сфери, особистої сфери та сфери безпеки. За результатами проекту буде створена загальна карта правового здоров'я населення України.

Вінницький національний технічний університет підтримав проект Всеукраїнський правовий диктант у статусі партнера! Інформаційними партнерами також виступили інформаційні канали ВінницяОК, ВІТА ТБ та інформаційна агенція RIA. У Вінниці участь в проекті взяли більше 100 громадян, віком від 17 до 60 років. Кожен з них отримає карту свого правового здоров'я, яка допоможе зрозуміти ризики, які можуть їх очікувати в повсякденному житті. Організатором проекту стала Експертна юридична служба України (ELS Ukraine) http://www.els24.com.ua/, яка вже більше семи років здійснює дистанційне юридичне обслуговування своїх клієнтів в форматі 24/7/365. Станом на 2017 рік в Компанії ELS обслуговується 18 тис. українців.

На всеукраїнському рівні проект підтримав громадський діяч, актор та режисер Кримського походження Ахтем Сеітаблаєв та Голова правління ГО «Громадське радіо» Андрій Куликов. «Правові диктанти, з одного боку, є зрізом правових знань суспільства, з іншого, – важливою складовою підвищення правової культури, без якої неможливі позитивні зміни в нашій країні», – Ахтем Сеітаблаєв, Генеральний директор ДП «Кримський дім».

Цілком очевидно, що Всеукраїнський правовий диктант стане щорічним заходом. І наступну перевірку своїх знань в галузях права можливо буде здійснити у квітні 2018 року, а зареєструватись появиться можливість з лютого на сайті http://www.vpd.in.ua.

Отже, Всеукраїнський правовий диктант виявися ефективною просвітницькою акцією, що покликана привернути увагу громадян до питань юридичної грамотності. Результати дослідження показали, що приблизно на 50% питань були надані вірні відповіді, що свідчить про актуальність роботи у галузі правової освіти. Можна констатувати, що відповідний до вимог цивілізованого суспільства рівень правової освіти й достатній для розвитку громадянського суспільства рівень правової освіченості конкретного громадянина, безперечно, сприятимуть ефективному полілогу держави, влади, науки та людини.

Кащук Володимир Борисович — представник Експертної юридичної служби брокер, м. Київ, email : vk@elsbroker.com.

Kashchuk Volodymyr B. — representative of the Expert Legal Service Broker, Kyiv, email : vk@elsbroker.com.

УДК 327

І. Л. Бігдай
А. О. Берген

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Розглянуто основні проблеми та протидії корупції в органах державної влади та основні державні структурні організації протидії корупції в Україні. Здійснено аналіз корупції в Україні і виділено негативні та позитивні зрушення в напрямку її протидії.

Ключові слова: корупція, протидія, органи державної влади, антикорупція.

Abstract

The main problems and counteraction to corruption in public authorities and the main state structural organizations of combating corruption in Ukraine are considered. The analysis of corruption in Ukraine was carried out and negative and positive changes were made in the direction of its counteraction.

Keywords: corruption, counteraction, state authorities, anticorruption.

Проблема протидії корупції сьогодні – це питання майбутнього благополуччя українського суспільства. Корупція є однією із найважливіших проблем, які намагається розв'язати сучасна українська держава в умовах співробітництва з країнами ЄС [1, с. 1]. Актуальність даної теми зумовлюється тим, що корупція підриває імідж України на міжнародній арені, викликає недовіру між державною владою та громадянським суспільством, а найголовніше – негативно впливає на макро- та мікроекономічні процеси [2, с. 1]. Сучасна влада називає подолання корупції головним пріоритетом. Тому розробка та впровадження заходів антикорупційної стратегії є одним із першочергових завдань, які постають перед політиками.

Почнемо з визначення поняття корупція. Згідно із Законом України «Про запобігання корупції», це використання особою (зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону), наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [3]. Вона має різні прояви і, відповідно, передбачаються різні види покарань.

За Нікколо Макіавеллі, корупція – це використання публічних можливостей з приватною метою. Історія корупції сягає сивої давнини, часів Гомера. В «Іліаді» славетний історик описує суперечку між Одіссеєм і Аяксом за право успадкувати зброю Ахілла. Одіссей підкуповує суддів, і ті присуджують зброю йому. Ще раніше три богині – Афіна, Гера й Афродіта пропонують, кожна зокрема, Парису, призначеному Зевсом суддею між ними, хабара за золоте яблуко, що має дістатися найпрекраснішій з них.

Про римського імператора Веспасіана розповідають, що коли до нього звернувся його близький друг із проханням улаштувати на прибуткову посаду свого родича, то Веспасіан, запідозривши, що друг братиме хабара, зустрів прохача і, узявши в нього гроші, дав йому посаду. Через деякий час друг імператора запитав: як там справи в мого родича? На що Веспасіан відповів: не турбуйся, він уже мій родич. Як бачимо, першими хабарниками були судді і носії влади.

Проте чому цей феномен є таким «живучим» й нині? Чому не вдається швидко подолати корупцію в Україні? Як зазначають деякі аналітики, корупція є частиною української ментальності, що пов'язано зі стратегією виживання. Боротися з корупцією – це, перш за все, змінювати самих себе. Зараз неможливо ефективно боротися з корупцією за допомогою різних інститутів. Вони трансформуються і перекручуються, тому що стратегія виживання домінує у більшості. Проблема корупції – це відображення всіх наших властивостей нинішнього моменту. Боротьба з корупцією є евфемізмом. Це боротьба з цінностями виживання, які сповідує більшість населення. І у короткостроковій перспективі цю ситуацію змінити не вдасться. Це буде тривалий процес. Ті інститути для боротьби з корупцією, які зараз впроваджуються, будуть ще змінюватися. Багато разів ми будемо починати спочатку. Тому що вони впроваджуватися тільки тією мірою, якою наша стратегія виживання буде відступати [4].

Можливо, це дійсно повинна бути стратегія всього суспільства, коли підвищиться рівень політико-правової культури громадян, і вони почнуть контролювати владу, ставитись до цього явища негативно.

Зрозуміло, що корупційна діяльність на всіх щаблях влади гальмує проведення необхідних у країні реформ. Боротьба з корупцією, як з головною загрозою демократичному розвитку держави, є проблемою загальнонаціонального значення. Вона потребує мобілізації всіх можливих ресурсів народу, в тому числі і правових. І лише дієва протидія корупції шляхом послідовних, спланованих, системних і скоординованих дій, об'єднаних однією концепцією, є можливістю для її подолання.

Одним із важливих кроків підвищення ефективності здійснення заходів щодо запобігання і протидії корупції стало запровадження обов'язковості утворення у органах державної влади, організаціях, що належать до їх сфери управління підрозділів або уведення посади уповноваженої особи,

функціонування передбачене яких чинним антикорупційним законодавством, а саме в ЗУ «Про засади державної антикорупційної політики в Україні на 2014-2017 роки» ред. від 08.08.2015 [5, с. 1-2]. При цьому Національна антикорупційна стратегія на 2011-2015 роки, затверджена Указом Президента України від 21 жовтня 2011 року № 1001, так і не стала ефективним інструментом антикорупційної політики.

На сьогоднішній день існують такі структурні організації, як Національне антикорупційне бюро та спеціалізована антикорупційна прокуратура. Необхідність створення цих організацій було однією з ключових вимог Європейського Союзу в рамках виконання Плану дій щодо візової лібералізації та подальшого вступу України до ЄС. В Україні працюють над створенням Антикорупційного суду який має бути «панацеєю» у боротьбі з корупцією. Ця ідея активно підтримується і пропагується українськими міжнародними партнерами. Це безумовно логічний та необхідний крок, без якого робота НАБУ і САП буде зведена нанівець. Громадяни можуть звертатись до цих структур у громадські приймальні, які функціонують при центральних органах та всіх територіальних управліннях для протидії корупційних правопорушень, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці [6].

Ці структурні організації дозволяють громадянам України відчути певну захищеність. З іншого боку, здолати корупцію у державі, де політична еліта робить усе можливе, щоб її зберегти, вкрай складно, але громадські активісти, усупереч цьому, продовжують цю боротьбу. Попри декларації про боротьбу з корупцією, влада не поспішає долати старі схеми, які стосуються (пере)розподілу державних коштів в інтересах певних бізнесменів.

Нажаль, безкарність і недієва система правосуддя не дають Україні здійснити прорив у подоланні корупції, безкарність, яку відчувають корупціонери, зводить нанівець позитивні досягнення і гальмує здійснення антикорупційних реформ. Якщо система правосуддя не очиститься від корупції – українське суспільство не зможе розімкнути «коло безкарності» і реформувати державу належним чином [7].

Проте, вже є позитивні зрушення. Так, за даними урядовців, впровадження системи електронних закупівель в одному лише Міністерстві охорони здоров’я дозволило зекономити понад десять мільйонів бюджетних коштів. Наразі є стримані успіхи у правоохоронній і судовій системі, є принаймні ґрунт для позитивних зрушень далі у розвитку України. Але виникає питання: коли будуть значні позитивні зрушення у боротьбі з корупцією?

Отже, по-перше, необхідним кроком у подоланні корупції є розвиток політико-правової культури членів усього суспільства. По-друге, постійний контроль за владою і чиновниками за допомогою системи безперервного

народовладдя. По-третє, переформатування всієї судової системи, яка повинна стати дієвим інструментом у цій боротьбі. По-четверте, розвиток системи е-урядування і е-демократія, що сприятиме прозорості у прийнятті важливих політико-економічних рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антикорупційна програма ГПУ на 2017 рік до наказу № 98 від 31.03.17 р. зі змінами від 01.06.2017 № 161 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=2018 2.

2. Молдован Е. С. Напрями запобігання та протидії корупції на державній службі: морально-ідеологічний аспект [Електронний ресурс] / Е. С. Молдован. – 2010. – Режим доступу: http://academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10mesmia.pdf.

3. Закон України Про запобігання корупції // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст. 2056. 4. Пасхавер О. Корупція – це частина нашої ментальності, тому швидко подолати її не вийде / О. Пасхавер // 24 канал. – Режим доступу: https://24tv.ua/koruptsiya__tse_chastina_nashoyi_mentalnosti_tomu_shvidko_podolati_yiyi_ne_viyde_n841208.

5. «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» № 1699-18 від 08.08.2015 р.

6. Національне антикорупційне бюро: Запитання-відповіді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nabu.gov.ua/zapytannya-vidpovidi.

7. Політологія для вчителя : навч. посібн. для студ. педагогічних ВНЗ / за заг. ред. : К. О. Ващенка, В. О. Корнієнка. – К. : Вид-во імені М. П. Драгоманова, 2011. – 406 с.

Бігдай Ілля Леонідович — студент групи МСС-14б, факультет комп'ютерних систем і автоматики, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: illia@windowslive.com.

Берген Артур Олександрович — студент групи МІТ-14б, факультет комп'ютерних систем і автоматики, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: archibergen@gmail.com.

Науковий керівник: ***Денисюк Світлана Георгіївна*** — д. політ. наук, професор кафедри суспільно-політичних наук, професор, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: svetadenisiyk@gmail.com.

Bihdai Ilya Leonidovich — student of group MSS-14b, faculty of computer systems and automatics, Vinnitsa National Technical University, Vinnytsia, e-mail: illia@windowslive.com.

Bergen Arthur Alexandrovich — student of the group MIT-14b, faculty of computer systems and automation, Vinnitsa National Technical University, Vinnytsia, e-mail: archibergen@gmail.com.

Supervisor: ***Denysiuk Svitlana G.*** — Dr. of Political Sciences, professor of social and political sciences, professor, Vinnitsa National Technical University, Vinnytsia, e-mail: svetadenisiyk@gmail.com.

УДК 316.4

Г. В. Богачук
А. В. Слободянюк

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ВЛАДА»

Вінницький національний технічний університет

Анотація
В статті подані результати дослідження поняття «влада». Проведено аналіз різних існуючих концепцій влади. Детально розглянуто кожну концепцію політичної влади та її вплив на суспільство.
Ключові слова: політика, влада, концепція.

Abstract
The article presents the results of the study of the concept of «power». The analysis of various existing concepts of power is carried out. Each concept of political power and its influence on society are considered in detail.
Keywords: politics, power, concept.

Центральне місце у політиці посідає влада. Проблема влади завжди була найбільш загадковою та цікавою і займала важливе місце в історії політичної думки та політичної теорії сучасності.

Уявлення про політичну владу трансформувалося в часі. Давньогрецький філософ Аристотель у своїх працях намагався осмислити, що є влада, та охарактеризував «добрі» форми правління державою, за яких виключена можливість корисливого використання влади [2].

Поняття «влада» дає ключ до розуміння природи соціальних та політичних інститутів, соціально-політичних рухів і самої політики, а також особливого типу суспільних відносин – владно-вольових. Визначення поняття «влада», його змісту має важливе значення для розуміння соціальної природи суспільства і держави, дає змогу вивчати владні відносини через категоріально розгорнуту концепцію [1].

Влада має правовий, економічний, духовно-ідеологічний характер й існує всюди, де є будь-які стійкі об'єднання людей (сім'я, плем'я, держава). Відносини влади спостерігаємо повсюди: в родині, у вузі, у виробничих колективах, в армії, у державі загалом. Влада є необхідним регулятором життєдіяльності суспільства, забезпечує його розвиток, єдність, керованість, слугує важливим фактором організованості і впорядкованості соціуму.

Основи інтерпретації влади як наукового поняття були закладені на початку 60-х років працями А. Бєлих, М. Кейзерова, Ф. Бурлацького. Хоча в роботах цих авторів аналіз поняття «влада» був побудований переважно на критиці західних концепцій влади, в яких спеціально не досліджувалися

проблеми соціальної влади, все ж ними були зроблені спроби виокремити та охарактеризувати владу соціальну [1].

У сучасній вітчизняній політичній науці влада також стала об'єктом дослідження. Це пов'язано з потребою політичних змін у владній структурі життя, розбудові правової держави та розвитком самої політичної науки.

У соціальній системі особливе місце посідає політична влада. Політична влада – здатність і можливість здійснювати певний вплив на політичну діяльність і політичну поведінку людей та їх об'єднання за допомогою будь-яких засобів – волі, авторитету, права, насильства тощо.

На цій підставі можемо з'ясувати особливості політичної влади:

1. Представництво політичним суб'єктом інтересів соціальної спільноти, яку він представляє.

2. Інституціональна особливість, тобто розв'язання політичним суб'єктом проблем суспільства, коли він вступає у взаємодію з іншими політичними суб'єктами.

3. Політична діяльність – здатність знайти способи розв'язання соціальних проблем.

Розмаїття підходів дослідників до влади як політичного явища знайшло своє відображення в основних концепціях влади [3].

Телеологічна (від грец. telos, teleos – мета, результат, кінець) концепція влади характеризує її як здатність досягнення поставлених цілей, одержання намічених результатів. При цьому Владу розуміють досить широко – не тільки як стосунки між людьми, а й як взаємодію людини з довкіллям. У межах телеологічної концепції йдеться не тільки про владу людини над людиною, а й про владу людини над природою. Ця концепція наголошує на цілеспрямованому характері влади, проте тлумачить її занадто широко, включаючи в систему владних відносин і природу.

Реляціоністська (від франц. relation – відношення, зв'язок) концепція влади розглядає її як відношення між двома партнерами, коли один із них – суб'єкт – справляє визначальний вплив на іншого – об'єкт. Суб'єктом і об'єктом можуть виступати як окремі індивіди, так і різноманітні групи та організації. Влада — це взаємодія суб'єкта і об'єкта, яка виявляється в тому, що суб'єкт контролює об'єкт за допомогою певних засобів. Такі відносини є конфліктними і складають суть політики.

Системна концепція влади розглядає владу як системоутворююче відношення в політичній системі суспільства. Влада, шо в політичній системі виступає як політична влада, з'єднує всі елементи системи в єдине ціле. Основне призначення політичної влади полягає в тому, щоб забезпечувати стабільність у суспільстві, а для цього вона повинна регулювати відносини між людьми й суспільством у цілому, в тому числі й державно-політичними інститутами. Влада покликана вирішувати суперечність між необхідністю організованості й порядку в суспільстві та багатоманітністю інтересів членів суспільства, між якими виникають

конфлікти. Влада з'єднує всі елементи політичної системи таким чином, щоб це сприяло збалансованому стану як самої системи, так і суспільства в цілому.

Системний підхід до розуміння влади застосовується на трьох рівнях: політичної системи суспільства в цілому; окремих складових системи; відносин між самими індивідами.

Якщо системна концепція в поясненні феномену влади йде від політичної системи суспільства до індивіда, то біхевіористська (від англ. behaviour — поведінка) концепція зорієнтована у зворотному напрямі. Біхевіоризм розглядає владу як особливий тип поведінки, за якої одні люди командують, а інші підкоряються. Тому цю концепцію називають іще поведінковою. Подібно до реляціоністської концепції вона розглядає владу як відношення панування і підкорення, однак головну увагу зосереджує на особливостях людей, мотивах їхньої поведінки в боротьбі за владу. При цьому прагнення до влади проголошується домінуючою рисою природи людини, яка визначає її політичну поведінку. Наголошується, що у прагненні до влади важливу роль відіграють ті блага і привілеї, які отримують наділені владою люди. З набуттям влади пов'язано отримання матеріальних благ, свободи, престижу, безпеки тощо.

У частині мотивації політичної поведінки біхевіоризм є різновидом психологічної концепції влади. Головною особливістю цієї концепції є пояснення владних відносин психологічними мотивами. В одних випадках, наприклад у біхевіоризмі, постулюється воля до влади як її джерело, в інших – прагнення людини до влади, особливо володіння владою, пов'язуються з необхідністю суб'єктивної компенсації нею притаманних їй фізичних чи духовних вад. Деякі дослідники психологічні основи волі до влади шукають у підсвідомих мотивах, у тому числі сексуальних. Стверджується, зокрема, шо у психіці людини є структури, які сприяють тому, що вона підсвідомо віддає перевагу рабству перед свободою заради уникнення відповідальності, власної захищеності й заспокоєння за допомогою любові до володаря. Ці та інші різновиди психологічної концепції влади допомагають з'ясувати механізми мотивації влади, як відносин панування і підкорення [4].

Існують й інші концепції влади: інструменталістська, структуралістська, функціональна, конфліктологічна тощо. Кожна з них розкриває якусь особливість чи сторону влади.

Всі вони, хоч кожна й по-своєму, акцентують увагу на тому, що влада виступає як надзвичайно складний механізм тотального соціального спілкування, який регулює відносини між керуючими та керованими. Йдеться, перш за все, про партії і групи тиску, які активно впливають на органи державної влади, аби встановити над ними контроль. Тим часом і керівники держави використовують владні повноваження для того, щоб регулювати на свою користь хід партійної боротьби й контролювати процес тиску різних соціальних груп. Такі досить складні взаємовідносини між володарюванням керуючих і тиском керованих

утворились у ході тривалого соціально-історичного спілкування між ними, що породило регулятивні механізми публічної влади [5].

Результати аналізу існуючих концепцій влади дають можливість глибше усвідомити зміст понять «влада» та «владні відносини», значущість культури, соціальних норм та ціннісних орієнтацій об'єктів влади у владній взаємодії, необхідність врахування стану громадської думки, що вкрай необхідно в ході реалізації демократичних реформ та розбудові громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Слободянюк А. В. Еволюція концептуальних уявлень про владу в історико-соціологічному процесі [Текст] : автореф. дис. ... кандидата соціологічних наук : 22.00.01 / Анатолій Володимирович Слободянюк ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2002. – 12 с.

2. Щедрова Г. П., Барановський Ф. В., Новакова О. В., Пашина Н. П. Основи політології: Навчальний посібник, м. Луганськ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://politics.ellib.org.ua/pages-3345.html

3. Щедрова Г. П. Політологія. Навчально-методичний комплекс : підручник./ Щедрова Г. П. – К. , 2004. – С. 37-72.

4. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної науки) : навчальний посібник, [Електронний ресурс]. – Київ, 2005. – Режим доступу : http://politics.ellib.org.ua/pages-1866.html

5. Бодуен Жан. Вступ до політології : пер.з франц. О. Марштупенко / Жан Бодуен. – К. : Основи, 1995. – 174 с.

6. Слободянюк А. В. Соціальні норми та цінності як невід'ємні характеристики категорії влади / А. В. Слободянюк // Вісник Київськ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Серія: Соціологія. Психологія. Педагогіка. – Вип. 9. – К., 2000. – С. 5-7.

Богачук Галина Володимирівна — студентка групи 1ПІ-14(б), факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії , Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Слободянюк Анатолій Володимирович — кандидат соціологічних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, науковий керівник лабораторії соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету.

Bohachuk Halina V. **—** student, faculty for information technologies and computer engineering,Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa.

Slobodyanyuk Anatoly V. — PhD in Sociology, assistant professor of social and political sciences, scientific director of the laboratory of sociological researches Vinnitsa National Technical University.

УДК 321

Ю. В. Новицька

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ (1991-2017 РР.)

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті розглядається етап становлення української незалежності, який розпочався у 1991 році та продовжується і досі. Наведено основні правові документи, акти та закони, що були прийняті у цей період та наслідки, які вони мали для української державності. Проблеми формування сучасної української держави існують і досі.

Ключові слова: незалежність, історико-політичні аспекти, розбудова.

Abstract

The article examines the stage of the formation of Ukrainian independence, which began in 1991 and continues to this day. The main legal documents, acts and laws that were adopted during this period and the consequences that they had for Ukrainian statehood were given. Problems of the formation of a modern Ukrainian state still exist.

Keywords: independence, historical and political aspects, development.

Процес становлення незалежності України поміж інших країн пострадянського простору був досить складним, тривалим та суперечливим. А творення української держави відбувається і нині.

Чинниками, що стали доволі потужним поштовхом до виходу України зі складу СРСР, були: досить суттєве погіршення соціально-економічної та політичної ситуацій в СРСР, активізація націонал-демократичного крила політичних сил республіки, зокрема створення та діяльність Народного Руху України, фактична втрата центром контролю за подіями на місцях, існування в Україні системи формально легітимних органів державного управління та бажання київської номенклатури звільнитися з-під опіки центру, синхронне посилення відцентрових тенденцій у союзних республіках, дотримання політичного нейтралітету армійськими формуваннями, небажання правоохоронних органів виступити протии власного народу, багатовікова боротьба народу за власну державність [3].

Незважаючи на прийняття Декларації про державний суверенітет 16 липня 1990 Р., Україна продовжувала залишатися у складі СРСР, хоча з цього часу діяла самостійніше, сміливіше, без огляду на Москву. Впродовж короткого часу (1990-1991 р.р.) Верховна Рада УРСР схвалила близько 40 законів і 68 постанов з різних аспектів економічної політики. Серед них – закон про економічну самостійність України (серпень, 1990 р.) та постанова (листопад, 1990 р.) «Про проекти концепції та програми переходу УРСР до ринкової економіки», інші акти. Закон про економічну самостійність

визначав зміст, мету й основні принципи економічної самостійності України як суверенної держави, механізм господарювання, регулювання економіки й соціальної сфери, організації фінансово-бюджетної, кредитної та грошової систем. В Україні 1991 р. розпочато реформу цін. Однак введення з 1 січня 1991 р. нових закупівельних і оптових цін створило для багатьох промислових підприємств критичну ситуацію, оскільки нові ціни на більшість товарів народного споживання перевищили діючі роздрібні. Це призвело до порушення госпрозрахункових відносин при реалізації продукції і, як наслідок, – до порожніх полиць крамниць. Тільки з 2 квітня були запроваджені нові державні фіксовані, регульовані й вільні роздрібні ціни. Цей крок виявився дуже непопулярним серед населення. З 1 листопада уряд був змушений до насичення ринку товарами, ввести продаж продовольчих і непродовольчих товарів з використанням картки споживача з купонами [1].

На позачерговій сесії Верховної Ради України 24 серпня 1991 р. був прийнятий історичний документ – Акт проголошення незалежності України. Виходячи з права на самовизначення, передбаченого Статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами, здійснюючи Декларацію про державний суверенітет України, Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки урочисто проголошує незалежність України та створення самостійної держави – України.

Прагнучи утвердження на території України загальнолюдських соціальних цінностей і благ, зокрема, принципів свободи людини, гуманізму, соціальної справедливості, рівноправності усіх націй та етнічних груп, беручи до уваги, що на території держави проживають громадяни понад 100 національностей, які разом з українцями становлять 52-мільйонний народ України, Верховна Рада 1.11. 1991 р. прийняла «Декларацію прав національностей України» [2].

Дуже важливим завданням молодої держави було створення власних Збройних сил – гаранта захисту державної незалежності, територіальної цілісності та суверенітету країни. Без надійних і достатніх збройних сил будь-яка держава не могла б довго проіснувати.

Для забезпечення економічного суверенітету, входження у світове господарське співтовариство, добробут і умови для вільної, творчої праці громадян, Україна розпочала перехід до ринкової економіки, визначила рівноправність усіх форм власності.

З перших років незалежності майже весь час відчувалося протистояння між Верховною Радою і Президентом України, що дестабілізувало політичну, соціально-економічну ситуацію в країні. На хвилі цих протистоянь навесні 1994 р. відбулися дострокові вибори Верховної Ради. Було обрано більш як 300 депутатів. Вибори до Верховної Ради продемонстрували кризу багатопартійності. Виснажене матеріальними труднощами населення значною мірою відвернулося від носіїв політичних

ідей. А в червні того ж року відбулися дострокові вибори Президента країни, за результатами другого туру яких 10 липня 1994 р. переміг Л. Кучма (62 % голосів виборців) [2].

Однак і після виборів між Верховною Радою і Президентом України продовжувалася боротьба за владні повноваження, що актуалізувало необхідність прийняття нової Конституції України, підготовку проекту якої було розпочато ще у червні 1991 року. Але через неузгодженість багатьох принципових питань, передусім стосовно того, якою республікою (парламентською чи президентською) мала стати Україна, прийняття її затягувалося. За таких умов подолати протистояння між Президентом і Верховною Радою України до прийняття нової Конституції міг Конституційний договір між ними, який було схвалено у червні 1995 року. Діяти він мав один рік, протягом якого передбачалося прийняти Конституцію України. Конституційний договір обмежував повноваження Верховної Ради та місцевих рад, розширював нормотворчі та адміністративні функції виконавчої влади, Президента України. 28 червня 1996 року на засіданні Верховної Ради було затверджено Конституцію України.

Законодавчу владу в Україні, відповідно до Конституції, здійснює Верховна Рада України. До її повноважень належать визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, установчі та контролюючі функції.

Главою держави, гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, конституційних прав і свобод громадян, згідно з Конституцією, є Президент України, який представляє державу на міжнародній арені, забезпечує державну незалежність, національну безпеку, наділений багатьма повноваженнями у внутрішній політиці.

Вищим органом у системі органів виконавчої влади є Кабінет Міністрів, який відповідальний перед Президентом, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді. Судову владу, за Конституцією, здійснюють загальні, господарські та військові суди, які утворюють судову систему України. Нагляд за дотриманням конституційних засад здійснює Конституційний суд.

Висновки

Сьогодні можна сказати, що динамічна зовнішня політика є, мабуть, однією з небагатьох сфер державного будівництва, в якіій досягнуто справді вагомих результатів. Україну визнали 200 держав світу. У більшості з них діє понад 100 українських представників різних рівнів – посольств, консульств, торгових організацій тощо. Діють 5 постійних представництв України у міжнародних організаціях. Наша держава є членом 47 міжнародних та міжурядових організацій і бере участь у роботі понад 100 постійних або тимчасових органів, створених у рамках цих організацій. Українські підприємства здійснюють зовнішньоторговельні операції з більш як 200

країнами світу. Кожного року зростає кількість різного роду представництв в Україні.

На жаль, у країні й досі не сформовано ефективної і по-справжньому демократичної влади, яка так необхідна для адекватної відповіді суспільства на нові виклики історії. Ще не розбудовано ефективної економіки, а тому сучасна міжнародна фінансово-економічна криза дуже негативно вплинула на нашу країну. Значно погіршилося геополітичне становище України. Й досі в українському суспільстві не склалося соціально-політичної єдності, йому бракує справжнього патріотизму, і таке становище в деяких регіонах набуло загрозливого характеру тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Історія Української Конституції / упоряд. А. Слюсаренко, М. Томенко; Українська правнича фундація – К. : Право, 1997. – 464 с.

2. Кульчицький В. Історія держави і права України / В. Кульчицький. – Львов, 1996.

3. Василенко С. Д. Історико-політичні аспекти становлення української державності / Василенко С. Д. – Одеса: Друк, 2008. – 208 с.

Новицька Юлія Вікторівна **—** студентка групи 1АТ-14б, факультет машинобудування та транспорту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: 1at.14b.novitskiy@gmail.com

Науковий керівник: ***Похило Ірина Данилівна*** — к.політ.н., доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Novitskaya Yulia V. — student of group 1AT-14b, Faculty of Mechanical Engineering and Transport, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: 1at.14b.novitskiy@gmail.com.

Supervisor: ***Iryna Pokhylo*** — Ph.D., associate professor, Department of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

УДК 355

Т. С. Бондар

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ БІЙЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Запропоновано порівняння методів підготовки та навчання бійців Національної Гвардії України та Французького Іноземного Легіону (для визначення слабких сторін та покращення рівня підготовки українських військових)

Ключові слова: армія, воєнний, зброя, навчання, легіон, підготовка.

Abstract. *The comparison of the methods of preparations and training of the National Guard fighters of Ukraine and the French Foreign Legion (for identifying the weaknesses and improving the level of training of the Ukrainian military) is proposed.*

Keywords: army, military, weapon, training, legion, preparation.

Сьогодні в Національній гвардії України числиться близько 40000 бійців як призовників так і контрактників. До Нацгвардії приймаються люди, що не досягли граничного віку в 45 років – для рядового, сержантського, старшинського і молодшого офіцерського складу; мають бути придатними за станом здоров'я (це визначає військова лікарська комісія) та пройти професійно-психологічний відбір. Різні підрозділи залежно від своїх функцій мають різні вимоги до рівня фізичної підготовки кандидатів, що на мою думку є не зовсім правильним.

Результати дослідження

За даними міністерства у зоні АТО за 2,5 роки загинуло близько 190 бійців Національної гвардії. Це воєнні за контрактом, як повідомляє прес-служба Національної гвардії, набір строковиків проходить суто у підрозділи, які виконують завдання з конвоювання, екстрадиції й охорони підсудних. До виконання завдань у зоні проведення АТО строковики не залучаються. Підготовка українських військових не достатньо чітко програмована, що опускає рівень наших бійців порівняно з військовими НАТО.

Наприклад, солдат Французького іноземного легіону може вибрати направлення тільки після 4 місяців служби та основної підготовки, так як загальний рівень кожного бійця має бути на висоті не зважаючи в який полк його відправлять: у десант, піхоту ,танковий чи саперний підрозділ. Чим вищий рейтинг солдата при проходженні навчання ,тим більше в нього шансів потрапити в той полк який він бажає . Не обов'язкова навіть служба в армії – зброю навчать тримати у спеціальному таборі у поселенні Обан. Там усі новобранці проводять три місяці, бігають марш-кидки навіть по

90 кілометрів з повною викладкою. Спорт – стройова – тактика – зброя, так проходить звичайний день на фермі з підготовки бійців. Часто проводяться похідні навчання, де засвоюють виживання в екстрених умовах, орієнтування на місцевості. Один похід триває близько тижня на польовій та гірничій місцевості.

На початку служби Легіон страхує життя кожного легіонера. Соціальний пакет легіонера дуже непоганий, скидки на медицину до 85%, на проїзд в будь-якому транспорті 75 %,один раз на рік дозволяє отримати окуляри вартістю до 300 євро безкоштовно, санаторії та курорти військовим обходяться за – смішними цінами, держава проглядає всі нюанси даної професії і компенсує всі збитки фізичному і психологічному здоров'ю.

Щодо українців вони також мають обов'язкове страхування, щодо пільг які реально працюють можна зазначити знижку до 75% на ЖКГ, безкоштовне зубне протезування та безкоштовний проїзд у громадському транспорті.

Просування по службі в легіоні не залежить від професійних успіхів в цивільному житті або від освіти, підвищення здійснюється виключно по заслугах, військовим і / або технічним успіхам під час служби. За статистичними даними Легіону кожен четвертий легіонер досягає звання унтер-офіцер. Зазвичай новобранець служить в званні легіонера від 1 до 6 років, при цьому після 2-3-х років служби він може бути підвищений до капрала. Для отримання звання сержанта повинен пройти мінімум рік служби після отримання звання капрала або капрал-шефа. При цьому обов'язково проходиться стажування та здача іспиту.

Щодо кар'єри українських воєнних, для осіб рядового складу, сержантського та старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, установлено такі строки вислуги у військовому званні:солдата – не встановлюється; старшого солдата – не встановлюється (це військове звання може бути присвоєно в порядку заохочення, відповідно до Дисциплінарного статуту Збройних сил України); молодшого сержанта, сержанта, старшого сержанта, старшини – 1 рік; прапорщика – 3 роки. Звання цих двох структур між собою доволі таки схожі, але рівень їх підготовки кардинально відрізняється.

Основною проблемою підготовки нацгвардійця є недостатня оснащеність і фінансування. Якщо при навчаннях у Легіоні один боєць вистрілює 100 патронів то український воєнний максимум 10. Хоча, як зазначив службовець ЗСУ, Національна гвардія оснащується новою технікою та зброєю набагато швидше ніж інші воєнні структури. В даний момент лише одна бригада всієї нацгвардії більш менш підходить під вимоги НАТО, створена завдяки їх спільним навчанням, це – Бригада Швидкого Реагування. До цього підрозділу проходить складніший відбір і самі навчання більш жорсткі ніж до інших полків. Вони навчаються на новій техніці, проходять адаптацію природою, мають більшу витривалість та фізичні навантаження. Але, знову ж таки, розроблена була не до кінця, так

інструктори постійно перебували під тиском. Дуже часто реальні навчання проводять для гарної картинки ЗМІ та перевірок. Насправді, ця проблема стосується не тільки Національної гвардії, а й усіх воєнних структур України. Навчання проводиться на папері та як показовий виступ для чергової комісії або просто – «для галочки».

Для покращення становища і розвитку української армії владі необхідно приділяти більше уваги підготовці бійців, покращити фінансування та оснащеність воєнних, а також збільшити контроль за проведенням навчань як міжнародних так і місцевих.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Головний сайт Національної гвардії України. – Режим доступу : http://ngu.gov.ua/ua/prohodzhennya-sluzhby
2. Головний сайт Французького іноземного Легіону. – Режим доступу : http://www.legion-etrangere.com/index.php
3. Чи працюють пільги для учасників бойових дій. – Режим доступу : https://2plus2.ua/dembel/novyny/eksperiment-yak-diyut-pilgi-dlya-uchasnikiv-ato-u-realnomu-zhitti
4. Все про Легіон. — Режим доступу : http://pro-france.com/about_france/inostrannyj-legion-frantsii-sila-vo-imya-mira.html
5. Бригада швидкого реагування, репортаж 24 каналу. — Режим доступу : https://24tv.ua/yakih_novobrantsivkontraktnikiv_nabirayut_u_pidrozdil_shvidkogo_reaguvannya_na tsgvardiyi_n666088.

Бондар Тетяна Сергіївна — студентка групи Б-16мс, факультет будівництва теплоенергетики та газопостачання, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: Ashayasmaylova@gmail.com.

Науковий керівник: ***Корнієнко Валерій Олександрович*** — доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри суспільно-політичних наук, академік Української Академії політичних наук. Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e mail: valkorney1958@gmail.com

Tetiana Bondar — student of the group B-16ms, faculty of heat and power engineering and gass upply, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: Ashayasmaylova@gmail.com.

Supervisor: ***Kornienko Valeriy Aleksandrovich*** — doctor of political sciences, professor, head of the department of social and political sciences, academician of the Ukrainian Academy of Political Sciences. Vinnitsa National Technical University, Vinnytsia.e-mail: valkorney1958@gmail.com

УДК: 316.322

О. В. Буряченко

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ Й РЕПУТАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Анотація

У статті розглядаються основні наукові трактування поняття «імідж політичної партії та «репутація політичної партії». Проводиться їх порівняльний аналіз, розкриваються їх значення для перспектив розвитку політичної організації. Визначено, що чим вища репутація партії, тим більше громадян віддадуть свої голоси на виборах за цю конкретну політичну силу.

Ключові слова: імідж, репутація, політична політична партія.

Abstract

The article deals with the main scientific interpretations of the concept of «the image of the political party and the reputation of a political party». Their comparative analysis is carried out, their significance is revealed for the prospects of the development of a political organization. It is determined that the higher the reputation of the party, the more citizens will cast their votes in elections for this particular political force.

Key words: image, reputation, political political party.

Імідж політичної партії коротко можна охарактеризувати як її образ, що склався у суспільній свідомості. Репутація – це сприйняття іншими репрезентація минулого цієї політичної партії і перспектив на майбутнє, яка описує її суспільну привабливість в порівнянні з іншою політичною організацією. Очевидно, що позитивний імідж і бездоганна репутація підвищують конкурентоспроможність політичної партії, якщо говорити про них в контексті виборчого процесу.

Імідж політичної партії, зазвичай, складається по-різному для різних груп громадськості: одна й та ж політична партія може неоднозначно сприйматися громадянами. Крім того, існує внутрішній імідж партії, як уявлення її членів про свою організацію. Імідж організації в очах потенційних і реальних членів не менш важливий, ніж уявлення, що склалося про неї в цілому у громадськості. Тобто, можна сказати, що політична партія має кілька іміджів: для кожної групи – свій певний.

Безсумнівним є й те, що імідж є також інструментом досягнення стратегічних цілей політичної організації. Залежно від того, яка політична ситуація і на якому етапі розвитку знаходиться політична партія, її пріоритети в області розбудови іміджу і репутації змінюються. Коли партія тільки виходить на політичний ринок, для неї найважливіше ставлення громадськості, оскільки від цього безпосередньо залежить її подальший успіх. На наступному етапі розвитку перед політичною партією

постають завдання залучення нових членів, а також розширення кола прихильників.

Слід відзначити, що фактично всі виборчі кампанії останніх років в Україні були персоніфікованими. Самий феномен персоніфікації – специфічна ознака вітчизняних політичних партій [1]. Дійсно, складно говорити про репутацію Радикальної партії без репутації О. Ляшка, «Свободи» – без репутації О. Тягнибока, про репутацію «Батьківщини» – поза репутації Ю. Тимошенко тощо. Тому особистість політичного лідера, який очолює партію, його власний імідж і репутація – висуваються на перший план [2]. Цей факт підтверджується й соціологічними дослідженнями Центру Розумкова: головним мотивом голосування на виборах 2014 р. для більшості (62%) респондентів була симпатія до лідера партії [3, с. 255]. Отже, репутація політичної партії майже безпосередньо залежить від її лідера.

Ефективність політичної партії, на наш погляд, значно підвищується, коли організація вибудовує імідж і репутацію у суспільстві на основі внутрішніх цінностей і організаційної культури, яка являє собою важливий компонент і умову існування самої організації. Якщо колективні цінності організації допомагають їй адаптуватися, досягти цілей, об'єднатися і довести свою корисність людям та іншим організаціям, то, очевидно, політична партія здатна забезпечити собі високу репутацію. В цілому, культуру організації можна визначити як сукупність ідей, організаційних цінностей і норм поведінки, властивих тільки їй, які формуються в ході спільної діяльності для досягнення загальних цілей.

Одним з основних методів формування репутації є робота із засобами масової інформації. Популярність — невід'ємна частина репутації політичної партії – формується в основному через ЗМІ. Отже, з одного боку, позитивний імідж і репутація політичної партії представляють для неї практичну цінність. З іншого, – багато партій ризикують власною репутацією, роблячи певні дії. Саме довіра до політичних партій є ядром їх репутації [4]. Чим вища впевненість громадян у задоволенні з боку політичної партії значущих для кожного соціальних очікувань і потреб, тим вище репутація партії, а отже, тим більше громадян віддадуть свої голоси на виборах за цю конкретну політичну силу. Однак серед мотивів голосування на виборах 2014 р., довіра до політиків-лідерів партії складала 34%, чітке формулювання партією її завдань – 33%, віра в спроможність партії здолати економічну кризу – 32%, здатність реально покращити життя людей – 26%, представництво партією інтересів таких людей «як я» – 23% [3, с. 143].

В якості короткого висновку зазначимо, що фактично не існує сьогодні політичної організації, у якій є офіційна програма із захисту репутації та іміджу й поліпшення їх характеристик в очах громадськості. Але якщо політична партія хоче повністю володіти стратегічною перевагою, вона повинна системно формувати свій позитивний імідж і репутацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буряченко О. В. Репутація як чинник міжпартійної конкуренції [Текст] / О. В. Буряченко, В. О. Корнієнко // Innovative solutions in modern science. – Dubai : TK Meganom, 2017. – № 5(14). – С. 131–142. – Режим доступу : https://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/17892.

2. Буряченко О. В. «Людський капітал» як основа формування репутації сучасного політика [Електронний ресурс] / О. В. Буряченко // XLVI Науково-технічна конференція Інституту соціально-гуманітарних наук ВНТУ. – 16–17 березня 2017. – Вінниця : ВНТУ, 2017. – Режим доступу : file:///C:/Users/SVS131C1DV/Downloads/1975-6951-1-PB%20(1).pdf . – Назва з екрана.

3. Корнієнко В. О. Партійна ідеологія: система цінностей, або синдром «суспільної кататонії»? [Текст] / В. О. Корнієнко, С. Г. Денисюк, О. В. Буряченко // Гілея : збірник наукових праць [гол. ред. В. М. Вашкевич]. – К. : ВІР УАН, 2017. – Вип. 117. – С. 253–269.

4. Корнієнко В. О. Репутаційний капітал політичних партій України [Текст] / В. О. Корнієнко, О. В. Буряченко // Розвиток освіти, науки, економіки в умовах інтеграційних процесів : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Вінниця, 20 квітня 2017 р. – Вінниця : ВННІЕ ТНЕУ, 2017. – Т. 1, ч. 2. – С. 67-69. – Режим доступу : https://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/15459 .

Буряченко Олексій Валентинович — пошукач кафедри політичних наук, Національний педагогічний університет, м. Київ, e-mail: alexvin446644@mail.ru

Науковий керівник: ***Корнієнко Валерій Олександрович*** — кандидат історичних наук, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри суспільно-політичних наук, академік Української Академії політичних наук. Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця. e-mail: valkorney1958@gmail.com

Alex Buryachenko — search engine Department of Political Science, National Pedagogical University, Kyiv, e-mail: alexvin446644@mail.ru

Supervisor: ***Kornienko Valeriy Aleksandrovich*** — doctor of political sciences, professor, head of the department of social and political sciences, academician of the Ukrainian Academy of Political Sciences. Vinnitsa National Technical University, Vinnytsia. e-mail: valkorney1958@gmail.com

УДК 28.124:316

С. П. Годний

ЛОБІЮВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ І СУСПІЛЬСТВА

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Анотація

Представлено теоретико-політологічний аналіз проблеми лобіювання в сучасній Україні та його інституціоналізації.

Ключові слова: лобіювання, прямий лобізм, цивілізований лобізм.

Abstract

Presents theoretical and political analysis lobbying issues in contemporary Ukraine and its institutionalization.

Keywords: lobbying, direct lobbying, civilized lobbying.

В Україні лобіювання давно стало невід'ємною частиною політичної системи. Однак на відміну, наприклад, від європейських держав, де лобізм давно є звичною частиною політичного життя, в Україні цей феномен, як правило, сприймається негативно. Це викликано тим, що діяльність лобістів в нашій державі сьогодні не структурована, напівлегальна, непідконтрольна жодному громадському або державному інституту і багато в чому межує із корупцією.

Приблизно з кінця 1990-х років в кулуарах влади і преси ведеться дискусія щодо статусу лобізму і навіть робилися неодноразові спроби прийняти закон про лобіювання [1], проте жодна з них не виявилася успішною: у 1999 р. – закон про лобіювання в Україні ініціював І. Шаров; 1999 р. – закон про правовий статус груп, об'єднаних спільними інтересами (лобістських груп) у Верховній Раді (ініціатор законопроекту Ю. Сахно); 2005 р. – закон про діяльність лобістів у Верховній Раді України (ініціатор законопроекту І. Гринів). На сьогодні у Верховній Раді України зареєстровано законопроект «Про лобіювання» народних депутатів України» О. Продана і О. Сотника.

Супротивники і прихильники прийняття закону про лобіювання в Україні не втомлюються наводити аргументи «за» й «проти», які, однак, при найближчому розгляді надзвичайно схожі. Обидві сторони сходяться на думці, що законодавче регулювання лобізму відіграє визначальну роль в його існуванні, функціонуванні та результатах діяльності. Однак в основному позиції сторін вибудовуються на сліпому наслідуванні практики європейських країн, які мають власний унікальний досвід щодо реалізації цієї проблеми і який не завжди прийнятний для вітчизняних умов.

Наприклад, в країнах ЄС, існують іноді зовсім різні системи регулювання лобіювання. Особливо показовою є ситуація у

Великобританії, де немає спеціалізованих законів, що регулюють роботу численних лобістів. Зате є перелік законів про протидію корупції, який ефективно і практично повністю усуває всі побічні ефекти лобізму: подарунки законодавцям, шантаж, оплачені голоси в парламенті, і багато інших тіньовх схем.

Істотний стримуючий ефект надає наявність в західних країнах величезної кількості різноманітних груп інтересів. Ресурси великих комерційних структур відчутно більше коштів які мають некомерційні організації. Нарівні з великим бізнесом ефективно лобіюється і малий. Йому в цьому допомагають інститути громадянського суспільства, які дозволяють тримати лобізм в дозволеному і конструктивному руслі. Інтереси бізнес-лобі також перетинаються з величезною кількістю некомерційних організацій, профспілок і багатьох інших структур. У подібному конкурентному середовищі найменше порушення самого м'якого із законів миттєво приверне увагу громадськості з усіма наслідками, що обертаються неприємними для порушника наслідками. Більш того, в європейській спільноті інтереси і проблеми окремих груп регулюються і вирішуються самими групами і спільнотами. Так, великий бізнес завжди виступає єдиним фронтом за певними позиціями, наприклад із трудовому законодавству або оподаткуванню. Це є наслідком продуманої системи управління кожною компанією і веде до ефективної артикуляції інтересів. Фактично, групи інтересів (той же бізнес) виступають з необхідними їм законодавчими ініціативами, приймаючи при цьому на себе частину функцій із аналітичного супроводу нормативних актів, що розробляються.

Саме ця творча складова лобізму і дозволяє зробити цей процес ефективним, але є начисто відсутньою в українській практиці. Опосредующим, але важливим фактором, стримуючий введення законодавства про лобіювання в Україні є закритість правлячої еліти. А правляча еліта фактично «збита» в одну групу інтересів – це великий бізнес, який і вкладає основну частину коштів в лобіювання [2]. Його інтереси не стикаються один з одним в силу малої конкуренції: порушення закону максимум тягне галас в пресі, який швидко згасає через саму її приналежність до великих олігархів й правового нігілізму більшої частини суспільства.

Крім того, прохід в правлячу еліту в Україні талановитих, творчих («необхідних» об'єктивно в силу цього громадян) фактично не можливий в тому числі і в силу існуючої виборчої системи [3]. Виборці часом слабо уявляють собі не тільки особистості кандидатів, але самі партії, за які голосують. Так, парадоксальним чином у період 2014-2015 рр., громадяни обрали до Парламенту партії, які фактично ще не існували, свого роду «протопартії», які отримали представництво у Верховній Раді, не маючи взагалі членської бази та організаційної структури. Голосування більшої частини виборців відбувалося «авансом» [4].

В Україні правляча еліта не відчуває, що джерелом її влади є народ. Так, в США ніхто не переобере в Конгрес того представника, який голосував би за будівництво АЕС в своєму окрузі без пояснення причин. І будь-який член Конгресу, знаючи це, поводить себе відповідним чином.

Відсутність будь-якої особистої відповідальності за вчинені на посаді вчинки відкриває широкі простори для нелегальних схем, але це вже далеко не продукт негативного впливу лобізму, це порок всієї системи. У нашій країні лобізм дуже часто працює в режимі «пожежогасіння», є спрямованим «на щось», що почасти й диктує відповідні непопулярні в суспільстві політтехнології.

Отже, відсутність в нашій політичній культурі рівноправного положення влади і суспільства серйозно спотворює і наше сприйняття лобізму. Очевидно, що законодавство несе лише частину загального навантаження у визначенні місця і ролі лобізму в житті країни. І те, що реалізація правової оформленості лобізму в Україні зайшла в глухий кут, зовсім не означає, що в ухваленні відповідного закону немає необхідності. Однак прийняття одного лише нормативного акта, що регулює лобістську діяльність, не зможе докорінно вплинути на ситуацію, що склалася: для цього потрібні якісні зміни в суспільстві [5]. Саме тому закон про лобіювання слід розглядати лише як один з факторів в комплексі заходів, які змогли б вивести на якісно новий рівень процес взаємодії влади і суспільства, зробити його більш зрозумілим і прозорим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Годний С. Лобіювання в Україні: вихід із «правової тіні» [Електронний ресурс] / С. П. Годний // Матеріали XLVI науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 22-24 березня 2017 р. – Електрон. текст. дані. – 2017. – Режим доступу : https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2017/paper/view/2329.

2. Корнієнко В. Олігархізація влади [Текст] / В. Корнієнко // Політична лексика сучасного українського політика і громадянина : енциклопедичний словник-довідник / укладач В. М. Піча ; наук. ред. Л. Д. Климанської, Я. Б. Турчин, Н. М. Хоми ; [колектив авторів : І. В. Алексєєнко, О. І. Романюк, М. В. Школяр та ін.]. – Львів : «Магнолія 2006», 2017. – С. 247.

3. Годний С. Лобізм як форма політичної комунікації [Електронний ресурс] / С. П. Годний // XLV науково-технічна конференція гуманітарних підрозділів. – Вінниця : ВНТУ, 2016. — Режим доступу : http://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2016. — Назва з екрана.

4. Корнієнко В. О. Партійна ідеологія: система цінностей, або синдром «суспільної кататонії»? [Текст] / В. О. Корнієнко, С. Г. Денисюк, О. В. Буряченко // Гілея : збірник наукових праць [гол. ред. В. М. Вашкевич]. – К. : ВІР УАН, 2017. – Вип. 117. – С. 253–269.

5. Корнієнко В. О. В пошуках консолідації українського суспільства: національна ідея чи політичний ідеал [Текст] / В. О. Корнієнко // Нова політика : науково-публіцистичний журнал. – 2000. – № 4. – С. 47-52.

Годний Сергій Петрович — пошукач кафедри політичних наук, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, м. Київ, e-mail: hodniy@bigmir.net

Науковий керівник: ***Корнієнко Валерій Олександрович*** — доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри суспільно-політичних наук, академік Української Академії політичних наук. Вінницький національний технічний університет, Вінниця. e-mail: valkorney1958@gmail.com

Sergii Godnyiy — search engine Department of Political Science, National Pedagogical University. MPDragomanov, m. Kyiv, e-mail: hodniy@bigmir.net

Supervisor: ***Kornienko Valeriy Aleksandrovich*** — doctor of political sciences, professor, head of the department of social and political sciences, academician of the Ukrainian Academy of Political Sciences. Vinnitsa National Technical University, Vinnytsia. e-mail: valkorney1958@gmail.com

УДК 343.241.01(477-11):343.2(436) «1772/1918»

І. В. Ковальчук

РОЛЬ ГАЛИЧИНИ У ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ АВСТРІЇ ТА АВСТРО-УГОРЩИНИ (1772-1918)

Львівський національний університет імені Івана Франка

Анотація

У цій статті проаналізовано та узагальнено досвід державотворення у Австрії та Австро-Угорщині та його вплив у Галичині 1772-1918 рр. У сучасних умовах демократичного розвитку України особливого значення набуває формування концепції ефективної публічної влади, спрямованої на забезпечення гарантованих Конституцією України прав та інтересів людини і громадянина. Одним із чинників успішного розвитку України як правової держави є вдосконалення конституційно-правового статусу місцевих органів державного управління, ефективної судової системи, які слугують основою утвердження демократії, важливим механізмом реалізації державної політики на усій території України. Реформування органів публічної влади набуває особливої актуальності у умовах очищення влади (люстрації).

Пошук оптимальної моделі місцевої влади у сучасній Україні неможливий без вивчення та узагальнення національного історичного досвіду. Інститути місцевої влади та місцевого державного управління в Україні має глибинні корені та давні історичні традиції. У процесі історичного розвитку України, в умовах власної державності і у час її втрати український народ пов'язував із місцевою владою та з місцевими органами судової влади можливість брати участь у розв'язанні власних соціально-економічних, культурних та інших соціальних проблем.

Особливий інтерес серед історико-правових проблем викликає аналіз досвіду державотворення у Австрії та Австро-Угорщині та його вплив у Галичині 1772-1918 рр., оскільки окремі аспекти залишаються у недостатній мірі досліджені на цей час.

Ключові слова: Галичина, реформи, публічне управління, намісництво, крайовий сейм.

Abstract

This article has been analyzed and summarized the experience of state-building in Austria and Austria-Hungary and influence in Galicia 1772-1918. In today's conditions of democratic development of Ukraine, the concept of effective public authority, which is aimed at ensuring the rights and interests guaranteed by the Constitution of Ukraine to a person and a citizen, becomes of special significance. One of the factors of successful development of Ukraine as a legal state is to improve the constitutional and legal status of local government, an effective judicial system, which serve as the basis for the establishment of democracy, an important mechanism for implementing the state policy throughout Ukraine. Reform of public authorities is of particular relevance in terms of lustration.

The search for an optimal model of local government is impossible without studying and generalizing national historical experience. The local government and the local public administration in Ukraine have deep roots and long historical traditions. The Ukrainian people connected with the local government and with local judicial authorities the opportunity to participate in solving their own economic, cultural and other social problems.

Of particular interest in historical and legal issues is the analysis of the experience of state-building in Austria and Austria-Hungary and its influence in Galicia in 1772-1918, as some aspects remain insufficiently researched at this time.
Keywords: Galician, reforms, public administration, Galician Viceroyalty.

Сучасні процеси державотворення в Україні вимагають врахування як міжнародного, так і національного історичного досвіду. Значний інтерес викликає період перебування Галичини у складі Австрії та Австро-Угорщини (1772-1918).

Як відомо, на межі XVIII – XIX ст. на українських землях відбулися значні політичні зміни, спричинені передусім новою геополітичною ситуацією у тогочасній Центральній та Східній Європі. Політична анархія в Речі Посполитій, де конфедерати скинули з престолу короля, пришвидшила її поділи. Ослаблена війнами, внутрішніми суперечностями та шляхетською анархією, Річ Посполита була поділена між трьома монархічними державами – Австрійською монархією, Прусським королівством і Російською імперією. На початку 1772 р. між Австрією, Пруссією та Росією відбулися перемовини стосовно розподілу Речі Посполитої, що закінчилися підписанням окремої декларації, яка забезпечувала трьом названим державам однакову участь у її розподілі. Її підписала 19 лютого 1772 р. австрійська імператриця Марія Терезія, 28 лютого – прусський король Фрідріх II, 5 березня – російська імператриця Катерина II. У 1793 р. відбувся другий, а 1795 р. – третій поділ Речі Посполитої, після чого вона припинила існування.

Австрійська монархія була багатонаціональною державою, вона складалася з 11 великих народів і низки менших етнічних груп, що населяли більшу частину Східної Європи, яка становила близько 1/7 населення усього континенту. Ці народи мали різні історичні, культурні та релігійні традиції, над ними не існувало однакової системи управління. Зовсім не випадково Австрійську імперію називали «клаптиковою імперією», оскільки жодна нація чи народність немала у Австрійській імперії більшості, то й жодна національна культура не була визначальною так, як російська культура у Російській імперії. Поширюючи свій суверенітет на нових підданих, династія Габсбургів не змінювала, принаймні, спочатку, традиційних форм державного управління у тих королівствах, герцогствах, провінціях і містах, котрі вона приєднувала. І так відбувалося не лише тому, що Габсбурги не хотіли провокувати опір, а й тому, що їм не вистачало сильних централізованих установ, необхідних для уніфікації державного управління. Відтак, аж до середини XVIII ст. Австрійська імперія була, слабко скоординованим конгломератом, який часто охоплювали економічні й політичні кризи, породжувані внутрішніми чварами та втручаннями ззовні [1, с. 192].

Багатонаціональний склад населення Австрійської монархії, порушення національних прав неавстрійських, зокрема «меншовартісних» націй,

призводило до того, що національне питання стало стержнем усього політичного життя країни, а національна боротьба фактично ототожнювалась зі соціальною боротьбою народних мас проти дворян і буржуазії. Тривалий час Австрії вдавалось стримувати національно-визвольні рухи, хоча би тримати їх під контролем. Сутність цієї політики висловив австрійський імператор Франц II у розмові з французьким посланцем: «Мої народи чужі один одному: тим краще. Вони не хворіють одночасно одними і тими ж хворобами. Коли у Франції з'являється лихоманка, вона охоплює усіх вас у той же день. Я посилаю угорців в Італію, італійців – в Угорщину. Кожен пильнує свого сусіда. Вони не розуміють і ненавидять себе взаємно. З їх антипатії народжується порядок, з їх ворожнечі – загальний мир». Однак політика Австрійської імперії на західноукраїнських землях була відмінною від попередньої, польської. Під час перебування українських земель, зокрема Галичини у складі Речі Посполитої, польська влада не визнавала українців за окремий народ, а вважала його частиною польської території, як законний «польський стан посідання». Польська знать зневажала національні почуття українського народу, натомість австрійська влада ставилася до українців толерантно, вважала їх окремим народом. У складнішому становищі перебували східноукраїнські землі в складі Російської імперії, яка також не визнавала українського народу, його мови, історії, традицій, що загрожувало самому існуванню українського народу, роз'єднаного австрійсько-російським кордоном. Його порятунок полягав у національному відродженні, у процесі якого етнос (народ) починає відчувати себе нацією – територіально об'єднаною етнічною спільнотою, що усвідомлює історичну, культурну й економічну єдність, має спільне бачення майбутнього [2, с. 44-45]. Авторитет австрійців полягав ще й у тому, що вони займали провідні економічні позиції в усій Австрії (промисловців, банкірів, заможних землевласників), маючи, крім того, всебічну підтримку урядовців, чиновників усіх посад і рангів, офіцерства, духовенства, поліції, суддів. Тобто до поневолених націй застосовувався економічний і позаекономічний примус – політичний, духовний, освітній, мовний та ін. Як наголошували австрійські правлячі кола, в Австрії офіційно визнавалася «національна ідея», землі мали національну автономію, управління країною здійснювали за принципом своєрідної федерації. Насправді ж так не було. Австрійська система управління ґрунтувалась на підпорядкування австрійцям усіх інших націй. Стосовно останніх, то національна ідея втілювалася у них хіба через дворянсько-аристократичні, промислово-фінансові й клерикальні верстви, тобто через домінуючу економічну та політичну верхівку кожної нації [3, с. 48-49]. На західноукраїнських землях, приєднаних до Австрійської імперії, мешкало чимало представників різних націй. Українці, які становили більшість населення у коронному краї Галичини, займали нижче становище. Української шляхти у Галичині не існувало, а інтелігенція

була малочисельною. Тому українцями переважно управляли іноземці: у Галичині – польська шляхта, на Буковині – румунські бояри, у Закарпатті – угорські пани.

Першочергове завдання австрійської влади у Галичині полягало у тому, щоб організувати державне управління приєднаними територіями на зразок коронних земель монархії Габсбургів, запровадити там дію загального австрійського права. Декретом імператора від 16 жовтня 1772 р. у Галичині було скасовано усі польські державні установи і запроваджена нова, загальноприйнята в Австрії централізована система державного управління. Забезпечення централізації влади покладалося на губернське правління. Його очолював губернатор, який вважався фактичним керівником краю. До складу першого губернського правління Галичини входили губернатор, два придворні радники і 17 губернських радників. З 1772 р до 1848 р. у Галичині змінилося 19 губернаторів. Губернатор Галичини мав широкі адміністративні повноваженн. Його призначав і звільняв лише імператор. Діяльність губернатора підлягала суворому контролю з боку австрійського уряду. У різний час урядовими повноваженнями володіли Галицька придворна канцелярія (1772– 1776), Об'єднана придворна чесько-австрійська канцелярія (1776–1782), Об'єднана придворна палата (1782–1792), Дирекція з фінансових та суспільно-політичних справ (1792–1797), Галицька придворна канцелярія (1797–1802), Об'єднана придворна канцелярія (1802–1848). Губернатор зобов'язаний був кожного тижня подавати до Відня детальні звіти про соціально-економічне та політичне становище у Галичині й про свою діяльність у вигляді витягів із протоколів (протоколом тоді називали письмову ухвалу або просто відповідь на те чи інше питання). При губернаторові діяли радники, котрі займалися другорядними справами. Губернське бюро, або президія спочатку складалося з окремих дирекцій (відділів) – журналу протоколів, реєстрації актів, експедиції, службових перекладачів тощо. Пізніше до його складу ввійшли губернатор, директор губерніального бюро (президент) та придворні радники. Губернське правління складалося з департаментів. Вони виконували усю підготовчу роботу, а остаточне рішення було за губернатором. Склад департаменту і його функції постійно змінювалися. Австрійський інститут губернаторів У Галичині діяв до 1848 р. Після революції 1848-1849 рр. у Галичині було створено новий адміністративний орган австрійської влади – Галицьке намісництво, яке також поділялося на департаменти і діяло до 1918 р. У Галичині упродовж 1775-1848 рр. діяв Галицький становий сейм, а упродовж 1861-1918 рр. – Галицький крайовий сейм, до компетенції яких відносилися важливі питання політичного та економічного життя Галичини.

Приєднання Галичини до складу Австрійської монархії, а згодом Австро-Угорщини змушувало українців призвичаюватися до системи державного управління, яка існувала на Заході Європи. Австрія, а потім Австро-

Угорщина відігравала роль моста між Україною та «справжнім Заходом» – території, через яку в Україну проникали передові, зокрема державні й правові ідеї. Галичина була одним із перших регіонів України, що зазнала позитивного впливу прогресивних європейських традицій в умовах Нового часу. Досвід формування та функціонування державно-правових і самоврядних інститутів у Галичині в складі Австрії й Австро-Угорщини заслуговує на увагу з погляду теорії та практики як новий напрям в українських наукових дослідженнях проблем державно-правового розвитку в Центрально-Східній Європі в період Нового часу [3, с.10].

Галичині належить також вагоме значення у державно-правовому розвитку Австрії та Австро-Угорщині. У 70–80 роках. XVIII ст. у всій Австрійській імперії здійснювалися реформи «освіченого абсолютизму», які стали першим важливим етапом формування нових органів держави з її можливостями контролю за суспільством. Політика «освіченого абсолютизму спиралася на праці філософів, які розуміли державу як форму суспільного договору між державною владою і населенням. Реформи Марії Терезії та Йосифа II були спрямовані на спрощення системи державного управління, а відтак його централізацію, осучаснення аграрних відносин, обмеження міського самоврядування й цехових привілеїв, удосконалення системи освіти, запровадження єдиного Кримінального кодексу, звуження впливу церкви та ін. Значним позитивом було те, що ці реформи поширювалися у Галичині, котра найгостріше потребувала змін. Імператор Йосиф II вбачав у ній щось на зразок лабораторії, де можна було б експериментувати з різними засобами перебудови суспільства, зокрема із засобами розширення його виробничих можливостей. Спочатку Відень висував до Галичини подвійну мету: по-перше, модифікувати стару систему органів державного управління, у якій панувала польська шляхта та замінити її дисциплінованим і підпорядкованим австрійському урядові чиновництвом, а по-друге – покращити соціально-економічне становище галицького населення [5, с. 30].

Порівняно з Російською імперією тогочасна Австрійська імперія мала ліберальніший політичний режим. Перебування Галичини від останньої чверті ХУІІІ ст. у складі Австрії помітно вплинуло на оновлення духовного життя галицьких українців, внесло у суспільну свідомість і практику чимало елементів, властивих для культури німців, чехів, хорватів та інших європейських народів [3, с.10-11].

Належачи до найбільших коронних країв, територія Галичини стала своєрідним законодавчим полігоном, місцем випробування нових нормативно-правових актів Австрійського парламенту, і лише після такої їхньої апробації та за умови позитивних результатів чинність цих нормативно-правових актів поширювалася й на інші території Австрійської монархії. Галичина одна з перших в Австрійській монархії зазнавала впливу західноєвропейської політики «освіченого абсолютизму», державних і

правових реформ другої половини XVIII ст. Після революції 1848–1849 рр. для Галичини було прийнято окрему Конституцію 1850 р., що засвідчило особливу роль Галичини в історії Австрійської монархії [6, с. 339].

Приєднання Галичини до складу Австрійської імперії у порівнянні з приєднанням інших українських земель до складу Російської імперії мало деякі позитивні наслідки. Адже австрійська влада намагалась реалізувати ідеї Просвітництва, що знайшло своє відображення у зміні правового регулювання науки та освіти, значно полегшилось становище галицького селянства, відбулось часткове реформування органів державної влади у Галичині. Черговий етап реформування органів державної влади Галичини розпочався після революції 1848 р. унаслідок прийняття австрійських конституцій 1848 та 1849 рр., які здійснили суттєвий вплив як на Австрійську імперію у цілому, так і на Галичину зокрема. Найважливішим було ухвалення конституції, у якій, зокрема, передбачено створення нового органу управління коронними краями – намісництва. Намісництво, зберігши багато рис свого попередника (губернаторства), діяло на інших засадах і принципах: одноосібне управління замість колегіального, одноосібна відповідальність намісника, якої не було в губернатора.

Галицьке намісництво було вищим органом державного управління Галичиною. Формально-юридичний аналіз австрійського законодавства, що регулювало діяльність Галицького намісництва, дав підставу зробити висновок, що на відміну від органів місцевого самоврядування, урядова вертикаль влади творила цілісну ієрархічну систему. Попри існування Галицького крайового сейму намісництво було підзвітним і підконтрольним тільки центральним органам влади (імператорові та відповідним міністерствам).

Перетворення Австрії на дуалістичну монархію хоча й надало Угорщині майже повну внутрішню самостійність у вирішенні своїх справ і обмежило стосунки з Австрією до спільного монаршого дому, армії, дипломатії, митного союзу та частково фінансів, однак не усунуло усіх суперечностей між двома країнами [7, с. 67]. З утворенням Австро-Угорської дуалістичної монархії з'явилися нові можливості для впровадження й розширення автономії в Галичині. На практиці це виявлялося в тому, що намісник, як чиновник нижчого третього – рангу; мав можливість впливати на призначення деяких міністрів Австрії, чиновників вищого – другого рангу. Відповідні міністерства, по суті, не втручалися у внутрішні справи Галичини. Кандидатуру нового намісника імператор зазвичай узгоджував з так званим Польським колом в австрійському парламенті. Здебільшого ним ставав поляк (чого не було в інших коронних краях Австрії, де намісниками зазвичай призначали австрійців). Навіть після реформи державного апарату імперії 1867 р. Галичина залишилась її складовою частиною, щоправда, з елементами автономії. Сфера законодавчих повноважень сейму залежала від загальнодержавного законодавства, а головну посадову особу краю намісника призначав австрійський імператор. Що ж до компетенції намісника, то

склалась ситуація, коли він не тільки керував усіма службовцями, що були йому дисциплінарно підпорядковані, а й держаними службовцями, які входили до складу інших міністерств (наприклад, охорони здоров'я). Діяв намісник і самостійно, і через підпорядкований йому колегіальний орган намісництво, або ж старост і підпорядкованих їм староств. Повноваження галицьких намісників у Галичині були ширшими від повноважень намісників в інших коронних краях Австрії та Австро-Угорщини (наприклад, у сфері освіти), а їхнє призначення часто попередньо узгоджували з політичною елітою краю.

Намісникy підпорядковувались начальники повітів (старости) які призначалися міністром внутрішніх справ, але без зазначення повіту намісництва, в який вони направлялися – це вирішував сам намісник. Вони наділялися широкими повноваженнями у вирішенні різного роду господарсько-адміністративних питань, в їх розпорядженні знаходилась жандармерія, вони могли на випадок потреби використовувати військові частини, розташовані на території повіту [8, с. 67-68].

Найнижчою ланкою державного апарату були начальники міських і сільських громад (війти в селах і бурмистри в містах), підлеглі повітовим старостам. Столичні міста (Львів у Галичині і Чернівці на Буковині) керувалися власними статутами і були містами крайового підпорядкування.

Поряд із органами державної адміністрації (намісник, староста, начальники міських і сільських гмін) у Галичині існували ще органи місцевого самоуправління. Принцип австрійського са-моврядування полягав не у залученні громадян у діяльність урядових органів, а у розчленуванні завдань і функцій державного управління і самоврядування. До компетенції рад, відносилися питання господарського характеру. Вони могли встановлювати додатки до безпосередніх податків у розмірі до 20%; додатки вище 20% могли накладатися за дозволом повітової ради, а вище 50% – за рішенням крайового сейму [3, с.140-144].

Органи «самоврядування» буди поставлені під суворий контроль із боку державних органів. Так, повітовий староста міг зупинити виконання будь-яких рішень повітової ради під приводом їх невідповідності до законів держави або недоцільності, а намісникy належало право розпуску гмінних і повітових рад. Вони, правда, могли оскаржити свій розпуск перед міністерством, але подача скарги не припиняла виконання рішення про розпуск і, як підтверджувала практика, ніколи не давала бажаних результатів. І навпаки, як свідчать інтерпеляції депутатів сейму, були випадки, коли під покровительством повітового старости і всупереч волі селян війт гмінна рада виконували свої функції 8, 10, 12 і більше років [9, с. 198-201].

Система крайового управління була побудована у такий спосіб, що усі конфлікти між Крайовим сеймом і політичними органами влади з приводу компетенції та повноважень вирішував центральний уряд як посередник. Отож намісник і підконтрольні йому органи не могли не виконувати крайових законів, підписаних імператором, а сейм не міг шляхом

ухвалення законів впливати на дії намісництва, які одержали схвалення імператора, оскільки їх останній не підписав би. Конфлікти ж поміж політичними органами влади вирішував намісник або центральний уряд Австрії як арбітр.

Висновки

Таким чином, державно-політичний устрій Австро-Угорщини еволюціонував від демократичного парламентаризму до установлення імперського режиму. Ці зміни у державно-політичному устрої Австро-Угорщини мали вирішальний вплив на формування структури державної влади. Досвід Австро-Угорщини доводить, що в умовах становлення та розвитку системи державної влади першочергового значення набуває проблема чіткого розподілу органів державної влади, що своєю чергою потребує значного підвищення рівня професійної підготовки державних службовців, розширення та поглиблення правового світогляду, їх належного матеріального становища тощо. Урахування цього досвіду є важливим в умовах реформування державної влади у сучасній Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Субтельний О. Україна: історія / О. Субтельний. – К., 1991. – 456 с.
2. Сарбей В. Г. Національне відродження України / В. Г Сарбей. – К. : Видавн. Дім «Альтернативи», 1999. – Т.9. – 335 с.
3. Бойко І. Й. Галичина у державно-правовій системі Австрії та Австро-Угорщини (1772–1918) : навч. посіб / І. Й. Бойко – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – 312 с.
4. Тищик Б. Й. Історія держави і права Австрії та Австро-Угорщини (X ст. – 1918 р.): навч. посібник / Б. Й. Тищик. – Львів: Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту імені Івана Франка, 2003. – 80 с.
5. Тищик Б. Й. Історія держави і права: акад. курс : підручник / Б. Й. Тищик, І. Й. Бойко. – К. : Ін Юре, 2015. – 808 с.
6. Кульчицький В.С. Утворення коронного краю Галичини в складі Австрії / В. С. Кульчицький // Проблеми правознавства. – К., 1969. – Вип. 13. – С. 67-81.
7. Моряк-Протопопова Х. М. Утворення, структура і діяльність Галицького намісництва (1849-1918 рр.) / Х. М. Моряк-Протопопова // Вісник Львівського університету. – 2006. – С. 67-72. – (Серія юридична; вип. 43).
8. Кульчицький В.С. Організація самоуправління в Галичині за часів австрійського панування / В. С. Кульчицький, І. Й. Бойко, І. С. Лісна // Вісник Львів. ун-ту. Серія юридична. – Львів, 2001. – С. 198–201.

Ковальчук Іван Васильович — аспірант кафедри історії держави, права та політико-правових учень юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів, e-mail: ivankovalchuk.is.ivan2@gmail.com.

Науковий керівник: ***Бойко Ігор Йосипович*** — д.ю.н., проф., завідувач кафедри історії держави, права та політико-правових учень юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів.

Kovalchuk Ivan V. — postgraduate, department of History of the state, law and political law teachings, Faculty of law, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, e-mail: ivankovalchuk.is.ivan2@gmail.com.

Supervisior: ***Boyko Ihor Y.*** — professor, head of department of History of the state, law and political law teachings, Faculty of law, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv.

УДК 327(477)072

І. Г. Симчук
О. О. Плешко

УКРАЇНА В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Вінницький національний технічний університет

Анотація
Проаналізовано місце України у системі міжнародних відносин. Розглянуто євроінтеграційну стратегію України та перешкоди, які існують на цьому шляху.
Ключові слова: міжнародні відносини, геополітичне положення, євроінтеграція, НАТО.

Abstract
The place of Ukraine in the system of international relations is analyzed. The European integration strategy of Ukraine and the obstacles that exist on this path are considered.
Keywords: international relations, geopolitical situation, european integration, NATO.

Місце України в системі міжнародних відносин визначається її геополітичним положенням, економічним потенціалом і зовнішньою політикою. В цілому географічне розташування, розміри території, чисельність населення, економічні ресурси дають можливість Україні мати статус великої європейської держави. З огляду на це особливої уваги заслуговує вивчення зовнішньополітичної стратегії та реалізації адекватної національним інтересам зовнішньої політики у сучасному динамічному світі в умовах глобалізації.

Зауважимо, що за роки незалежності в Україні з'явилось багато наукових праць із проблем зовнішньої політики нашої держави, розвитку двосторонніх міждержавних відносин, діяльності у міжнародних організаціях тощо. Це праці С. Денисюк і В. Корнієнка [1; 2], А. Зленко [3], С. Віднянський [4], С. Телешун та багато ін. Проте становлення України як суб'єкта міжнародних відносин є складним, суперечливим і довготривалим процесом. Пошук оптимальних концептуальних підходів до зовнішньої політики країни триває й досі. Окрім цього, варто зазначити, що зовнішня політика України упродовж майже усього періоду її незалежності залишається заручницею й складних внутрішньополітичних процесів. Тому актуальним є аналіз місця України в сучасних міжнародних відносинах, враховуючи зовнішньополітичну стратегію держави, конфлікт із Російською Федерацією.

Виходячи з геополітичного положення України, можна виділити декілька можливих варіантів її зовнішньополітичної стратегії: орієнтація на

інтеграцію в євразійський простір, орієнтація на інтеграцію в європейські і євроатлантичні структури, обмеження впливу Росії і країн Заходу на визначення політики України.

Сьогодні досить привабливою для України є орієнтація на інтеграцію в Європейський союз (ЄС) і НАТО. Вступ до ЄС дало б можливість Україні використовувати сприятливі можливості міжнародного поділу праці, піднятися до рівня економічного, соціального та демократичного розвитку провідних європейських країн. Євроінтеграція є цивілізаційним вибором України, одна з ключових вимог Революції гідності. У системі зовнішньополітичних пріоритетів України вона посідає особливе місце. Політичні переваги інтеграції України у ЄС пов'язані зі створенням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки. Зближення з ЄС є гарантією, а виконання його вимог – інструментом розбудови демократичних інституцій в Україні. Крім того, членство у ЄС відкриє шлях до колективних структур спільної безпеки Євросоюзу, забезпечить ефективнішу координацію дій з європейськими державами у сфері контролю за експортом і нерозповсюдження зброї масового знищення, дасть змогу активізувати співробітництво в боротьбі з тероризмом, організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною міграцією, наркобізнесом тощо.

Проте чи готові політики і громадяни України до євроінтеграції? Чи активно проводиться реформування всіх сфер життя? Чи готова масова свідомість українського суспільства жити за новими стандартами?

Розглядається й інтеграція України в НАТО, що б сприяло зміцненню безпеки нашої держави. Як відомо, НАТО обстоює принципи стабільності і недоторканності кордонів держав-членів, гарантує їм територіальну цілісність, що особливо важливо для України, враховуючи наявність територіальних претензій з боку РФ.

Однак, на нашу думку, через свою слабкість в економічній, політичній і військовій сферах, певний опір з боку окремих політичних сил Україна не готова до вступу в НАТО і ЄС. Сьогодні можливі тільки партнерські відносини. Крім того, зближення України з НАТО наштовхується на рішучий опір Росії, яка бачить в цьому загрозу своїй безпеці.

Світове співтовариство вступає на шлях формування нових міжнародних форм співробітництва. І це цілком закономірно, оскільки людство має вирішувати важливі проблеми, пов'язані з виживанням і подальшим співіснуванням. Тому зовнішньополітична діяльність України спрямована на розширення участі в діяльності міжнародних організацій, що сприятиме і розвитку суспільства.

Однак, можна констатувати, що, не зважаючи на надзвичайну складність внутрішнього становища, багатьох прогалин у сфері зовнішньої політики, Україна досягла певних результатів на міжнародній арені. Як незалежну державу Україну визнали більш 150 країн, з них 141 установили дипломатичні відносини. У Києві відкрито 42 іноземних посольств, діють декілька консульських установ. Україна є членом багатьох міждержавних,

міжнародних недержавних, регіональних та інших організацій. Вона бере участь у роботі ООН, ЮНЕСКО, Раді Європи, Парламентській Асамблеї ОБСЄ, Міжнародній організації праці, Міжнародного валютного фонду, Міжнародній організації інтелектуальної власності [5].

Ставлення жителів України до питання вступу України до ЄС протягом останнього року лишається незмінним: як і рік тому, у лютому 2017 року за вступ України до ЄС були готові проголосувати близько половини жителів України. Про це йдеться у результатах соцопитування, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології.

За результатами опитування, якби референдум з питання, чи вступати Україні до Європейського Союзу проводився у лютому 2017 року, 49% жителів України проголосували б за вступ України до ЄС, 28% – проти, і решта 23% – не визначилися, або не брали б участі у голосуванні.

Якби ті, хто не визначився, як голосувати, як зазвичай, не прийшли б на референдум щодо вступу до ЄС, участь у голосуванні взяли би близько 77% усіх, хто має право голосувати та проживає на неокупованій території, і подані голоси розподілилися б таким чином: за вступ до ЄС – 64% голосів, проти – 36%.

У розвитку міжнародних відносин Україна повинна бути послідовною і демонструвати на практиці прагнення реалізувати євроінтеграційну стратегію. Важливим аспектом є підвищення рівня політичної культури і свідомості суспільства, оскільки готовність політиків і громадян до сприйняття нових норм і традицій є запорукою успіху трансформацій у сфері суспільно-політичних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Денисюк С. Г. Імідж України у внутрішньополітичних і геополітичних контекстах сучасності [Текст] / С. Г. Денисюк, В. О. Корнієнко // Studia Politologica Ucraino-Polonia. – Вип. 4. – Житомир-Київ-Краків : ФОП Євенок О.О., 2014. – С. 93−101.

2. Денисюк С. Г. Математичне моделювання та побудова проведення майбутніх президентських виборів в Україні [Текст] / С. Г. Денисюк // Нова парадигма : журнал наукових праць / голов. ред. В. П. Бех. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – Вип. 78. – С. 107–115.

3. Зленко А. М. Дипломатія і політика України в процесі динамічних геополітичних змін [Текст] / А. М. Зленко. – Харків, 2003. – 559 с.

4. Віднянський С. Незалежна Україна: двадцять років між Європою та Євразією [Текст] / Степан Віднянський // Україна–Європа–Світ : міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. Л. М. Алексієвець. – Вип. 6–7: 20-й річниці Незалежності України присвячується. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011. – С. 24–38.

5. Про «Основні напрямки зовнішньої політики України». Постанова Верховної Ради України [Текст] // Голос України. – 24 липня 1993 р. – № 139. – С. 3.

Симчук Інна Григорівна — студентка групи МІТ-14б, факультет комп'ютерних систем і автоматики, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail:sumchyk98@ukr.net

Плешко Олена Олександрівна — студентка групи МСС-14б,факультет комп'ютерних систем і автоматики, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail:sumchyk98@ukr.net

Науковий керівник: ***Денисюк Світлана Георгіївна*** — д. політ. наук, професор кафедри суспільно-політичних наук, професор, Вінницький національний технічний університет, м . Вінниця, e-mail: svetadenisiyk@gmail.com

Symchuk Inna Grigorivna — art. gr. MIT-14b, Faculty of Computer Systems and Automatics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail:sumchyk98@ukr.net

Pleshko Elena Aleksandrovna — art. gr. MCC-14b, Faculty of Computer Systems and Automatics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: fkca.mcc14poo@gmail.com

Supervisor: ***Denysiuk Svitlana G.*** — Dr. of Political Sciences, professor of social and political sciences, professor, Vinnitsa National Technical University, Vinnytsia, e-mail: svetadenisiyk@gmail.com

УДК 35.01:65.012

А. В. Слободянюк
А. В. Волошина

МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЗИТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У даній статті розглядається нове явище у житті сучасного українського суспільства – електронна демократія, яка стала можливою завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій та інформаційної інфраструктури з метою посилення демократичних інститутів, участі громадян у суспільній та політичній діяльності. Аналізуються джерела, сутність і поняття електронної демократії. Визначаються перспективи розвитку е-демократії в Україні.

Ключові слова: Інтернет, громадянське суспільство, електронна демократія.

Abstract

This article describes the development of a new phenomenon in the life of Ukrainian population – e–democracy, which aims to attract Ukrainian society to actively participate in political activities of the country and carried out by involving communications and information technology and infrastructure. Analysis of the sources of e–democracy concept and essence. Identify promising opportunities for effective development and implementation of e–democracy in our country.

Keywords: Internet, civil society, e-democracy.

Вступ

Сучасний світ характеризується становленням інформаційного суспільства, у якому інформація є важливою умовою розвитку всіх сфер життя суспільства, в тому числі й соціально-політичної.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій розширює можливості органів державної влади оперативно доводити власні рішення до широких верств населення, отримувати якісний зворотний зв'язок від громадян, а громадяни мають можливість брати участь у політичному процесі, зокрема, через підвищення рівня їхньої поінформованості щодо актуальних проблем, діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також пропонувати альтернативні шляхи вирішення тих або інших проблем, отримувати якісні послуги [1].

Електронне урядування включає в себе е-демократію та постачання е-публічних послуг. Опублікування інформації електронними засобами як вид діяльності відноситься до е-послуг.

У вітчизняному законодавстві поняття «е-демократії» як напрямок політики держави визначено у Розпорядженні КМУ від 15 травня 2013

року № 386-р «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства»: електронна демократія – форма суспільних відносин, за якої громадяни та організації залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоуправління шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій (далі — е-демократія) [2].

Іншими словами, суть е-демократії полягає в застосуванні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для широкого залучення громадян у громадсько-політичне життя.

При цьому слід пам'ятати, що самі по собі ІКТ не забезпечують участь громадян у прийнятті рішень. Комунікація, хоч би якою вона була б розвиненою, усього лише інструмент в руках суспільства. Отже, для е-демократії (так само, як і для демократії як такої) визначальним є воля і голос народу, а для забезпечення доставки цього голосу посадовцям і слугує феномен е-демократії [3].

Результати дослідження

Термін «електронна демократія» (e-democracy) було вперше введено до наукового обігу в США та Великобританії.

Вчені Масуда Й., Хаген М., Кліфт С., Лондон С., зазначають, що в основі концепції лежить можливість громадян відкрито виявляти свою політичну активність за допомогою комп'ютерних комунікацій. Е-демократія передбачає застосування новітніх інструментів обміну інформацією, засобів зв'язку держави і громадян [4].

Аналізуючи підходи американських і німецьких вчених до розкриття змісту е демократії, Мазурок Ю. О., прийшла до висновків, що «в зарубіжній політичній думці до концепцій електронної демократії відносять теледемократію, кібердемократію та електронну демократизацію, які різняться між собою за реалізацією прямої чи представницької форми демократичного правління і за рівнем активності громадян удержавному управлінні; спільним у концепціях електронної демократії є переконаність у тому, що властивості нових засобів комунікації такі як інтерактивність, швидкість передачі інформації, утворення мережевих спільнот – можуть позитивно впливати на розвиток та функціонування демократичної політичної системи, за умови коректного їх застосування» [5].

Вітчизняний політолог Дубас О. П. звернув свою увагу на досягнення та проблеми електронної демократії в Україні. Зокрема, він відмічає, що сьогодні елементи е-демократії використовуються здебільшого для рекламування політиків чи політичних інститутів [6].

Політичні партії України досить широко представлені в мережі Інтернет. Із 172 партій, вказаних на сайті ЦВК, веб-сайти мають 77. Практично всі партії розміщують на своїх сайтах інформаційний блок документів з інформацією про партію, майже на всіх веб-сайтах політичних партій України передбачено різні формати налагодження діалогу з виборцями: форуми,

обговорення, ініціативи, адреси електронної пошти. Однак будь-яка інформація про результати спілкування з власними прихильниками або виконання настанов виборців відсутня.

Слід зазначити також, що у мережі Інтернет часто представлені не лише політичні партії України, а й окремо їхні лідери. Причому використовується не лише традиційний формат персональних веб-сайтів, а й більш нові Інтернет-інструменти, такі, як блоги, живі журнали, представництва в електронних соціальних мережах, трансляції на YouTube тощо.

У 2015 році в рамках проекту EGAP було проведено два соціологічних опитування. За результатами дослідження 14 % дорослих українців розуміють значення терміну «електронне урядування», 79 % – ніколи не чули терміну «електронна демократія», 41 % – частково розуміють значення цього терміну. Було визначено, що 64 % дорослого населення України хоча б інколи особисто користувалися Інтернетом. Також з'ясувалося, що 60 % опитаних довіряють електронній формі взаємодії з органами влади. Отже, рівень поінформованості використання інструментів е-демократії ще дуже низький. Іноді громадяни, направляючи запит до влади через Інтернет чи ініціюючи е-петицію, поки що не усвідомлюють, що це і є інструменти е-демократії.

На сьогодні одним з найуспішніших прикладів е-демократії, створених в рамках Програми EGAP, є система місцевих петицій www.e-dem.in.ua, до якої лише за перші півроку функціонування приєдналося більше 50 українських громад. Е-петиції – найбільш доступний, популярний і ефективний інструмент привернення уваги влади для важливих для громади питань. Окрім цього, цей інструмент забезпечує і активне залучення громадян до процесу прийняття рішень та формування місцевої політики [7].

Сьогодні в Україні застосовують наступні складові е-демократії: електронний парламент, електронне законодавство, електронний суд, електронне посередництво, електронні вибори, електронний референдум, електронне голосування, електронні петиції, електронні кампанії, електронні опитування тощо.

Висновки

1. Серед новітніх технологій особливе місце займає е-демократія, теоретичні основи якої продовжують розроблятися і знаходять практичне застосування.
2. Е-демократія сприяє підвищенню прозорості діяльності органів влади завдяки використанню сучасних технологій, надання громадянам доступу до інформації.
3. Інтерактивне спілкування із органами державної влади та місцевого самоврядування сприяє зростанню активності громадян в обговоренні різноманітних проблем (політика, освіта, медицина культура, довкілля тощо).
4. Е-демократія – це також засіб для захисту і відстоювання власних прав.

Таким чином, результатом дії е-демократії зокрема і е-урядування в цілому можна очікувати не лише продуктивніші відносини в площині «суспільство-влада», а й, як наслідок цього – виховання нового покоління активних, свідомих, патріотичних громадян, з одного боку, і держслужбовців, – з другого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мезенцев А. В. Електронне урядування, електронна демократія – підходи до визначень [Електронний ресурс] / А. В. Мезенцев. – Режим доступу : http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2015-1/doc/1/11.pdf
2. Розпорядження КМУ від 15 травня 2013 року № 386-р «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства» [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80
3. Електронна демократія: навч. посіб. / Н. В. Грицяк, С. Г. Соловйов; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Н. В. Грицяк. – К. : НАДУ, 2015. – 66 с.
4. Василевич Ю. В. Досягнення та перспективи використання інформаційно-комунікаційних технологій у сфері політики: електронна демократія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2012/197-185-6.pdf
5. Мазурок Ю. О. Концепції електронної демократії в зарубіжній політичній думці / Ю. О. Мазурок // Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах «Грані». – 2011. – № 1 (75). – С. 160-164.
6. Дубас О. П. Електронна демократія: сутність і перспективи розвитку в Україні [Електронний ресурс] / О. П. Дубас. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vdakk/2011_1/43.pdf
7. Компонент 3: Е-Демократія [Електронний ресурс] // Офіційний сайт програми EGAP. – Режим доступу : http://egap.in.ua/e-demokratiya/
8. Слободянюк А. В. Еволюція концептуальних уявлень про владу в історико–соціологічному процесі [Текст] : автореф. дис. ... кандидата соціологічних наук : 22.00.01 / Анатолій Володимирович Слободянюк ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2002. – 12 с.
9. Слободянюк А. В. Соціальні норми та цінності як невід'ємні характеристики категорії влади [Текст] / А. В. Слободянюк // Вісник Київськ. нац. ун–ту ім. Т. Шевченка. Серія «Соціологія. Психологія. Педагогіка». – Вип. 9. – Київ, 2000. – С. 5–7.
10. Recommendation CM/Rec (2009) 1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy) (Adopted by the Committee of Ministerson 18 February 2009 at the 1049th meeting of the Ministers' Deputies) [Електронний ресурс] // Офіційний веб–сайт Ради Європи // Режим доступу : http://www.coe.int/t/dgap/democracy/Activities/GGIS/CAHDE/Default_en.asp

Анатолій Володимирович Слободянюк — к. соц. н., доцент кафедри суспільно–політичних наук, науковий керівник лабораторії соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету, м. Вінниця.

Волошина Анна Валеріївна — студентка групи 1 ПІ 14–б, факультет ІТКІ, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e–mail: volevikt2@gmail.com.

Slobodyanyuk Anatoly V. — PhD in Sociology, assistant professor of social and political sciences, scientific director of the laboratory of sociological researches Vinnitsa National Technical University,Vinnitsa

Voloshina Anna V. — student group 1 PI 14–b, Faculty of ITKI, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e–mail: volevikt2@gmail.com.

УДК 327.5

А. В. Слободянюк
В. М. Задорожний

ВАЖЛИВІСТЬ КІБЕРЗАХИСТУ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У *статті розглядаються військово-політичні та теоретичні аспекти сучасного стану та можливості подальшого захисту країн від можливих кібератак.*

Ключові слова: кіберзахист; кібербезпека; кібервійна; кіберпростір; кібератака.

Abstract

The article describes military-political and theoretical aspects of the current state and opportunities in further protection of countries from possible cyber attacks

Keywords: cyber defense; cyber security; cyber war; cyber space; cyber attack.

Вступ

Розвиток інформаційних та комунікативних технологій в сучасному світі досягає значних масштабів. Але разом із позитивними рисами даного розвитку завжди виникають і негативні. Так інформаційні потоки можуть використовуватися не лише в конструктивних, але і в деструктивних цілях. Вони зробили свій вплив на характер, форми і способи ведення бойових дій. У XXI столітті війни ведуться не тільки на землі, у морі, повітрі, але і в «кіберпросторі». Термін «кібервійни» і «кібертероризму» є новими видами загроз для національної і міжнародної безпеки. Тому проблема «кіберзахисту» вимагає вивчення і політологічної концептуалізації.

Метою роботи є розгляд поняття «кібервійна» та «кіберзахист» й аналіз сучасного стану даної проблеми у світі.

Результати дослідження

В останній час терміни з приставкою «кібер» все частіше вживаються в міжнародно-політичному дискурсі та знаходять відображення в стратегічних доктринах не тільки держав, але і міжнародних організацій, включаючи НАТО. Термін «кібервійна» міцно увійшов у лексикон військових, фахівців з інформаційної безпеки та політиків, але серед представників експертного співтовариства немає єдиного визначення цього поняття. Американський експерт в області кібербезпеки Р. Кларк, автор книги «Кібервійна», пропонує наступне визначення: «Кібервійна – дії однієї держави з проникненням у комп'ютери або мережі іншої держави для нанесення збитків або руйнування» [1]. Вітчизняний експерт міжнародного права О. Мережко пропонує таке тлумачення: «Кібервійна — використання Інтернету і пов'язаних з ним технологічних та інформаційних засобів однією державою з метою заподіяння шкоди військовій, технологічній, економічній, політичній,

інформаційній безпеці та суверенітету іншої держави» [2]. З перерахованого вище можна охарактеризувати «кібервійну» як вид військових дій із використанням комп'ютерів та Інтернету, націлений, в першу чергу, на найважливіші системи функціонування та життєзабезпечення держави: електростанції, енергетичні мережі, транспортні шляхи, системи водопостачання та водовідведення тощо.

Сукупність «кібератак», які перевищують своїм загальним негативним впливом певний поріг, можуть розглядатися як початок «кібервійни». «Кібератаки», яка увійшла в історію, є є наприклад атака яка почалися 27 квітня 2007 року під час загострення російсько-естонських відносин пов'язаних з переносом пам'ятника Бронзовому солдату у Таллінні. Скоординована атака хакерів вивела на деякий час з ладу сайти парламенту Естонії, міністерств, банківських установ, засобів масової інформації. На думку деяких оглядачів, кібератака на Естонію належала до одних з найкраще організованих та масових в історії Інтернету [3].

Саме тому поняття «кіберзахист» набуває необхідності на міжнародному рівні. «Кіберзахист» – сукупність заходів організаційного, нормативно-правового, воєнного, оперативного, технічного та іншого характеру, спрямованих на забезпечення кібербезпеки. «Кібербезпека» – стан захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави в кіберпросторі [4].

Сьогодні «кібервійна» – не далеке майбутнє, а реальність, і вона здатна захопити весь світ, оскільки комп'ютери і сервери, що беруть участь в ній, можуть перебувати в будь-якій точці планети. Прикладом є вірус «Petya» який 27 червня 2017 року сталась масштабна атака останнім представником сімейства, який запозичив деякі модулі з попердніх зразків, але можливо був створений іншими розробниками та вже був вірусом-винищувачем даних, замаскованим під програму-вимагач [5]. І це є не перший подібний випадок, так 23 грудня 2015 року сталася «кібератака» на «Прикарпаттяобленерго»: було вимкнено близько 30 підстанцій, близько 230 тисяч мешканців залишались без світла протягом однієї-шести годин. Атака відбувалась із використанням троянської програми BlackEnergy [6].

Розвиток «кіберзахисту» має переважати розвитку «кібератак» для запобігання подібних ситуацій. Адже повторення «кібератак» на будь-яку країну призводить до чисельних втрат. Тим паче вірусні атаки вже встигли стати звичним явищем в Україні, вони трапляються частіше, їхні наслідки дедалі серйозніші. Активність ворожої сторони та звичайних комп'ютерних шахраїв вимагає від української влади невідкладного розвитку національних засобів кібербезпеки [7].

У багатьох країнах, таких як США, Ізраїль, Франція, Німеччина, Росія, Індія, Іран, Пакистан, Південна і Північна Корея – вже давно з'явилися структури у збройних силах, які відповідають за ведення «кібервійни». Але найбільше розвинутий в цьому питанні Китай. Німецький експерт в області

«кібербезпеки» Сандро Гейко стверджує, що у Китаї на державному забезпеченні знаходяться 15 тис. штатних хакерів [8].

У 2010 році США першими створили «кіберкомандування». Китай, Іран та інші країни теж поспішили створити свої «кібервійська» із відповідними доктринами та стратегіями. З 2011 року діє «Стратегія операцій в кіберпросторі міністерства оборони США», даний документ містить набір «стратегічних переваг в кіберпросторі», до яких відносяться оперативний зв'язок і можливості обміну інформацією та знаннями в сфері інформаційних технологій, у тому числі здійснення експертиз у сфері кібербезпеки. Додатковий акцент робиться на розвитку міжнародного співробітництва США в кіберпросторі в рамках міжнародної взаємодії, колективної самооборони, а також встановлення міжнародних норм, що регулюють кіберпростір [9].

Компанії «Center for Strategic» та «International Studies» оцінили збитки світової економіки від кіберзлочинності за 2014 рік у розмірі 445 млрд доларів. Найбільший удар від незаконних дій хакерів зазнають США, Китай, Японія та Німеччина – економіки цих країн щороку не дораховуються в цілому близько 200 млрд доларів[10]. У країнах, що розвиваються збиток набагато нижче, але він буде рости в міру збільшення проникнення Інтернету в цих регіонах. За даними дослідження, світова інтернет-економіка генерує від 3 трлн доларів на рік. Приблизно 15-20% від цієї суми забирають«кіберзлочинці» [10]. Єврокомісія заявила, що за даними на 2014 рік, мінімум 1 млн користувачів Інтернету щодня піддається «кібератакам». А сукупний збиток для бізнесу від діяльності «кіберзлочинців», за різними оцінками, становить від 89 до 250 млрд євро на рік. Звичайним користувачам буде корисно знати, що у всесвітній мережі наразі існує більше 150 тис. комп'ютерних вірусів різної модифікації [11].

В Україні на подолання «кібератак» та покращення стану «кібербезпеки» є нещодавнє ухвалення Верховною Радою проекту Закону «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України». Законопроект № 2126а, як і більшість сучасних нормативних документів, одразу дістав скандальну репутацію. Таку, що з першої спроби його не змогли ухвалити, підтримало лише 186 депутатів. Головним зауваженням стала можливість встановити контроль держави над бізнесом. Знімалися обмеження на перевірки підприємств, які займаються криптографічним і технічним захистами. Дозволяється діяльність лише телеком-операторів, які мають системи захисту встановленого зразка. Крім того, критикувалися й певні потенційні можливості обходу системи державних закупівель ProZorro. З позитивних положень: підняття зарплат спеціалістам із кібербезпеки, що є однією з головних проблем для державних установ [12].

Висновки

Сьогодні головною темою обговорення у світі має стати зміцнення «кібербезпеки» та скорочення кількості «кібератак» в «кіберпросторі». Дана проблема потребує якнайшвидшого вирішення, оскільки створені зразки

кіберзброї вирізняються глобальною досяжністю, практично миттєвим впливом без будь-якого способу отримання попередження про її застосування. «Кіберзахист» це єдине, що може запобігти чисельним втратам і втручання чужих країн в безпеку інших. Адже одна програма може вивести з ладу усе необхідне для безпеки та життєдіяльності людини та країни.

«Кіберзахист» повинен працювати до моменту скоєння «кібервійни», а не після перших «кібератак».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Овчинский В. Холодная война 2.0 [Електронний ресурс] / В. Овчинский, Е. Ларина // цит. из Richard A. Clarke and Robert K. Knake» Cyber War: The Next Threat to National Security and What to Do About It» (Harper Collins 2010) / доклад Изборскому клубу. – Режим доступу : http://dynacon.ru/content/articles/4224/
2. Мережко О. Проблеми кібервійни та кібербезпеки в міжнародному праві [Електронний ресурс] / Мережко О. – Режим доступу: http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3233.
3. Кібератаки проти Естонії (2007) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Кібератаки_проти_Естонії_(2007)
4. Проект до закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=55657&pf35401=348091
5. УНІАН: События недели: версия читателей УНИАН – на Украине испытали кибероружие. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.unian .net/politics/2005231-sobyitiya-nedeli-versiya- chitateley-unian-na-ukraine-ispyitali-kiberorujie-v-kieve-vzorvali-polkovnika-gur-a-v-zone-ato-s-boem-vzyali-novogo-otpusknika.html
6. Хакерська атака Росії на українську енергосистему: як це було [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://texty.org.ua/pg/article/newsmaker/read/66125/Hakerska_ataka_Rosiji_ na_ukrajinskujenergosystemu_jak.
7. Подвійна істина кіберзахисту [Електронний ресурс] / Юрій Лапаєв // Тиждень.ua. – Режим доступу : http://tyzhden.ua/Society/202550
8. Госучреждения Германии страдают от хакерских атак [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dw.de/госучреждения-германии-страдают-от-хакерских-атак/a-16691699.
9. Савин Л. Холодная кибервойна [Електронний ресурс] / Л. Савин // Информационно-аналитический портал Геополитика. – Режим доступу: http://www.geopolitica.ru/article/holodnaya- kibervoyna#.VUAFU9Ltmkp.
10. Мировая экономика теряет 445 млрд долларов из-за «киберпреступков» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dailycomm.ru/m/27316/.
11. Ковалёв Н. «Началась новая техногенная эпоха – с кибервойнами, кибертерроризмом, киберпреступностью» [Електронний ресурс] / Н. Ковалёв // Интервью для интернет-газеты «Столетия». – Режим доступу: http://qps.ru/odR7k.
12. Постанова Верховної Ради України Про прийняття за основу проекту Закону України про основні засади забезпечення кібербезпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1524-19
13. Слободянюк А. В. Соціальні норми та цінності як невід'ємні характеристики категорії влади [Текст] / А. В. Слободянюк // Вісник Київськ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Серія «Соціологія. Психологія. Педагогіка». – Вип. 9. – Київ, 2000. – С. 5-7.

14. Слободянюк А. В. Психологія управління та конфліктологія [Текст] : навчальний посібник для практичних та семінарських занять / А. В. Слободянюк, Н. О. Андрущенко. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 120 с.

Задорожний Віталій Миколайович — студент групи 1ПІ-14б, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: Zadorozhnyy7@gmail.com

Науковий керівник: ***Слободянюк Анатолій Володимирович*** — канд. соц. наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, науковий керівник лабораторії соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

Zadorozhnyi Vitalii M. — Department of Information technology and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email: Zadorozhnyy7@gmail.com

Supervisor: ***Slobodianiuk Anatolii V.*** — PhD in Sociology, assistant professor of social and political sciences, sci- entific director of the laboratory of sociological researches Vinnitsa National Technical University, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia

УДК 35.01:65.012

І. В. Кобися
А. В. Слободянюк

ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ: ПОНЯТТЯ, ПРОБЛЕМИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація
У статті досліджуються теоретичні питання, пов'язані з використанням нових інформаційних технологій і формуванням електронної демократії. Аналізуються основні проблеми і протиріччя.
Ключові слова: інформаційні технології, політична комунікація, демократія, електронна демократія, політична участь.

Abstract
The paper studies some theoretical issues related to the application of new information technologies and the formation of e-democracy. It explores the major challenges and contradictions of the process.
Keywords: information technology, political communication, democracy, e-democracy, political participation.

В сучасних умовах великий вплив на політичне життя надають нові інформаційно-коммунікативні технології (ІКТ). Величезне значення набуває Інтернет, який утворює єдиний світовий віртуальний простір. Одночасно формуються нові форми державного управління у вигляді діяльності «електронного уряду». Створюються системи сайтів державних установ, партій і громадських організацій. У багатьох країнах починають застосовувати різні способи «електронного голосування». В результаті цього політика набуває все більш здатний проникати характер, публічність і видовищність. Нові форми політичної комунікації не можуть не мати істотного впливу на процеси демократизації. Вони привели до появи нового явища, що отримало назву «електронна демократія», «мережева демократія» і т. п. У ній відкриваються нові можливості для участі громадян в політиці. У сучасній науці дані процеси отримали певне теоретичне осмислення.

Про величезну роль інформації в суспільному розвитку писав ще Ж. -А. де Кондорсе і інших мислителів минулого. У другій половині XX століття з'явилися нові теорії комунікації. М. Маклюен бачив в нових інформаційних технологіях найважливіший фактор історичного процесу і стверджував, що панівний тип комунікації визначає і тип суспільства. Після дописемного етапу розвитку цивілізації і етапу писемної культури виникає «електронне суспільство» (або «глобальне село»), яке за допомогою електронних засобів комунікації формує нову багатовимірну картину світу [1].

Ідеї, що передбачали прихід електронної демократії, висловлювали в різний час Ч. Кулі, Р. Парк, Дж. Геллап, Г. Лассуелл і ін. Одним з перших нове політичне явище зафіксував О. Тоффлер. У своїй книзі «Шок майбутнього» (1970) він написав про появу «антиципаторної демократії». Суть її полягала в тому, що влада, приймаючи політичні рішення, повинна прислухатися до думки людей щодо можливих наслідків пропонованих змін. При цьому самі громадяни через зацікавлені групи в ініціативному порядку можуть звертатися з реченням і проектами розвитку країни або будь-якого інституту в державні органи. Спочатку дана форма демократії спиралася на традиційні засоби інформації, але з появою нових технологій її можливості значно зросли [2].

М. Кастельс констатує кризу існуючої ліберальної моделі демократії. Він наголошує на необхідності переходу від ієрархічної системи управління до децентралізованої і мережевої на основі розвитку місцевого самоврядування та встановлених горизонтальних зв'язків між громадянами та органами влади, а також широкого використання електронних комунікацій.

Уже в 70-і рр. в США стали проводитися перші експерименти зі створення інтерактивних телематичних систем (у вигляді «електронних міських зборів»). У 1993 р з'явився перший офіційний державний інтернет-сайт Білого дому. З 1998 р всі федеральні органи влади стали користуватися електронною поштою. Перші вибори через Інтернет було проведено в 2000 р. в штаті Орегон. В Естонії місцеві вибори з використанням Інтернету відбулися в 2005 р. Інший варіант голосування пов'язаний із застосуванням «електронних урн», які можуть працювати без підключення до електромережі та комунікаційні інфраструктури [3]. У Бразилії така система стала застосовуватися на виборах в муніципалітети з 2000 р.

В Естонії створено портал, що дозволяє громадянам звертатися з пропозиціями щодо вдосконалення державного управління та законодавства, виступати з новими ініціативами. В Ісландії та Новій Зеландії таким чином обговорюються основні законопроекти. Подібні приклади можна продовжити. Не випадково в 2006 р Рада Європи створила спеціальний комітет по електронній демократії (Саїб) – міжурядовий орган, що складається з представників 47 держав, що є членами РЄ, а також інших міжнародних організацій [4].

В результаті подібних нововведень між владними структурами та громадянами встановлюються прямі і зворотні зв'язки, що працюють в онлайн-режимі і дозволяють їм вести безперервний діалог. Це сприяє оперативному обговоренню суспільних проблем і дозволяє домагатися підтримки населенням прийнятих рішень. Тим самим змінюється характер політичного управління, що приймає все більш демократичний вигляд.

Ідея про те, що інформаційне суспільство створює нові форми і механізми демократичної участі активно розробляється в науковій

літературі. Р. Даль писав, що інтерактивні системи телекомунікацій допомагають зменшити розрив між елітою і народом, дозволяють будь-якому громадянину задавати питання і отримати доступну інформацію про публічних проблеми у відповідній для нього формі. Вони «дозволяють громадянам брати участь в дискусіях з експертами, з приймаючими політичні рішення особами і з рядовими співвітчизниками» [5]. Така демократія забезпечує нові канали взаємодії суб'єктів політики, розширює політичну аудиторію і відкриває нові можливості для інформування і самоорганізації людей.

Електронну демократію ми розглядаємо як таку форму взаємодії народу і влади, при якій процеси інформування та залучення громадян в політику, голосування, спільне обговорення та прийняття рішень, контроль над їх виконанням і т. д. здійснюються на основі новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

З одного боку, електронні засоби масової інформації в цілому та Інтернет особливо забезпечують умови для прямої участі широких мас народу в політичному процесі. З іншого боку, вони володіють безпрецедентними можливостями пропаганди і навіювання людям різних моделей політичного і соціального устрою, що не завжди відповідають демократичним принципам [6].

Впровадження комп'ютерів в систему освіти вносить принципово нові елементи в формування свідомості підростаючого покоління. Широке використання так званих електронних вчителів, покликаних формувати особистість людини на початковій стадії її становлення, крім безперечних позитивних результатів відкриває нові можливості для маніпулювання суспільною свідомістю. Вони можуть служити в якості інструментів спрямованого формування громадських умонастроїв, ідейно-політичних орієнтації і установок, нав'язування певних форм поведінки [7].

Іншими словами, науково-технічний прогрес, дозволяючи вирішувати одні питання, одночасно породжує інші, часто не менш складні проблеми. Позитивні і негативні наслідки технологічних нововведень невіддільні одна від одної. Їх можна використовувати як на благо, так і на зло, як для творення, так і для руйнування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Слободянюк А. В. Можливості реалізації потенціалу електронної демократії в Україні [Текст] / А. В. Слободянюк, Д. О. Гладка // Сутність та перспективи впровадження електронної демократії в Україні. – Вінниця : ВНТУ, 2016.
2. Даль Р. Демократія і її критики / Р. Даль. – М., 2003.
3. Дзоло Д. Демократія і складність: реалістичний підхід / Д. Дзоло. – М., 2010.
4. Кастельс М. Інформаційна епоха: суспільство і культура / М. Кастельс. – М., 2000.
5. Електронна демократія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://studme.org/1834071916279/

6. Слободянюк А. В. Участь громадян як необхідна умова е-врядування [Текст] А. В. Слободянюк // Сутність та перспективи впровадження електронної демократії в Україні. – Вінниця : ВНТУ, 2016.
7. Тоффлер Е. Шок Майбутнього / Е. Тоффлер. – М., 2008.

Кобися Ігор Володимирович — студент групи 1ПІ-14б, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м . Вінниця, e-mail: ikobysa@gmail.com

Слободянюк Анатолій Володимирович — канд. соц. наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, науковий керівник лабораторії соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

Ihor Kobysia — student, Department of Information technology and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email: Zadorozhnyy7@gmail.com

Slobodianiuk Anatolii V. — PhD in Sociology, assistant professor of social and political sciences, scientific director of the laboratory of sociological researches Vinnitsa National Technical University, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia

УДК 321.7

І. Р. Козак
Є. В. Бабін
А. В. Слободянюк

ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ: ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ, ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД, ЕТАПИ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В даній статті подані результати дослідження, які направлені на вирішення питань щодо впровадження електронної демократії в Україні. На прикладі інших держав показано, що електронна демократія стала можливою завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій з метою посилення демократичних інститутів, участі громадян у політичній діяльності.

Ключові слова: електронна демократія, інформаційно-комунікаційні технології, Інтернет.

Abstract

The article presents the results of research aimed at addressing issues of introduction of e-democracy in Ukraine. On the example of other countries shown that e-democracy is made possible through the use of ICT to enhance democratic institutions, citizen participation in political activities.

Keywords: e-democracy, information and communication technology, Internet.

Поняття «електронна демократія» розглядають у двох смислах. Говорячи про електронну демократію у вузькому розумінні, мають на увазі застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для забезпечення (електронного супроводу) прав громадян. У цьому разі змінюється лише технологічний бік подання заяв, звернень, запитів органам влади від імені громадян. Тобто, використовуючи своє законне право на отримання певної довідки, громадянин може звернутися до інстанції письмово, а може, наприклад, користуючись електронною поштою. Електронна демократія у широкому розумінні передбачає залучення громади за допомогою сучасних інформаційних технологій до вирішення різноманітних суспільно-політичних завдань. Прикладом може бути інтерактивна участь жителів у засіданні місцевої ради. Під час транслювання засідання в Інтернеті кожен зацікавлений може висловити своє ставлення до рішень ради, виступів депутатів, і відтак – вплинути на позицію органу влади.

Переваги впровадження електронної демократії такі:

- істотне зниження витрат на здійснення демократичних процедур;

- зниження витрат на інтерактивні форми взаємодії з громадянами, що дозволяє органам державної влади більш повно враховувати думки різних соціальних груп при прийнятті рішень;

- залучення громадян до прийняття рішень на більш ранніх стадіях і в більш тісній формі;

- залучення суспільних груп громадян з обмеженими можливостями, яким складно забезпечувати свої громадські права за «традиційними» формами демократичної участі;

- зміцнення довіри громадян до держави за рахунок іміджевих функцій нових комунікаційних каналів, створення у громадян ілюзії участі в прийнятті рішень [1].

Комітетом міністрів Ради Європи у 2009 р. рекомендовано, щоб при впровадженні урядами електронної демократії було дотримано певних умов. Зокрема, електронна демократія має:

- повністю задовольняти зобов'язання щодо прав людини і фундаментальних свобод і принципів, які регулюють місцеву організацію демократичного управління;

- підвищувати ефективність демократії, демократичних інститутів і демократичних процесів;

- доповнювати традиційні демократичні процеси для посилення участі суспільства в політичних процесах;

- підтримувати і посилювати довіру громадян до демократії, демократичних інститутів і демократичних процесів;

- підтримувати демократичну роль таких посередників між громадянами і державою як демократичні інститути, політичні діячі та ЗМІ;

- забезпечувати підвищення прозорості, підзвітності, участі, субсидіарності та соціальної згуртованості;

- пропонувати можливості для змістовної та ефективної громадської дискусії та участі у всіх етапах демократичного процесу, відповідального за потреби і пріоритети народу;

- бути частиною збалансованих і орієнтованих на громадян правил і норм, включаючи закони. Реалізація цих та інших вимог передбачає наявність певних форм електронної демократії - прямих та непрямих [2].

Найпростіша непряма форма електронної демократії – голосування через Інтернет. Це найпростіший спосіб, який вимагає лише чисто технічних рішень: ідентифікація виборця, захищеність протоколів даних, моніторинг ходу голосування. Дослідник Стівен Кліфт наводить один з варіантів подібного голосування – виборцю надсилається електронною поштою бюлетень. За цим бюлетенем виборець або дзвонить на вказаний в ньому номер (він може бути одноразовим), де залишає повідомлення про свій вибір, або ж голосує цим бюлетенем через захищене з'єднання через Інтернет, надсилаючи свій цифровий підпис. Подібний експеримент було проведено у Великій Британії у 2002-2003 рр. парламентською групою з електронної

демократії. У цьому експерименті брали участь не лише виборча комісія, а й найбільші академічні установи. У двох великих містах – Шеффілді та Сент-Олбансі відповідно три та дві виборчих дільниці надали можливість виборцям проголосувати через Інтернет. Із загальної кількості виборців цим правом скористались відповідно 35% та 40%, причому явка підвищилась на 10% у порівнянні з минулими виборами, що свідчить про те, що така форма голосування громадянами цілком схвалена, хоча загальну оцінку експерименту дати важко. Другою подібною формою є надання громадянам можливості обговорення рішень місцевої ради чи навіть парламенту. В рамках подібної форми чільну роль відіграє наявність доступу до Інтернету, а також відповідних технічних рішень, таких як форуми, блоги та чати. Подібний експеримент було проведено в Італії, в місті Болонья у січні-лютому 2002 р., коли було створено структуровану систему онлайн-дебатів в рамках проекту «Demos», причому перша тема для публічного обговорення стосувалась дорожнього руху. Практично було створено Інтернет-форум, який регулярно моніторився місцевими органами самоврядування, і де громадяни могли вільно висловити свою думку. Причому було видано окрему постанову, згідно з якою місцеві органи влади повинні були активно використовувати поради громадян, відповідати на їх запитання, а також на основі дописів виділяти та аналізувати нагальні проблеми. Дещо інша схема була використана в Модені, де замість форуму створили систему сторінки новин (newsletter). Громадянин отримував можливість постійно, на поштову скриньку чи мобільний телефон отримувати інформацію про плани міської ради. Громадяни також могли надсилати запитання електронною поштою з гарантією відповіді у законодавчо встановлений час. Крім того, було створено ряд онлайн-консультаційних центрів, а також проводились онлайн-опитування [2].

Нині близько 95% громадян Естонії сплачують податки і декларують доходи через Інтернет, 98% здійснюють електронні покупки. Усі операції із землею та нерухомістю проходять також в електронній формі. Запроваджена у 2000 р. електронна ідентифікаційна картка дає змогу оперувати банківськими рахунками, голосувати та багато іншого. Також розроблено технології, які допомагали максимально спростити обмін інформацією між різними державними службами, а також захищати кіберпростір. У цей самий час було комп'ютеризовано й забезпечено доступом до Інтернету всі школи, містечка та села Естонії. Варто також наголосити, що до цього процесу активно долучилася сама громадськість, яка за мінімальної підтримки держави навчила всіх охочих користуватися новими технологіями. Крім того, доступ до будь-якої інформації, яка не становить державної таємниці, є вільним. Тобто кожен естонець може легко знайти інформацію про те, які рішення ухвалюються в цей момент у парламенті й чим займається міністр на своєму робочому місці. Ще одним промовистим свідченням ефективності застосування ІКТ у практиці державного будівництва є приклад Ісландії, яка

внаслідок кризи 2008 р. постала перед необхідністю модернізації. «Віртуальне спілкування виявилось ефективним інструментом створення нового державного устрою. Новий основний закон писався в Мережі. Ісландці відмовилися від традиційної моделі проведення формального конституційного референдуму, коли громадянам пропонують схвалити текст, підготовлений вузькою групою політиків». Громадяни вибрали 25 представників, – раду, яка у мережі Facebook готувала проект конституції [3].

Головна проблема при реалізації непрямої форми електронної демократії – зворотний зв'язок. Враховуючи обсяг пошти, яку отримуватиме урядовець, не можна від нього очікувати відповіді на всі листи. За даними з Інформаційного Відділу Канади, якщо відповідь на листа громадяни в середньому чекають два тижні (87% опитаних), то відповідь на електронний лист чекатимуть лише упродовж чотирьох годин (90% опитаних). Вирішення проблеми вимагає створення відповідного відділу при уряді [2].

В Україні розвиток електронної демократії можна розділити на 4 етапи:

I етап (2000–2001 рр.) мав підготовчий характер: визначалися найбільш загальні аспекти використання сучасних ІКТ, формувалося необхідне підґрунтя для подальших дій держави в цьому напрямі.

II етап (2002–2003 рр.) безпосередньо пов'язаний із формуванням механізмів електронного уряду в Україні, що мало на меті підвищення ефективності та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, поліпшення поінформованості громадян щодо діяльності цих органів та активізації зворотного зв'язку між владою і суспільством за допомогою мережі Інтернет.

III етап розпочався у 2003 р. прийняттям постанови Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний уряд» (від 24 лютого 2003 р. № 208). Цілями пропонованих заходів щодо розвитку інформаційного суспільства визначалися надання громадянам та юридичним особам інформаційних та інших послуг шляхом використання електронної інформаційної системи «Електронний уряд», яка забезпечує інформаційну взаємодію органів виконавчої влади між собою і з громадянами, надає інформацію та інші послуги на основі сучасних інформаційних технологій [4].

Початком IV етапу можна вважати 25 грудня 2013 р., коли розпорядженням Кабінету Міністрів України затверджено зміни до плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні (прийнятій 13 грудня 2010 р). У розпорядженні, зокрема, передбачалося створити інтерактивну систему проведення оцінки електронної готовності України та ввести в експлуатацію Державну інформаційну систему електронних звернень громадян [5].

Міжнародним фондом «Відродження» було визначено основні проблеми, які заважають розвитку електронної демократії в Україні :

– упровадження технологій електронного урядування вимагає модернізації, передусім, системи державного управління, проведення ефективної адміністративної реформи;

– недосконаліть процедур надання та отримання адміністративних послуг шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ);

– відсутність типових підходів та типових вимог у впровадженні технологій електронного урядування;

– повільність становлення електронної демократії (можливість кожного через ІКТ взяти участь у формуванні та реалізації державної і місцевої політики);

– недостатньо ефективна взаємодія органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і недержавних громадських організацій, необхідна для вироблення і реалізації конкретних планів із впровадження технологій електронного урядування;

– низький рівень поінформованості, мотивації та навчання державних службовців, представників недержавних громадських організацій, бізнесу та населення технологіям електронного урядування.

Виходячи з цього переліку можна зробити висновок, що значна частина проблем породжена ставленням чи неспроможністю держави (з різних причин) вплинути на ситуацію. Адже й адміні-стративна реформа, й обмеженість у наданні адмінпослуг засобами ІКТ та інші чинники (зокрема проблеми у галузі навчання держслужбовців інтернет-технологій) – усе це компетенція, насамперед, органів державної влади і органів місцевого самоврядування [1]. Безперечно, державні структури з кожним роком наближаються до застосування ІКТ в управлінні. Це вимога часу, яку неможливо обійти Численн приклад з рактики інши держа це підтверджують.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Громадське обговорення стратегічних пріоритетів програмної діяльності МФВ на 2010 рік. – Режим доступу: http://www.irf.ua/ files/ukr/quest_strategic_planning_2010.pdf

2. Вячеслав Трухманов/ Світовий досвід електронної демократії [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.cisp.org.ua/cisp/news.nsf/c350cde975b6be73c225755d00495127/ 062aee0a4db29bc5c2 2575df0032f31b?OpenDocument

3. Матвиенко К. Оцифрованная государственность / Константин Матвиенко. – Режим доступа : http://www.expert.ua/articles/8/0/ 10130/

4. Аналітична записка НІСД. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/ Monitor/January2010/01.htm

5. Електронне урядування Україні: аналіз та рекомендації. Результат дослідження / О. А. Баранов, І. Б. Жиляєв, М. С. Демкова, І. Г. Малюкова ; за ред. І. Г. Малюкової. – К. : ООО «Поліграф- Плюс», 2007.

6. Слободянюк А. В. Роль громадської думки в процесі демократизації влади (історико-соціологічний аспект) / А. В. Слободянюк // Вісник Київськ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Серія: Соціологія. Психологія. Педагогіка. – Вип. 10. – К., 2001. – С. 17-20.

7. Слобдянюк А. В. Участь громадян як необхідна умова е-врядування [Текст] / А. В.Слободянюк // Сутність та перспективи впровадження електронної демократії в Україні. – Вінниця : ВНТУ, 2016.

Козак Ірина Романівна — студентка групи КІ-16мс, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Бабін Євгеній Вікторович — студент групи КІ-16мс, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Слободянюк Анатолій Володимирович — кандидат соціологічних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, науковий керівник лабораторії соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету.

Kozak Iryna R. — student, faculty of Information Technology and Computer Engineering Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa.

Babin Yevgeny V. — student, faculty of Information Technology and Computer Engineering Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa.

Slobodyanyuk Anatoly V. — PhD in Sociology, assistant professor of social and political sciences, scientific director of the laboratory of sociological researches Vinnitsa National Technical University.

УДК [323.21+004.9](477)

І. О. Нестерук
М. В. Присяжнюк

Е-ДЕМОКРАТІЯ ЯК ЗАСІБ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація
У статті розглянуто проблеми становлення та розвитку елементів електронної демократії в Україні. Окреслено понятійний апарат, що стосується інституту електронної демократії, прийнятий в Європейському Союзі. Здійснено загальний огляд вітчизняної галузевої нормативно-правової бази.
Ключові слова: е-демократія, Україна, громада, канали комунікації, влада.

Abstract
The article deals with the problems of the formation and development of elements of e-democracy in Ukraine. The conceptual apparatus concerning the institute of e-democracy, adopted in the European Union, is outlined. A general overview of the domestic industry legal framework, stages of the development of e-democracy in Ukraine, and the development of its separate components has been made.
Keywords: democracy, Ukraine, community, channels of communication, power.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій розширює можливості органів державного влади оперативно доводити власні рішення до широких верств населення, отримувати якісний зворотний зв'язок від громадян, а громадяни мають можливість брати участь у політичному процесі, зокрема, через підвищення рівня їхньої поінформованості щодо актуальних проблем, діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також пропонувати альтернативні шляхи вирішення тих або інших проблем, отримувати якісні послуги.

Е-демократія характеризується використанням інформаційних, комунікаційних технологій і стратегій демократичними акторами (урядами, обраними посадовцями, медіа, політичними організаціями, громадянами (виборцями) всередині політичних і управлінських процесів місцевих спільнот, націй та на міжнародному рівні. Для багатьох е-демократія передбачає більшу та активнішу участь, посилену Інтернетом, мобільними комунікаціями та іншими технологіями в сучасній представницькій демократії, так само як і через більш учасницьку або пряму форму залучення громадян до вирішення суспільних питань [1].

Необхідність розширення форм прямої демократії в Україні зумовлюється недостатньою ефективністю функціонування інститутів представницької демократії.

Потенціал е-демократії в забезпеченні підтримки демократичності політичного процесу та функціонування інститутів представницької

демократії є досить значним. Про це свідчать Рекомендації Ради Європи CM/Rec(2009)1 Комітету Міністрів Ради Європи (Indicatives Guides and Glossary relating to Recommendation Rec (2009) 1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy)) [2]. Незважаючи на відносно обмежені часові межі, досвід використання інструментів е-демократії у практиці урядування насамперед в європейських країнах дає можливість сформулювати переваги та можливості запровадження інструментарію електронної демократії в Україні. Таким чином, е-демократія:

– сприяє підвищенню прозорості діяльності органів влади завдяки використанню сучасних технологій надання громадянам доступу до інформації;

– є інструментом підтримки політичної діяльності та забезпечення більшої прозорості та відповідальності публічних політиків перед електоратом:

– є своєрідним інститутом демократії і сприяє формуванню у громадян таких навичок, як компетентність і відповідальність, необхідних для забезпечення життєздатності демократії;

– надає додаткові можливості для побудови та підтримки солідарності в суспільстві шляхом розвитку соціальних зв'язків між громадянами та групами громадян.

Разом із тим, слід підкреслити: незважаючи те, що е-демократія не може вважатися альтернативою представницькій демократії, її можливості мають активно використовуватись для прискорення процесів демократизації в українському суспільстві – розширення спектра взаємодії між громадянами, між громадянами та владними інститутами, прискорення реакції влади на звернення громадян (формування зворотного зв'язку), роз'яснення громадянам рішень влади.

В Україні функціонування власне електронних форм демократії практично не внормоване, однак існує чимала нормативно-правова база, що регламентує розвиток інформаційного суспільства й уможливлює реалізацію певних принципів та інструментів е-демократії. В Україні це, передусім, закони «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», «Про Концепцію Національної програми інформатизації», «Про Національну програму інформатизації», «Про інформацію».

Гарантії громадянам на право доступу до інформації та звернення до органів державної влади та місцевого самоврядування надаються Законом України «Про звернення громадян». Однак існує потреба вдосконалення правових гарантій одержання громадянами відповідей на запити, надіслані до органів влади в електронній формі, оскільки Закон України «Про звернення громадян» не передбачає електронної форми звернення як такої, що тягне певні юридичні наслідки, тобто чиновники не зобов'язані реагувати на звернення громадян, отримані електронною поштою. На врегулювання цієї

проблеми Президентом України видано Указ «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» [3]. Однак Закон України про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян», проект якого підготовлено Кабінетом Міністрів на виконання згаданого указу, донині не ухвалено [4].

Позитивним кроком у розвитку такої складової е-демократії, як е-суд, стало ухвалення Закону України «Про доступ до судових рішень», який передбачає використання громадянами мережі Інтернет для контролю за проходженням судових розглядів їх справ.

Суб'єктами запровадження та розвитку е-демократії є передусім органи державної влади. Аналіз їх діяльності в зазначеній сфері дозволяє стверджувати, що в Україні функціонують певні елементи е-демократії.

Інструментарій е-демократії відкриває додаткові канали комунікації між громадянами, громадянами і органами влади, між органами влади та іншими учасниками політичного процесу. В Україні цей процес забезпечується передусім електронними інформаційними ресурсами органів влади, представленими досить повно: є веб-сайти Президента України, Верховної Ради України, Конституційного Суду України, Вищого Господарського Суду України, Єдиний веб-порталом Кабінету Міністрів України тощо. На Єдиному веб-порталі Кабінету Міністрів України представлено 73 веб-сайти центральних органів виконавчої влади та 27 веб-сайтів обласних державних адміністрацій, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Відповідно до норм чинного законодавства на веб-сайтах органів державної влади досить повно та оперативно надається інформація: новини, поточна діяльність, перелік нормативно-правових актів, що регламентують діяльність або є результатом діяльності відповідного органу, оприлюднюються плани та певні форми звітності з їх виконання, надається інформація щодо графіків прийому громадян посадовцями, номери «телефонів довіри» або «гарячих ліній» тощо.

У межах реалізації принципу прозорості в діяльності органів державної влади нині найбільш повно реалізована така форма е-демократії, як інформування громадян, що, втім, передбачає лише односторонні відносини між органами влади і громадянами, коли органи влади виробляють і надають інформацію громадянам. Це передбачає як пасивний доступ до інформації (за бажанням/на вимогу громадян), так і активні заходи уряду з поширення даної інформації серед громадян.

Кабінетом Міністрів України запропоновано також е-інструментарій налагодження діалогу з громадянами та їх організаціями. Задля цієї мети створено веб-сайт «Уряд і громадськість» на єдиному веб-порталі органів виконавчої влади України. З цього веб-сайту є посилання на інтерактивну інформаційно-аналітичну систему (ІАС) Кабінету Міністрів

України «Громадянське суспільство і влада», яка має сприяти розвитку інститутів громадянського суспільства та їх взаємодії з органами державної влади в он-лайн режимі [5].

Політичні партії України досить широко представлені в мережі Інтернет. Із 172 партій, вказаних на сайті ЦВК, веб-сайти мають 77 [6]. Практично всі партії розміщують на своїх сайтах інформаційний блок документів з інформацією про партію, майже на всіх веб-сайтах політичних партій України передбачено різні формати налагодження діалогу з виборцями: форуми, обговорення, ініціативи, адреси електронної пошти. Однак будь-яка інформація про результати спілкування з власними прихильниками або виконання настанов виборців відсутня.

Слід зазначити також, що у мережі Інтернет часто представлені не лише політичні партії України, а й окремо їхні лідери. Причому використовується не лише традиційний формат персональних веб-сайтів, а й більш нові Інтернет-інструменти, такі, як блоги, живі журнали, представництва в електронних соціальних мережах, трансляції на YouTube тощо[7].

Хоча інформування громадян, як форма е-демократії, наприклад, виконавчими структурами влади реалізована доволі повно, але спостерігається наявність односторонніх відносин між органами державної влади і громадкістю, формування так званого «пасивного» типу доступу до інформації, що нівелює врахування позиції населення у виробленні державних програм.

Висновки

Головними елементами взаємодії в інформаційному суспільстві є: взаємодія держави і громадянина, взаємодія держави та бізнесу, та взаємодія органів влади. Проблемними моментами у забезпеченні розвитку електронної демократії в Україні є: невідповідність складових е-демократії своїм аналогам у розвинених демократичних країнах; наявність міжрегіональної «цифрової нерівності» в інформатизованості суспільства; високий рівень недовіри серед населення до органів державної влади; відсутність концептуальної єдності у процесах національного, регіонального і місцевого інноваційного розвитку України; низький рівень політичної активності населення та сповільнення темпів формування громадянського суспільства в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Gurevitch M. The Crisis of Public Communication / M. Gurevitch, J. Blumler. – Taylor & Francis Group, 2001. – 230 p.

2. Recommendation CM/Rec(2009)1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy) (Adopted by the Committee of Ministers on 18 February 2009 at the 1049th meeting of the Ministers' Deputies). [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Ради Європи. – Режим доступу : http://www.coe.int/t/dgap/democracy/Activities/GGIS/CAHDE/Default_en.asp;

3. Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» від 7 лютого 2008 р. № 109/2008 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Президента України. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/documents/7417.html

4. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» (щодо звернення, що подається у формі електронного документа) // Верховна Рада України. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=33149

5. Інтерактивна інформаційно-аналітична система Кабінету Міністрів України «Громадянське суспільство і влада» // Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://civic.kmu.gov.ua/civic/control/uk/publish/article?art_id=85604&cat_id=82503

6. Центральна виборча комісія України. Офіційний веб-сайт. – Режим доступу : http://www.cvk.gov.ua/paty/

7. Компанія YouTube, заснована в лютому 2005 р., є лідером в галузі Інтернет-відео. Сайт YouTube передусім призначено для розміщення і перегляду в Інтернеті відео, створеного Інтернет-користувачами з усього світу. – Режим доступу : http://www.youtube.com/t/about.

Нестерук Іван Олександрович — студент групи МОі-14б, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

Присяжнюк Максим Валерійович — студент групи МОі-14б, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

Науковий керівник: ***Похило Ірина Данїлівна*** — канд. політ. наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

Nesteruk Ivan O. — Department of management and information security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsya

Prysyazhnyuk Maksim V. — Department of management and information security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsya

Supervisor: ***Iryna Pahilo D.*** — Cand. polit. Sciences, Associate Professor, Department of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia

УДК 324.92

І. Д. Похило

Е-ДЕМОКРАТІЯ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті розглянуто поняття та види електронних послуг, які мають надаватися громадянам України. Звернуто увагу на існуючи електронні послуги, що їх можна поділити на загальнодержавні та місцеві. Дані види послуг мають спростити отримання будь-якої інформації, отримати довідку, зареєструвати бізнес тощо. У той же час на території країн ЄС дані види послуг можна отримувати за допомого уніфікованої системи, яка запроваджена у цих країнах. Однією з основних проблем в Україні лишається недостатня правова база.

Ключові слова: електронні послуги, е-портал, інформаційні електронні ресурси.

Abstract

The article deals with the concepts and types of electronic services to be provided to Ukrainian citizens. The attention is paid to existing electronic services, which can be divided into national and local ones. These types of services should make it easier to obtain any information, get help, register a business, etc. At the same time, in the EU countries, these types of services can be obtained through the help of a unified system introduced in these countries. One of the main problems in Ukraine remains an insufficient legal framework.

Key words: electronic services, e-portal, information electronic resources.

Розвиток національних електронних інформаційних ресурсів – це один з головних напрямків побудови інформаційного суспільства в Україні, основа інформаційної безпеки держави та надання громадянам електронних інформаційних, адміністративних та інших послуг, забезпечення інформаційного суверенітету України.

Особливо важливого значення надається електронним інформаційним ресурсам, як джерелу інформаційно-аналітичної підтримки процесів прийняття управлінських рішень в системі поточного та стратегічного планування. Можливість швидкого аналізу інформації для оперативного прийняття обґрунтованих рішень дає державі або регіону переваги у конкурентній боротьбі з реалізації поточних завдань і досягнення стратегічних цілей [1].

Державна політика щодо інформаційних ресурсів включає:

- стратегічне планування розвитку, використання та захисту інформаційних ресурсів;
- нормативно-правове забезпечення; поточне державне управління та організаційні заходи;
- наукове супроводження;
- ресурсне забезпечення реалізації політики, у тому числі фінансування.

Стратегія формування системи інформаційних ресурсів органів державної влади полягає в їх систематизації та інтеграції з метою забезпечення прозорості, відкритості, підвищення, оперативності та ефективності роботи органів державної влади та забезпечення широкого доступу громадян до державних ресурсів [1].

Електронні інформаційні ресурси є складовою національного інформаційного простору та інформаційної інфраструктури держави. За територіальною ознакою інформаційні ресурси поділяються на ресурси централізованої організації – загальнодержавні (наприклад, база нормативно-правових актів Верховної Ради, реєстр дозволенних в Україні лікарських засобів), регіонального (наприклад, обласні бази обліку податкової служби, статистики, органів соціального захисту та ін.), та місцевого рівня (наприклад, облік комунального майна місцевих громад). Частина електронних інформаційних ресурсів має територіально розподілену змішану структуру (наприклад, центральний реєстр виборців та відповідні обласні реєстри) [1].

До інформаційних ресурсів органів державної влади належать ресурси, вироблені в результаті діяльності органів державної влади, а також на їхнє замовлення і в їхніх інтересах організаціями всіх форм власності. До таких ресурсів відносяться державні реєстри, кадастри, електронні бази даних, портали та сайти органів державної влади [1].

Інформаційні ресурси міністерств України, які встановлені законодавчими актами. Наприклад: Міністерство юстиції має державний реєстр нормативно-правових актів; реєстр асоціацій та інших добровільних об’єднань органів місцевого самоврядування; державний реєстр нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади; Міністерство охорони здоров’я України: державний реєстр небезпечних факторів; державний реєстр дезінфекційних засобів; реєстр інфекційних хвороб; Міністерство аграрної політики: реєстр використання трансгенних сортів рослин в Україні; державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні; державний реєстр технічних засобів застосування пестицидів і агрохімікатів [1].

Національний реєстр – це інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для реєстрації, обліку, накопичення, обробки та зберігання відомостей про склад, зміст, розміщення, умови доступу до електронних інформаційних ресурсів та задоволення потреб юридичних і фізичних осіб в інформаційних послугах. До Національного реєстру включаються веб-сайти, бази даних та реєстри в електронній формі. Державний депозитарій електронних інформаційних ресурсів призначається для зберігання інформаційних ресурсів та організації їх ефективного використання та є їх державним сховищем. Державний депозитарій електронних інформаційних ресурсів створюється, як підсистема електронного архіву України [1].

Перехід до електронного урядування починається з представлення діяльності органів влади на офіційних владних веб-сайтах та веб-порталах у мережі Інтернет. Це приводить до переосмислення структури і ролі державних служб. Тобто, пріоритетними стають права і потреби громадян.

Запровадження принципів електронного врядування дає змогу зробити державні (комунальні) адміністративні (публічні) послуги доступними та прозорими, тобто зменшити їх корупційну складову, що ефективно досягається шляхом запровадження електронних послуг [2].

Електронний спосіб надання послуги передбачає можливість для громадянина чи бізнесменів отримати потрібну інформацію, довідку, соціальну допомогу, ліцензію або дозвіл он-лайн без відвідування органу влади, у будь-який зручний час за принципом 24 годин/7днів на тиждень.

До прийняття 2012 року Закону України «Про адміністративні послуги» [3] у сучасній вітчизняній науці не було однозначного визначення цього поняття. Оскільки під будь-якою послугою мається на увазі діяльність, спрямована на задоволення певних потреб людини, то існувало декілька понять, що тим чи інших чином описували адміністративні послуги.

З ухваленням відповідного Закону чітко визначено терміни: *адміністративна послуга; суб'єкт звернення* та *суб'єкт надання адміністративної послуги.*

Так, під адміністративною послугою визначено «результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону».

Суб'єктом звернення може бути фізична або юридична особи, що звертаються за отриманням адміністративних послуг, а суб'єктом надання адміністративної послуги – орган виконавчої влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, їх посадові особи, уповноважені відповідно до закону надавати адміністративні послуги.

«Єдине вікно» – організаційна форма надання адміністративних послуг, яка передбачає проведення всіх процедур, необхідних для надання адміністративної послуги посадовими особами суб'єкта, за умови отримання від одержувача всіх документів, необхідних для надання такої послуги, а також недопущення утворення черг, зокрема, шляхом використання механізму попереднього запису, прозорої (нумерованої) черги [1].

Муніципальні послуги надаються органами місцевого самоврядування, а також органами виконавчої влади та підприємствами, установами, організаціями в порядку виконання делегованих органами місцевого самоврядування повноважень за рахунок коштів місцевого бюджету. Одержувач адміністративної послуги – фізична чи юридична особа (резидент або нерезидент), що звертається або звернулася за адміністративною

послугою безпосередньо або через законного представника до адміністративного органу.

Реєстр адміністративних послуг – єдина комп'ютерна база даних про адмі-ністративні послуги, які надаються відповідно до законодавства центральними органами виконавчої влади, їх територіальними органами, місцевими держадміністраціями, підприємствами, установами та організаціями, що належать до сфери їх управління, а також органами місцевого самоврядування. До реєстру вносяться відомості про суб'єкта надання адміністративної послуги, результат її надання, нормативно-правові акти, відповідно до яких надається послуга, визна-чаються порядок, умови і розмір плати за її надання (у разі надання послуги на платній основі), стандарт послуги.

Методологічним інструментом змін у наданні державних послуг стала концепція держави як орієнтованої на споживача сервісної організації. Ідеологічною основою адміністративної реформи має стати впровадження доктрини адміністративних послуг. Визнання людини, її життя і здоров'я, честі та гідності найвищою соціальною цінністю вимагає переосмислення ролі держави та радикальної зміни відносин між владою і громадянами.

Сучасна держава не керує суспільством, а надає йому послуги. Громадяни є не прохачами у відносинах з органами публічної влади, а споживачами державних послуг. Збільшення кількості індивідуальних звернень громадян, бізнесу, неурядових організацій за наданням різних державних послуг і прогнозоване їх подальше зростання зумовлюють необхідність надання державних послуг в електронній формі.

Отримані переваги та економія не однакові для всіх типів державних послуг. Наприклад, надання стандартних нескладних інформаційних послуг дасть менше економії ресурсів, ніж реалізація загальних процедур обробки заяв, що надходять до державної організації, або реалізація процедур електронних державних закупівель тощо. Водночас очевидним є зменшення витрат на друк, зберігання і транспортуваннядокументів, економія часу обробки інформації, забезпечення прозорості адміністративних процедур, усунення дублювання робіт, прискорення процесів [4].

Стандартизація форматів опису державних послуг та адміністративних процесів забезпечує суттєві переваги для органів державної влади і місцевого самоврядування та споживачів державних послуг, а саме: спрощує процеси розробки державних інформаційних систем та управління державною інформацією; забезпечує найкращу сумісність та взаємодію з іншими установами; полегшує споживачам можливість орієнтуватися та здійснювати он-лайнову навігацію в наборі різноманітних державних послуг. Чим структурованішою є інформація, тим легше людина може її зрозуміти та використати.

Сьогодні стан надання адміністративних послуг в країнах ЄС характеризується об'єднанням окремих електронних сервісів надання

адміністративних послуг у єдиний веб-портал, функції якого забезпечуватимуть надання широкого спектру публічних послуг в електронній формі на території всього ЄС. Наприклад, на цей момент розробляється портал «e-SENS (Electronic Simple European Networked Services)», що об'єднуватиме функції електронних сервісів та «утворюється з метою забезпечення надання транскордонних публічних послуг в електронній формі за допомогою загальних і повторно використовуваних технічних компонентів» [6, с. 1]. У європейських країнах електронна форма надання адміністративних послуг використовується на рівні з письмовою формою на паперовому носії. Законодавством країн-членів ЄС передбачена еквівалентність юридичної сили надання адміністративних послуг в електронній формі й письмовій формі на паперових носіях. В українському законодавстві немає однозначного підходу до закріплення еквівалентності юридичної сили надання адміністративних послуг в електронній формі й письмовій формі на паперових носіях. Зокрема, у частині 2 статті 34 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» передбачено, що «інформація про зареєстровані права та їх обтяження, отримана в електронній чи паперовій формі за допомогою програмного забезпечення Державного реєстру прав, має однакову юридичну силу та використовується відповідно до законодавства» [5, с. 11]. Наявний стан правового регулювання гальмує розвиток практики надання адміністративних послуг в електронній формі.

Висновки

В основу розв'язання проблем надання адміністративних послуг в електронній формі має бути покладений комплексний підхід, що включатиме широкий спектр заходів, а саме: удосконалення чинного законодавства, у тому числі закріплення еквівалентності юридичної сили результатів надання адміністративних послуг в електронній формі й письмовій формі на паперових носіях в єдиному законодавчому актів щодо регулювання адміністративних процедур; формування механізмів ефективної взаємодії та інтеграції інформаційних систем органів державної влади й органів місцевого самоврядування на базі Єдиного державного порталу надання адміністративних послуг; створення правових і організаційних передумов для надання органами державної влади транскордонних адміністративних послуг; приділення достатньої уваги спеціальному навчанню й перекваліфікації державних службовців та інших осіб, які надають адміністративні послуги на підставі закону [7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Електронне урядування. Опорний конспект лекцій. Дзюба С.В., Жиляєв І.Б., Полумієнко С.К., Рубан І.А., Семенченко А.І. За ред. А.І. Семенченка. – Київ, 2012.

2. «Зелена книга» електронного урядування. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://e-zakon.org/greenbook/documents/ЗЕЛЕНА_КНИГА_90_14.11.2014.pdf

3. Закон України «Про адміністративні послуги» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 32, ст.409

4. Клименко І. В., Линьов К.О. Технології електронного врядування. // І. В. Клименко, К.О.Линьов – К: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. – 192 с.

5. Концепція розвитку електронного урядування в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dki.org.ua/files/Concept-E-Government.doc

6. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 1 липня 2004 року № 1952-IV // Голос України. – 2004. – № 142. – С. 9–12.

7. E-SENS: easy digital public services within Europe [Electronic resource]. – Access mode : https:// www.esens.eu/. – (Viewed on March 2, 2017). – Title from the screen.

8. Михайлюк Я. Надання адміністративних послуг в електронній формі: сучасний стан і перспектива розвитку / Я.Михайлюк // Адміністративне право і процес. – 2017. – № 3. – С. 135-138.

Похило Ірина Даниіловна — кандидат політичних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Pokhylo Iryna — candidate of political Sciences, associate Professor of social and political Sciences, Vinnytsia national technical University, Vinnytsia.

УДК 1:32.001+321.7

М. В. Корнієнко

Е-ДЕМОКРАТІЯ: ВІД ТЕОРЕТИЧНИХ ВИТОКІВ — ДО ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Донецький національний університет ім. В. Стуса

Анотація

У зв'язку з розвитком сучасних технологій в користування входить новий термін: електронна демократія чи е–демократія, що у широкому розумінні передбачає залучення громади за допомогою сучасних інформаційних технологій до розв'язання різноманітних суспільно–політичних завдань.

Ключові слова: Інтернет, суспільство, електронна демократія, інформаційно-комунікаційні технології.

Abstract

In connection with the development of modern technology in use a new term: e–democracy or e–democracy that provides a broad sense of community involvement through modern information technology to solve various social and political problems.

Keywords: Internet, society, e–democracy, information and communication technology.

Розуміння «електронної демократії» цілому зводиться до того, що це така демократична політична система, в якій комп'ютери і комп'ютерні мережі використовуються для виконання найважливіших функцій демократичного процесу: поширення інформації та комунікації, об'єднання інтересів громадян і прийняття рішень шляхом голосування. В основі цього феномена лежить поява Інтернету як нового інтерактивного каналу масової комунікації, що безпосередньо вплинуло на політичну практику.

Однак реальні витоки того, що ми розуміємо під електронної демократією слід шукати ще глибше – у суті терміна «інформація», який, на наш погляд, є, так би мовити, «родовою точкою відліку».

На думку українського науковця О. Дзьобаня, – інформація разом із речовиною й енергією є основою всесвіту. Саме вона виявляється найважливішим чинником розвитку біологічних й соціотехнічних систем [1, с. 21]. Як відзначають В. Пушкін та А. Урсул, в сучасній науці можна виділити наступні основні значення поняття інформації [2]:

— традиційне, «донаукове» розуміння інформації – повідомлення, інформування про положення справ, відомості про що-небудь, які передаються людьми;

— розуміння інформації, яке прийшло із математичної теорії зв'язку й праць К. Шеннона – зменшувана невизначеність, що знімається в результаті отримання повідомлень;

— розуміння інформації, яке прийшло з кібернетики й праць Н. Вінера — повідомлення, нерозривно пов'язане з управлінням;

— розуміння інформації, яке прийшло з семіотики й праць Ч. Морріса й Ч. Пірса – сигнали в єдності синтаксичних, семантичних і прагматичних характеристик;

— розуміння інформації, яке прийшло з праць У. Эшбі – передача, віображення різноманітності в будь-яких процесах і об'єктах.

Цікаво, що й сьогодні ще не вироблено єдиного й загальновизнаного визначення поняття інформації, а разом з наведеними вживаються ще сотні дефініцій, часто суперечливих і таких, що взаємовиключають одне одного.

Однак попри теоретичні складності, на практиці починаючи з середини XX століття в світі значно зростають обсяги інформації. Наростання суперечностей між обмеженими можливостями людини зі сприйняття й переробки інформації й існуючими могутніми потоками і масивами інформації, що зберігається, призвело до інформаційної кризи. Інформаційна криза полягає в тому, що в світі накопичений величезний обсяг інформації, але суспільство не може ним скористатися повною мірою через обмеженість своїх можливостей. Інформаційна криза поставила суспільство перед необхідністю пошуку шляхів виходу з ситуації, що створилася.

Застосування комп'ютерів, сучасних методів отримання, обробки, передачі, зберігання й використання інформації виявилося підставою використання такого терміна як «інформатизація». Інформатизація суспільства – це глобальний соціальний процес виробництва і повсюдного використання інформації як суспільного ресурсу, що забезпечує інтенсифікаію економіки, прискорення науково-технічного прогресу країни, процесів демократизації й інтелектуалізації суспільства.

Витоки цього процесу, ймовірно, слід шукати в 70-х роках XX століття, коли у штаті Огайо (США, округ Колумбус), проводився експеримент з установкою в будинках громадян інтерактивної телематичної системи. Результатом цього стало, так зване «електронні загальноміські збори», суть їх була в тому, що громадяни могли спостерігати, активно обговорювати і висловлювати власну думку безпосередньо через кнопкове голосування.

Надалі розвиток Інтернету теоретично стали співвідносити з можливістю радикально підвищити ефективність державної машини, перш за все в швидкості обслуговування запитів громадян. Тому наступним важливим практичним кроком стала реалізація в середині 1990-х років у багатьох державах численних програм по створенню і розвитку так званого «електронного уряду», основною ідеєю якого є уявлення про державу як інститут, що покликаний ефективно задовольняти нагальні потреби суспільства. Коротко кажучи, суть електронного уряду полягає в використанні віртуального простору для вдосконалення моделей надання послуг та підвищення ефективності функціонування органів влади.

Саме перші плоди реалізації ідеї електронного уряду породили в широких колах громадськості уявлення про те, що кінцевим результатом його впровадження є еволюція сучасної представницької демократії в систему «електронної демократії».

Неоднозначність явища, яке ховається за терміном «електронна демократія», породила різні варіанти його трактування і полеміку між представниками різних підходів.

Теоретичні основи концепції електронної демократії розроблялися відомими вченими, серед яких слід назвати, перш за все І. Масуду. Саме він сформулював ідею формування демократії участі на основі інформаційних технологій і етики спільного використання інформації. За І. Масудою, масове виробництво інформації та знань підсилює роль регулятивної діяльності громадян, в ході якої встановлюються і контролюються необхідні в суспільному розвитку соціальні зв'язки, що з'єднують воєдино людей, речі і символічні об'єкти. Якщо в індустріальному суспільстві найбільш прогресивною формою правління була представницька демократія, то в інформаційному – демократія участі. І. Масуда виділив шість базисних принципів демократії участі в інформаційному суспільстві:

1. Яко мога більша частина громадян повинна брати участь у процесах прийняття рішень.

2. Синергія (добровільна участь у вирішенні загальних проблем) і взаємодопомога (готовність жертвувати своїми інтересами) як основа вироблення політичних рішень.

3. Доступність широким масам населення всієї необхідної інформації для обґрунтованого прийняття політичних рішень.

4. Отримана вигода і доходи повинні розподілятися між усіма громадянами.

5. Розв'язання політичних питань слід шукати шляхом переконання і досягнення загальної згоди.

6. Прийняте рішення повинно реалізовуватися шляхом спільних дій, співпрацею всіх громадян. В цілому сучасні концепції електронної демократії можна поділити на два великих напрямки прямої демократії і комунітарної демократії.

Представники першого напряму в наслідують І. Масуду, розвиваючи ідеї прямої демократії. Наприклад, на думку Л. Гроссмана, впровадження нових інформаційних технологій здатне привести до формування третьої, після античної та представницької, великої епохи демократії. Високу ймовірність реалізації набуває втрачений ідеал античної демократії, коли всі громадяни поліса брали постійну участь в політиці.

Серед прихильників коммунитарного підходу концепції електронної демократії слід назвати А. Етціоні і Х. Рейнгольда. Перший розробив концепцію теледемократії, згідно з якою майбутнє сучасної демократії спирається на розвиток дистанційних засобів масової комунікації. При цьому він наполягав на тому, що основа майбутнього демократичного устрою

повинна знаходитися не в руках професійних політиків, а в руках громад. Мережеві суспільства на відміну від традиційних ієрархічних владних відносин побудовані на інших принципах політичного управління. Їм притаманні такі характеристики: а) незалежність членів мережі; б) множинність лідерів; в) добровільність зв'язків; г) об'єднуюча мета; д) множинність рівнів взаємодії.

Інший провідний вчений Х. Рейнгольд, називає Мережу «великим зрівнювачем», здатним «вирівняти баланс влади між громадянами і політичними баронами» [3]. У найбільш екстремальній формі прихильники концепції «електронної демократії» малюють картини самоврядування громадян за допомогою електронних опитувань громадської думки, без будь-якої участі професійних політичних комунікаторів, представників, посередників тощо. При цьому, на думку прихильників «електронної демократії», Інтернет суттєво впливає на розвиток публічної сфери, роблячи політичну інформацію доступною кожному громадянину.

Електрону демократію визначають як інструмент зміцнення демократії, демократичних інститутів та демократичних процесів за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, вона не є, у відомому сенсі, різновидом політичного режиму, але є однією зі стратегій підтримки демократії, демократичних процесів і демократичних цінностей. Вона доповнює традиційні інструменти демократії і є взаємопов'язаною з ними.

Складовими е-демократії є:

— електронний парламент;
— електронне законодавство;
— електронний суд;
— електронне посередництво;
— електронні вибори;
— електронний референдум;
— електронне голосування;
— електронні петиції;
— електронні кампанії;
— електронні опитування тощо [4].

Слід зазначити, що раціональні зерна є в аргументах прихильників кожної з розглянутих концепцій. У виграші виявляється політична наука в цілому, оскільки саме в науковій дискусії полягає її розвиток. Концепції «електронної демократії» містять в собі значні суперечності і піддаються критиці. З цієї причини в суспільно-політичній та науковій літературі останнім часом домінує концепція «електронного уряду», що стала основою для проведення реформ в сфері державного управління на основі електронних комунікацій.

Більш того, поки концепція електронної демократії не знайшла підтвердження в практиці демократичних режимів, тому що в демократичних державах існує широка мережа громадських посередників, які не зацікавлені в зменшенні свого впливу. Це політичні партії, громадські організації, засоби

масової інформації та інші структури громадянського суспільства. Всі вони, як показує практика, не тільки не втратили свого значення в нових умовах, але, навпаки, з великим розмахом використовують Інтернет не лише під час виборів, а й у своїй повсякденній діяльності. Таким чином, теза прихильників електронної демократії про зменшення ролі суспільно-політичних організацій громадянського суспільства поки чекає свого підтвердження на практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дзьобань О. П. Інформаційне насильство та безпека у проблемному полі соціокультурної реальності [Текст] : монографія / О. П. Дзьобань. – Харків : Майдан, 2011. – 260 с.

2. Пушкин В. Г. Информатика, кибернетика, интеллект. Философские очерки [Текст] / В. Г. Пушкин, А. Д. Урсул. – Кишинев, 1989. – 341 с.

3. Туронок С. Г. Интернет и политический процесс [Текст] / С. Г. Туронок // Общественные науки и современность. – 2001. – № 2. – С. 51–63.

4. Грицяк Н. В. Електронна демократія як механізм політичної взаємодії [Текст]: навч.-метод. рек. / Н. В. Грицяк, С. Г. Соловйов. – К. : НАДУ, 2013. – 44 с.

Корнієнко Микита Валерійович – студент другого курсу спеціальності 052-політологія, Донецький Національний університет ім. В. Стуса, м. Вінниця, e-mail: valkorney1958@gmail.com

Науковий керівник — ***Денисюк Світлана Георгіївна*** – д. політ. наук, професор кафедри суспільно-політичних наук, професор, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: svetadenisiyk@gmail.com

Supervisor — ***Denysiuk Svitlana G***. – Dr. of Political Sciences, professor of social and political sciences, professor, Vinnitsa National Technical University, Vinnytsia, e-mail: svetadenisiyk@gmail.com

УДК 323.21

А. В. Денисюк

ПОЛІТИЧНИЙ СПІЧРАЙТИНГ ЯК ОСОБЛИВА PR-ТЕХНОЛОГІЯ

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Анотація

Проаналізовано політичний спічрайтинг як ефективну технологію. Визначено, що спічрайтинг впливає на імідж політика, свідомість громадян. Розвиток технології дозволяє політику охопити значну аудиторію громадян, але й стимулює політичного діяча до уважного ставлення до власних обіцянок і спічрайтингу.

Ключові слова: спічрайтинг, політичний спічрайтинг, політичний піар, політичний імідж, спічрайтер.

Abstract

The article analyzes speechwriting as an effective technology. It is determined that speechwriting influences the image of a politician, the consciousness of the citizens. The development of the technology allows the politician to reach out to a wide audience, but at the same time it stimulates the political figure to treat his promises and speechwriting responsibly.

Key words: speechwriting, political speechwriting, political PR, political image, speechwriter.

Політичні діячі у XXI столітті повинні постійно підтримувати комунікацію з різними соціальними групами, бути публічними через повідомлення, виступи та звернення, дбати про свій позитивний імідж. Сьогодні такою специфічною технологією виступає політичний спічрайтинг. Під цим поняттям мають на увазі техніку підготовки та написання PR-тексту, призначеного для усного виконання політичним діячем базисного суб'єкта PR, а також консалтинг політика з організації публічного виступу.

Актуальність вивчення цієї теми обумовлена тим, що спічрайтинг політика відображає як позицію діяча, так і стратегію, впливає на формування як особистого іміджу, так іміджу держави (коли суб'єктом політика виступає президент, прем'єр-міністр та ін.). Аналізу окресленої проблеми присвячені праці вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, заслуговують на увагу дослідження Н. Гоманькова, О.Ісайкіної, А. Кривоносова, Г. Почепцова, А. Колеснікова та ін. Цікавими для нашого дослідження є філологічні праці, в яких детально проаналізовані лінгвориторичні засоби, які справляють потужний психологічний вплив на слухачів.

Проте, враховуючи потребу теоретико-практичного осмислення політичного спічрайтингу як технології впливу на свідомість громадян, актуальність теми дослідження є безсумнівною. Спічрайтинг можна

розглядати як комунікативну технологію, так і професію, відповідно, він має особливі характерні риси у різні періоди свого розвитку: існує з часів виникнення писемності; риторика історично передувала спічрайтингу (і нині ці мистецтва доповнюють і обумовлюють одине одне); спічрайтинг як технологія консультування сформувалася у ХХ ст. і не має систематизованої теоретичної бази.

Сьогодні написання текстів виступів, презентацій, доповідей це, здебільшого, професійний обов'язок особливого розряду фахівців – спічрайтерів. Хоча є політичні діячі, які самостійно працюють над своїми промовами. Проте це є виключенням. Вважається, що першими спічрайтерами були Коракс і Тісій, двоє кмітливих афінян, що жили в V ст. до н.е. Коракс був основоположником античної риторики, його відома теза: «Красномовство – це служниця переконання». Він першим поділив промову на частини: вступ, виклад теми з обґрунтуванням її тез, заключення. Коракс і Тісій усвідомлювали можливості, що відкрились перед ними, тому що ораторське мистецтво набувало все більшого значення в Стародавній Греції. Коли люди почали виступати на церемоніях, в законодавчих зборах і судах, – з'явилась необхідність у професійно написаних промовах. Багато з тих, кому належало виступати, розуміли, що їм не вистачає або часу, або здібностей, щоб чітко сформулювати свої думки. Тому вони наймали досвідчених практиків, вчителів, логографів, які підбирали слова, темп виголошення, будували текст для оратора так, щоб йому повірили. Сьогодні написання текстів виступів, презентацій, доповідей це, здебільшого, професійний обов'язок особливих фахівців – спічрайтерів. Спічрайтер (від англ. speech – мова, промова і англ. write – писати) – рід занять людини, яка готує доповіді та промови для посадовців, бізнесменів, публічних людей [1, с. 12].

Політичний спічрайтинг можна розглядати і як процес створення тексту, який готується для публічного проголошення або виступу політика перед аудиторією. Тобто політичний спічрайтинг є особливою PR-технологією, що використовується для оптимізації комунікації між політичним діячем і громадянами, для покращення власного іміджу, для впливу на громадську думку тощо. Спічрайтери, на відміну від копірайтерів, створюють аналітичні матеріали, розраховані не для певного рекламування або PR-просування, а для роботи з аудиторією, популяризації теми, пояснення тих чи інших фактів і подій для значної кількості людей. Вони повинні тонко відчувати як аудиторію, так і спікера, який буде озвучувати створений текст. Останнім часом помітна тенденція до відокремлення спічрайтингу від PR, зростає попит на спічрайтерів у галузі політики. Саме аналітика і глибоке розуміння процесів роблять спічрайтера незамінним у будь-якій організації.

Крім того, йому необхідно бути досвідченим користувачем персонального комп'ютера, володіти такими особистими якостями як і комунікабельність, стресостійкість та вміння працювати в команді. Сутністю спічрайтингу виступає узаконений і добровільний плагіат. Головне для спічрайтера –

зрозуміти потреби аудиторії і максимально під неї підлаштуватися, буквально «одягнути» думки політика-замовника у гарну правильну форму і забезпечити тим самим виграшний виступ.

Слід зазначити, що відмінною рисою політичного спічрайтингу є його постійність. Якщо бізнесові, громадські та інші організації і компанії можуть використовувати послуги спічрайтера епізодично – у разі необхідності створити фахову комунікацію, то політичні лідери практикують тримати спічрайтерів у штаті працівників свого апарату. У США президентський спічрайтинг як окремий напрямок з'явився за часів президента Уоррена Хардінга, який правив з 1921 по 1923 рік: він найняв «літературного клерка». Перший повноцінний спічрайтер з'явився при Ейзенхауері – розквіт радіо і телебачення вимагали більш якісних і опрацьованих текстів. З тих пір промови кожного американського президента готуються із залученням низки фахівців – у фокус-групах аналізується прийнятність тих чи інших слів, а експерти оцінюють, що і як треба змінити у поведінці самого політика.

Спічрайтинг, який готує промови для президента США, вважається досить впливовою фігурою. Так, колишній спічрайтер Обами Джон Фавро, який посприяв перемозі свого боса на виборах у 2008 році, у 2009 році увійшов до списку 100 найвпливовіших людей світу за версією журналу Time. Журнал GQ, в свою чергу, включив його у ряд 50 наймогутніших людей у Вашингтоні. Незважаючи на те що Б. Обама, автор трьох книг, сам писав значну частину своїх текстів, зміна спічрайтера відбилася на стилі його промов. Як зазначає The New York Times, якщо при Фавро президент під час виступів часто змальовував загальні картини того, що відбувається, то при його наступникові, Коді Кінані, він набагато частіше вдається до історій простих людей для ілюстрації своїх слів. Інавгураційну промову обраного президента США Дональда Трампа написав спічрайтер Стівен Міллер. Як зазначає видання Politico, стиль мови та ідеї обох чоловіків надзвичайно схожі. Особлива потреба у спічрайтингу виникає під час виборів, коли публічна презентація політика виходить на перший план. На хвилі підвищеного попиту залучають і журналістів, які часом виявляються блискучими спічрайтерами.

Стосовно спічрайтингу діючого Президента Петра Порошенка, то за його промови відповідає Олег Медведєв. Аналізуючи тексти Петра Порошенка за допомогою контент-аналізу, ми дійшли висновку, що промови написані простою мовою, зрозумілою звичайному слухачу. Однак виступи, адресовані зарубіжній аудиторії, більш складні. Це означає, що промови на міжнародних конференціях або в якості запрошеного оратора розраховані на аудиторію більш високого освітнього рівня. Меседжі для української та зарубіжної аудиторій схожі. У виступах перед українцями риторика Порошенко зміщується у ліву частину політичного спектра, а перед зарубіжними журналістами або політиками – трохи вправо з деякими варіаціями в динаміці за часом. Різниця в політичних позиціях пов'язана також із певними темами й ситуаціями. Наприклад, в економічних і соціальних питаннях Президент

демонструє ліві позиції, а під час звинувачень у терактах вони зміщуються вправо [3].

Отже, політичний спічрайтинг є дієвою технологією впливу на свідомість громадян. При побудові промови враховуються характеристики аудиторії, наявна суспільно-політична ситуація, актуальні теми. Особливість політичного спічрайтингу визначається й рівнем освіченості і політичної культури слухачів [4]. Останнім часом за допомогою різних Інтернет-технологій є можливість досліджувати обіцянки політиків на предмет їх подальшого виконання, порівнювати промови, проголошені у різні періоди діяльності політика тощо. Розвиток технології, з одного боку, дозволяє політику охопити значну аудиторію громадян, а, з іншого, стимулює політичного діяча до уважного ставлення до власних обіцянок і спічрайтингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Селезнева Л. В. Подготовка рекламного и PR-текста : учебное пособие [Текст] / Л. В. Селезнева. – М. : Российский государственный социальный институт, 2013. – 160 с.

2. Кто пишет речи для Хиллари Клинтон и Мишель Обамы [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://meduza.io/ feature/2016/07/27/kto-pishet-rechi-dlya-hillari-klinton-i-mishel-obamy

3. Збірник промов Президента України Петра Порошенка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://gartua.io.ua/s86703/zbirnik_promov_prezidenta_ukraeni_petra_ poroshenka.

4. Денисюк С. Г. Комунікологія : навчальний посібник / С. Г. Денисюк. – Вінниця : ВНТУ, 2015. – 102 с.

Денисюк Анастасія Валентинівна — магістр за спеціальністю «Політологія», Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, email : anastasiadiadema@gmail.com

Науковий керівник: ***Неприцька Тетяна Іванівна*** — кандидат політичних наук, доцент кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса, м. Вінниця

Denysiuk A. V. — Master in Political Science, Vasyl Stus Donetsk National University, Vinnytsia, email : anastasiadiadema@gmail.com

Supervisor: ***Neprytska T. I.*** — Ph. D in Political Science, Associate Professor, Vasyl Stus Donetsk National University, Vinnytsia

УДК 35.071

С. Г. Денисюк

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Проаналізовано особливості реалізації реформи децентралізації в Україні. Визначено здобутки децентралізації і переваги для громадян. Виокремлено проблеми реалізації цієї реформи, що гальмує процес євроінтеграції України.

Ключові слова: децентралізація, реформа, масова свідомість, місцеві державні адміністрації.

Abstract

The peculiarities of decentralization reform implementation in Ukraine are analyzed. The achievements of decentralization and benefits for citizens are determined. The problems of realization of this reform, which hinders the process of European integration of Ukraine, are highlighted.

Key words: decentralization, reform, mass consciousness, local state administrations.

Сучасні умови глобалізованого світу, євроінтеграційна стратегія України висувають перед нашою державою низку завдань, що потребують розв’язання у найближчий час. Одним з таких завдань є децентралізація влади та формування нового формату балансу відносин між центральними органами управління держави та новоутвореними органами територіального управління. Враховуючи позитивний світовий досвід децентралізованого управління на державному і регіональному рівнях, необхідно відзначити цілий ряд об’єктивних та суб’єктивних проблем, які виникають під час перехідного періоду.

Дослідження стану процесу децентралізації в Україні показує, що частина з цих проблем пройшли повз уваги українських політиків та керівників органів держаного управління. Питанням у сфері децентралізації присвячено наукові дослідження як вітчизняних, так і закордонних вчених (Г. Возняк, І. Грицяк, О. Кухленко, І. Луніна, Р. Федоряк, В. Христенко та ін.).

Однак необхідно зазначити, що ця проблематика потребує уваги науковців та державних діячів внаслідок її значної неврегульованості в нашій державі та тривалий період реалізації. Концепцію реформи децентралізації уряд затвердив ще 1 квітня 2014 р. Як відомо, це була вже третя спроба почати необхідну для країни реформу після першого етапу революційних перетворень у системі управління, що відбулися у 1990 р., коли Україна прийняла свій перший закон про місцеві ради народних депутатів, місцеве і регіональне самоврядування.

Проте у 2014 рік Україна увійшла формально централізованою, а реально, так би мовити, регіоналізованою державою зі слабким місцевим самоврядуванням і загостренням міжрегіональних відмінностей. Формально жорстка вертикаль виконавчої влади в особі місцевих державних адміністрацій (МДА) була політичною вертикаллю, а глави МДА представляли, скоріше, інтереси регіональних еліт, а не держави. Саме тому позиції голів МДА у неспокійні дні лютого-березня 2014 р були різними, а голова Ради міністрів АРК, голови Севастопольської МДА, Донецької та Луганської ОДА не лише не змогли утримати ситуацію під контролем, але і частково самі були ініціаторами сепаратистських дій. За роки незалежності в Україні так і не було сформовано єдиного українського простору на всій її суверенній території, і міжрегіональні відмінності використовувалися не для посилення конкурентоспроможності України, а для її ослаблення.

Але у 2014 р. уряд зробив кроки, які в умовах війни могли здатися алогічними для існування самої держави, а саме, оголосив про проведення широкої децентралізації влади і формування нової державної регіональної політики, що базується на європейських традиціях і партнерстві регіонів і держави, регіонів та громад. Фактично 2014-2015 рр. стали роками бурхливого старту децентралізації та реформи державної регіональної політики. Протягом 2014-2015 рр. було прийнято все необхідне для добровільного об'єднання громад, базове законодавство, здійснена реформа міжбюджетних відносин, проведена децентралізація у сфері будівельного контролю та надання адміністративних послуг, сформовано законодавство щодо державної регіональної політики і фінансування регіонального розвитку не на основі лобізму і лояльності до правлячої партії, а на основі підходів і кращих практик Європейського Союзу.

На сьогодні уже наявні конкретні результати децентралізації: створено 367 об'єднаних територіальних громад (ОТГ), які самі вирішують питання ремонту доріг, покращення умов в медичній і освітній сферах, запроваджують енергоощадні технології і залучають вітчизняних і міжнародних партнерів для розбудови своїх громад. За темпами добровільного процесу укрупнення одиниць базового рівня місцевого самоврядування, України показала дуже гарні результати, що викликало захват у європейських партнерів, які вже втомилися від обіцянок українських політиків. Проте є низка проблем з реалізацією реформи децентралізації влади. Особливістю цієї реформи є одночасні зміни в організації місцевого самоврядування, адміністративно-територіального устрою та державної регіональної політики. Не всі представники місцевої влади підтримують ідею реформи. Хтось гальмує процес формування територіальних громад, який є добровільним, інші – не вміють ефективно використовувати надані їм фінансові ресурси і владні повноваження.

Ще однією перепоною на шляху реальної децентралізації є проблеми, пов'язані з бюджетною децентралізацією. Також необхідно зауважити на вже

наявну диспропорцію у рівнях розвитку регіонів України, що зумовлено, як об'єктивними географічними та соціально-економічними чинниками, так і цілим рядом суб'єктивних суспільно-політичних факторів та глобальних загроз. Найбільш загрозливим явищем у контексті децентралізації бюджетів є високий рівень корупції в Україні. У світовому Індексі сприйняття корупції за 2016 р. Україна отримала 29 балів зі 100 можливих, що на 2 бали вище, ніж минулого році [1].

Однак з 176 країн, присутніх у рейтингу, наша держава посідає 131 місце. Необхідно також зауважити, що негативними оцінками Україну нагородили дослідження World Economic Forum Executive Opinion Survey (-1 бал) та Economist Intelligence Unit Country Risk Ratings (-2 бали), а саме їхні оцінки є орієнтиром для західних інвесторів для прийняття рішення щодо інвестиційної привабливості країни. При цьому покращення ситуації щодо корупції з боку службовців відбулось, згідно з цим дослідженням, лише на 14% [2].

Особливу увагу питанню корупційної складової у діяльності органів місцевого самоврядування та при децентралізації необхідно приділяти й з огляду на те, що світовий досвід свідчить про недоцільність децентралізації бюджету за умови високого рівня корупції. В той же час, процес децентралізації в Україні в першу чергу передбачає адміністративно-територіальну реформу, що є за думкою цілого ряду науковців та експертів є суперечливим кроком. Як зазначає І. Коліушко, що «сьогодні є приблизно 11,5 тисячі суб'єктів місцевого самоврядування – сільських, селищних і міських рад. Понад 10 тисяч – це сільради. Більшість з них – населені пункти з кількістю населення, меншою за 3000. Тобто про жодну передачу повноважень говорити недоцільно, там немає кому брати ці повноваження: немає кадрів, фінансів – та й загалом потреби» [3].

Крім того, важливою проблемою щодо реалізації децентралізації, є питання сприйняття громадянами цієї реформи, підтримка ініціатив уряду. Згідно із результатами опитування, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» імені І. Кучеріва, з літа 2016 р. до літа 2017 р. рівень обізнаності громадян щодо реформи децентралізації зріс з 12 до 20%. 42% опитаних підтримують процес децентралізації, тоді як 27% виступають проти цієї реформи. При цьому лише 10% опитаних вірить в те, що новообрана місцева влада справиться із своїми обов'язками, 32% – переважно впевнені у успіхові, решта – схиляється до більш негативних сценаріїв. Водночас більшість українців досі не відчула змін від використання додаткових коштів, які місцеві бюджети отримали протягом останніх років – таку позицію висловили 55%. З позитивів децентралізації опитані відзначили покращення якості доріг – 64%, покращення благоустрою – 30% та покращення стану місць для дозвілля – 35%. До негативів віднесли погіршення якості медичного обслуговування – 50%, обслуговування соціально вразливих категорій – 44% та забезпечення робочими місцями – 39% [4].

Таким чином, реформа децентралізації має такі взаємопов'язані аспекти. З одного боку, вона надає громадам більше повноважень та можливостей для розвитку. З іншого, – ставить перед ними та їхніми головами нові виклики. Децентралізація – це не лише зміна у структурі розподілу бюджетів та функцій, а зміна мислення, свідомості українців та підходів до самої суті державного управління. І виграватимуть тут найбільш активні, ініціативні та енергійні громадяни, які здатні бути дійсно ефективними господарниками для своєї громади. Відповідальність за успішне проведення реформи децентралізації лежить на уряді і Верховній Раді України. Однак уряд так і не створив систему оперативного реагування на виклики, що виникають при проведенні реформи, і не здійснював належного супроводу потрібних для реформи законопроектів у Верховній Раді України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Безкарність та недієве правосуддя тримають Україну на корупційному дні [Електронне видання] // Transparency International Україна. – Режим доступу : http://ti-ukraine.org/news/bezkarnistta-nediieve-pravosuddia-trymaiut-ukrainu-na-koruptsiinomu-dni/

2. Баймуратов М. О. Децентралізація та компетенція місцевого самоврядування в Україні / М. О. Баймуратов // Регіональна політика і децентралізація влади в Україні в контексті євроінтеграційних процесів. – К., 2015. – С. 155-167.

3. Коліушко І. Страх втратити владу і страх її взяти [Електронний ресурс] / І. Коліушко. – Режим доступу : http://pravo.org.ua/ua/news/5734.

4. Громадська думка населення щодо реформи децентралізації [Електронний ресурс] // Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, 24 липня 2017. – Режим доступу : http://dif.org.ua/article/gromadska-dumka-naselennya-shchodo-reformi-detsentralizatsii.

Денисюк Світлана Георгіївна — д. політ. наук, професор кафедри суспільно-політичних наук, професор, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: svetadenisiyk@gmail.com

Denysiuk Svitlana G. — Dr. of Political Sciences, professor of social and political sciences, professor, Vinnitsa National Technical University, Vinnytsia, e-mail: svetadenisiyk@gmail.com

УДК 316.4

О. С. Хоменко
А. В. Слободянюк

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК «ЧЕТВЕРТА ВЛАДА»

Вінницький національний технічний університет

Анотація
В статті проаналізовано вплив засобів масової інформації (ЗМІ) на суспільство, розглянуто їх роль та місце у політичному житті країни. Розглянуто важливість ЗМІ як «четвертої влади» для України.
Ключові слова: засоби масової інформації (ЗМІ), влада, суспільство.

Abstract
The article analyzes the influence of mass media (mass media) on society, their role and place in the political life of the country are considered. The importance of the media as the "fourth power" for Ukraine is considered.
Keywords: media, power, society.

Сучасна людина, постійно перебуваючи в суспільстві, повсякчас зазнає впливу від інформаційного поля (мас-медійний простір), яке постійно генерується засобами масової інформації (ЗМІ). До ЗМІ належать: телебачення, газети, радіо, журнали та Інтернет. Згідно із міжнародним стандартом, друкованими засобами масової інформації є періодичні друковані видання (преса) – газети, журнали, бюлетені тощо і разові видання з визначеним тиражем; аудіовізуальними засобами масової інформації є: радіомовлення, телебачення, кіно, звуко-, відеозапис тощо, які є каналами комунікації [1].

За рахунок таких каналів комунікації ЗМІ викликають стереотипізацію політичного мислення суспільства, таким чином впливаючи на політичні процеси країни. Стереотипізація у мас-медіа – це процес формування ЗМІ хибних уявлень про соціальні і політичні явища, патерни поведінки людей і про навколишній світ загалом; приписування певним суб’єктам або явищам тих властивостей, якими вони не володіють насправді, з метою їх подальшого транслювання через канали комунікації. Консервативність та емоційно-оцінна спрямованість стереотипів можуть стати причиною посилення медійного впливу на масову свідомість. Одночасно, зважена медіаполітика і правильна організація комунікаційних процесів здатні оптимізувати оцінну діяльність масової аудиторії стосовно важливих соціальних об’єктів [2].

З цього стає зрозумілим те, що в умовах певної політичної ситуації ЗМІ дозволяють здійснювати маніпулювання з метою стабілізації або розхитування даної політичної системи. Оскільки ЗМІ формують громадську думку, яка є формою політичної свідомості, то створюється певний вектор політичної

спрямованості серед окремих елементів соціуму (об'єкти влади), що в сукупності створюють відповідний електорат нав'язаної політичної волі окремими суб'єктами.

Це пояснюється тим, що більшість населення долучається до політичних процесів не безпосередньо, а опосередковано через ЗМІ («сидячи на дивані» важко перевірити достовірність інформації). Поряд із цим, ЗМІ створюють зв'язок між громадськістю та політичними подіями, висвітлюючи і пояснюючи не тільки хід та розвиток політичних процесів, але й діяльність судової і законодавчої гілок державної влади.

Від того, як висвітлюються та пояснюються політичні процеси, політичні події, діяльність гілок влади та новини, що здатні викликати резонанс у суспільстві з певним політичним або соціально-вибуховим підґрунтям, ЗМІ можна поділити на державні, недержавні, нейтральні (громадські) та приватні. У суспільстві обов'язково повинні існувати державні ЗМІ. Без цього держава не зможе належним чином виконувати свій конституційний обов'язок із опублікуванню законодавчих актів.

Державними є ЗМІ, які засновані державним органом. Всі гілки державної влади повинні мати рівні можливості доступу до ЗМІ, щоб не допускати посилення однієї з них і розбалансованості державного механізму. У демократичному суспільстві обов'язково повинні бути і недержавні ЗМІ. Вони покликані виконувати функції постійного критика та офіційного опонента державної влади. Громадськість потребує інформації про діяльність державних органів і посадових осіб. Інформованість дає їй можливість адекватно змінювати поведінку в різних політичних ситуаціях, приймати правильні політичні рішення. Для того щоб ЗМІ функціонували нормально, важливо, щоб вони були і залишалися розділеними [3].

Об'єктивні громадські ЗМІ підтримують демократичний устрій, розкриваючи певні політичні й державні спотворення (корупція, незаконні судові рішення та ін.), таким чином, виконуючи стабілізаційну функцію влади [4]. Закономірно, що в суспільстві, заснованому на приватній власності, існують приватні ЗМІ. Разом з тим, в суспільствах з розвиненою ринковою економікою вже прийшло розуміння, що ринок урізує свободу інформації, розглядаючи інформацію не в якості суспільної цінності, а в якості товару, що підлягає присвоєнню приватними особами.

Проте Україна є перехідною державою (станом на 2016 рік у всесвітньому рейтингу CPI Україна посіла 131 місце зі 176 країн), а приватні ЗМІ по суті виконують «політичні замовлення» щодо виправдання чи засудження тих або інших політичних події, справ, широких суспільних резонансів, пов'язаних з представниками державної влади тощо [5]. Тому для української політики залишаються важливими громадські та приватні ЗМІ. При цьому приватні ЗМІ часто мають не достатній рівень політичної об'єктивності (власники медіа ресурсів займаються «медійним (інформаційним) лобіюванням» задля власних інтересів на політичному поприщі).

Такі тенденції вимагають від громадськості створення об'єктивних нейтральних засобів масової інформації. З огляду на це, виникає певний дуалізм мас-медіа: з однієї сторони, ЗМІ виступають лише засобом влади, тобто інструментом нав'язування політичних рішень та маніпулювання (керування) суспільством, а, з іншого боку, вони сприймається як окрема «наглядово-спонукальна (реактивна)» гілка влади, що пояснюється керуючою функцією засобів масової інформації (хоча у правознавсті виділяють три незалежних одна від одної гілки влади: виконавча, законодавча і судова).

Керуюча функція ЗМІ у суспільно-політичному житті може мати характер як безпосереднього впливу на різноманітні соціальні інститути, так і характер ідеологічного впливу на соціум [6]. Самі ЗМІ при цьому можна назвати соціально-політичним інститутом. Відомо достатньо багато історичних прикладів, коли під впливом поширеної ЗМІ інформації (дезинформації) владні структури, відповідальні посадові особи змінювали свої позиції, приймали серйозні політичні рішення.

Але поширенішим і значущішим є їх опосередкований вплив на погляди, настрої, переконання широкого загалу громадян, на формування громадської думки. Наприклад, касетний скандал, пов'язаний з колишнім президентом України Л. Кучмою та вбивством журналіста Г. Гонгадзе, Українська помаранчева революція та Революція гідності. Нині ЗМІ активно використовуються у «гібридній» війні з Росією, з метою гуртування суспільства у боротьбі з агресором. Можна зробити остаточний висновок: оскільки головним завданням влади є підкорення людей своїй волі, а ЗМІ володіють потужними можливостями впливу на їх свідомість і поведінку, у політичній системі суспільства засоби масової інформації посідають особливе місце, йдучи безпосередньо за офіційними гілками влади.

Тому ЗМІ все частіше називають «четвертою владою», проте в цьому залишається певна умовність. Важливо, що адресатом діяльності ЗМІ може бути як суспільство в цілому, так і окремі його частини, тобто реалізується однин з найефективніших різновидів комунікацій — віч-на-віч із споживачем політичної інформації. Це дає змогу спрямовано формувати суспільну думку, вести діалог, здійснювати безпосередній політичний контакт, зумовлюючи його «наповнення» та «акцентуацію». З цього виникає думка про те, що «четверта влада» за певних обставин має перевагу над іншими і є більш впливовою за них.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лозовицький О. П. Засоби масової інформації / О. П. Лозовицький // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К. : Парламентське видавництво, 2011. — 732 с.

2. Варех Н. В. Стереотип як засіб формування комунікаційної компетенції в системі мультилінгвальної освіти [Текст] / Н. В. Варех // Соціальні комунікації. – 2014. – № 4. – С. 9–12.

3. Протасов В. Н. Теория права и государства : конспект лекций / В. Н. Протасов. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Издательство Юрайт, 2013. – 191 с.

4. Слободянюк А. В. Роль громадської думки в процесі демократизації влади (історико-соціологічний аспект) // Вісник Київськ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Серія: Соціологія. Психологія. Педагогіка. – Вип. 10. – К., 2001. – С. 17–20.

5. Безкарність та недієве правосуддя тримають Україну на корупційному дні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ti-ukraine.org/news/bezkarnist-ta-nediieve-pravosuddia-trymaiut-ukranu-na-koruptsiinomudni/

6. Слободянюк А. В. Соціальні норми та цінності як невід'ємні характеристики категорії влади [Текст] / А. В. Слободянюк // ВісникКиївськ. нац. ун-туім. Т. Шевченка. Серія «Соціологія. Психологія. Педагогіка». – Вип. 9. – Київ, 2000. – С. 5-7.

Хоменко Олександр Сергійович — студент групи 1 ЗВ-14б, факультет машинобудування і транспорту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Слободянюк Анатолій Володимирович — кандидат соціологічних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, науковий керівник лабораторії соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету.

Khomenko Alexander S. — student group 1 ZV-14b, Faculty of Mechanical Engineering and Transport, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Slobodyanyuk Anatoly V. — PhD in Sociology, assistant professor of social and political sciences, scientific director of the laboratory of sociological researches Vinnitsa National Technical University.

УДК 32

А. М. Аксеніна

ТЕХНОЛОГІЇ РЕКЛАМИ В КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Донецький Національній Університет імені Василя Стуса

Анотація

Автором розглянуто аналіз комунікативних технологій узагальнених назвою Government relations, який дозволяє отримати якісну конкурентну перевагу на сучасному ринку, де боротьба за кожного клієнта вже ведеться на мікрорівні з застосуванням все більш індивідуалізованого підходу.

Автор акцентує увагу на технології public relations органів влади, тому що це досить не опрацьовано теоретично і виділяє ряд проблем, які потребують термінового вирішення: недовіра населення до влади, прихованість інформації та відсутність необхідної роз'яснювальної роботи, слабка організаційна структура, погано налагоджені зв'язки з громадськістю, брак фінансування.

Ключові слова: комунікації; government relations; органи влади; комунікаційна модель; public relations.

Abstract

The author studies the analysis of communicative technologies called «Government Relations», which allows obtaining a qualitative competitive advantage in the modern market, where the struggle for each client is already at the micro level with the application of an increasingly individualized approach.

The author focuses on the technology of public relations of the authorities, because it is not sufficiently studied at the theoretical level and highlights a number of problems that require an urgent solution: distrust of the population to power, concealment of information and lack of necessary explanatory work, weak organizational structure, poorly structured contacts, lack of funding.

Keywords: communications, government relations, authorities, communication model, public relations.

У сучасній Україні, безумовно, є своя складна багаторівнева система управління. На перший план виходить не владарювання, а саме управління всіма галузями діяльності держави і його громадян: соціальна, економічна, політична, екологічна, культурна та інші сфери. В даному випадку взаємодія між державою та її громадянами виходять на новий рівень, відповідно до нових демократичних тенденцій, розвитком права, гласності. Досягнення цього рівня просто неможливо без комунікацій, тому в даний час активно розвиваються системи комунікацій з громадянами, прямого і зворотного зв'язку з ними.

В даному випадку, застосовувана соціально-комунікативна технологія, яка носить назву Government Relations (GR).

Для більш глибокого осмислення проаналізуємо кілька визначень даного поняття: «GR являє собою діяльність з вибудовування відносин між різними суспільними групами (бізнес-структурами, професійними спілками, добровільними організаціями та ін.) і державною владою, що включає в себе збір та обробку інформації про діяльність уряду, підготовку та розповсюдження інформації про позиції груп, вплив на процеси прийняття політичних і адміністративних рішень (лобізм)» [3, с. 368].

«GR – системно організована діяльність з управління комунікаціями соціального суб'єкта, що спирається на певну програму дій і спрямована на вибудовування і підтримку сприятливих відносин з органами публічної влади» [4, с. 3].

«GR-діяльність – система взаємодії бізнесу з органами державної влади, спрямованого на взаємовигідне співробітництво. GR-діяльність втілює в собі сукупність технологій, що визначають її сутність і характер» [5, с. 2].

Узагальнивши дані визначення, можна отримати наступне: зв'язку з державою – це діяльність організації, спрямована на встановлення контакту, сприятливої комунікативного середовища та оптимізацію взаємовідносин з органами державної влади

Існує кілька найбільш ефективних GR-технологій, серед яких: формування громадської підтримки, лобізм, участь в різних форумах, семінарах, організованих органами державної влади, аналітична діяльність, публікації на різні політичні і державні теми, програми соціальної відповідальності компанії, спонсорство, участь в експертних радах.

У сучасній українській літературі термін зв'язку з державою все частіше об'єднують з терміном лобізм. Безумовно, лобізм – це одна з найбільш часто використовуваних методик GR, однак, на відміну від всіх інших інструментів лобізм має вже склаладену в українському суспільстві асоціацію з корупцією.

По суті, лобізм – це маніпулятивно-психологічне взаємодія з чиновниками [2]. Іншими словами, лобізм спрямований на те, щоб вплинути на рішення представників органів влади, грубо кажучи, він являє собою якусь бесіду, стимулюючу чиновника прийняти рішення, вигідне компанії. Насправді цей інструмент не так уже й поганий. В ідеальному вигляді, компанія повинна запропонувати вигідні умови взаємодії, свою допомогу, послуги, які будуть корисні не одному чиновнику особисто, а місту, району, державним установам в обмін на лояльнее відношення. На жаль, в нашій країні дана методика розуміється і використовується неправильно, тому варто виділяти її окремо від інших інструментів GR.

Розглянемо не менш ефективні GR-технології, в яких немає проблеми корупції.

Значущою GR-технологією є медіа-рілейшнз. Засоби масової інформації грають важливу роль в GR-комунікаціях, так як формують громадську думка не тільки у пересічних громадян, а й у таких пріоритетних груп, як політична еліта.

Відповідно, сформована громадська думка впливає на прийняття політичних рішень представниками державної влади. Підтримка політичної діяльності – поширена GR-технологія. вона може виражатися у вигляді технічної, інформаційної та волонтерської підтримки політиків під час виборів, підключення експертів і лідерів думок, а також безкоштовного медійного тренінгу для кандидатів [1, с. 49].

Таким чином, зв'язок з державою здатне забезпечити формування взаємної довіри між бізнесом та органами державної влади, що представляють неполітичну і політичну сфери, для отримання, як взаємовигідного, так і суспільно корисного результату. Освоєння цивілізованих GR-технологій у розвитку взаємин бізнесу і держави в сучасній Україні буде сприяти їх прозорості, відкритості, легальності, підконтрольності суспільству, а значить збільшення соціальних благ і демократизації життя суспільства.

Управління зовнішніми комунікаціями в державних органах влади дозволяє дозволити об'єктивні протиріччя між плюралізмом політичної сфери суспільства та цілісністю державної влади.

Для того щоб найбільш ефективно застосувати технології державної комунікації, необхідно побудувати правильну симетричну двосторонню комунікаційну модель, здатну забезпечити прозорість дій органів державної влади, як основу довірчих відносин. Крім того, дана комунікаційна модель повинна максимально швидко і точно передавати дані про реакцію суспільства на вчинені дії (зворотний зв'язок)

Ще один вид комунікації – це зв'язок з населенням. Ця технологія здійснюється з метою забезпечити підтримку місцевих органів влади з боку населення. Для досягнення цієї мети можна використовувати особисті зустрічі з населення, відвідування комерційних і державних підприємств, організація різних заходів і приватний виступ на них представників влади. В цьому випадку, PR-відділу необхідно продемонструвати населенню готовність і бажання місцевої влади вирішувати проблеми регіону. Показати, що представникам влади цікаві проблеми міста і його жителів, і вони готові вислухати своїх громадян і відповісти на всі питання, що їх цікавлять їх. Сучасними дослідниками відзначається особлива роль Інтернет технологій при організації взаємодії влади і населення. «Саме Інтернет технології покликані забезпечити належне інформаційне забезпечення процесу взаємодії влади з суспільством на широкодоступної, безперервної і своєчасної основі» [3, с. 5].

Таким чином, поряд з труднощами створення самої комунікативної системи та застосування її технологій, органи державної влади також стикаються з недоліком фінансування, усталеними історичними стереотипами, недоліком кваліфікованих кадрів і так далі. Дані проблеми неможливо вирішити «на місцях», їх усунення повинно бути сплановано, підготовлено та реалізовано на рівні держави. І вирішення цих проблем, дійсно, необхідно, тому що ефективні комунікації з боку різних структур і підрозділів органів державної

влади забезпечують лояльність і довіру громадян до всього державного апарату в цілому. Адже головна мета PR-служб в органах влади полягає в налагодженні механізму використання комунікативного потенціалу як ресурсу проведення державної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. GR: Теорія і практика: підручник / під. Ред. І.Є. Мінтусова, О. Г. Філатової. – СПб. 2013.
2. Назарчук А.В. Теория коммуникации в современной философии. – М. : Прогресс Традиция, 2009. – 320 с.
3. Устинова О. В. Комунікативні технології в процесі взаємодії органів місцевого самоврядування з населенням / Устинова О. В., Хайруллін Н. Г. // Сучасні проблеми науки та освіти. – 2015. – № 1 [Електронний ресурс] // Режим доступу: URL: http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=18307.
4. Черкащенко Т.А. Класифікація GR-технологій: комунікативний підхід. [Електронний ресурс] // Електронний науковий журнал Медіаскоп. режим доступу: http://www.mediascope.ru/node/2045.
5. Черноскутова М.В., Меньшенин М.М. Особливості розвитку GR [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.scienceforum.ru/2015/1225/13894.

Аксеніна Анастасія Миколаївна – студентка групи 052, факультет історичний, кафедра політології та державного управління, Донецький Національній Університет імені Василя Стуса, м. Вінниця.

Науковий керівник: Неприцька Тетяна Іванівна – доцент кафедри політології та державного управління, Донецький Національній Університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

Aksenina Anastasia Nikolaevna – student of group 052, faculty of history, department of political science and public administration, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia

Scientific supervisor: ***Nepryska Tetyana Ivanivna*** - Associate Professor of the Department of Political Science and Public Administration, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia

УДК 316.4

О. А. Слюсар
А. В. Слободянюк

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА СПОРТ У СУЧАСНОМУ УКРАНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація
В статті подані результати дослідження направлені на вирішення питань фізичної культури та спорту в Україні. Запропоновано рекомендації щодо підвищення рівня фізичного виховання населення України та його максимального зацікавлення спортом.
Ключові слова: спорт, держава, здоров'я

Summary
The article presents the results of the research aimed at solving the issues of physical culture and sports in Ukraine. Recommendations for raising the level of physical education of the population of Ukraine and its maximum interest in sports are suggested.
Key words: sport, state, health.

Фізична культура і спорт як один із пріоритетних напрямків державної політики Суспільство у всі часи не було байдужим до того, яким життєвим потенціалом володіє підростаюче покоління. Здоров'я нації завжди пов'язувалося у великій мірі зі здоров'ям дітей та підлітків. Тому і в Україні гармонійний розвиток, здоров'я молоді є серед пріоритетів державної політики. Медико-соціальна обстановка, що склалася сьогодні в Україні, не може не відбитися на такій біологічно і соціальне значущій функції організму, як фізична працездатність.

Дослідженнями останніх років доведено, що фізична працездатність є інтегральним показником здоров'я дітей і підлітків, але цей аспект проблеми в спеціальній літературі висвітлений недостатньо. Тим часом знання закономірностей розвитку дітей шкільного віку в існуючих умовах вимагає першочергової уваги, оскільки дитячий організм дуже чутливий до несприятливих факторів зовнішнього середовища [5].

Відомо, що нестача рухів у житті дітей шкільного віку є однією з причин порушення багатьох життєво важливих процесів. Необхідний обсяг рухової активності дітей і підлітків – вирішальний фактор і гарант виховання всебічно розвинутого підростаючого покоління. За умов гіподинамії, в якій перебувають діти, дуже складно говорити про повноцінний розвиток дитячого фізичного виховання та спорту.

Дитячий спорт дуже тісно пов'язаний з фізичним вихованням. Це короткочасне навчання дітей основним елементам певних видів спорту для

ознайомлення їх з цінностями спорту та виявлення схильності до подальших занять. Загострення екологічного становища, вади соціального захисту, проблеми охорони здоров'я та низький рівень фізичної культури населення зумовлюють напружену демографічну ситуацію в країні. Різниця у тривалості життя в Україні і країнах Західної Європи складає для чоловіків майже 13, жінок – 8 років. Показники смертності від хвороб системи кровообігу в українців, на жаль, найвищі в Європі.Такий стан здоров'я нації обумовлює і значні безпосередні та побічні втрати для вітчизняної економіки [2].

Тож, враховуючи практичний досвід розвинутих країн світу, перед українським суспільством стоїть завдання створити оптимальні умови для сукупного поєднання усіх чинників різних складових фізичного, психічного, духовного й соціального здоров'я, що призведе до соціального, біологічного та психічного благополуччя населення.

Саме в цьому напрямку незамінною є роль фізичної культури і спорту. Для позитивного ефекту їх впровадження у повсякденний побут необхідно визначити державну стратегію формування здорового способу життя, для чого слід здійснювати постійний соціальний моніторинг та маркетинг, тобто включити спеціальні дослідження, на підставі яких визначити специфічні потреби населення. Необхідно також запровадити різноманітні програми територіальних громад за участю громадських організацій, що спрямовані на формування здорового способу життя.

Однією з головних умов позитивного вирішення цих проблем є формування і реалізація державної політики у сфері фізичної культури і спорту, лобіювання її на рівні органів місцевої виконавчої влади та місцевого самоврядування, промислових і фінансових структур, засобів масової інформації. Необхідно також підвищити рівень обізнаності різних верств суспільства щодо проблем здоров'я та пропаганди здорового способу життя як загальнонаціональної цінності.

Ключовою складовою здорового способу життя вважається рухова активність, регулярні заняття фізичною культурою та спортом. Тому закономірно, що саме на цей напрям при популяризації, пропаганді здорового способу життя серед підлітків та юнаків мають бути спрямовані основні зусилля. Численними дослідженнями встановлено, що регулярні різноманітні фізичні навантаження, в яких можуть використовуватись різні комплекси гімнастичних вправ, та безпосередні заняття різними видами спорту сприяють поліпшенню працездатності та психофізіологічного стану, збереженню здоров'я.

Фізичні вправи є своєрідними універсальними регуляторами, що вдосконалюють нейрогуморальну систему і забезпечують нормальний перебіг життєвих процесів. Не можна переоцінити значення фізичної підготовки для збереження працездатності в умовах тривалої розумової праці і нервово-психічної напруги. В дослідженнях, що були проведені серед школярів та юнаків-студентів, було виявлено, що показник кількості занять фізичною

культурою на тиждень позитивно співвідноситься з їх навчальною успішністю та самоефективністю, стосунками з однокурсниками, стабільністю працездатності впродовж навчального дня. Негативні кореляційні зв'язки були встановлені з показниками частоти захворюваності, особистісною тривожністю, частотою паління та вживання алкогольних напоїв [6].

Найбільш серйозні фактори, що стримують розвиток фізкультурного руху молоді в країні, – це слабка матеріально-технічна база та низька ефективність її використання; недостатня підготовка фізкультурних кадрів для учбових закладів та непрестижність цієї професії в останні роки; нестача науково-методичного забезпечення та відсутність якісно нових програм фізичного виховання, які б враховували як умови життєдіяльності людей, так і досягнення науково-технічного прогресу, а також були б достатньо забезпечені фінансовими ресурсами для їх реалізації. Нині доведено, що дворазові на тиждень заняття з фізичної культури в школі є недостатніми, і належну фізичну підготовку мають лише ті школярі, що систематично займаються двічі-тричі на тиждень в спортивних секціях [1].

Фізичне виховання у сучасних умовах має відповідати загальній ситуації і на основі принципів гуманістичної педагогіки набуває нового змісту, зокрема, вноситься завдання формування внутрішньої мотивації дитини до самовдосконалення, до всебічного та гармонійного розвитку. На кожному занятті з фізичної культури вчителем має виділятися час на методичну підготовку, спрямовану на здобуття учнями знань, умінь і навичок необхідних для самостійного виконання вимог здорового способу життя та виховання його цінностей.

Вирішальне значення у цьому процесі відіграє поєднання роботи з формування у юнаків знань теорії та практики фізичного виховання та ведення здорового способу життя з практичними заняттями фізичними вправами. З цією метою учням слід надавати інформацію про взаємозв'язок спортивних занять з цінностями здорового способу життя. Для їх кращого засвоєння учням слід ставити завдання розробляти програми збереження і зміцнення особистого здоров'я в майбутньому; аналізували життя відомих особистостей, знайомих і друзів щодо їхнього способу життя. Це надає учням можливість конкретизувати теоретичні знання про цінності здорового способу життя й сприяє розвитку мотивації до його самостійного ведення.

Найбільш цінними для здоров'я вважаються біг, спортивні ігри та змагання. Фізкультурно-оздоровча діяльність за місцем роботи громадян Серед пріоритетів державної політики у сфері фізичної культури і спорту важливе місце займає і забезпечення розвитку інфраструктури фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем роботи громадян. Фізкультурні заходи у трудовому процесі отримали назву виробничої гімнастики, яка переслідує наступні завдання: сприяння швидкому досягненню і тривалій підтримці високої професійної працездатності у трудящих; попередження порушень у стані здоров'я; сприяння формуванню професійно важливих фізичних і

психічних якостей, дихальних навичок; пропаганда фізичної культури і спорту.

Для вирішення цих завдань безпосередньо на виробництві мають застосовуватися вступна гімнастика, фізкультурні паузи, фізкультурні хвилинки тощо. Ця практика була доволі розповсюдженою в радянські часи. На жаль, під час зміни соціально-політичного устрою в Україні, глобальних економічних перебудов, перегляду принципів трудових відносин між роботодавцем та працівниками існуюча раніше система впровадження фізичної культури за місцем роботи громадян, яка ґрунтувалася на рівні державного регулювання, сьогодні майже зруйнована.

Часткове виключення складають лише нечисленні потужні, економічно самостійні підприємства. Діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо розвитку фізичної культури і спорту Реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту неможлива без координації дій усіх гілок влади (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади в межах своїх повноважень, державні адміністрації та органи місцевого самоврядування). Верховна Рада України, як єдиний орган законодавчої влади, забезпечує створення основ нормативно-правової бази розвитку фізичної культури і спорту [3].

Для підвищення рівня охоплення населення масовим спортом, за яким Україна суттєво поступається провідним країнам, Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту вживаються такі заходи [4]:

– розроблено соціальні нормативи рівня забезпеченості населення спортивними спорудами, удосконалюється відомча нормативна база;

– проводиться разом з Міністерством освіти і науки України робота з підвищення ефективності фізичного виховання у навчальних закладах, зокрема запроваджено фізкультурно-оздоровчий комплекс школярів «Козацький гарт» та державний стандарт в галузі освіти «Здоров'я і фізична культура»;

– здійснюється методичне та організаційне супроводження фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи за місцем проживання та у місцях масового відпочинку населення. Продовж двох останніх років проводиться Всеукраїнський місячник з ремонту спортивних майданчиків «Спорт для всіх – спільна турбота», спортивні заходи по всій території України «Спорт для всіх – здоров'я кожного», «Єдиноборства – масовий спорт», «Спорт для всіх єднає Україну» та інші;

– реалізується разом з місцевими органами виконавчої влади та місцевого самоврядування програма облаштування сучасних спортивних майданчиків (майданчики з синтетичним покриттям для ігрових видів спорту та майданчики з тренажерним обладнанням);

– створюються разом з Міністерством аграрної політики та фізкультурно-спортивним товариством «Колос» умови для розвитку фізичної культури і

спорту серед сільського населення, щорічно проводяться Всеукраїнські сільські спортивні ігри;

– проводиться разом з заінтересованими міністерствами, фізкультурно-спортивними товариствами «Спартак» і «Україна», профспілковими організаціями робота з розширення інфраструктури для виробничої фізичної культури на підприємствах і установах, щороку проводяться галузеві спартакіади;

– організовується разом з Міністерством внутрішніх справ та іншими правоохоронними органами, фізкультурно-спортивним товариством «Динамо» відповідна професійно-прикладна фізична підготовка, щороку проводяться «Динаміади» та інші масові спортивні змагання;

– проводиться разом з Міністерством оборони України робота з удосконалення фізичної підготовка військовослужбовців, щороку проводяться спартакіади з військово-прикладних видів спорту, огляди на кращу організацію фізичної підготовки і спортивно-масової роботи у військових частинах та військових навчальних закладах, а також змагання серед допризовної молоді;

– проводиться спільно з Державним департаментом України з питань виконанням покарань щорічно заочна спартакіада серед засуджених неповнолітніх, які відбувають покарання у спеціальних виховних установах.

Висновки та рекомендації Головною проблемою системи управління сферою фізичної культури і спортом в Україні є відсутність відповідної чіткої управлінської вертикалі, що створює серйозні проблеми для ефективного управління та реалізації пріоритетних завдань державної політики у цій сфері, зокрема, і на регіональному рівні. Функції та повноваження щодо розвитку фізичної культури і спорту, на жаль, досі залишаються розпорошеними між Міністерством у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерством освіти і науки, добровільними спортивними товариствами, що, відповідно, негативно позначається на ефективності роботи територіальних органів виконавчої влади з питань фізичної культури і спорту, дотримання стратегічно важливих пріоритетів у цій сфері тощо.

Але, можна не сумніватися, рано чи пізно системні зміни у системі управління сферою фізичної культури і спорту в Україні відбудуться. У т.ч. враховуючи позитивний зарубіжний досвід системи розвитку фізичної культури і спорту на регіональному рівні. На підставі проведеного в роботі аналізу, можна сформулювати рекомендації та практичні пропозиції з основних напрямів забезпечення більш ефективного впровадження європейського досвіду у здійсненні управління сферою фізичної культури і спорту на регіональному рівні в Україні з метою удосконалення спортивної та фізкультурно-масової діяльності та першочергово здійснити такі заходи:

– запровадити систему виділення коштів з обласного та районних бюджетів на проведення спортивно-масових заходів через відповідні підрозділи з питань фізичної культури і спорту;

– передати всі дитячо-юнацькі спортивні школи області у підпорядкування управління у справах сім'ї, молоді та спорту обласної державної адміністрації та відповідних структурних підрозділів районних державних адміністрацій;

– оптимізувати мережу спортивних шкіл;

– сприяти підвищенню якості відбору та підготовки фахівців фізкультурно-спортивного спрямування; – сприяти залученню інвестицій у будівництво стратегічно важливих спортивних об'єктів (басейни, сучасні спортивні зали, майданчики тощо);

– створити електронну базу наявних в області спортивних закладів та споруд;

– забезпечити регулярний випуск інформаційно-пропагандистської продукції з пропагандою фізичної культури і спорту, здорового способу життя та її розміщення на правах соціальної реклами у засобах масової інформації, на «білбордах», «сіті-лайтах», у громадському транспорті тощо;

– сприяти запровадженню в суб'єктах господарювання усіх форм власності ефективних форм післятрудового відновлення, профілактичних оздоровчих фізкультурно-спортивних занять та активного відпочинку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бальсевич В. К. Физическая культура для всех и для каждого / Бальсевич В. К. – М., 2008.

2. Верхошанский Ю. В. Основи спеціальної фізичної підготовки спортсменів / Верхошанский Ю. В. – М. : Фізкультура і спорт, 2008. – 331 с.

3. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3808-12

4. Мазурашу Г. Г. Здоров'я – пріоритет державної політики / Георгій Мазурашу // Спортивно- розважальне видання «Супер!»: спец. випуск, присв. пробл. сфери фіз. культури і спорту в Україні. – Ч., 2009. – 24 с.

5. Слободянюк А. В. Значення соціології як науки та навчальної дисципліни в сучасному українському суспільстві / А. В. Слободянюк // Вісник «ВПІ». – 2011. – № 1. – С. 16-20.

6. Слободянюк А. В. Проблеми адаптації студентської молоді у вищому навчальному закладі (за результатами соціологічного дослідження) [Текст] / А. В. Слободянюк // Гуманізм та освіта: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 21-23 вересня 2004 р. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2004. – Т. 2. – С. 244-247.

Слюсар Остап Андрійович – студент групи 1ПІ-16мс, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Слободянюк Анатолій Володимирович – кандидат соціологічних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, науковий керівник лабораторії соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету.

Slyusar Ostap A. – student group 1PI-16ms, Faculty of Information Technology and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Slobodyanyuk Anatoly V. – PhD in Sociology, assistant professor of social and political sciences, scientific director of the laboratory of sociological researches Vinnitsa National Technical University.

УДК [796+351.76] (477)

М. В. Присяжнюк
І. О. Нестерук

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті розглянуто роль держави у формуванні та удосконаленні сфери фізичної культури і спорту як важливого чинника здоров'я. Досліджено питання впливу фізичної культури на здоров'я сучасної людини. Визначено взаємозв'язок між фізичною активністю людини та станом її здоров'я, основні закономірності збереження якісного способу життя і здоров'я громадян України.

Ключові слова: здоров'я, фізична культура, здоровий спосіб життя, масовий спорт, державна політика.

Abstract

The article considered the role of state in forming and improvement of the sphere of physical culture and sport as important factor of health. The question of influence of physical culture on health of the modern human was researched. Determined interrelation between physical activity of the person and its health, main regularities of preserving of a high-quality mode of life and health of citizens of Ukraine.

Keywords: physical culture, health, healthy lifestyle, mass sport.

Незважаючи на заходи щодо пропаганди та формування здорового способу життя, які вживаються з боку державних і громадських структур, на сьогодні в Україні значних позитивних 40 зрушень у покращенні фізичної, духовної, психічної, соціальної складових здоров'я населення не відбувається. На сучасному етапі розвитку суспільства фізична культура – це самостійна і особлива галузь загальної культури, яка спрямована головним чином на зміцнення здоров'я людини, продовження її творчої активності та життя, а також на зростання і вдосконалення її всебічного й гармонійного розвитку і використання набутих якостей у суспільній, трудовій та інших видах діяльності.

Відомо, що систематичні заняття фізичними вправами запобігають виникненню хвороб, покращують імунну систему, а також прискорюють відновлення функцій усіх систем і органів людського організму. Найбільш позитивний результат дають заняття фізичними вправами, які спрямовані на покращення діяльності серцево-судинної, дихальної, нервової та інших систем.

Однак слід пам'ятати, що фізичні вправи мають оздоровчий ефект тільки у разі їх правильного підбору відповідно до захворювання та правильного їх дозування. Фізична культура і спорт – дієві засоби для виховання всебічно

гармонійного розвитку особистості, які поєднують у собі освітню, оздоровчу, виховну та інші ланки.

Зв'язок розумового виховання з фізичною культурою і спортом – багатосторонній. На заняттях фізичними вправами набуваються знання про раціональний спосіб виконання рухових дій, застосування їх у тому чи іншому виді діяльності. Заняття фізичною культурою і спортом допомагають розвитку пам'яті, особливо рухової та зорової, удосконаленню уваги, її точності та якості. Здоров'я – це гармонійна єдність фізичних, психічних і професійних функцій людини, що сприяє оптимальній реалізації її можливостей у різних видах трудового і суспільного життя. Абсолютно чітко вимальовується і кореляційний взаємозв'язок між станом здоров'я, здоровим способом життя і здоровим стилем життя [1].

На думку сучасних учених, під здоров'ям мається на увазі гармонійна єдність обміну між організмом і довкіллям, результат якого – нормальна робота всіх органів і систем людини. Критеріями здоров'я можна вважати нормальний стан нервової, серцево-судинної систем, шлунково-кишкового тракту, опорно-рухового і ендокринного апарату, мобільність, високий рівень адаптації до негативних чинників зовнішнього середовища.

Багато біологів і філософів пов'язують стан здоров'я із сенсом життя, високою соціальною значущістю, творчою цілеспрямованістю людини, задоволенням, оптимізмом, бажанням працювати. Наші предки жили в тісному контакті з природою і працювали синхронно з природними ритмами – вставали з уранішньою і засинали з вечірньою зорею. Природно, що кожна пора року диктувала свій трудовий настрій, свій ритм життя. Людина, займаючись важкою фізичною працею, добре усвідомлювала, що вона сама повинна турбуватися про відновлення свого здоров'я.

До недавнього часу людині здавалося, що здоров'я також постійне, як електро-, водопостачання, що воно буде завжди, оскільки турбота про нього перекладена сучасністю на плечі держави, медичної галузі, які повинні поставляти здоров'я як продукти, товари, послуги. Людина стала споживачем, а не виробником свого здоров'я. Незважаючи на те, що сфера медичного обслуговування реформується та розвивається кількість людей, які мають відхилення в здоров'ї, не зменшується. Нещодавно були внесенні поправки у закон «Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів» (№ 6327).

Згідно реформи у проекті закону залишились такі важливі положення як:

1. Оплата за послугу та договірні стосунки з медичними закладами;
2. Впровадження «програми державних медичних гарантій», тобто переліку медичних послуг та ліків, які оплачуватиме держава;
3. Створення Національної служби здоров'я України (НСЗУ) – замовника медичних послуг, незалежного від постачальників (лікарень, місцевої влади та МОЗ) [2].

Ці зміни дають певний поштовх та надію на покращення медичного обслуговування та відповідно покращення здоров'я населення. І забруднення довкілля, і високі рівні стресових станів людини відіграють у цьому далеко не останню роль. Проте загальновідомо, що головною і найсерйознішою причиною є нераціональний спосіб життя, неоптимальне використання сьогоднішніх досягнень науки про людину, про її резерви, психофізіологічні, фізичні можливості.

Результати досліджень здоров'я людини та чинників, що впливають на його стан, показують, що здоров'я людини залежить від [3]:

- стану медицини – на 10%;
- впливу екологічних чинників – на 20–25%;
- генетичних чинників – на 20%;
- умов і способу життя – на 50%.

Під здоровим способом життя розуміються використовувані форми повсякденної життєдіяльності, які відповідають гігієнічним принципам, підсилюють адаптивні можливості організму людини, сприяють відновленню, підтримці і розвитку його резервних рівнів, а також виконанню професійних функцій.

Стаття 49 Конституції України від 28 червня 1996 р., зокрема, стверджує: «Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя». Охорона здоров'я, забезпечення умов для здорового способу життя, ефективних санітарно-гігієнічних заходів віднесені до переліку основних прав громадян України, які захищаються державою на підставі конституційних положень відповідно до міжнародних стандартів.

Одним із найважливіших напрямів державної політики в Україні є створення умов для забезпечення здоров'я громадян, про що свідчать програми:

а) Міжгалузева комплексна програма «Здоров'я нації» на 2002–2011 роки;

б) Національна доктрина розвитку фізичної культури та спорту; в) Державна програма розвитку фізичної культури та спорту на 2007–2011 роки та ін. Після закінчення терміну дії вищезазначених програм Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 828-р затверджено Концепцію Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 роки, до якої, у тому числі, були включені питання програми «Здоров'я нації».

Необхідність прийняття цих документів зумовлено стійкою тенденцією до зниження рівня здоров'я різних верств населення, що спостерігається останніми роками [4]. В Україні набуває поширення міжнародний рух «Спорт для всіх», який розглядає фізкультурні заняття як невід'ємне право кожного громадянина, незалежно від етнічних, вікових, статевих відмінностей, соціального статусу і можливостей. Це нове досягнення світового суспільства, яке має прихильників у багатьох країнах, спрямоване на зміцнення здоров'я і

розвиток фізичної підготовленості населення за допомогою спортивних та рекреаційних видів оздоровчої рухової активності.

Постановою Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 р. № 49 в країні розпочалося утворення Всеукраїнського, обласних, районних та міських центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх». Для активізації руху «Спорт для всіх» необхідно виконати державними та громадськими організаціями низку практичних заходів. Насамперед необхідно активізувати фізкультурно-оздоровчу діяльність різних верств населення за місцем проживання. Спортивні школи, спортивні та оздоровчі клуби, фітнес-центри, які нині функціонують, повинні стати передовою ланкою у вирішенні поставлених завдань.

У проекті Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту зазначено, що пріоритетним завданням сфери є виховання національних традицій прихильності до оздоровчої рухової активності як важливого компонента здорового способу життя особистості. Кожен громадянин держави має усвідомити необхідність докладання максимальних зусиль у використанні доступних засобів фізичної культури для підвищення своєї фізичної підготовленості, функціональних можливостей організму, зміцнення здоров'я, профілактики захворювань; організації активного дозвілля, сприяння успішній соціалізації на всіх етапах життєдіяльності. В останні роки в Україні здійснюються заходи, спрямовані на формування та вдосконалення сфери фізичної культури і спорту. Державна програма розвитку фізичної культури і спорту та Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації», які реалізувались наприкінці минулого та на початку нового століття в Україні, визначили організаційно-управлінські, нормативно-правові та інші засади її функціонування в нових соціально-економічних умовах.

Однак, незважаючи на це, нинішній рівень розвитку фізичної культури у нашій країні не задовольняє суспільство за багатьма показниками. Недооцінюються її можливості у формуванні здорового способу життя та зміцненні здоров'я громадян, профілактиці шкідливих звичок, передусім серед молоді, та у розв'язанні інших важливих соціально-економічних проблем. Нагальним залишається питання забезпечення оптимальної рухової активності в структурі життєдіяльності та дозвілля громадян.

Складних проблем не позбавлена й існуюча система спорту в Україні. З-поміж них найістотнішою є низька ефективність діючого механізму масового залучення дітей до початкових занять спортом, відбору найбільш обдарованих осіб та удосконалення їхньої майстерності на етапах багаторічної спортивної підготовки [5-7].

Висновки

На сьогодні існує потреба в проведенні якісних змін у сфері фізичної культури і спорту на основі використання сучасних підходів, об'єднання зусиль зацікавлених організацій та широких верств населення. Розподіл

спорту на масовий і спорт вищих досягнень можливий за відповідного розмежування органів управління. Виходячи з того, що головною метою будь-якої держави є здоров'я та повноцінний розвиток нації, було б доцільно зосередити державну увагу на розвитку саме масового спорту.

У масовий спорт мають залучатися всі верстви населення будь-якого віку, будь-якого соціального становища та інтересів у спорті. Тому держава має фінансувати спорт для всіх. Спорт вищих досягнень є об'єктом уваги спонсорів, меценатів, рекламодавців. Державний контроль за діяльністю сфери професійного спорту повинен бути зміцнений.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Булатова М. Здоров'я та фізична підготовленість населення України / М. Булатова, О. Литвин // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2004. – № 1. – С. 3–9.

2. Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61566

3. Турка Р. Спортивно-масові заходи в системі спорт для всіх як засіб залучення населення до систематичних занять руховою активністю / Р. Турка // Наук. часоп. нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. – К., 2013. – Вип. 7 (33). – Т. 2. – С. 322– 328.

4. Про фізичну культуру і спорт [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua

5. Уманець Н. Д. Україна спортивна 2011–2012 роки. Інформаційний довідник / Н. Д. Уманець, З. С. Осіпова ; за ред. Н. Д. Уманець. – К. : Держ. служба молоді та спорту України, 2013. – 227 с.

6. Україна спортивна 2010–2011 роки. Інформаційний довідник / Т. А. Федюшина, З. С. Осіпова, Л. В. Лященко [та ін.] ; за ред. Н. Д. Уманець. – К. : Держ. служба молоді та спорту України, 2012. – 206 с.

7. Україна спортивна 2008–2010 роки. Інформаційний довідник / Т. А. Федюшина, З. С. Осіпова, Л. В. Лященко [та ін.] ; за ред. Н. Д. Уманець. – К. : М-во України у справах сім'ї, молоді та спорту, 2011. – 400 с.

Присяжнюк Максим Валерійович – студент, група Моі-14б, факультет менеджменту та інформаційної безпеки.

Нестерук Іван Олександрович – студент, група МОі-14б, факультет менеджменту та інформаційної безпеки.

Науковий керівник: ***Похило Ірина Даниїловна***, доцент, кандидат політичних наук

Prysiazhniuk M. V. – faculty of management andinformational security.

Nesteruk I. O. – faculty of management and information security.

Supervisor: ***Pahilo I. D.*** – cand. polit. sciences, associate professor.

УДК 321

С. О. Люльчак

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОГО СПРЯМУВАННЯ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті висвітлюються питання діяльності та ролі громадських об'єднань фізкультурно- спортивного напрямку в державному управлінні у сфері фізичної культури і спорту. Наведено основні закономірності впливу фінансування на розвиток спортивної галузі високорозвинених країн. Представлені основні типи громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості та надана їх загальна характеристика.

Ключові слова: фізична культура, спорт, товариства, громадські об'єднання, фінансування, Україна.

Abstract

The article covers issues of the activity and role of public associations of physical culture and sports direction in the state management in the field of physical culture and sports. The main regularities of the influence of financing on the development of the sports industry of highly developed countries are presented. The main types of public sport organizations are presented. Their general characteristics are given.

Key words: physical culture, sport, societies, public associations, financing, Ukraine.

Закон України «Про фізичну культуру і спорт» визначає загальні правові, соціальні, та економічні основи діяльності у сфері фізичної культури і спорту та регулює суспільні відносини у створенні умов для розвитку фізичної культури і спорту [2].

Держава регулює відносини у сфері фізичної культури і спорту шляхом формування державної політики у цій сфері, а також визнання широкого самодіяльного статусу фізкультурно-спортивного руху в Україні і комплексної взаємодії державних органів з громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості. Стаття 6 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» визначає повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, та інших центральних органів виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту, де крім інших, надає в установленому порядку державну підтримку громадським організаціям фізкультурно-спортивної спрямованості, залучає їх до виконання державних програм і заходів з питань фізичної культури та спорту [2].

Відповідно до статті 21 Закону основними завданнями громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості учнів та студентів є: залучення учнів та студентів у позанавчальний час до фізкультурно-

оздоровчої та спортивної діяльності у загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладах; організація і проведення спортивних змагань серед учнів та студентів; забезпечення участі учнів та студентів у відповідних міжнародних спортивних змаганнях [2].

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування сприяють діяльності громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості учнів та студентів у здійсненні фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності учнів та студентів, проведенні спортивних заходів, підготовці та участі учнів та студентів у відповідних міжнародних спортивних змаганнях [2].

Значний досвід такої співпраці існує в розвинутих країнах. Так, спортивне законодавство ряду країн (Великобританія, Німеччина, Італія, Іспанія, Франція) має визначення спортивної федерації, як громадської організації, яка утворюється з метою популяризації відповідного виду спорту, або їх об'єднання. Воно також визначає спрямування діяльності федерацій, серед яких організація спортивних та інших заходів серед своїх членів, розробка програми розвитку певного виду спорту, взаємодія федерації з міжнародними організаціями, тощо.

Значна частина коштів з держбюджету йде на фінансування спортивних федерацій. Невеликі за своїми розмірами федерації в рішенні своїх фінансових проблем можуть розраховувати тільки на державну допомогу. Відносини між урядом і певною спортивною федерацією ґрунтуються на підставі укладеної угоди, згідно з якою федерація бере на себе зобов'язання по виконанню конкретних цільових програм у визначений термін. Саме під ці програми і виділяється фінансування. Надалі може здійснюватись корегування розміру фінансової допомоги або підтримки в залежності від того, наскільки успішно виконується ця програма.

При розгляді бюджетів федерацій враховуються такі критерії, як популярність виду спорту, чисельність федерації, її специфіка і рівень спортивних досягнень на світовій арені. Природно, що в привілейованому відношенні знаходяться олімпійські види спорту, і насамперед ті, де атлети займають високі місця, а також футбол. Аналіз фінансової діяльності багатьох національних спортивних організацій в розвинутих країнах показує, що здебільшого кошти з держбюджетів складають від 60 і більш відсотків, а власне зароблені кошти – від 40% і менше.

Як правило, федерації з видів спорту одержують велику частину коштів від міністерств спорту (у тих країнах, де вони є) та інших національних спортивних організацій. В Україні сьогодні відсутній реєстр громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості.

Проте їх можна розділити на певні групи:

– загальнонаціональні спортивні об'єднання;

– фізкультурно-спортивні товариства;

– фізкультурно-спортивні громадські об’єднання (федерації, асоціації, спілки тощо) з певного виду спорту або групи видів спорту;

– фізкультурно-спортивні об’єднання соціальних груп населення;

– спортивні клуби різної організаційно-правової форми;

– колективи фізичної культури. До загальнонаціональних спортивних об’єднань можна віднести Національний олімпійський комітет України, Національний комітет спорту інвалідів України, Спортивний комітет України з неолімпійських видів спорту, тобто всеукраїнські громадські об’єднання, які координують розвиток певного напрямку спортивного руху в Україні.

Фізкультурно-спортивні товариства – це громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості, що створюються громадянами України з метою сприяння розвитку фізичної культури і спорту. Сьогодні в Україні діють такі фізкультурно-спортивні товариства як «Україна» і «Спартак» (організація фізкультурно-масової і спортивної роботи за місцем роботи і відпочинку громадян, надання спортивних послуг працюючим та членам їх сімей), «Колос» (організація фізкультурно-масової і спортивної роботи у сільській місцевості та надання спортивних послуг мешканцям села), «Динамо» (організація фізкультурно-масової і спортивної роботи серед працівників правоохоронних органів та забезпечення їх професійної підготовки).

Крім цього, в країні діють такі бюджетні інституції як Комітет з фізичного виховання і спорту Міністерства освіти і науки України, який організовує всю фізкультурно- масову і спортивну роботу в системі освіти, та спортивні установи Міністерства оборони України, які організовують фізичну підготовку військовослужбовців, забезпечують залучення до регулярних занять фізичними вправами. Їх діяльність також спрямована на підвищення фізичної підготовленості та спортивної майстерності військовослужбовців Збройних Сил України.

Фізкультурно-спортивні громадські об’єднання видів спорту спрямовують свою діяльність на розвиток певного виду спорту, його інфраструктури, сприяють створенню відповідної матеріально-спортивної бази, підготовки спортсменів, суддівських та тренерських кадрів, участі спортсменів – членів цих об’єднань у всеукраїнських та міжнародних змаганнях. До фізкультурно-спортивних об’єднань соціальних груп населення можна віднести організації, які створені певною соціальною групою громадян для здійснення фізкультурно-спортивної діяльності. До таких груп можна віднести Всеукраїнську спортивну спілку школярів, Всеукраїнську спортивну спілку студентів, Всеукраїнська рада ветеранів фізичної культури і спорту тощо.

Одним з найбільш розповсюджених громадських фізкультурно-спортивних об’єднань є спортивні клуби та колективи фізичної культури. Сьогодні в країні діє більше 10 тисяч спортивних клубів різної організаційно-правової форми. Спортивний клуб – фізкультурно-спортивна організація, що об’єднує спортсменів і любителів спорту дня задоволення їх спільних інтересів у сфері

фізичної культури і спорту. Спортивний клуб може бути любительським і професіональним. Колективи фізкультури є первинною ланкою фізкультурно-спортивного руху і створюються та функціонують на підприємствах, установах і організаціях незалежно від форми власності і виду господарювання.

Загальна кількість колективів фізичної культури в країні не відома, оскільки на законодавчому рівні не визначений їх правовий статус та механізм реєстрації. На сьогоднішній день існує чітке протиріччя між завданнями, які визначаються державою у сфері фізичної культури та спорту, задекларованих прав громадян на заняття фізичною культурою, оздоровленням свого організму та спортом, з одного боку, та умов діяльності, особливо фінансових джерел діяльності, спортивних товариств та клубів, з іншого.

Для вирішення цієї проблеми необхідно регламентувати діяльність громадських фізкультурно-спортивних об'єднань як платників податків, у яких одним з основних завдань, окрім постійного підвищення рівня здоров'я, фізичного та духовного розвитку населення, ще й стоїть завдання економічного і соціального прогресу суспільства. Це означає отримання фінансових коштів внаслідок своєї діяльності, надання послуг, консультацій, оздоровлення тощо; податки на такий вид діяльності мають бути мінімальними або відсутніми взагалі протягом певного часу, що дасть можливість гідно оплачувати працівникам об'єднання їхню працю, покликану на виконання важливих соціальних завдань, розвивати матеріальну базу об'єднань, використовувати в своїй діяльності як новітні досягнення в наукових розробках, так і сучасні тренажери та інші засоби спортивного тестування та медичного контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Законодавча база фізичної культури та спорту в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://noc-ukr.org/about/officialdocuments/olympic-charter/

2. Про фізичну культуру і спорт Закон України № 7 від 19.11.2010 р. / Кабінет Міністрів України. – К. : [б. в.], 2010. – 50 с.

3. Вінніков О. Ю. Державне фінансування організацій громадянського суспільства. Як запровадити європейські стандарти? [Текст] / О. Ю. Вінніков, Д. С. Ковриженко, М. В. Лациба [та ін.]; Український незалежний центр політичних досліджень. – К. : Агентство «Україна», 2010. – 224 с.

Люльчак Сергій Олегович – студент групи 1АТ-14б, факультет машинобудування та транспорту, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: 1at.14b.liulchak@gmail.com

Науковий керівник: ***Похило Ірина Данилівна*** – к.п.н., доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Liulchak Serhii O. – student of group 1AT-14b, Faculty of Mechanical Engineering and Transport, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: 1at.14b.liulchak@gmail.com

Supervisor: ***Iryna Pokhylo*** – Ph.D., associate professor, Department of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

УДК 316.4

О. Ю. Недосновнаий
А. В. Слободянюк

СПОРТ ВИЩИХ ДОСЯГНЕНЬ ЯК СКЛАДОВА ЗМІЦНЕННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В статті подані результати досліджень орієнтованих на досягнення найвищих спортивних результатів шляхом створення умов для максимальної реалізації індивідуальних можливостей спортсменів, які здатні успішно конкурувати на міжнародних спортивних змаганнях.

Ключові слова: досягнення, результати, створення, реалізація.

Abstract

The article presents the results of research focused on achieving the highest sports results by creating conditions for the maximum realization of the individual capabilities of athletes who are able to successfully compete in international sports competitions.

Keywords: achievements, results, creation, implementation.

Спорт вищих досягнень – напрям спорту, орієнтований на досягнення найвищих спортивних результатів шляхом створення умов для максимальної реалізації індивідуальних можливостей спортсменів, які здатні успішно конкурувати на міжнародних спортивних змаганнях. Статтею 20 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» визначено, що «держава створює необхідні умови для самовдосконалення спортсменів і фахівців спорту, які досягли найвищих спортивних результатів в міжнародних змаганнях та сприяли підвищенню міжнародного авторитету України».

Спорт вищих досягнень має на меті шляхом поглибленої спеціалізації та індивідуалізації навчально- тренувального процесу досягнення спортсменами на всеукраїнських та міжнародних змаганнях максимальних, рекордних спортивних результатів, виявлення резервних можливостей організму людини, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного міжнародного іміджу держави. До системи спорту вищих досягнень в Україні основний склад національних збірних команд, центри олімпійської підготовки, школи вищої спортивної майстерності, спортивні клуби, у тому числі професійні.

Сучасний стан розвитку спорту вищих досягнень у світі характеризується зростанням популярності і авторитету міжнародних спортивних організацій, широкою державною підтримкою підготовки спортсменів високого класу та спортивних резервів, вирішенням на урядовому та місцевому рівнях питань соціального захисту та заохочення спортсменів, тренерів і фахівців.

Крім того, на міжнародній арені відзначається зближення професійного та олімпійського спорту, зростання ролі новітніх наукових технологій у

досягненні високих спортивних результатів. У розвинутих країнах розповсюдженою є практика коли великі фірми, компанії та корпорації у цілях власної реклами надають спонсорську допомогу у підготовці спортсменів та проведенні масштабних спортивних заходів. У вітчизняному спорті вищих досягнень пріоритетом є розвиток олімпійського спорту як важливої складової іміджу України у світі.

Зміцненню іміджу держави у міжнародному співтоваристві також сприяють численні успіхи спортсменів, які виступають на світових спортивних форумах з паралімпійського та дефлімпійського спорту, різноманітних міжнародних змагань з неолімпійських видів спорту. Держава сприяє розвитку олімпійського, паралімпійського, дефлімпійського, та неолімпійського спорту. Саме підтримка всеукраїнських громадським об'єднань з видів спорту є одним з головних у цьому напрямку. Держава також створює умови для подальшого розвитку професійного спорту на комерційних засадах.

В той же час, існуюча в країні система спорту вищих досягнень, не в повній мірі адаптована до вітчизняних соціально-економічних процесів та світових тенденцій, а проблему спорту вищих досягнень стримують утвердження позитивного міжнародного іміджу України як спортивної держави та не сприяють патріотичному вихованню населення.

Тривалий час відбувається відтік провідних спортсменів та тренерів міжнародного рівня за кордон або перехід досвідчених фахівців інші сфери діяльності. Лише за останні п'ять років країну залишили десятки висококваліфікованих тренерів, наукових фахівців тощо. Спостерігається недосконаліть існуючої системи спорту вищих досягнень. В Україні висококласні спортсмени удосконалюють свою майстерність у центрах олімпійської підготовки (ЦОП) та школах вищої спортивної майстерності (ШВСМ), чиї функції щодо створення умов для підвищення спортивної майстерності найближчого резерву національних збірних команд України великою мірою дублюються.

Отже, наразі доцільно було б утворити на їх базі менш обтяжену бюрократичними умовностями структуру, спроможну максимально забезпечити спортсменів круглорічним розміщенням, стабільним висококалорійним харчуванням, необхідною матеріально-технічною базою, спортивним обладнанням та інвентарем на рівні сучасних вимог. Серед стримуючих факторів розвитку спорту вищих досягнень особливе місце посідає практична відсутність сучасних баз олімпійської підготовки з відповідним обладнанням. Через це в Україні за останні десять років не було проведено жодного чемпіонату світу з олімпійських видів спорту.

Однією з найбільш гострих проблем спорту вищих досягнень з року в рік залишається проблема недостатніх обсягів та неритмічність фінансування. Бюджети всіх рівнів лише на 30% задовольняють потреби у проведенні обґрунтованої кількості навчально-тренувальних зборів та спортивних змагань. Розмір харчування учнів шкіл вищої спортивної майстерності через

фінансові проблеми лише на чверть відповідає установленим нормам. З метою запобігання відтоку спортсменів вищої кваліфікації необхідно переглянути підходи до системи їх заохочення, що виправдано з огляду на те, що існуюча і постійно зростаюча конкуренція у боротьбі за перемогу на змаганнях вищого рівня, політичне значення таких перемог для нашої країни та досягнення їх на межі людських можливостей вимагають від спортсменів та тренерів кропіткої роботи з великими обсягами навантажень протягом багатьох років.

Тому мотивації і відповідні заохочення стимулюватимуть їх на самовіддану працю для досягнення високих спортивних результатів, частково компенсує їм відмову від життєвих розваг, відпочинку, сім'ї та інших витрат під час багаторічних тренувальних навантажень і участі в змаганнях. Це також сприятиме залишенню кращих спортсменів і тренерів в Україні, активізує роботу щодо пошуку нових спортивних талантів.

Однією з основних тенденцій, що визначає на сучасному етапі розвиток спорту вищих досягнень, є його професіоналізація. У галузі спорту з'явилась і велика кількість фахівців вузької спеціалізації – тренерів, спортивних лікарів, учених, масажистів та інших, для яких спорт став сферою їх професійної діяльності. Професіоналізація поступово охопила і власне спортивну діяльність: підготовка кваліфікованих спортсменів та їхня участь у змаганнях фінансуються по різному (стипендії, зарплати, компенсації, виплати за рекламу й участь у стартах, премії тощо), і цей процес бурхливо розвивається.

Слід на концептуальному рівні визначитися з моделлю розвитку професійного спорту. Особливості соціокультурного та економічного простору пострадянських країн свідчать на користь впровадження тут спортивно-комерційної моделі розвитку професійного спорту. Аби забезпечити законодавчу підтримку застосування в Україні вказаної моделі, слід передбачити відповідні норми у новій редакції Закону «Про фізичну культуру і спорт». Насамперед, було б виправданим визначити юридичний статус фізкультурно-спортивних організацій, господарська діяльність яких не спрямована на отримання прибутку, а також механізм їх економічного стимулювання державою.

Крім того, законопроект слід доповнити нормою, яка забороняє створювати структури професійного спорту у формі акціонерних товариств закритого типу, діяльність відкритих акціонерних товариств врегулювати певними обмеженнями. Наприклад, їхні акції мають бути виключно іменними без права продажу. Ніхто з акціонерів не повинен мати контрольного пакету акцій і т. ін.

Досвід різних країн свідчить, що для успішного розвитку спорту високих досягнень необхідна наявність певних соціально-економічних і правових умов – високий рівень життя населення, сприйняття спорту як розваги, популярність його в країні, наявність сучасних спортивних споруд з комфортними умовами для глядачів, правової і соціальної захищеності спортсменів, визначеної податкової політики тощо.

З метою поліпшення ситуації у цьому важливому напрямку сфери Державною програмою розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки намічені такі першочергові заходи:

– реально сприяти формуванню та функціонуванню системи спортивних клубів різної організаційно-правової форми, у тому числі професійних;

– нормативно чітко врегулювати питання про відбір спортсменів до національних збірних команд України з олімпійських, паралімпійських, дефлімпійських та неолімпійських видів спорту;

– нормативно врегулювати питання порядку компенсаційних виплат у разі переходу спортсменів до іншої організаційно-управлінської або територіальної структури;

– здійснювати заходи щодо забезпечення на державному рівні спортсменам-членам національних збірних команд України та їх тренерам належних умов для підготовки до офіційних міжнародних змагань, Олімпійських, Паралімпійських, Дефлімпійських, Всесвітніх ігор та Універсіад, надання їм необхідної допомоги у вирішенні житлових та інших побутових питань;

– забезпечувати регулювання економічних та трудових відносин у професійному спорті, захищати інтереси спортсменів-професіоналів;

– удосконалити та розширити мережу центрів олімпійської підготовки національних збірних команд України з пріоритетних видів спорту з інфраструктурою відповідно до міжнародних стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мазурашу Георгій Георгійович Європейський вектор розвитку системи управління сферою фізичної культури і спорту // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sportbuk.com/2011/03/osoblyvosti-i-perspektyvy-rozvytku-systemy-upravlinnya-sferoyu-fizychnojikultury-i-sportu/

2. Цьось А. В. Фізичне виховання, спорт і культура здоров’я у сучасному суспільстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eenu.edu.ua/uk/publishing/fizichnevihovannya-sport-i-kultura-zdorovya-u-suchasnomu-suspilstvi

3. Шкребтій Ю. М. Напрями реформування системи фізичної культури і спорту в Україні / Ю. М. Шкребтій // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. – 2004. – № 4. – С. 5-11.

4. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 18.06.99 № 770.

Недоснований Олександр Юрійович – студент групи 1КІ 16мс, факультет інформаційних технологій та комп’ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Слободянюк Анатолій Володимирович – кандидат соціологічних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, науковий керівник лабораторії соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету.

Nedosnovanyi Oleksandr Y. – student, Faculty of Information Technologies and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Slobodyanyuk Anatoly V. – PhD in Sociology, assistant professor of social and political sciences, scientific director of the laboratory of sociological researches Vinnitsa National Technical University

УДК 811.161.2

Л. Є. Азарова
Л. В. Горчинська

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ДВОМОВНОСТІ В УКРАЇНІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті йдеться про деякі аспекти проблеми білінгвізму з урахуванням білінгвальної комунікативності та співвідносності мови й національної свідомості; розглянуто причини і наслідки двомовності в Україні. З'ясовано, що багатомовність або двомовність на державному рівні є руйнівним процесом для країни. Доведено, що єдине консолідоване суспільство може витворитися лише на ґрунті спільної духовності, спільної мови, позаяк саме мова є тим феноменом, який визначає самототожність нації.

Ключові слова: білінгвізм, комунікативність, національна свідомість, мислення, система.

Abstract

The article deals with some aspects of the problem of bilingualism, taking into account bilingual communicative and correlative language and national consciousness; The causes and consequences of bilingualism in Ukraine are considered. It has been found that multilingualism or bilingualism at the state level is a destructive process for the country. It is proved that the only consolidated society can be formed only on the basis of common spirituality, common language, because the language itself is a phenomenon that determines the self-identity of the nation.

Key words: bilingualism, communicative, national consciousness, thinking, system.

У сучасній Україні надзвичайно важливе вивчення і розв'язання проблем, пов'язаних з українсько-російським білінгвізмом, які є не лише лінгвістичними питаннями, а й соціальними, політичними, культурними. Масова двомовність, деформація мовної ситуації, конфліктність мовних проблем можуть мати наслідками втрату суспільної консолідації, небезпечні процеси асиміляції як мовної, так і національно-культурної. Для розв'язання цієї проблеми слід враховувати весь комплекс особливостей мови та різних сторін відношення компонентів культури з мовою, її рівнями.

Саме цій тематиці присвячені праці Бжезінського З. [1], Бондаря О. [2, 3, 4], Іванишина В. [5], Коваліва Ю. [6], Масенко Л. [7], Римаренко Ю. [9], Швалб Ю. [10] та ін.

Метою цієї розвідки є спроба дослідити явище двомовності, причин його виникнення; показати деякі аспекти проблеми білінгвізму, яка виявляється ключовою для розв'язання усього комплексу проблем, пов'язаних з функціонуванням мов в Україні.

У світі існують суспільства, де використовують не одну мову, а дві чи більше. Як правило, одна з них державна, загальнообов'язкова для всіх громадян. Українське суспільство може бути яскравим прикладом такої

мовної і політичної ситуації. У нашій країні державною мовою є українська, і це закріплено законодавством (Конституція України, ст. 10), але певна кількість людей, і вона є досить значною, використовують у повсякденні російську мову.

Масова двомовність України є наслідком тривалого процесу монокультурної асиміляції, тимчасовим перехідним етапом від української до російської одномовності. Здобуття державної незалежності спинило цей рух десь на середині відстані. У цій непевній і хиткій позиції ми залишаємося й досі, тоді як завдання збереження й зміцнення самостійності потребує рішучої зміни вектора двомовного розвитку.

Сила й єдність держави нерозривно пов'язана з її централізацією. Принциповим аспектом цього твердження є застосування єдиної державної мови. Цим підкреслюється хоча б формальна належність до єдиної держави. При цьому адміністративним органам і в центрі, і на місцях надається потужний технічний засіб, без якого єдина держава взагалі існувати не може. Тільки так можна отримати можливість через середню школу і ВНЗ виховати протягом тривалого часу традиції державної єдності. Є постулат про те, що державна мова – носій державної ідеї, яка об'єднує різні нації, що мешкають у рамках єдиної країни. У сучасній Україні продовжує залишатися соціолінгвістична ситуація білінгвізму – двомовності, яка нав'язана ще царською Росією.

ЮНЕСКО намагається привернути увагу прогресивної світової спільноти до безправного становища багатьох поневолених народів, у яких намагаються відібрати найсокровенніше – мову, котра є основною ознакою нації, формує національний менталітет, є живим свідком історії, охороняє і зберігає культурні здобутки. За підрахунками лінгвістів, сьогодні у світі побутує майже 6 тис. мов, приблизно половина з них опинилася під загрозою зникнення. Тому питання двомовності в Україні на сьогодні є конче актуальним.

Останнім часом все ще анонсується питання щодо прийняття закону про двомовність. У разі його ухвалення згадуваний документ у мовному та культурному просторі України фактично встановить «українсько-російську двомовність», яка, якщо слідувати букві закону, має специфічно співіснувати з багатомовністю «мовних меншин» в офіційній практиці, діловодстві. Водночас культурна багатоманітність, декларована законом, все ж таки виглядає набагато вужчою, адже наголос робиться не на мовах меншин, а саме на «українсько-російській двомовності», що склалася історично, і є потужним чинником консолідації багатонаціонального українського суспільства.

Розширення повноважень російської мови в політичному та культурному вимірах, що відбудеться за умови ухвалення двомовності, як це не банально, ще більше вводить 46-мільйонну Україну у фарватер «російського світу», російської зони політичних інтересів. Адже мова, як відомо, це не тільки засіб спілкування, але й цілий світ зо всіма наслідками, які з цього випливають.

Відповідне рішення про офіційну двомовність в Україні за його можливими та ймовірними результатами спрямоване не стільки на «єдність у багатомаїтті», як декларовану мету, а саме на роз'єднання країни, руйнацію і без того крихкого суспільного компромісу. На відміну від індивідуальної двомовності, властивої мовній поведінці окремих індивідів, двомовність у загальнонаціональному спілкуванні в межах однієї держави є надлишковим і неприродним явищем. «Немає двомовних народів, – пише польський дослідник Єжи Вєлюнський, – так, як немає дитини, у якої було б дві біологічні матері. Раніше існування явища двомовності означало, що один народ асимілює інший... Існування цього явища в наш час не може означати нічого іншого і, звичайно, нічого іншого не означає: мета залишається тією ж, засоби її досягнення інші, у цьому вся різниця... Індивідуальний білінгвізм збагачує людину, та коли він набуває «тотального поширення, він несе національній спільноті загрозу руйнації основ її духовної своєрідності» [2].

Білінгвізм спричиняє колоніальну залежність країни. Друга мова поступово переймає функції рідної мови, виникає небезпека зникнення рідної мови. Аргументацією цього є те, що абсолютна більшість зарубіжних соціолінгвістів трактує явище масової двомовності, яку переживає певна національна спільнота, як певний етап в асимілятивному процесі витіснення однієї мови іншою... при такому контактуванні двох мов одна прагне стати домінуючою, а друга – підлеглою; у цьому процесі генетично-структурна близькість мов полегшує домінуючій мові процес поглинання підлеглої мови.

Одним із наслідків явища двомовності є втрата особистістю національної самосвідомості, роздвоєння внутрішнього світу мовця. Проаналізуємо, наприклад, ситуацію в країнах Європи, у яких функціонує декілька державних мов. Бельгія має три державні мови: бельгійську, якою розмовляють більшість населення, французьку, німецьку. Швейцарська нація користується 4 мовами: ретороманською, французькою, німецькою, італійською. Офіційними мовами в Канаді є англійська та французька мови. І у Бельгії, і у Швейцарії, і у Канаді наявність декількох мов не є явищем руйнівним для країни, оскільки є інші великі країни, у яких мови цих меншин є державними. Так в Італії державною мовою є італійська, у Франції – французька, у Німеччині – німецька. Що стосується України й української мови, то тут ситуація зовсім інша.

Справа в тому, що «немає іншої держави, образно кажучи «Великоукраїни», у якій державною мовою була б українська мова. Тому зникнення української мови як державної призведе до забуття і незнання історії країни, оскільки мова тісно пов'язана з історією народу – носія цієї мови – та з історією культури, з формуванням свого культурно-історичного ареалу. Невипадково мову називають акумулятором, інтегратором суспільства і культури. Усі сфери суспільного життя охоплює мова. Освіта, наука, мистецтво, театр, побутова культура пов'язані з мовним вихованням, мовною політикою. Рідна мова є одним із найважливіших засобів формування патріотичних почуттів, гордості за свій народ, вона є виявом національної культури. Мова єднає різні

покоління людей, передається як заповіт, як найдорожча спадщина. Піклування про рідну мову, любов і повага до неї має бути в центрі уваги кожної нації. Не маючи своєї мови, своєї історії, українці перестануть бути українцями. Коли зникає народна мова – народу більше нема. Поки мова в устах народу, до того часу є й народ.

Слід відзначити, що домінування російської мови призведе до занепаду і стагнації української мови. Це міна уповільненої дії. За умови наявності двох державних мов Україна знову перетвориться на Малоросію і стане придатком Великоросії. А чи замислювалися ви над тим, що: – Чому вважали за необхідне в новій державі Ізраїль воскресити і давньоєврейську мову (іврит), що була мертвою понад дві тисячі років, а не діяли згідно з холуйсько-приреченим «так уже історично склалося»? – Чому сказав апостол: «Коли я молюся чужою мовою, то уста мої моляться, а серце спить»? – Чому деякі наші сусіди вважають за потрібне для себе говорити, що немає української мови, а є мова малоросійська, галицька, русинська, карпаторусинська, лемківська тощо? – Чому провідники стародавньої Греції, закликаючи народ на боротьбу проти перської навали, говорили передусім про необхідність захисту землі й мови? – Чому людина, яка розмовляє російською мовою – росіянин; людина, яка розмовляє польською, – поляк; людина, яка розмовляє українською, – «націоналіст»? Таких «чому» можна було б поставити ще не один десяток.

Однак достатньо й наведених, щоб збагнути, наскільки важливими є мовні питання для буття нації і для життєдіяльності людини. На жаль, у повсякденному житті спостерігаємо й інші приклади, коли певна категорія людей, представників нашої держави, із різних причин не тільки не бажають опановувати українську мову хоча б на побутовому рівні, а й негативно ставляться до її вживання на державному рівні. Достатньо подивитися телевізійні передачі на центральних каналах. Деякі оратори, які є українцями за національністю, наводять масу «об'єктивних» аргументів проти української мови, наприклад, таких як: «я з дитинства вивчав російську, а українську важко сприймати»; «у нас в сім'ї прийнято розмовляти російською»; «українська мова дуже важка та вона й не потрібна»; «це хохляцько-селянська мова, а я – «городской житель»; «це мова українських націоналістів – ворогів Радянського Союзу, бандерівців» і т. ін. Тут, мабуть, доцільно згадати рядки відомого вірша великого російського поета – письменника М. Ю. Лермонтова: «Смеясь, он дерзко презирал страны чужой язык и нравы...». Так, насправді для таких людей країна, у якій вони живуть, є по духу чужою, а державні інтереси – це щось незрозуміле. На щастя, таких людей – незначна кількість.

На побутовому рівні у Вінниці іноді комічно спостерігати за такими ситуаціями, коли у магазинах студенти-іноземці звертаються до продавців і присутніх українською мовою і це викликає здивування: «А чого це вони розмовляють українською, звідки вони її знають? Цікаво! Мабуть, важко вивчити українську?» Дійсно комічним у цій ситуації є те, що деякі, так звані

російсько-мовні громадяни України, стверджують, що опанувати українську дуже важко, незважаючи на те, що їх «рідна» мова (російська) належить до сім'ї слов'янських мов.

Слід відзначити, що рідними для студентів-іноземців є мови, сім'ї яких дуже віддалені від індоєвропейських, не кажучи вже про слов'янські або східнослов'янські. Виходить, що китайцям, ангольцям, камерунцям, еквадорцям, арабам, які зовсім не знали східнослов'янських мов, де кожне слово для них, образно кажучи, «фортеця», опанувати українську набагато простіше, ніж російськомовним українцям. Чи це не є дивним?

Отже, білінгвізм в Україні в жодному разі не можна підвищувати до рамок закону, адже таке за формою «демократичне нововведення» означатиме за цих умов шаленого інформаційного тиску на Україну з боку Росії не тільки не припинення, а навпаки, подальше розкручування маховика русифікації. Слід зазначити, що багатомовність або двомовність на державному рівні є базовим елементом для виникнення сепаратизму. Його прояви на українських землях фіксувалися на всіх етапах історії країни: за від'єднання від центру воювали як у княжі часи, так і в період Гетьманщини, і навіть на початку XX століття. Після здобуття Україною незалежності в 1991 році проблему не розв'язано. Прихований сепаратизм залишився на Закарпатті, Галичині, в Криму, на Донбасі, оскільки ці регіони протягом досить довгого історичного періоду належали до складу різних держав Європи, були відірвані один від одного.

Є думка, що за багато століть роздільного проживання різних етнічних груп української нації у них склалися досить відмінні ментальні та культурні особливості, традиції, спосіб життя. Мешканців центральних і західних регіонів певною мірою об'єднує почуття історичної належності до розвиненої держави – Київської Русі, її наступника – Галицько-Волинського князівства та Гетьманщини. Водночас південно-східні регіони до Древньоруської держави не належали, а північно-східні – опинилися під управлінням Російської імперії ще в XVII столітті і були в її складі аж до повалення в 1917 році царської династії Російської імперії. Татарський Крим Росія за два століття володіння русифікувала так, що татар там стало в рази менше, ніж етнічних росіян. Проросійські заколоти на сході України, що виникли на початку 2014 року, анексія Росією Криму примусили багатьох українців замислитися про долю своєї держави і реально оцінити, наскільки життєво важливим є патріотизм не тільки у військовому захисті неньки-України, а й в мовному питанні. Жодна держава світу не сформувалася як безнаціональна.

Єдине консолідоване суспільство може витворитися лише на ґрунті спільної духовності, спільної мови, позаяк саме мова є тим феноменом, який визначає самототожність нації. Мова забезпечує нормальне функціонування національного організму в усіх його виявах – політичному, економічному, культурному тощо, бо саме мова – головна ознака нації. Тому боротьба за державність української мови – це боротьба за українську державу. Втрата

мови, денаціоналізація народу призводить, як зазначав О. Потебня, – до «дезорганізації суспільства, аморальності» [8].

У національній державі ототожнюються такі поняття як держава, нація й мова. Ознаками освіченості, інтелігентності мають стати досконале володіння державною мовою та висока культура спілкування. Згадаймо крилату фразу Сократа: «Заговори, щоб я тебе побачив», якою давньогрецький філософ образно визначив роль мови в характеристиці людини як особистості. Жодна людина не може вважатися культурною, якщо не володіє або погано володіє своєю рідною мовою або мовою народу, на землі якого проживає тривалий час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бжезінський З. К. Велика Шахівниця / З. К. Бжезінський. – Львів-Івано-Франківськ, 2000. – 340 с.

2. Бондар О. І. Білінгвальна комунікативність як лінгво-екологічна проблема / О. І. Бондар // Записки з українського мовознавства. Збірник наукових праць. – 2003. – Вип. 12. – С. 352 – 360.

3. Бондар О. І. Деградація лінгвосоціуму: ознаки і типи / О. І. Бондар // Записки з загальної лінгвістики: Зб. наук. праць. – Одеса, 2001. – Вип. 3.

4. Бондар О. І. Мова як визначальний етноутворюючий чинник українського етносу / О. І. Бондар // Рідна мова – запорука безсмертя нації: М-ли Міжнар. наук.-практ. конференції. – К., 1999.

5. Іванишин В. П. Мова і нація / В. П. Іванишин, Я. К. Радевич-Винницький. – Дрогобич, 1994.

6. Ковалів Ю. І. Білінгвічна трагедія людини, родини та нації в Україні / Ю. І. Ковалів // Урок української. – 2001. – № 6. – С. 2 – 6.

7. Масенко Л. Т. Мова і політика / Л. Т. Масенко. – К., 1999.

8. Потебня О. О. Мова. Національність. Денаціоналізація. Статті і фрагменти / О. О. Потебня. – Нью-Йорк, 1992.

9. Римаренко Ю. І. Національний розвій України / Ю. І. Римаренко. – К., 1995.

10. Швалб Ю. М. Соціально-психологічні проблеми громадянського самовизначення / Ю. М. Швалб // Стратегічна панорама. – 1999. – № 4. – С. 87–90.

Азарова Лариса Євстахіївна – доктор філологічних наук, професор. Завідувач кафедри мовознавства Вінницький національний технічний університет, e-mail: kmz2427@ukr.net

Azarova Larisa E. – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Linguistics, Vinnytsia National Technical University.

Горчинська Людмила Володимирівна – старший викладач кафедри мовознавства Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: amila5@ukr.net

Horchinska Lyudmila Volodymyrivna, Senior Lecturer of the Linguistics Department of Vinnytsia national technical university, Vinnytsia, e-mail: amila5@ukr.net

УДК 81(082)

О. В. Столяренко[1]
О. В. Столяренко[2]

МОВНА ПРОБЛЕМА І ОСВІТА В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВОТВОРЕННІ

[1] Вінницький національний технічний університет;
[2] ВДПУ ім. М. Коцюбинського

Анотація

У статті розглядається роль навчальних закладів у сучасному українському державотворенні шляхом формування майбутніх активних творців нового життя в Україні, у вихованні в них національної самосвідомості, політичної культури, отже й культури публіцистичного мовлення. Наголошується на необхідності володіння кожним громадянином України державною мовою.

Ключові слова: мовна проблема, культура мовлення, державна мова, освітня політика.

Abstract

The article examines the role of educational establishments in the process of contemporary Ukrainian state building by means of forming future active Ukrainian new life creators, raising their national self-consciousness, political culture, and hence the culture of journalistic speech. It is emphasized that every citizen of Ukraine must speak the state language.

Keywords: language problem, speech culture, state language, educational policy.

Національна безпека і конкурентоспроможність України, її культуротворчий поступ в європейському просторі є похідними стратегії державної освітньої політики, що ґрунтується на визнанні системи освіти загальнонаціональним пріоритетом. Водночас потужні виклики, які впливають на стан України в останні роки (російська військова агресія; поглиблення системної фінансово-економічної кризи, збільшення й посилення її негативних соціальних наслідків), вимагають якісно нового, європейського рівня розвитку й детермінують перегляд цільових орієнтирів, змісту української освіти [4].

Мовна проблема традиційно залишається однією з найскладніших у сучасному українському державотворенні. Варто нагадати, що саме Закон «Про мови в Українській РСР», який було ухвалено в жовтні 1989 року, став фактично першим реальним кроком на шляху становлення суверенітету України. Проте з плином часу мовне питання в країні, на жаль, опинилося в площині політичного протистояння. Мовних проблем так чи інакше торкалися програми багатьох політичних партій, які брали й беруть участь у виборах до Верховної Ради України і до президентських виборів.

У сучасних умовах від педагога, його ідейно-політичного загартування і переконаності, педагогічної майстерності, ерудиції, професійної і загальної культури значною мірою залежить виховання молоді й успішне розв’язання складних освітніх, соціальних і суспільних завдань. А оскільки основним

знаряддям праці вчителя є слово, то зрозуміло, які вимоги ставляться щодо вправності володіння українською мовою.

Навчальним закладам належить основна роль у формуванні майбутніх активних творців нового життя в Україні, у вихованні в них національної самосвідомості, політичної культури, отже й культури публіцистичного мовлення. Конче потрібно, щоб в Україні всі її громадяни досконало володіли державною мовою, культурою ведення полеміки, дискусій, уміли грамотно висловлювати свої думки.

Рівень мовленнєвої культури людини залежить від її обізнаності з національним мистецтвом, історією культури народу, його мови, історичними взаємозв'язками з іншими народами та їх культурами. Культуру мовлення формує запас знань, любов до рідної мови, прагнення до самовдосконалення, бажання вбирати в себе те, що віками виробило людство, геній рідного народу. Не можна вбачати в культурі мовлення ознаку лише так званих інтелігентних професій – байдужа до власного мовлення людина (яку б посаду не займала) не може претендувати на повагу. Заперечення викликає й нігілістичне ставлення до рідної національної мови – хто не поважає своєї мови, той не може щиро поважати мови іншого народу, той не може глибоко вивчити і всебічно використовувати мову міжнационального спілкування. Тільки глибоке розуміння внутрішніх законів розвитку психології народу, носія мови забезпечує участь мовця у безперервному процесі її удосконалення мови, що відіграє неабияку роль у розвитку духовності людини [1, с. 18].

Мова людська – невичерпна скарбниця, з якої кожен черпає різноманітні засоби оформлення думки, реалізації потреб і етичних норм спілкування. Мова слугує досконалим інструментом не лише формування власної думки й почуття, але й знаряддям впливу на інших людей.

Нелітературне, ненормативне мовлення – це, насамперед, свідчення невихованості людини, а вже потім – її неосвіченості. К. Ушинський застерігав: «У нас часто трапляються особи дуже розвинені, обізнані й розумні, які хочуть вам сказати про яку-небудь справу, але є справжніми мучениками,… набридають слухачеві, стомлюють його і часто втрачають багато в житті через те, що школа не подбала, щоб розвинути в них вчасно природний дар слова» [5, с. 199].

Це повністю стосується й сучасних проблем виховання культури публіцистичного мовлення. Досить часто доводиться спостерігати безпорадність, алогічність, а часто й граматичну неоковирність, невпорядкованість думки в різних формах її мовленнєвого втілення. Одна з причин цього – це той немалою мірою негативний стан, у якому й тепер, у незалежній Україні, перебуває українська мова. Конче потрібно по-справжньому зробити її мовою шкільного й вузівського викладання, якнайшвидше домогтися того, щоб в Україні не було громадян, які неприхильні чи й байдужі до української мови, до історії й культури українського народу.

Виявленню механізмів подолання зазначених недоліків присвячені наукові пошуки лінгвістів, психологів, методистів, педагогів. Психологічні основи породження й розвитку мовлення в молодих людей обгрунтовані в працях О. Леонтьєва, М. Жинкіна, П. Гальперіна, В. Моляко, Б. Ананьєва, О. Скрипченка та ін. Лінгво-методичні й педагогічні основи формування умінь і навичок мовлення висвітлюються в працях Ф. Буслаєва, І. Срезневського, К. Ушинського, І. Франка, В. Сухомлинського. Зокрема, обгрунтування прийомів роботи над словом знаходимо в дослідженнях В. Водовозова, Н. Корфа, Ф. Бунакова, Д. Тихомирова.

Виділяються, окрім іншого, такі аспекти дослідження в працях названих та інших учених: значення і зміст словникової роботи (П. Афанасьєв, К. Бархін, О. Бандура, Т. Груба, С. Резодубов); розвиток мовлення у дошкільний період (Є. Тихеєва); завдання і зміст розвитку мовлення на уроках літературного читання в середніх класах (М. Рибникова, М. Колокольцев, П. Колосов); збагачення словника молодших школярів у системі уроків мови (М. Львов, М. Рождественський, І. Гудзик, М. Вашуленко, Т. Ладиженська); шляхи збагачення словника усного мовлення на уроках читання (Є. Адамович, Г. Липкіна, М. Оморокова, Н. Скрипченко, Н. Светловська та ін.).

Питання основних умов розвитку і вдосконалення мовленнєвої культури учнів висвітлено в мовознавчих працях Л. Щерби, І. Білодіда, Р. Будагова, В. Виноградова, В. Ващенка, А. Коваль, В. Костомарова, І. Чередниченка, В. Русанівського, С. Єрмоленко, Б. Буяльського, Н. Бабич. Психологічні аспекти цієї проблеми досліджувались Б. Баєвим, Л. Виготським, І. Зимньою, З. Калмиковою, А. Марковою. Формування культури мовлення молодих людей охоплює широке коло питань. Проблема удосконалення культури саме публіцистичного мовлення досі не стали об’єктом монографічного вивчення.

Між тим, украй потрібно звернутись до цієї проблеми з метою обґрунтування напрямів роботи загальноосвітньої школи за нових умов формування мовно-мовленнєвої індивідуальності кожного з учнів. Сучасний підхід до навчання мови визначається як основними функціями самої мови – слугувати найважливішим засобом спілкування й пізнання, так і замовленням самого суспільства – сформувати різнобічно розвинену й соціально активну особистість, якій притаманна справжня культура спілкування за різних умов мовленнєвої діяльності, яка сповнена поваги також і до рідної мови, вміє вести діалог, дискутувати, доводити, точно й аргументовано висловлювати свої думки, дотримуючись при цьому мовних норм і правил мовленнєвої поведінки, етики, тобто володіти також і культурою публіцистичного мовлення; толерантно відстоювати свої політичні погляди. Культура міжособистісної толерантної взаємодії в налагодженні партнерських відносин тісно пов’язана з мовленнєвою поведінкою [3].

Загальноосвітня школа в Україні не може якнайбільшою мірою не дбати про нову якість навчання й виховання школярів, про вдосконалення змісту, форм і методів навчання, про те, щоб розвивати пізнавальні можливості учнів,

формувати в них уміння й навички практичного застосування засвоюваних знань. Немала роль в осягненні цих завдань належить оволодінню учнями рідною мовою – українською, яка виступає для них не тільки об'єктом вивчення, але й інструментом пізнання навколишнього світу й себе в ньому, засобом інтелектуального розвитку, формування їхнього світогляду. Культура мови – одна з найважливіших проблем, що потребує пильної уваги мовознавців, письменників, узагалі людей, небайдужих до виражальних можливостей слова або до престижу рідної мови. Як зазначає О. Пономарів: «Мова є не лише засобом спілкування. Це також спосіб сприймання світу, відтворення його в свідомості людини. Як основа духовності народу, мова є підмурком існування нації» [2, с. 7].

Освоєння громадянами, отже й учнями, культурою мовлення в її публіцистичному вияві забезпечує, окрім іншого, осягнення важливої частини тих потреб суспільства, які пов'язані з політикою, адміністративною і господарською діяльністю держави. Культура публіцистичного мовлення, її формування – це інтегруючий (об'єднуючий) і вкрай важливий процес розумово-емоційного творення особистості учня – в умовах школи й поза нею. У цьому процесі повинна забезпечуватись системність і зростаюча за складністю безперервність усієї діяльності вчителя з формування в учнів усе об'ємніших знань і навичок із публіцистики, що стає фактом лише за умови реалізації цілісної системи навчально-аналітичних, конструктивно-комунікативних навчальних завдань, вправ, зразкових пояснень учителем матеріалу дослідної проблеми (публіцистичного матеріалу), бо тільки це спроможне забезпечити пізнання й засвоєння учнями мовознавчо-публіцистичної теорії і якнайефективнішої методики її практичного втілення в кожному з класів.

Для опанування культурою публіцистичного мовлення потрібне вміле поєднання традиційних і сучасних форм і методів, прийомів навчання і вивчення мови, наближення цього навчально-виховного процесу до животрепетних проблем сьогодення. Кожне заняття – і класно-урочне, і позаурочне – в класі, шкільне позакласне і позашкільне – повинно сприяти формуванню національної свідомості школярів. Тільки наполеглива й самовіддана систематична робота може принести позитивні результати в озброєнні учнів потрібними знаннями і навичками з культури публіцистичного мовлення. Оволодіння ними – одне з найважливіших завдань вивчення мови. Це перспективний напрямок у вихованні соціально зрілих громадян України, яких, крім іншого, повинен характеризувати належний рівень культури усного й писемного мовлення.

Щоб залучити мільйони людей до активного суспільно-громадського життя, щоб допомогти їм виявити творчу ініціативу – для цього необхідно готувати їх системно й активно ще із шкільних років. Сьогодні, в умовах зростання політичної, державницької і творчої активності громадян України опануванню культурою українського усного й писемного мовлення надається виняткова

вага. Підсумовуючи сказане, слід відзначити, що турбота Української держави, особливо школи й вузів, про мовленнєву культуру своїх громадян повинна належати до першочергових завдань у їхній щоденній діяльності. Вкрай потрібне подальше вдосконалення навчально-виховної роботи в цьому напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів : СВІТ, 1990. – 232 с. Пономарів О. Культура слова / О. Пономарів. – К. : Либідь, 1999. – 240с.

2. Столяренко О. В. Виховання культури толерантних взаємин у студентської молоді: навчально-методичний посібник / О. В. Столяренко, О. В. Столяренко. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – 248 с.

3. Стратегія розвитку педагогічної освіти в Україні: концептуальні положення / О. Г. Кучерявий; за наук. ред. член-кор. НАПН України Л. Б. Лук'янової; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. – К. : ТОВ «ДКС-Центр», 2016. – 43 с.

4. Ушинский К. Д. Избранные педагогические сочинения / К. Д. Ушинский. − Т.1. − М., Л. : АПН РСФСР, 1950. − 412 с.

Столяренко Оксана Василівна — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Вінницького національного технічного університету, Вінниця, e-mail: oksanny-81@ukr.net

Столяренко Олена Вікторівна — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, Вінниця

Olena Stoliarenko, Associate Professor of the Department of Pedagogy, Candidate of Pedagogical Sciences (PhD) at Vinnytsia State Teachers‟ Training University named after M. Kotsiubynskyi, Vinnytsia, e-mail: oksanny-81@ukr.net

Oksana Stoliarenko, Associate Professor of the Foreign Languages Department, Candidate of Pedagogical Sciences (PhD) at Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

УДК 811:378:004

I. Stepanova

FOREIGN LANGUAGE LEARING AND PERSONAL DEVELOPMENT

Vinnytsia National Technical University

Abstract

The paper highlights innovative approaches to teaching languages, follows the backgrounds of their emergence, and considers their connections with linguistic and psychological scientific developments. The aim of the paper is to point out the issues applicable in teaching English for Specific Purposes (ESP) at Technical Universities of Ukraine.

Keywords: teaching approach, method, technique, ESP, language acquisition.

English language courses in Technical Universities of Ukraine are aimed at developing professionally oriented communicative competence, i.e. at specific purposes (ESP). The subject is compulsory and according to the latest syllabus it takes 112 academic hours and lasts for the first four semesters of university studies. Taking the aim into account it is obvious that the course must be intensive and the methods to be used most thoroughly chosen. The requirements to ESP teachers are growing with every coming academic year. The greatest challenge for us was and remains to arouse and maintain students' motivation to learning structures and functions of English. Our approach has to be creative, interactive, flexible, and able to change depending on the results obtained at certain stages. It has to be based on well-grounded scientific developments in psychology and linguistics.

A lot of branches of modern descriptive linguistics deal with the various aspects of language use. The first large-scale attempts to unite pure scientific research with the needs of teaching methodology were LeonardBloomfield («Language» in 1933) and most notably Charles Fries («Teaching English as a Foreign Language» in 1945). The latest areas like pragmalinguistics, socio and psycholinguistics, cognitive and narratological approaches have overcome the dogmatism and excessiveness of traditional «pure science». It has become obvious that linguistics can supply all the needed answers establishing the integral body of facts about language structure and function. Hence teaching languages can be regarded as a mere appendage of linguistics. Recent linguistics developments tend to contain seminal ideas applicable to instructional purposes and can be taken into the classroom.

The ties between teaching methodology and psychology are ingenuous, close and beneficial. The brightest experiments in language instruction are rooted in psychological theory fundamentals concerning mental and behavioral processes. Psychological backgrounds allow experts to evaluate and measure the effectiveness of suggested teaching approaches, methods and techniques. They provide better understanding of the human element in the language teaching and learning processes. Psychologists of different schools have arrived at the common conclusion that the speaker does play an important role in the generation of human speech and

meaningful discourse function. A work to be distinguished in this respect is «Principles and Practice of Second Language Acquisition» by Stephen. D. Krashen [1]. S. D. Krashen's second language acquisition theory, his hypotheses pursue the goal «to introduce teachers to theory and hopefully to gain their confidence» [1; 7].

Modern methods of language instruction show diversity, but according to Marianne Celce-Murcia the notorious and best-established are Cognitive, Affective-Humanistic, Comprehension and Communicative approaches. Cognitive approach that language is rule-governed cognitive behavior and not a habit formation. The cornerstone of Affective-Humanistic approach is that learning a foreign language is a process of selfrealization and of relating to other people. The central tenet of Comprehensive method reads that language acquisition occurs if and only if the learner comprehends meaningful input. The communicative approach dictates that the purpose of language and the goal of language teaching is communication in all variety of its forms [2, 8].

The current method of ESP teaching in most Ukrainian technical universities is the Communicative approach with some traits of the other three. Aimed at developing communicative professionally oriented foreign language competence, ESP courses embrace all language activities manifested in appropriate grammar, vocabulary and style. The dominant approach is actually an integrated approach which includes attention to the rule formation, affect, comprehension and communication, which would view the learner as someone who thinks, feels, understands and has something to say. In fact many teachers would find such an approach, if well-conceived and well-integrated, to be very attractive» [2; 9].

Understandingan approach as the most general direction of teaching we can identify a method as a set of procedures coordinated by and associated with the approach and a technique is traditionally defined as very specific activities used in teaching practice. These three manifest themselves through curriculum and syllabus which enumerate the peculiar things students are supposed to master. The courses are designed and the materials are developed taking into account all the given factors. As for the ESP syllabi they are also compound: partially structural, partially text-based. A structural syllabus which comprises a list of grammatical constructions, vocabulary and word-combinations to be taught and learnt proves effective at the initial stages of ESP courses. The text-based syllabus focused on text organization, specific vocabulary items and minor attention paid to grammar appears successful while reading authentic materials on science and technological research.

Innovative approaches to teaching English emerged in response to the need to better facilitate and accelerate learning. It was caused by the growing popularity of English in the world going globalized. The claim for a single all-purpose method though advertised from time to time has not been satisfied and will hardly ever be. Innovative unconventional approaches rose «as a reaction to conventional assumptions about such things as the structure of the various components of

language or of various kinds of text, about how language is processed in the brain and how it is used in interpersonal communication; about the nature of human learning in general and of language learning in particular; about the nature of younger and older language learner and such parameters as memory, emotion, readiness, motivation and perception [2, 24].

A lot of innovative approaches are worth considering while designing a certain ESP course. Elements of storyline, case-study, role play, delayed oral response methods, of the Natural approach, even silent way learning can be used in class when the teacher strives at interacting and modifying the process in accordance with actual situation. One of the less known is the Diglot-weave Input, evidently based on Comprehensive Approach. Proceeding from the assumption that the teachers' task is to provide comprehensible input in massive amounts Robbins Burling, an anthropologist at the University of Michigan, developed his diglotweave model based on code switching [3].

At his experimental classes in French reading R.Burling changed the lexical and grammatical expression of several pages of a French novel into a form of English heavily influenced by French syntax, which was weird but understandable. Then the researcher started modifying the text adding more and more French features to it. The objective was to keep the text comprehensible. Somaking the text of the novel more and more ruled by the French language grammar and full of completely French vocabulary the students could read the novel. Sprinkling foreign language elements wherever the context made their meaning clear turns learning into fun, especially scaffold with pictures and body language. Obviously it is motivating at the initial stages of learning as it allows even the beginners to work with large amounts of comprehensible input.

The method was strongly criticized by the scholars who put accuracy and correctness in focus, as such deliberate mixing two languages and producing strange looking and sounding texts can lead to violation and corruption of both native and target languages [4, 3]. Hardly applicable as a method Diglot-weave input technique can be used within ESP classroom framework along with widely known cloze exercises.

An experience of using mixed language texts with EFL University of Florence students majoring in biology was described and analyzes by Carol Bradley in 2003 [5]. Teaching her ESP course she found her low-level students facing a stressful challenge to pass an intermediate level in grammar and reading comprehension. Both the students and the teacher had to reveal inventiveness, patience, stamina and persistence. C. J. Bradley was inspired by the well-known expert Mario Rinvolucri's workshop which claimed that teachers need exercises that use both languages in ways that skillfully move the students away from their mother tongue. So the teacher referred to oral two-language story-telling as a variant of the «sandwich» method and used diglot-weave input to teach reading. Like R.Burling himself C.J. Bradley focused on developing reading competency following Burling's four-step program of systematic intermixture of language systems. Step one provided word-

for-word translation emphasizing assimilation of syntax. The second step introduced grammatical markers (aspect, tense etc.). «Smaller class of morphemes» like pronouns, conjunctions are presented at the third step. And the final step focuses on learning vocabulary. Grammar is also taught through mixed diglot-weave two-language contexts. The students' reaction to the suggested methodology was positive and the group worked through a set of twenty-one types of diglotweave exercises followed up by cloze and multiple choice.

Carol Bradley's experience proves the efficiency of diglot-weave technique in ESP classroom. Rather cumbersome and time-consuming at first, it can yield compelling results in teaching terminology, reviewing special grammar and vocabulary.

The so-called humanistic and psychosuggestive approaches draw the attention to such long-neglected issues as learner environment, ways to increase students' receptivity and reduce the anxiety in class, to eliminate the psychological barriers that slow the learning down and foster the so-called affective filters. The proliferating idea of humanistic holistic approaches is to keep classes pleasant, nonthreatening and fun, to encourage and support students, create businesslike but mild and congenial atmosphere.

Today much attention is given to the use of information communication technologies in ESP teaching. Computer assisted language learning (CALL) has got a new dimension due to the rapid development of new up-to-date technologies. M-learning, e-learning, u-learning are getting more and more popular because they provide access to authentic language environment 24 hours a day. Educative platforms, all sorts of dictionaries and thesauruses, international tests training programs have become available to everybody anytime. CALL seems to be a powerful tool for self-dependent learning first of all. The crucial role of language instructor is not being to be diminished at all.

Alexander von Humboldt is said to have noted that language cannot be taught and one can only create conditions for learning to take place. These ones are English teachers who will ever remain in creative search of better ways to make their classes impressive, inspiring and efficient.

REFERENCES

1. Krashen S. D. Principles and Practice in Second Language Acquisition / Krashen S. D. – New York : Prentice-Hall International, 1987. – 202 p.

2. Celce-Murcia M. Teaching English as a Second or Foreign Language / Celce-Murcia Marianne. – Boston : Heinle and Heinle Publishers, 1991. – 567 p.

3. Burling R. Sounding Right /Robbins Burling. – New York : Newbury House, 1982. – 307 p.

4. Nemati A. The Effect of Teaching Vocabulary through the Diglot-weave Technique /Azadeh Nemati, Enzieh Maleki // Journal of American Science. – 2013. – No 9. – P.1-7.

5. Bradley C.J. A Diglot-weave Experience with EFL University Students / Carol J. Bradley // Humanizing Language Teaching Magazine. – 2003. – Issue 1. – P. 21-27.

Iryna Stepanova, Candidate of Philology, Associate Professor, head of the Foreign Language Department, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, fld_2004@rambler.ru.

УДК 371.3:81*243

С. О. Медведєва
О. Д. Присяжна

МЕТОДИ І ЗАСОБИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У НЕМОВНОМУ ВУЗІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті розглянуто аспекти комунікативно орієнтованих підходів до вивчення іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах. Це можна досягти завдяки використанню рольових ігор, дебатів, проблемних ситуацій та інших завдань, що спонукають студентів до спілкування.

Ключові слова: комунікативні навички, вивчення іноземної мови, читання текстів, дискусії, ігри.

Abstract

The article focuses on the aspects of communicatively oriented approaches to the learning foreign languages in nonlinguistic higher educational establishments. To attain it is possible through using role games, debates, problem situations and other tasks that induce students to intercourse.

Keywords: communication skills, studying foreign language, reading, debates, role games.

Сучасні тенденції в курсі викладання іноземної мови як в середніх, так і у вищих навчальних закладах передбачають передусім реалізацію комунікативного підходу. Під комунікацією розуміють процес усного/письмового спілкування, суть якого полягає в обміні інформацією та її оцінюванні. Комунікативно-орієнтоване навчання передбачає формування у студентів комунікативної компетенції – здатності користуватись мовою залежно від конкретної ситуації.

Тенденція до посилення комунікативної спрямованості навчального процесу, його наближення до реального процесу спілкування почала проявлятися вже давно – ще в середині 20 століття. Розробкою комунікативного методу в тій чи іншій мірі займалось багато наукових колективів та методистів у різних країнах. Найбільш вагомий внесок в обґрунтування методу зробили найпослідовніші його прихильники і насамперед Г. Уідоусан, У. Литвуд (Англія), Г.Е. Піфо (Германія), Ю.І. Пассов (Росія).

Метою навчання іноземним мовам у вищих навчальних закладах формування у студентів професійної комунікативної компетенції шляхом розвитку та вдосконалення усіх видів мовленнєвої діяльності: читання, говоріння, письма та аудіювання. Досягти цього в умовах обмеженої кількості годин, що виділяються на навчання іноземним мовам у немовних вузах дуже

складно. Викладачі змушені враховувати недостатній рівень знань і вмінь, з якими випускники середніх шкіл приходять до вищих навчальних закладів, а також вирішувати проблему навчання студентів з різним рівнем мовної підготовки. За таких умов читання професійно-орієнованих текстів стає основним видом мовленнєвої діяльності.

Звичайно професійне читання відіграє виключну роль у житті та діяльності фахівця. Читання іноземною мовою є для нього засобом задоволення як комунікативних, так і пізнавальних потреб оскільки дозволяє користуватися усіма засобами інформації: журналом, патентом, монографією, а з широким використанням мережі Internet – добре володіння читанням іноземною мовою стало пріоритетним. В умовах немовного вузу передбачається інтенсивне прискорене оволодіння читанням з переходом від інформативних до активних творчих розвиваючих інтенсивних форм пізнавальної та навчальної діяльності студентів з акцентом на професійно-побутовому спілкуванні.

Проте не можна обмежуватися лише читанням текстів якими б інформативними вони не були. Мова – це насамперед спілкування. Навчити студентів спілкуватися іноземною мовою дуже складно. Адже мовлення стимулюється не необхідністю, а потребою в реальному спілкуванні. Головне для реалізації цієї мети – подолати мовленнєвий бар'єр та позбавити людину страху розмовляти чужою мовою, «розговорити» її. На заняттях студентам слід надавати можливість використовувати мову в реальних життєвих ситуаціях. Це в свою чергу дозволить їм навчитися використовувати лексичний запас та граматичні форми для вираження власних думок. Однією з передумов цього – це проведення заняття повністю іноземною мовою, що занурить студентів у середовище мови, яку вони вивчають. Правила значення нових слів слід пояснювати за допомогою знайомої студенту лексики, граматичних конструкцій та виразів, за допомогою жестів та міміки, малюнків, наочності тощо.

Надзвичайно ефективним є використання на уроках рольових ігор чи драматизацій, в яких студенти спілкуються в парах один з одним або в групах. Це не лише дозволяє зробити урок більш різноманітним, а й дає можливість студентам проявити мовленнєву самостійність, реалізувати комунікативні вміння та мовленнєві навички. Вони можуть допомагати один одному успішно корегувати висловлювання своїх співбесідників, навіть якщо викладач не дає такого завдання.

Саме серії завдання відкривають можливості використання іноземної мови для повсякденного спілкування, а також для вирішення професійних завдань. Забезпечуюючи формування відповідних видів мовленевої діяльності, вони допомагають реалізувати основну функцію вивчення іноземної мови у ВНЗ – формування у студентів професійної комунікативної компетенції. Створюючи проблемні ситуації, викладачу слід слідкувати, щоб завдання відповідали рівню наявних знань та інтелектуальних можливостей студентів, не були

стереотипними відображали реальні ситуації професійної діяльності, подавали проблему під несподіваним кутом зору.

Дуже цікавими на заняттях з іноземної мови є дискусійні ігри, де обговорюються актуальні та цікаві для студентів питання. Кожен обирає собі певну роль і говорить від імені обраного ним персонажу. Змістом таких дискусій може бути будь-яка проблема реального життя. Наприклад, вибір професії, плани на майбутнє, відносини з батьками, захист навколишнього середовища і т.д. Можна створювати професійно-орієнтовані дискусії прив'язуючи їх до майбутньої спеціальності студентів із застосовуванням відповідної спеціалізованої лексики. За основу таких обговорень можна брати інформацію взяту з прочитаних технічних текстів статей. Викладач бере на себе роль організатора спілкування, задає питання, звертає увагу на оригінальні думки учасників, спірні питання, знімає напругу, що виникає в процесі.

Описані технології комунікативно орієнтованого навчання іноземних мов в немовному вузі впливають не лише на комунікативну і мовленнєво-мисленнєву діяльність, а й на пізнавальну, творчу; вони тренують увагу, пам'ять, розвивають мислення, а також мають високі мотиваційні характеристики.

Медведєва Світлана Олександрівна, викладач кафедри іноземних мов Вінницького національного технічного університету, Вінниця

Присяжна Олеся Дмитрівна, кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов Вінницького національного технічного університету, Вінниця, prysyazhnalesya@gmail.com

Medvedeva Svitlana Oleksandrivna, LTeacher of Foreign Languages' Department in Vinnitsa National Technical University

Prysyazhna Olesya Dmitrivna, Candidate of Philology Sciences, Senior Lecturer of Foreign Languages' Department in Vinnitsa National Technical University, prysyazhnalesya@gmail.com

УДК 316.42(100)(06)

Т. М. Пустовіт
Ю. В. Поздрань

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНИКАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті розглядаються проблеми реалізації демократичної моделі політичної комунікації в інформаційному суспільстві. Визначено, що ціннісні якості політичної комунікації сьогодні ранжуються і політично переосмислюються правлячими елітами та бюрократією у власних інтересах, проте багато в чому визначаються станом і рівнем розвитку загальної та політичної культури певного суспільства.

Ключові слова: демократична модель; політична комунікація; інформаційне суспільство; політична культура.

Abstract

The article deals with the problems of implementing a democratic model of political communication in the information society. It is determined that the values of political communication today are ranked and politically rethought by ruling elites and bureaucracy in their own interests, but largely determined by the state and level of development of the general and political culture of a particular society.

Keywords: democratic model; political communication; information society; political culture.

Остання третина XX століття відзначилася швидким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, які, проникаючи у всі сфери соціальної дійсності, суттєво трансформують систему суспільних відносин. Людство продовжує жити, користуючись матеріальними благами, що виникають у результаті промислового виробництва, проте життя людей у кожному його вимірі – соціально-економічному, політико-правовому, культурно-духовному – вже в значній мірі визначається інформаційно-комунікаційними процесами, що охоплюють своїм впливом промислові підприємства та сфери послуг, органи державної влади та місцевого самоврядування, політичні партії, громадські рухи та професійні співтовариства.

З'явилися нові можливості для вільного розміщення інформації та доступу до неї, зокрема і до політичної, що є одним із критеріїв справжнього демократичного суспільства [1]. Крім того, велике значення надається єдності людського суспільства: «... щоб мати можливість користуватися цінностями, привілеями та ідеалами, які створюються взаємозв'язком, єдністю, прихильністю та любов'ю на рівні сім'ї, племені, нації та всього людства, для людського суспільства надзвичайно важливо зберегти єднання як на рівні сім'ї та племені, так і на національному та світовому рівнях» [1, с. 106]. А у галузі

політики саме свобода розповсюдження та отримання інформації сприяє значному зростанню участі громадян у політичному процесі та досягненні консенсусу між різними суспільними групами та шарами населення.

В інформаційному суспільстві в цілому, як стверджує У. Мартін, «якість життя, гак само як і перспективи соціальних змін та економічного розвитку, у зростаючому ступені залежать від інформації та її використання» [2, с. 42]. Однак, відзначаючи позитивний вплив нових інформаційно-комунікаційних технологій, дослідник одночасно звертає увагу на те, що вони також містять неабиякі можливості порушення правил демократичного устрою суспільства, прав і свобод людини. Це може втілюватися не тільки, наприклад, у створенні «електронної картотеки» на кожного мешканця країни, але й у відсутності вільного доступу до інформації простих громадян, що нерідко змушені задовольнятися інформацією, яка має фрагментарний характер або тенденційно підібрана відповідними службами.

Таким чином, контроль і розповсюдження інформації та, перш за все, відомостей політичного характеру стають досить важливими елементами у визначенні типу політичних режимів: за авторитарності інформаційні процеси піддаються суворому контролю, у той час як демократичний режим передбачає, що політична інформація широко і вільно розповсюджується між різними членами суспільства. В основі ідеальної, справді демократичної моделі політичної комунікації лежить діалог між «керуючими» та «керованими», що передбачає рівноправний обмін точними, повними, завершеними та перевіреними відомостями про політичні явища та процеси, що збігаються не тільки з основними цивілізаційно-культурними цінностями даної спільноти, але й з фундаментальными правами і свободами особистості.

Особливого значення за цих обставин набуває свобода політичних, релігійних та інших переконань, свобода слова, а також право та можливість безперешкодно висловити свою думку, вільно шукати, отримувати та розповсюджувати будь-які відомості та ідеї незалежно від державних кордонів, якщо вони не суперечать гуманістичним принципам. У зв’язку з цим подальший розвиток теоретичних концепцій та моделей демократії, що відповідають реаліям інформаційної спільноти, що формується, буде неможливим без звернення до аналізу проблем політичної комунікації [3].

Сьогодні суспільство досить чітко усвідомлює, що сучасні засоби масової комунікації (ЗМК) є потужною силою. Проблема «творця» та його «творіння», здатного вийти з-під контролю та підкорити свого творця, добре відома за творами письменників-фантастів, починає набувати дещо інших, але цілком конкретних форм. На разі спеціалісти різних галузей наукового знання – філософи, соціологи, політичні діячі, юристи, психологи, представники технічних наук – обговорюють реальні можливості та «право» цих засобів на масовий інформаційний вплив. У новітній літературі все частіше звучить думка про те, що людство вступає у добу, коли віртуальна реальність, тобто образ навколишнього світу, що формується ЗМК і, перш за все, телебаченням

(а в останні десятиліття і не без допомоги Інтернету), багато в чому не співпадає з дійсністю. Новітні інформаційно-комунікаційні технології створюють принципово інший, невідомий раніше «глобальний простір-час»: локальний, обмежений простір у прямому сенсі стає світовим, а конкретний час набуває досить відносного характеру, оскільки не так важливо те, коли і як саме відбулася та чи інша подія, скільки те, коли і як її було представлено та сприйнято. У зв'язку з цим стає очевидним, що навіть незначні на перший погляд, зміни у змісті та спрямованості переданого повідомлення можуть мати визначальні для всього суспільства наслідки, зокрема й у політичному плані.

За своєю об'єктивною природою новітні інформаційно-комунікаційні технології повинні сприяти демократизації усіх аспектів суспільної життя, але через не менш об'єктивно існуючу нерівномірність доступу до джерел інформації було б помилковим відмовитись від реальної можливості концентрації управління інформаційними потоками в руках досить вузького кола осіб, які мають перед собою завдання спрямованого впливу на масову свідомість, маніпулювання нею у політичних цілях. З цієї точки зору, феномен комунікації неминуче потрапляє до поля зору політологів, що займаються аналізом проблем демократії та демократизації. Але при цьому, за думкою М.С. Вершиніна, необхідно пам'ятати, що політична комунікація опиняється серед явищ, які не вкладаються у звичні межі усталених парадигм [4].

Набувши певних досягнень методологічного, онтологічного та гносеологічного характеру, класичні та багато сучасних концепцій демократії стикаються з певними труднощами при вивченні та з'ясуванні комунікаційних феноменів, що стали невід'ємною частиною сучасного світу. Так, наприклад, в умовах інформаційного суспільства аналіз проблеми боротьби за владу, вочевидь, зміщується від традиційної постановки питання про владу та власність на матеріальне виробництво у площину боротьби за владу та власність на засоби виробництва суспільного думки. Це, щонайменше, диктує необхідність переглянути усталене поняття «четверта влада» і трактувати його вже не стільки в алегоричному, скільки у констатуючому сенсі.

Інакшого звучання набувають і такі, здавалося б, досить вивчені та глибоко розроблені у теоретичному плані питання, як пов'язані з проблемою легітимації влади. Не заперечуючи правомірності та пояснювальної здатності добре відомих підходів, які прагнуть знайти їх рішення або переважно у раціональних принципах конституційної організації владно-управлінських відносин, або, навпаки, більшою частиною в ірраціональному – у харизматичних якостях особистості того чи іншого політичного лідера, слід, тим не менше, визнати, що в інформаційному суспільстві, що формується, досить значну, якщо не ключову, роль починають відігравати інші чинники. Цими чинниками є комунікаційні можливості та ресурси органів державної влади та управління, політичних партій, рухів та конкретних політиків, їх здатність до ефективної комунікації як до цільової інформаційної взаємодії з

керованим суспільством або виборцями, що передбачає формування/коригування громадської думки.

Отже, політичну комунікацію сьогодні слід визнати одним з важливих аспектів легітимації влади, що вимагає відповідного вивчення, при цьому, зрозуміло, уникаючи крайнощів технологічного детермінізму, оскільки, зрештою, саме соціальні потреби передують техніко-технологічним інноваціям і часто визначають їх сутність. Щодо аналізу проблеми демократії та демократизації в умовах інформаційної суспільства, що формується, позитивне рішення даної проблеми складається, на думку дослідників, у відмові від проголошення самоцінності інформаційно-комунікаційних технологій та в опорі на гуманітарні традиції, на культуру. Принципіальну значущість у контексті демократії має аксіологічний вимір політичної комунікації, її основних потоків, їх цілей та спрямованості. Відомий спеціаліст у галузі теорії інформації Д. Маккуейл вважає, що культурна політика в області політичної комунікації повинна ґрунтуватися на таких принципах, як пріоритетність якостей та цінностей даної культури (ієрархія); рівні права та широкі можливості для долучення до інформації внаслідок утвердження справедливості, демократії та широких прав громадян (рівність); близькість до культури нації, етичної спільноти або релігійної більшості (ідентичність); врахування моральних норм та вимог [5, с. 227].

Ціннісні якості політичної комунікації сьогодні, звичайно ж, ранжуються і політично переосмислюються правлячими елітами та бюрократією у власних інтересах, проте вони багато в чому визначаються станом і рівнем розвитку загальної та політичної культури певного суспільства. Політична комунікація, виступаючи способом, засобом існування та передачі демократичної політичної культури, у свою чергу, сама опосередковується культурними нормами та цінностями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Каддафи М. Зеленая книга / М. Каддафи – К. : Феникс, 2003. – 160 с.

2. Martin W. J. The Information Society / W.J. Martin. – London: Aslib, 1988. – P. 233.

3. Вершинин М. С. Политическая коммуникация в информационном обществе / М. С. Вершинин. – СПб., 2001.

4. Пустовит Т. М. Демократия и политическая коммуникация в информационном обществе / Т. Н. Пустовит // XXI століття: Альтернативні моделі розвитку суспільства. Третя світова теорія. Матеріали VI Міжнародної науково-теоретичної конференції (8-9 червня 2007 р.). – Кн.1. – К. : Фенікс, 2007. – С. 340–343.

5. McQuail D. Media Performance. Mass Communication and the Public Interest. L. – N. P. – N.Delhi, 1993. – P.277.

Пустовіт Тетяна Миколаївна – канд. філол. наук, доцент кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, e-mail: tetyanatuleneva@gmail.com

Pustovit Tetyana N. – Candidate of Philology, Associate Professor, Department of Linguistics, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa

Поздрань Юлія В'ячеславівна – канд. філол. наук, викладач кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, e-mail: yuliapozdran@ukr.net

Pozdran Juliya V. – Candidate of Philology, teacher, Department of Linguistics, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa

УДК 378.32

L. Varchuk

INTERNATIONALIZATION OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

Vinnytsia National Technical University

Abstract

The paper highlights intercultural cooperation increasing due to the international integration and globalization in recent years. Students play an active role in this process as they have different practices abroad. Today in Ukraine one of the significant tasks is to create the theoretical and practical basis for training of students for intercultural communication and cooperation. The knowledge of foreign languages helps the students of different specialties to promote their mobility and international competences. Learning a foreign language in higher education establishments has a cultural sense, because a future specialist who knows a foreign language has to perform professional activities on the international level.

Keywords: Intercultural cooperation, integration, globalization, training of students, higher education.

The top three priorities of education policy in Ukraine, as officially reported to UNESCO European Center for Higher Education by Kremen and Nikolajenko (2006), are «the further development of the national education system, its adjustment to a new economy, and its integration into the European and global community» (p. 11). As a result, internationalization of higher education is viewed positively by Ukrainian policy-makers and encouraged to fully integrate Ukrainian higher education into the European Higher Education Area (EHEA) and the European Research Area (ERA), and increase its competitiveness and compatibility with higher education of other countries, while preserving national achievements and traditions of higher education (Kremen & Nikolajenko, 2006).

The role of the discipline «Foreign language» in intercultural communication is unique because mastering of foreign language provides functional dialogic interaction of different cultural world outlooks and traditions. Besides, foreign language classes create academic microclimate in which linguistic knowledge and skills of a student are fundamentally combined with intercultural basis S.Ter-Minasova noted that each foreign language lesson is a crossroads of cultures and practice of intercultural communication because every word gives an idea of the world depending on the national consciousness [2; 3; 4].

Thus, the mastery of the English language, like any other language, can be confidently classified as a component of the overall culture of the individual by which the individual is attached to world culture. It also should be noted that intercultural communication affects the development of the Ukrainian society. Not

less important is the possession of the local lore, because it is a necessary condition for the interpenetration and interaction of cultures of such a complex and multifaceted process as intercultural communication [3; 4].

Indeed, in a casual conversation with a foreigner who arrived in Ukraine it is hardly ever appropriate to turn to description of the charms of the capitals of the US or the UK, instead of stories about local attractions. Not less important is the role of ethno-cultural components of communicants (traditions, customs, national ceremonies, elements of the national consumer culture, national picture of the world, national artistic culture) in the process of intercultural communication which expands proportionally to the intensification of intercultural contacts. It is worth mentioning that over 100 nationalities live in Ukraine. The prominent position in the intercultural communication occupies the culture of the representatives of different ethnic communities where ethnic tolerance is a determining factor. Just student surroundings are one of the most intense areas of inter-ethnic and national contacts. Therefore, the important task of modern higher educational establishment to form the communication culture and train inter-ethnic tolerance.

In ouropinion, a student of the higher educational establishment, regardless of speciality, requires a complex of knowledge and skills that enable to perceive and produce messages containing local lore information both formal and informal intercultural communicative contacts [2].

Indeed, the roles of higher education institutions and current and preservice educators as agents of intercultural understanding and dialogue cannot be overestimated. In its White Paper on intercultural dialogue, the Council of Europe (2008) pointed out that the university can nurture publicly active ‘intercultural intellectuals’ promote scholarly research on intercultural issues, and implement appropriate intercultural practices in all aspects of teaching. Accordingly, higher education curricula need to include methods and strategies that can prepare graduates to manage and peacefully resolve intercultural conflicts stemming from racism, xenophobia and other negative manifestations of monoculturalism, as well as foster democratic global institutional approach [2; 3]. Thus, it is important that higher education faculty and students have both the knowledge of intercultural issues and the ability to implement them effectively in classrooms.

REFERENCES

1. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества, Москва: Искусство. 1986. 125 с.

2. Гальськова Н. Межкультурное обучение: проблема целей и содержания обучения иностранным языкам // Иностр. яз.в школе. 2004. № 1. С. 3-8.

3. Каніболоцька О. А. Підготовка студентів мовних спеціальностей до міжкультурної комунікації у контексті Європейського освітнього простору. Київ, 2005. 45 с.

4. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. Москва: Изд-во им. М.В. Ломоносова., 2004. 200 с.

Varchuk Liana V. *– Department of Foreign Languages, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email: varchukliana@gmail.com*

УДК 378:78.071(045)

Т. І. Сідлецька

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ПРОФЕСОРА П. О. АНДРІЙЧУКА

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В статті розкриваються провідні теоретико-методологічні принципи педагогічної системи професора П. О. Андрійчука в аспекті сучасних тенденцій музичної педагогіки.

Ключові слова: професор П. О. Андрійчук, педагогічна система, педагогічна діяльність, педагогічні принципи, музична педагогіка, студенти.

Abstract

Leading open up in the article theory-methodology principles of the pedagogical system of open up in the article professor P. O. Andriychuk in the aspect of modern tendencies of musical pedagogics.

Keywords: professor P. O. Andriychuk, pedagogical system, pedagogical activity, pedagogical principles, musical pedagogics, students.

Ім’я заслуженого працівника культури України, професора Петра Олександровича Андрійчука стоїть в одному ряду із видатними постатями української музичної культури. Це митець багатогранного таланту – виконавець, диригент, науковець, методист, журналіст, музично-громадський діяч.

Яскравою сторінкою творчої біографії проф. П. О. Андрійчука є педагогічна. Він викладач фахових дисциплін (баян, акордеон, оркестровий клас, практикум) Київського національного університету культури і мистецтв. Проф. П. О. Андрійчук – досвідчений педагог, який підготував понад 60 студентів, створив низку навчально-методичних праць і репертуарних збірників, опублікував ряд наукових статей з культурно-мистецької проблематики. Водночас, попри вагомі здобутки проф. П. О. Андрійчука його педагогічна діяльність ще не отримала висвітлення в українській і зарубіжній педагогіці.

Метою статті є розкриття провідних теоретико-методологічних принципів педагогічної системи проф. П. О. Андрійчука.

Педагогічна система проф. П. О. Андрійчука ґрунтується на синтезі інструментального та хорового напрямків народного музичного мистецтва. Засадничими педагогічними принципами проф. П. О. Андрійчука є

індивідуальний підхід до кожного студента, принцип систематичного й послідовного навчання, принцип творчої самостійності та ін. Слід зазначити, що індивідуальний підхід обумовлений самою природою музичного мистецтва, його багатоваріантністю, великою кількістю індивідуальних характеристик і особливостей, притаманних мисленню, руховому апарату баяніста, акордеоніста, рисам його характеру.

Проф. П. О. Андрійчук з великою повагою ставиться до кожного студента, сприймає його як суб'єкта діяльності, а не її об'єкта. Педагог ретельно вивчає особистість студента: аналізує його творчі й технічні можливості, здійснює оцінку його знань, умінь та навичок, індивідуально-психологічних особливостей й, відповідно до цього, будує стратегію розвитку особистості студента.

Педагог використовує різноманітні методи і прийоми на заняттях з різними студентами, сприяє розвитку музичного та образного мислення вихованців, формуванню художнього смаку. На старших курсах проф. П. О. Андрійчук залучає своїх студентів до тих видів діяльності, до яких вони найбільше виявляють схильність: академічного чи народного виконавства (сольного, ансамблевого, концертмейстерства), диригування та керування колективом, композиції, мистецтва аранжування та інструментування, педагогіки, наукової діяльності.

У власній педагогічній діяльності проф. П. О. Андрійчук застосовує принцип систематичного й послідовного навчання, що відображається у чіткій структурній організації занять, поетапному засвоєнню знань, умінь та навичок, систематичному плануванні самостійної домашньої роботи [4, с. 102].

Принцип творчої самостійності, що використовує педагог, спрямований на здійснення цілеспрямованого переходу від діяльності під керівництвом викладача до самостійної роботи студентів, прищеплення їм знань і навичок методики роботи над музичними творами, осягнення їх змісту [3, с. 110].

Підбираючи навчальний репертуар, проф. П. О. Андрійчук намагається познайомити студентів з великою кількістю різних музичних напрямів, стилів, жанрів. Опановуючи твори різних епох, студенти мають змогу відкрити для себе характерні особливості певного історичного періоду. У доборі навчального репертуару також обов'язково враховуються особистісні вподобання студентської молоді. А орієнтація на інтереси особистості студента дозволяє створити сприятливі умови для розвитку його потенціалу.

Педагог постійно працює над удосконаленням технічної майстерності студентів. При цьому акцентується увага на економності зусиль і рухів виконавців, ведеться робота над культурою звуку – співучого, виразного, динамічно гнучкого, здійснюється деталізація інтонування мелодичного матеріалу. На заняттях, окрім шліфування технічної майстерності студента, велика увага приділяється глибині проникнення в музичний образ, почуттю форми і стилю, формуванню тембрової драматургії, темпоритму.

Проф. П. О. Андрійчук здійснює психологічну підготовку вихованців до концертних виступів, запрошуючи на заняття студентів зі свого класу чи класів інших викладачів. Таким чином студенти виконують музичні твори в умовах, наближених до концертних; оволодівають навиком уявлення такого психологічного стану, що виникає при концертному виступі; навчаються внутрішньої і зовнішньої зібраності; опановують технікою зосередженості уваги безпосередньо у процесі музично-ігрових дій. За допомогою вказаних методів досвідчений педагог відволікає увагу студентів від надмірного хвилювання, що шкодить концертному виступу.

Важливим завданням української музичної педагогіки проф. П.О. Андрійчук вважає підготовку не лише високопрофесійного фахівця, але й всебічно розвиненої особистості, здатної вільно орієнтуватися в інформаційно-культурному просторі, постійно самовдосконалюватися і розширювати горизонти й можливості власного пізнання. З метою розвитку самостійності мислення, розуміння сутності явищ, виховання у студентів високої культури педагог спонукає їх до читання художньої літератури, ознайомлення з творами живопису, відвідування театральних вистав та концертів видатних виконавців.

У класі педагога панує атмосфера творчості, піднесеності, захопленості світом музики. Проф. П. О. Андрійчук створює творчу ситуацію на уроці: діагностує особистісний стан студента, спрямованість його мотивації (настрій, самопочуття, причини хвилювання, скутості та ін.); знімає дію особистісних перешкод (конформізм, комплекси та ін.); використовує принципи діалогічного спілкування й творчості, що є визначальними у заняттях музикою.

Після завершення навчання творчі контакти педагога з випускниками продовжуються – він надає їм методичну, наукову, практичну допомогу, сприяє професійному зростанню молодих фахівців.

Особистим прикладом проф. П. О. Андрійчук прищеплює своїм вихованцям надзвичайно вимогливе і серйозне відношення до навчання. Педагог вимагає від студентів одержимості у творчій праці, наполегливості у здобуванні знань, відданості своїй справі. Важливим завданням проф. П. О. Андрійчук вважає виховання фахівця з високими моральними принципами, музиканта-патріота.

Застосування даних педагогічних принципів дало позитивні результати. Серед випускників проф. П. О. Андрійчука – лауреати міжнародних і всеукраїнських конкурсів (Г. Войтун, С. Дідок, О. Лузан, В. Якимчук), доктор наук (Т. Кротова), кандидати наук (Г. Войтун, Р. Безугла, Т. Сідлецька), викладачі вищих навчальних закладів (Г. Войтун, Р. Безугла, Т. Кротова, Т. Сідлецька, В. Якимчук, С. Дідок). Випускники проф. П. О. Андрійчука своєю виконавською, диригентською, педагогічною, науковою, музично-громадською діяльністю продовжують і примножують здобутки свого вчителя.

Таким чином, головними педагогічними принципами проф. П. О. Андрійчука є принцип індивідуального підходу; принципи діалогічного спілкування й творчості; принцип систематичного й послідовного навчання; принцип творчої самостійності та ін. Педагогічна система проф. П. О. Андрійчука ґрунтується на досягненнях новітньої музичної педагогіки і виявляється у підготовці не лише високопрофесійного фахівця, але й всебічно розвиненої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрійчук П. О. Народно-інструментальна спеціалізація в Київському національному університеті культури і мистецтв / П. О. Андрійчук // М. Давидов. Історія виконавства на народних інструментах: українська академічна школа. – Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2010. – С. 427-440.
2. Завгородня Г. Творчі аспекти сучасної музичної освіти / Г. Завгородня // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського «Музична освіта в Україні: теорія і практика»: зб. статей / упор. О. В. Комісаров. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2003. – Вип. 29. – С. 33–44.
3. Михайличенко О. В. Основи загальної та музичної педагогіки: історія та теорія: навч. пос. / О. В. Михайличенко. – Суми : вид-во «Козацький вал», 2009. – 208 с
4. Олексюк О. М. Музична педагогіка: навч. пос. / О. М. Олексюк. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. – 248 с.
5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
6. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. пос. / О. П. Рудницька. – Тернопіль : навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.

Сідлецька Тетяна Іванівна – кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Sidletska Tetyana Ivanivna – Candidate of Art Criticism (Ph.D.), Docent, Associate Professor at the Department of Philosophy and Humanities, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

УДК 378.14

N. M. Hadaichuk
L.V. Tulchak

CONCEPTUAL PRINCIPLES AND PRACTICE OF IMPLEMENTING MODERN PEDAGOGICAL APPROACHES

Vinnytsia National Technical University

Abstract
The article deals with the problem of higher education reform in Ukraine. High school needs a transition to creative higher education and alternative ways of teaching.
Keywords: the reform of higher education, modernization of the education content, implementation of interactive teaching methods, training techniques of the higher school.

Анотація
Стаття присвячена проблемі реформи вищої освіти в Україні. Вища школа потребує переходу на креативну вищу освіту та альтернативні способи викладання.
Ключові слова: реформа вищої освіти, модернізація змісту освіти, впровадження інтерактивних методик навчання, навчальні методики вищої школи.

Introduction

The admission of Ukraine into the European and world educational space requires some modernization of the education content in general and in particular, higher education in the context of its compliance with modern needs.

Developed countries of the world have already reformed their education systems and are now successfully applying the concept of individual educational programs, instead of traditional classes. This concept involves a comprehensive study of topics, acquiring skills of critical and creative thinking, and getting knowledge throughout the entire life anywhere, anytime, in any form.

Ukraine only gets used to this way. The reform of higher education, a reform aimed at forming a fully developed, capable of critical thinking person, patriot of an active position, an innovator capable of changing the world around and learning throughout the life, is still on the agenda today.

Higher education reforming

In the field of higher education, there is a strategic task. It is a transition to a flexible grade system of specialist training to improve the educational and cultural level of the society, to enhance higher education to the level of achievements of the most developed countries of the world through the implementation of a number of international projects and investments. It is also planning a further increase of the level and effectiveness of scientific research in higher education.

Higher education reforming and the requirements to the graduates of universities, academies, institutes should change the training techniques of the higher school. Nowdays, there is a transition from authoritarian pedagogy to personal development, from the accumulation of knowledge to the ability to operate by

knowledge, from «one-time» education to the current organization of training and to the individual organization of training. The new paradigm of education identified the update of the professional education that is particularly relevant in connection with the fundamental changes in education taking place in different countries.

Today higher institutions are ready to introduce the modern pedagogical technologies such as distance learning and training involving interactive (online) techniques.

Educators, psychologists, practitioners need the implementation of such methods and the implementation of a personal approach to a student. This approach is one of the most important organization principles of educational work.

Currently, it is impossible to teach discipline traditionally. The implementation of interactive teaching methods enables to change radically the attitude to learning. A student becomes a co-author of the lesson, is in the centre of the learning process that encourages a student to activity and creativity. This new approach is called «learning by participation» or «cooperative learning». It promotes better understanding of educational material, the development of thinking and speech. Interactive (online) training at high schools provides a methodical destruction of the former teachering stereotypes.

Training as a process of focused transfering and mastering of certain experiences can be made according to the forms of training. Category «forms of training» refers to the major ones in didactics. Scientists define such forms as frontal, group and individual. These forms differ in the number of employed students and ways of work.

The form of group training originated as an alternative to traditional forms of training. A system of mutual training became a form of training within the system. A system of individual training appeared at the beginning of the 21st century. Each student masters material independently using identified sources of literature where answers can be found.

The form of group training compensates all the shortcomings of the frontal and individual work. It is a form of training in small groups of students united by general educational purposes; the teacher guides each student indirectly. The relationship between the teacher and students features cooperation because the teacher directly intervenes only if the students have some questions and want the help from the teacher.

The form of group training as a kind of educational activity is multifunctional:

- educational
- organizational
- motivational
- developing.

In the process of group training students show high results of knowledge performing 20-30% more exercises than during the frontal and individual work. Therefore, the form of group training in comparison with the others has the number of advantages:

- over the same period of time the volume of the work done is much bigger;
- high effectiveness of knowledge absorbing and skill development is obvious;
- ability to co-work is formed;
- the motives of learning are formed;
- humane relations between students are developed;
- training activities are developed (planning, reflection, control, and self-control).

Despite these positive characteristics of the group form of working, it would be a considerable mistake to substitute other forms of training (individual and frontal) by it as well as to prefer it.

Like any form of work with students during the training prosses, the form of group training is imperfect, either. The introduction of new methods of teaching at high schools requires teachers to change their attitude to their role as the head of the process of teaching during the training prosses. This causes certain teacher's prejudices: the fear of losing a leading role during the educational process; the unwillingness to have troubles with the changes in the training courses; the thrill of losing control over the training of students; the inability to keep hard discipline and silence at lessons.

Conclusion

Every teacher is considered to have the right to choose such forms of work that correspond to the academic discipline. However, teaching Humanities at higher schools needs to be changed. This process is time-consuming. It depends on the activity of students, their common desire to self-improve.

REFERENCES

1. Реформування освіти в Україні: державно-управлінський аспект : навч.-наук. вид. / Н. Г. Протасова, В. І. Луговий, Ю. О. Молчанова та ін. ; за заг. ред. Н. Г. Протасової. – К. ; Львів : НАДУ, 2012. – 456 с.

2. Про вищу освіту : Закон України : Проект (нова редакція) // Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/gr.

3. Концепція навчання іноземних мов. – Режим доступу : www.mon.gov.ua/education/average/concept.doc

4. Tulchak L. V. New ways of teaching / L. V. Tulchak. – Тези доповідей та повідомлень всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів і студентів «Мова, культура та освіта» Вінниця : ВНАУ, 2016. – 14 квітня. С 310-312.

Гадайчук Наталія Миколаївна – викладач кафедри іноземних мов, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, max3nov@gmail.com

Тульчак Людмила Володимирівна – старший викладач кафедри іноземних мов, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, milatvin@ukr.net.

Hadaichuk Nataliia M. – teacher, Department of Foreign Languages, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, max3nov@gmail.com

Tulchak Liudmyla V. – senior teacher, Department of Foreign Languages, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, milatvin@ukr.net.

УДК 37.013.73:101

М. Д. Прищак

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ПАРАДИГМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Проаналізовано філософські парадигми освіти. Визначено позитивні сторони та недоліки особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів. Досліджено роль комунікативного підходу як методологічного чинника становлення парадигми освіти України.

Ключові слова: освіта, філософські парадигми освіти (класична, некласична, постнекласична), підходи в освіті, особистісно орієнтований підхід, компетентнісний підхід, комунікативний підхід, педагогіка.

Abstract

The philosophical paradigms of education are analyzed. The positive aspects and disadvantages of personally oriented and competent approaches are determined. The role of the communicative approach as a methodological factor of formation of the paradigm of formation of Ukraine has been investigated.

Key words: education, philosophical paradigms of education (classical, non-classical, post-classical), approaches in education, person-oriented approach, competence approach, communicative approach, pedagogy.

Вступ

З кінця XX ст. у вітчизняній філософській та педагогічній науках відбувається активний процес пошуку методологічних основ розвитку освіти – іде пошук сучасної парадигми освіти.

Чверть століття незалежності України, це чверть століття «блукання в пустелі» з метою виходу на шлях, який приведе до успіху в реформуванні освіти та можливості її інтегрування в західний ци-вілізаційний та культурний простір. Першим, хоча і незначним, сигналом успішного виходу на цей шлях було прийняття Закону України «Про вищу освіту» (2014) [1], більш потужним сигналом стало прийняття Закону України «Про освіту» (2017) [2]. Не заглиблюючись в аналіз прийнятого Закону «Про освіту», можемо зазначити, що в ньому зроблено суттєвий крок в плані нормативного визначення парадигмальних основ розвитку освіти, які би відповідали західній освітній тенденції та враховували національну специфіку освіти. Крок суттєвий, але перший. Будемо сподіватись, що наступ-ний, завершальний крок, буде зроблено не через п’ятнадцять років, а дещо раніше. Заради справедливості потрібно зазначити, що причиною невизначеності парадигми розвитку вітчизняної освіти є також невизначеність парадигми освіти західного світу.

Тому питання становлення вітчизняної парадигми освіти та освітніх підходів до її реалізації залишається актуальним.

Аналіз сучасних вітчизняних освітніх підходів в контексті означення та реалізації філософської парадигми освіти є метою нашого дослідження.

Основна частина

Аналіз філософських джерел з проблем освіти засвідчує наявність різних підходів до класифіка-ції парадигм освіти. Ми дотримуємось підходу про існування в історії західного світу трьох філософ-ських парадигм освіти:

1. Класична (традиційна) – характерна з XIV до середини XX століття.
2. Некласична – друга половина XX століття.
3. Постнекласична – формується з кінця XX століття.

Класична парадигма освіти визначається епохою індустріальної цивілізації та філософськими ідеями раціоналістичної філософії Модерну.

Онтологічною, аксіологічною, методологічною основою розвитку західноєвропейської цивілізації та культури став, вислів софістів *«людина – міра всіх речей»*, який набув абсолютного значення в філософії Нового часу. «Центризм» людини як мірила буття людини та буття суспільства, навіть мірила життя на Землі, став визначальною світоглядною установкою суспільного буття Заходу до сере-дини XX століття.

Принцип «людина – міра всіх речей», визначив формування та розвиток таких ключових принципів розвитку західного світу: свобода, творчий характер діяльності людини та суспільства, критичність мислення, розвиток демократії, права людини, розвиток науки, техніки. І саме це стало основою високого рівня досягнень сучасної культури та цивілізації західного світу: економіка, цінності, демократія, права людини, рівень соціальних стандартів життя та ін.

Особливістю Філософії Нового часу стало те, що сутність, центризм людини, став базуватися виключно на раціоналістичних підходах до розуміння сутності людського буття. Не просто «людина – міра всіх речей», «розумна людина – міра всіх речей». Ключовими категоріями філософії Нового часу, та всієї епохи Модерну, стали категорії «раціо», «раціональний», «раціоналістичний». Їх домінантність в свідомості, філософії, етиці визначила подальшу логіку розвитку західноєвропейської свідомості, культури, цивілізації та освіти.

Але ідеї раціоналізму мали не тільки позитивні але і негативні наслідки, які проявилися, в своїй загостреній формі у XX ст.: технократизм, екологічні проблеми, проблеми моралі та духовності.

Іншим ключовим принципом розвитку класичної (традиційної) парадигми освіти був пошук «єдино правильної, істинної», «цілісно-моністичної» системи філософії, етики, педагогіки, «єдино правильної, істинної» системи освіти.

Третім, суто педагогічним принципом класичної парадигми освіти була ідея, що Істини, ідеали, принципи людського та суспільного буття вже

сформовані, а роль освіти все це передати новому поколінню. Програма формування особистості вже розроблена. Завдання освіти, на основі цієї програми, використовуючи авторитарні, монологічні, імперативні педагогічні методи, сформувати особистість. Такий підхід не створює умови для розвитку особистості: не культивується творчість, самостійність, свобода, критичне мислення, людина живе, діє за схемою, яку її нав'язали.

XX ст. це період драматичних результатів епохи Модерну, епохи раціоналізму та період драма-тичних пошуків нових підходів до розуміння сутності людського буття і на основі цього нової парадигми освіти.

Некласична парадигма освіті. Реакцією на раціоналістичні та наративно-тоталітарні тенденції науки, філософії, педагогіки (освіти) стала абсолютизація плюралістичних, релятивістських, нігілістичних підходів. Ці ідеї розвивались в філософії XX століття (філософських концепціях екзистенціалізму, теоріях постмодерну) та вплинули на розвиток теорії та практики освіти (особливо у другій половині XX століття.) сформувавшись у некласичну парадигму освіти.

У другій половині XX ст. відбувається зміна цивілізаційних основ розвитку людства – воно переходить до постіндустріальної (інформаційної) цивілізації. У філософії та культурі починає домінувати підхід, який визначається як ситуація Постмодерну, яка визначається гетерогенністю, мінливістю, багатоваріантністю, плюральністю, відносністю, скептицизмом. Світ характеризується безпрецедентним зростанням випадковості, нестійкості, динамізму та непередбаченості.

Але будь-яка абсолютизація принципів плюралізму, релятивізму, відносності в філософії, етиці, освіті (педагогіці) також веде до негативних наслідків, особливо в сфері цінностей, моралі.

Тому, на межі XX і XXI століть питання смислів, ідеалів знову загострюється. Постмодерн, особливо в його крайній, «анархічній» формі не зміг запропонувати конструктивну альтернативу тим нігілістичним процесам XX століття, провісником яких був Ніцше. Тому переживши «смерть Бога», розпач, зневіру, страх нігілізму західна цивілізація виходить на новий рівень «переоцінки цінностей», який полягає в пошуку, відкритті нових смислів. Але досвід епохи нігілізму та дискурсу філософії постмодерну визначають нові основи, принципи пошуку даних смислів.

Формування постнекласичної (сучасної) філософської парадигми освіти. Що нам далі робити? Ми розділені на тих хто, вимагає повернутися до пошуку єдино правильних відповідей на всі питання, та тих хто вважає, що взагалі не повинно бути усталених, нормативних, імперативних норм в житті людини, в основі життя плюралізм, кожен має право на свою істину. Що далі?

На сьогодні, класична парадигма освіти, яка базувалась на принципах раціоналізму, імперативності, тоталітарності практично вичерпала себе і не відповідає вимогам сучасного суспільства. Дослідники освіти одностайні у визначенні стану класичної парадигми як кризового. З іншого боку,

абсолютизація плюралізму, відносності призведе до анархії, до нестійкості суспільної системи, її руйнації.

Що будемо робити? Шукати консенсусу в комунікації, в діалозі. Іншого не дано. Постнекласична філософія освіти базуються на 1) відмові від абсолютних істин; 2) як і не-класична парадигма, базується на плюралізмі ідей, світоглядів, цінностей, методологічних принципів, але, вона акцентує увагу на діалозі цих ідей світоглядів, цінностей, і виробленні за допомогою діалогу мінімуму загальних ідей, норм які будуть нормативними, регламентуючими, які будуть імперативними, при залишенні основного поля для свободи, творчості, вибору, діяльності особистості.

На думку українських філософів В. П. Андрущенка та В. С. Лутая найважливіші ідеї цієї конце-пції полягають в наступному «1) вимоги «обов'язкового для всіх порядку» повинні бути зведені до того мінімуму, який може бути вільно прийнятий представниками усіх різноманітних видів світогляду; 2) суперечності, які виникають між представниками різних видів світогляду, повинні вирішуватись завдяки їх доброзичливій комунікативно-діалоговій взаємодії; 3) головна мета цієї взаємодії полягає в пошуках кращого вирішення проблеми поєднання обов'язкового для усіх порядку з його проявами в різних формах світогляду» [3].

Становлення нової парадигми освіти ускладнюється ще тим, що воно відбувається в середовищі нової цивілізаційної епохи – постіндустріальної, інформаційної, які несуть з собою відповідні суспі-льні, моральні виклики. Сучасна освіта не тільки не встигає орієнтуватися в плані технології освіти, особливо вищої освіти, але навіть не встигає з філософським, концептуальним, теоретичним осмис-ленням проблем освіти. Особливо це стосується вітчизняної філософії та педагогіки.

Що стосується вітчизняної філософії, то, незважаючи на певні успіхи філософії освіти в дослі-дженні питання філософських парадигм освіти (В. П. Андрущенко [3], О. О. Базалук [4], Т. В. Горбатюк [5], В. С. Лутай [6], І. М. Предборська [7], М. І. Романенко [8] та ін.), результати цих досліджень не в повній мірі відповідають запитам сучасної освіти. Ми не бачимо ґрунтовних, системних теоретичних напрацювань в сфері означення та реалізації сучасної вітчизняної парадигми освіти, особливо в контексті пошуків західної освіти. З іншого боку, педагогічна наука не використовує наявні напрацювання філософів, зосередившись на суто педагогічних наукових пошуках.

Завдання педагогіки на основі визначеної філософією парадигми освіти розробляти освітні, педагогічні підходи з метою її реалізації. Але практика «непересікання» філософських та педагогічних шляхів пошуку методологічних засад розвитку освіти у вітчизняній науковій традиції, привела до того, що вчені-педагоги намагаються самостійно, в рамках педагогічної науки розробити парадигму української освіти. А оскільки це не є предметом дослідження педагогіки, то бачимо спробу розробити парадигму освіти на

основі відповідних освітніх підходів, зокрема на основі особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів.

Зупинемось на аналізі ролі особистісно орієнтованого, компетентнісного та комунікативного підходів в розробці сучасної вітчизняної парадигми освіти.

Існують різні парадигмальні підходи в освіті: гуманістичний, особистісно орієнтований, гендерний, гуманістично-екзистенційний, історико-психологічний, духовно-зорієнтований, компетентністний підхід, діяльнісний підхід, особистісно-діяльнісний підхід, розвивальний, комунікативний та ін.

Системоутворюючими в сучасному вітчизняному педагогічному процесі, на нашу думку, є два підходи: особистісно орієнтований та компетентнісний.

З початку XXI століття системоутворюючим у вітчизняній освіті та педагогіці стає ***особистісно орієнтований підхід.*** Ми можемо говорити про намагання педагогів сформувати особистісно орієнтовану парадигму освіти [9]. У зарубіжній педагогіці ідеї особистісно-орієнтованої педагогіки розвиваються в контексті гуманістичної педагогіки.

Зупинимось на спробі «критики» (аналізу) деяких аспектів особистісно орієнтованого підходу в освіті в контексті формування парадигми освіти.

Використання поняття «особистісно орієнтована освіта (педагогіка)» як інтегративного базується на спробі подолання авторитарної моделі вітчизняної освіти, у якій поняттю особистості відводилася незначна роль. В системі «суспільство (колектив) – особистість» визначальна роль відводилася першому. Тому на противагу авторитарній освіті, абсолютизації суспільних чинників розвитку особистості постала потреба інших ідей, принципів, цінностей в основі яких поняття «особистість» та її свобода.

Перехід від авторитарної до особистісно орієнтованої освіти – значний крок в пошуку онтологічної, ціннісної та методологічної основ освіти. Найвищою цінністю, метою освіти стає особистість. Тому категорія «особистісно орієнована освіта (педагогіка)» в найбільшій мірі відповідає тим тенденціям, які відбуваються в освітньому просторі пострадянських суспільств.

Але особистісно орієнтована освіта (це стосується також гуманістичної) не може, на нашу думку, мати завершально-парадигмальну форму [10].

При аналізі особистісно орієнтованої освіти виникають питання до самого терміна «особистісно орієнтована освіта», зокрема до терміна «орієнтована». В цьому понятті вже: а) апріорно закладена (або сам термін дає підстави для такого розуміння) установка на відповідну однобічну спрямованість, орієнтованість, що межує з поняттями «вплив», «моно логічність»; б) дана орієнтованість ставить в центр особистість. А враховуючи невизначеність даного поняття, його близькість до поняття «індивідуальність», невизначеність міри індивідуального і соціального в феномені особистість, це може призвести до абсолютизації, центровості особистості в системах «особистість – природа», «особистість – суспільство» та ін. В цьому випадку ми знову виходимо на проблеми, які стали результатом класичної парадигми освіти.

Як особистісна орієнтованість, так і особливо індивідуальна гуманістична орієнтованість не можуть, на нашу думку, за своєю суттю, подолати авторитарність, вони не гарантують подолання ситуації абсолютизації як індивідуального, особистісного, так і соціального. Дана проблема вирішується в комунікативному підході.

Сам по собі психологічний термін «особистість» не несе в собі цінностей, смислів, окрім обумовленості соціумом. Особистість – це соціальний індивід. Всі дорослі люди (які не мають серйозних психічних відхилень) є особистостями. Обумовленість розвитку, становлення особистості соціумом не дає відповіді на питання «якості» та рівня цієї обумовленості (і віруюча людина, і атеїст, і злочинець є особистостями). Термін «особистість» визначається також поняттями «самосвідомість», «самотворчість» (в першу чергу їх процесуальними параметрами). Для характеристики якісних (ціннісних) параметрів, їх міри та критеріїв потрібно вводити інші поняття: «духовність особистості», «рівень компетентності особистості» тощо.

Наступним проблемним питанням особистісно зорієнтованої освіти (навчання) є її слабка технологічність та оцінюваність. І це об’єктивно. Адже, практично, особистісно орієнтована освіта в переважній мірі спрямована на внутрішні чинники розвитку особистості: моральність, духовність, розвиток пізнавальної, емоційної, вольової сфер, властивостей характеру, соціальних установок та в цілому на розвиток особистості як цілісної, гармонійної сутності. А це сфера особистості, яка не завжди піддається раціональним, технологічним факторам розвитку та оцінювання. Тому важливим доповнювальним чинником розвитку особистості, особливо актуалізації її зовнішніх, соціально-практичних, професійних та поведінкових властивостей є компетентнісний підхід.

Прихильники ообистісно орієнтованого підходу не погодяться з попереднім твердженнями, тому що вважають, що питання компетентностей вирішуються в самому ообистісно орієнтованому підході. Але якби це було так, то в західній та вітчизняній педагогіці, нормативних документах, які регламентують сферу освіти, не приділялося би така значна увага саме компетентнісному підходу, відтісняючи на другий план питання, які пов’язані, зокрема, з розвитком духовної сфери особистості.

Ще одне питання виникає, коли ми розглядаємо поняття особистості в контексті поняття «дитина». Коли дитина стає особистістю? В цьому питанні не існує чіткої вікової визначеності. Тому діти не є особистостями в повному розумінні цього поняття, особистісність дитини – це процес, стан розвитку. А освіта, в основному, має справу з дітьми. І тут знову виникає підміна понять «особистість» та «індивідуальність». Тому використання терміну «особистість» як базового, інтегративного викликає певні застереження.

Інше питання, на яке не дає чіткої відповіді особистісно орієнтована освіта, це питання легітимації ідеалів, цінностей, моральних принципів, їхніх критеріїв та ціннісних засад педагогічної взаємодії в системі «вчитель – учень», особливо

відповідальності, обов'язків, дисципліни учня. Питання «а судді хто?» не вирішується. На ці питання дає відповідь комунікативний підхід.

Тому, наведені вище зауваження до особистісно орієнтованої освіти обмежують її інтегративний, системоутворюючий характер, обмежують її можливості претендувати на статус освітньої парадигми.

Компетентнісний підхід. Протягом останього десятиліття все більший вплив на формування парадигмальних основ розвитку освіти здійснює компетентнісний підхід. Протягом останнього десятиліття розвинені країни Європи та світу ведуть ґрунтовну дискусію щодо того, як дати людині на-лежні знання, вміння та компетентності для забезпечення її гармонійної взаємодії з глобальним суспільством, що швидко розвивається. Аналіз багатьох освітніх систем свідчить, що одним зі шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами, інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація на компетентнісний підхід.

Однозначно трактувати поняття компетентності неможливо. Відповідно до визначення Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) компетентність (англ. competence) – це «спроможність успішно відповідати на потреби або успішно виконувати завдання».

Термін «компетенція» також має багато значень. У галузі освіти синонімом його часто є «здібності», яким можна навчитись, – на відміну від загальних когнітивних здібностей особистості.

Різні використання у науковому контексті терміна «компетенція» частково суперечать один одному або є взаємовиключними. При всьому розмаїтті поглядів на сутність даної категорії, у більшості визначень наголошується на вмінні застосовувати в реальних ситуаціях набуті знання, спроможності, навички тощо.

Вважають, що компетентнісний підхід в освіті на сьогодні стає найпоширенішим в силу прикладного характеру, максимальної прагматичності та технологічності.

Але компетентнісний підхід має низку обмежень і недоліків. Головний недолік це абсолютизація технологічних, раціональних чинників розвитку особистості, в результаті чого абсолютизується раці-ональна сфера сутності людського буття. А це повертає нас до класичної парадигми освіти, результа-том якої буде технократизм, раціоналізм, ігнорування духовної сфери розвитку особистості. Предста-вники компетентнісного підходу намагаються довести що компетентності (соціальні, професійні) обов'язково включають у себе аксіологічну, етичну, духовну складові. Але на практиці, коли справа доходить до практичних аспектів розвитку особистості, компетентнісний підхід скочується до суто раціоналістичної, технологічної сфери буття людини.

Компетентнісний підхід є також занадто вузьким для використання в оцінюванні успішності учнів (студентів), адже не всі аспекти розвитку особистості піддаються раціональним, а звідси технологічним способам оцінювання.

Виходячи з вище зробленого аналізу, компетентнісний підхід ще в більшій мірі не може претендувати на статус освітньої парадигми і має бути доповнений ширшим підходом особистісно зорієнтованої освіти (в західній освіті гуманістичним підходом).

Взаємодоповнювальність, поєднання, синтез особистісного орієнтованого та компетентнісного підходів може бути значним кроком для формування парадигми освіти України на основі ідей постнекласичної філософської парадигми освіти. Але на цьому шляху існує реальна загроза повернення до класичної авторитарної парадигми освіти, абсолютизації раціональної сфери сутності людського та суспільного буття, абсолютизації ролі технологічних чинників освітнього процесу.

Недоліки особистісного орієнтованого та компетентнісного підходів, на нашу думку, в значній мірі можуть бути подолані комунікативним підходом. Спробуємо це обґрунтувати.

Комунікативний підхід. Акцент на проблемі комунікації обумовлений як логікою сучасного етапу історичного розвитку людства, особливо Західної культури та цивілізації, так і внутрішньою логікою розвитку філософії та педагогіки. Внутрішня логіка розвитку філософії та педагогіки базується на подоланні класичної парадигми філософії свідомості та *розкритті комунікативних засад сутності й розвитку особистості* [10].

Комунікативний підхід в освіті розглядається нами як універсальна ідея, яка визначає, розкриває, актуалізує комунікацію як онтологічну, телеологічну, аксіологічну основу розвитку особистості та методологічну основу освіти [11]. Методологічно-гносеологічною суттю комунікативного підходу в освіті є розгляд освітніх явищ через призму поняття освітньо-педагогічної комунікації.

Категоріально-методологічною основою комунікативного підходу в освіті є термін «комунікація» (від лат. communico – робити спільним: ділитися, наділяти, обмінюватися, радитися, повідомляти, спілкуватися, приєднувати, зв’язувати, з’єднувати, брати участь), який визначається нами як процес та стан взаємодії людини з внутрішнім і зовнішнім світом, на основі яких «Я» усвідомлює себе, відкриває та актуалізує свою онтологічну, аксіологічну та телеологічну самість через знаходження й визначення себе в «Іншому». «Іншим» може бути «Я», «Ти», «Воно», «Ми». «Інші» об’єктивуються в людях, природі, суспільстві, культурі, космосі, божестві, тексті, комп’ютері.

Комунікативний підхід долає абсолютизацію «центровості» людини, яка притаманна філософії свідомості та в певній мірі особистісно орієнтованому підходу. Долаючи центровість «Я» (особистості) він смисловою, ціннісною, телеологічною основою освіти він визначає комунікативну взаємодію в системі «Я – Інший», при якій стверджується роль, цінність Іншого, Інший визнається як рівноправ-ний, актуалізується відповідальність за Іншого. Це система «Я – Інший», яка ніколи не перетворюється в «Ми». Система «Я – Інший» позбавляє цей підхід крайнощів як індивідуалізму, так і абсолютизації соціального, це шлях «пошуку міри», «золотої середини» (Арістотель) між індивідуальним і

соціальним, свободою і відповідальністю, свободою і дисципліною як в житті людини, так і в педагогічному процесі. А також перешкоджає скочуванню педагогічного процесу в бік як класичної (раціона-лістичної, технократичної) парадигми освіти так і в бік некласичної (індивідуалістичної, анархічної) парадигми.

Комунікативний підхід виводить нас на поняття «комунікативна свідомість» («Я – Інший») в основі якої діалог, співробітництво, толерантність, свобода та відповідальність і яка долає авторитаризм, монологічність, імперативність, раціоналізм класичної філософії свідомості («Я» - особистісна свідомість, «Ми» – групова, суспільна свідомість).

Комунікативний підхід долає недоліки компетентнісного підходу обумовлюючи необхідність формування компетентностей «ціннісною метою» освіти, гармонізуючи духовні та технологічно-компетентнісні аспекти розвитку та діяльності особистості.

Комунікація як методологічний принцип освіти є принципом системним, який поєднує в собі не тільки знанієві та технологічні, але, в першу чергу, онтологічні, аксіологічні, телеологічні засади освіти та педагогіки. Онтологічні – комунікація є основою розвитку особистості та суспільства. Аксіологічні – тільки комунікація актуалізує такі цінності як любов, дружба, свобода, довіра, співробітництво, духов-ність, відповідальність тощо. Телеологічні – метою освіти (педагогіки) є усвідомлення та актуалізація ціннісних засад комунікації в системі «Я – Інший» та розвиток на цій основі духовності, соціальної та професійної компетентності. Тільки система «Я – Інший» ставить питання відповідальності за Іншого, тому комунікативна парадигма освіти апріорно спрямована на розвиток в особистості відповідальності в різних системах комунікативної взаємодії, включаючи систему «людина – природа»;

Тільки комунікативна система «Я – Інший» актуалізує такі явища та цінності як духовність, свобода, любов, дружба, толерантність, повага, довіра, взаєморозуміння, співчуття, співпереживання, доброзичливість, зацікавленість, розуміння, асертивність, діалог, взаємодія, співробітництво, співтворчість тощо. З них навчально-виховний процес повинен розпочинатися і ними закінчуватися. Як це не парадоксально звучить, саме вони визначають мету, зміст та методи освіти (навчально-виховного процесу). Якщо такі якості особистості педагога як духовність, любов, толерантність, повага, довіра, взаєморозуміння, співчуття, співпереживання, доброзичливість, зацікавленість, розуміння, асертив-ність тощо, ми будемо розглядати не в контексті явища комунікації (комунікативного підходу), то всі вони перетворюються в суто технологічні явища, а то, і в «педагогічну бутафорію».

Комунікативний підхід є методологічною основою педагогічних теорій: педагогіка дитиноцентризму, педагогіка співробітництва, гуманістична педагогіка, педагогіка толерантності, особистісно зорієнтоване навчання та виховання, суб’єкт-суб’єктний підхід. Він вбирає в себе позитивні сторони

особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів, долаючи при цьому їхні недоліки.

Технологічною основою комунікативного підходу в навчально-виховному процесі є створення ефективної комунікації (взаємодії) з метою успішного вирішення освітніх завдань.

Комунікативний підхід в освіті розвиває в особистості світоглядну установку на діалогічний, дискурсивний спосіб їх легітимації та знання, уміння, навички актуалізації цієї установки. Комунікація, на основі дискурсу, ставить і вирішує питання легітимації ідеалів, цінностей, моральних принципів та їхніх критеріїв.

Аналіз особистісно орієнтованого, компетентнісного та комунікативного підходів в освіті дає нам можливість визначити мету освіти: ***розвиток особистості, сутністю якої є духовність, соціальна і професійна компетентності як основи ефективної комунікації (взаємодії) у світі.***

Висновки

Раціоналістичний, тоталітарно-імперативний світогляд, орієнтував людину на постійне перетворення світу в своїх інтересах за законами розуму. Ірраціоналістичні тенденції ситуації Постмодерну відкидають абсолютизацію раціональності, нормативності, визначеності епохи Модерну та абсолютизують плюралістичні підходи в поглядах на світ та способах їх вирішення. Сьогодні значення набуває інший світоглядний підхід: людина повинна визначити «своє місце» в системі універсального світопорядку (природа, суспільство), впорядкувати своє індивідуальне буття у відповідності до його законів. Основою вирішення проблем повинен стати діалог плюральностей та відповідний комунікативний консенсус.

Сучасна педагогічна наука намагається сформувати методологічні засади розвитку освіти (сформу-вати парадигму освіти) в рамках дослідження освітніх підходів.

Перехід від авторитарної до особистісно орієнтованої освіти – значний крок в пошуку онтологічної, ціннісної та методологічної основ освіти. Найвищою цінністю, метою освіти стає особистість. Тому категорія «особистісно орієнована освіта (педагогіка)» в найбільшій мірі відповідає тим тенденціям, які відбуваються в освітньому просторі пострадянських суспільств. Але особистісно орієнтована освіта (це стосується також гуманістичної) не може мати завершально-парадигмальну форму.

Компетентнісний підхід в освіті стає найпоширенішим в силу прикладного характеру, максимальної прагматичності та технологічності. Але компетентнісний підхід має низку обмежень і недоліків. Головний недолік, це абсолютизація технологічних, раціональних чинників розвитку особистості, в результаті чого абсолютизується раціональна сфера сутності людського буття. А це повертає нас до класичної парадигми освіти.

Комунікативний підхід є методологічною основою педагогічних теорій: педагогіка дитиноцентризму, педагогіка співробітництва, гуманістична педагогіка, педагогіка толерантності, особистісно зорієнтоване навчання та виховання, суб'єкт-суб'єктний підхід. Він вбирає в себе позитивні сторони особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів, долаючи при цьому їхні недоліки.

Комунікативний підхід в освіті розглядається нами як універсальна ідея, яка визначає, розкриває, актуалізує комунікацію як онтологічну, телеологічну, аксіологічну основу розвитку особистості та методологічну основу освіти.

Комунікативний підхід долає абсолютизацію «центровості» людини, яка притаманна філософії свідомості. Ця небезпека залишається в особистісно орієнтованому підході. Долаючи центровість «Я» (особистості) або Іншого (особистості, соціальні групи, суспільство), смисловою, ціннісною, телеологічною основою освіти він визначає комунікативну взаємодію в системі «Я – Інший», при якій стверджується роль, цінність Іншого, Інший визнається як рівноправний, актуалізується відповідальність за Іншого.

Комунікативний підхід долає недоліки компетентнісного підходу обумовлюючи необхідність формування компетентностей «ціннісною метою» освіти, гармонізуючи духовні та технологічно-компетентнісні аспекти розвитку та діяльності особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про Вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18

2. Закон України «Про освіту» [Електроннийресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19

3. Андрущенко В. П. Про концептуальні засади філософії освіти України / В. П. Андрущенко, В. С. Лутай // Практична філософія. – 2004. – № 2(12). – С. 35 – 43

4. Базалук О.О. Філософія освіти : навч.-метод. посіб. / О. О. Базалук, Н.Ф. Юхименко. – К. : Кондор, 2010. – 164 с.

5. Горбатюк Т. В. Специфіка формування та ідеали постнекласичної парадигми освіти / Горбатюк Т. В. // Мультиверсум. Філософський альманах. – Вип. 1(109). – К., 2012. – С. 3–12.

6. Лутай В. С. Філософія сучасної освіти : навч. посіб. / В. С. Лутай. – К. : Магістр-S, 1996. – 256 с.

7. Філософські абриси сучасної освіти : монографія / Ред. І. Предборська. – Суми : Університетська книга, 2006. – 226 с.

8. Романенко М. І. Освітня парадигма: генезис ідей та систем / М. І. Романенко. – Дніпропет-ровськ : Вид. «Промінь», 2000. – 160 с.

9. Подмазін С. І. Особистісно орієнтована освіта (соціально-філософський аналіз) : дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.03 / Подмазін Сергій Іванович. – Дніпропетровськ, 2006. – 418 с.

10. Прищак М. Д. Теоретико-методологічні основи педагогічної комунікації / Прищак М. Д. // Ві-сник «ВПІ». – 2010. – № 6. – С. 114 – 118.

11. Прищак М. Д. До питання комунікативного підходу в освіті / Прищак М. Д. // Вісник «ВПІ». – 2013. – № 1. – С. 133 – 136.

Прищак Микола Дем'янович – канд. пед. наук, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук, Вінниць-кий національний технічний університет, м. Вінниця

Pryschak Nicolai Demianovich – Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of Philosophy and Humanities, Vinnytsia National Technical University, Vinnitsa

УДК 811. 161.2+376. 68

І. Є. Зозуля
М. М. Мошноріз

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ДЛЯ ІНОЗЕМЦІВ)»

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті розглянуто й обґрунтовано необхідність організації самостійної роботи іноземних студентів під час вивчення дисципліни «Українська мова (для іноземців)». Визначено можливості вдосконалення самостійної роботи іноземних студентів.

Ключові слова: іноземний студент, навчальна діяльність, самостійна робота, мовленнєва взаємодія.

Abstract

The article considers and substantiates the necessity of organizing independent work of foreign students during the study of the discipline «Ukrainian language (for foreigners)». The possibilities of improving the independent work of foreign students are determined.

Key words: foreign student, educational activity, independent work, speech interaction.

Щороку до вищих навчальних закладів України приїжджають вчитися все більше іноземних студентів. Згідно з даними Міністерства освіти і науки України, щорічний приріст іноземних студентів становить 10%, а в цілому в українських ВУЗах навчається близько 48 тисяч студентів з інших країн. Найбільше студентів – із Азербайджану, Туркменістану та Індії. У топ-10 країн за походженням студентів входять також Нігерія, Марокко, Грузія, Йорданія, Ірак, Китай та Узбекистан. Найбільше іноземців навчається у вишах Харкова – понад 20000, Києва – більше ніж 12000 й Одеси – майже 7000.

Протягом першого року іноземні студенти вивчають тільки українську мову та деякі спеціальні предмети (математику, фізику, географію, хімію тощо) на підготовчих відділеннях, які функціонують при університетах. А вже наступного року вони стають повноправними учасниками навчального процесу. Тому одним із завдань професійної підготовки фахівця є необхідність дати студенту міцні фундаментальні знання, на основі яких він зміг би навчатися самостійно в потрібному йому напрямку. Саме тому, на нашу думку, важливим засобом удосконалення професійної підготовки іноземців є ефективна організація самостійної роботи студентів. У цьому й полягає **актуальність** нашого дослідження.

В умовах реформування освітньої системи в Україні значне місце займає пошук ефективних методів і засобів навчання, розробка методичних систем, технологій викладання, підвищення дієвості навчання в цілому. У

вищій школі необхідно створити такі умови, які б дозволили іноземному студентові переконатися в значущості української мови для індивідуального становлення майбутнього спеціаліста, закріпити в нього бажання й здатність читати, самостійно переосмислювати чужі думки й на цій основі формулювати, висловлювати власні ідеї.

Аналіз науково-педагогічної літератури (В. Бондар, Г. Гецов, Н. Кічук, Н. Кузьміна, А. Малибог, М. Никаноров, П. Підкасистий та інші) дозволяє побачити існування різних підходів до визначення самостійної роботи. Ґрунтовніше, на нашу думку, педагогічну сутність самостійної роботи розкриває трактування її як форми колективної або індивідуальної навчальної діяльності студентів, під час якої вони засвоюють необхідні знання, оволодівають вміннями й навичками, навчаються планомірно й систематично працювати, мислити, формувати власний стиль розумової діяльності [1, с. 44].

Проблема підготовки іноземних студентів до самостійної роботи й керівництво нею, як правило, в спрощеному вигляді поділяється на 3 блоки: мотиваційний, технологічний і організаційний. Уміння й навички самостійної роботи багатьма спеціалістами можуть трактуватися по-різному. Це вміння підготуватися до певного виду занять, брати участь у них, працювати з літературними джерелами, планувати час на опрацювання певного матеріалу тощо [2, 159].

Особливого значення набуває самостійна робота студентів з курсу «Українська мова (для іноземців)». Її доцільність зумовлена такими факторами, як обмежена кількість навчальних годин на вивчення цієї наукової дисципліни, відсутність у студентів попередньої методичної підготовки, можливість постійно спиратись на наявні знання з суміжних наук.

Розрізняють різні організаційні форми СРС: робота студента, яка виконується самостійно у вільний від занять, поза аудиторією; індивідуальна робота студента – це аудиторна самостійна робота за індивідуальними завданнями під керівництвом викладача, під час виконання якої студент може отримати методичну допомогу у вигляді консультацій щодо виконання цієї роботи, при цьому консультації носять індивідуальний характер. Метою застосування різних форм самостійної роботи під час вивчення дисципліни «Українська мова (для іноземців)» є закріплення знань програмового теоретичного матеріалу, а також методичних умінь і навичок, сформованих на практичних заняттях. Передбачається також, що під час виконання самостійної роботи набуті іноземними студентами знання будуть розширюватись і поглиблюватись. До того ж вироблятимуться навички науково-дослідної роботи, необхідні сучасному фахівцю в будь-якій сфері діяльності.

У залежності від того, на якому курсі студент вивчає дисципліну «Українська мова (для іноземців)» (1-5 курс), він може самостійно виконувати наступні завдання:

1. Читання відповідних теоретичних розділів у підручниках і посібниках з української мови.

2. Читання текстів.

3. Складання питального та номінативного планів до текстів соціально-культурної чи науково-професійної сфери.

4. Укладання плану-конспекту певного мовного матеріалу.

5. Підготовка коротких повідомлень на різну тематику (за складеною схемою, за планом тексту).

6. Підготовка доповідей на науково-практичні конференції університетського рівня.

7. Самостійні творчі роботи (написання творів).

8. Анотування статей із певної теми.

9. Виконання тестових завдань.

Контроль за усіма цими видами діяльності проводиться під час аудиторних занять (10-15 хв.), консультацій або індивідуальних занять викладача, які заплановані програмою (найчастіше – 2 години на тиждень).

Згідно з чинною програмою іноземний студент має навчитися брати участь у мовленнєвому спілкуванні, під час якого використовується засвоєний ним лексико-граматичний матеріал. Наприклад, від нього вимагається вміти відповісти на запитання з вивченої тематики, проводити бесіду репліками: викладач – студент; студент – студент тощо.

Під час позааудиторних занять ми забезпечуємо іноземному студентові активну участь у мовленнєвій взаємодії в межах заданої ситуації. Він має виявити такий рівень сформованості вмінь і навичок, щоб без попередньої підготовки в природному темпі мобілізувати засвоєні іншомовні засоби з метою здійснення реальної комунікації. У процесі засвоєння обох форм усного мовлення (діалогічної та монологічної), студенти тренуються в побудові зв’язних висловлювань обсягом не менше 20 фраз.

На позааудиторних заняттях додатково вивчається граматичний матеріал, який потребує багато часу для його пояснення або поодиноке явище, яке не підлягає узагальненню. Наприклад, особливі випадки утворення множини іменників, ступені порівняння прикметників та прислівників, утворення форм родового відмінка іменників чоловічого роду, способи творення слів тощо, викладач перевіряє рівень сформованості граматичних навичок за допомогою письмового виконання різноманітних граматичних вправ. Але вивчення граматичних конструкцій відбувається не ізольовано, а з комунікативною метою. Адже основна задача граматики – навчити студентів використовувати її практично в комунікативних цілях, а це значить – оволодіти засобами змінювання форми слів та слова в реченні. Під час індивідуальних занять іноземні студенти зазвичай виконують письмові завдання з пройденого матеріалу та отримують пояснення від викладача щодо незрозумілого граматичного матеріалу [3].

Варто зауважити, що самостійна робота не обов'язково має бути позааудиторною. Адже на занятті іноземні студенти також виконують деякі види робіт самостійно. Досвід переконує, що самостійна робота іноземних студентів під час аудиторних занять, їхня активність, застосування ефективних методів викладання іноземної мови запобігають перевантаженню домашніми завданнями, роблять оптимальними їхній обсяг і характер.

Технологія організації СРС повинна бути поетапною і обґрунтованою. Для ефективного здійснення цього виду діяльності необхідні готовність професорсько-викладацького складу, якісна навчально-методична та відповідна нормативно-правова база. На нашу думку, самостійна робота може бути правильно організована лише за умови, якщо вона дійсно є органічною частиною системи навчання студентів у вищій школі. Аналіз численних завдань, які студенти виконують під час аудиторної роботи, а також спостереження за пізнавальною діяльністю іноземців переконали нас у тому, що є можливість винести за рамки навчального часу хоча б невеличку частину програмового матеріалу з української мови як іноземної, самостійне опрацювання якого сприятиме активізації мовленнєвої практики майбутніх спеціалістів, закріпленню їхніх знань про літературні норми мови, яку вони вивчають, і вмінь оформлювати власні думки за законами цієї мови.

Отже, органічне поєднання аудиторного заняття з домашньою самостійною роботою забезпечить формування комунікативної компетентності іноземних студентів і сприятиме розвитку їхньої пізнавальної та соціальної активності. Описана організація самостійної роботи студентів у курсі «Українська мова (для іноземців)» у вищій школі далеко не вичерпує всіх її можливостей. Кожний викладач постійно шукає нові шляхи подальшого її вдосконалення, зокрема розробляє методичне забезпечення організації групової роботи, індивідуального та диференційованого підходу, роботи з лінгвістично обдарованими студентами тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондар В. І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів: навч. посібник / МО України: УДПУ / Бондар В. І. – К.: Вересень, 1996. – 129 с.

2. Донченко Т. К. Самостоятельная работа студентов по методике преподавания русского языка. В сб.Пути улучшения подготовки учителей русского языка. – К., 1984. – С.158–162.

3. Чернуха О. В. Стимулювання іноземних студентів до пошукової діяльності в ході самостійної роботи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://innovations.kmpu.edu.ua/ENFV/2011_1/11ovmsfp.pdf

Ірина Євгеніївна Зозуля **–** кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, e-mail: irazozulya15011985@gmail.com

Марія Миколаївна Мошноріз **–** викладач кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, e-mail: opanasuk.mm@gmail.com

Iryna Yevgeniyivna Zozulia **–** candidate of pedagogical science, teacher of Department of linguistics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia. e-mail: irazozulya15011985@gmail.com

Mariya Mykolayivna Moshnoriz **–** teacher of Department of linguistics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia. e-mail: opanasuk.mm@gmail.com

УДК 316.4

О. В. Дажура
С. А. Риндін
А. В. Слободянюк

ПРО НОВИЙ ЗАКОН ПРО ОСВІТУ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В даній роботі розглядається новий закон про освіту: його суть, передумови та наслідки його прийняття.

Ключові слова: закон про освіту, Україні.

Abstract

New law on education is considered in this work, along with its its essence, preconditions and consequences of its embranchment.

Keywords: law on education, Ukraine.

Людину як індивіда, як соціально активну особистість створюють, формують освіта та виховання. Освіта є найважливішою основою та відображенням рівня розвитку економіки, політики, духовності, культури, моральності як найбільш загальний, інтегральний показник розвитку будь-якого суспільства [1]. Тому питання сучасної освіти в Україні дуже важливе.

Ситуація, що склалася в сфері вищої освіти в Україні на даний час, викликає неоднозначну оцінку як серед низки дослідників, законотворців, громадських діячів так і простих громадян [2].

За офіційною статистикою Українського центру оцінювання якості освіти, у 2016 році понад 36% випускників Закарпаття здали зовнішнє незалежне оцінювання з української мови з результатом від 1 до 3 балів за 12-бальною шкалою.

За словами міністра освіти, ці результати означають, що третина випускників Закарпаття не мають можливості вступити у виш України, адже успішне складання ЗНО з української мови – обов'язкова вимога при вступі.

За її словами, потрібно знайти баланс вивчення мов, щоб після випуску з державної школи діти виходили конкурентоспроможними та мали усі можливості для навчання у системі вищої освіти України.

28 вересня набув чинності новий закон «Про освіту». Закон писали понад три роки і на початку вересня він нарешті був підтриманий парламентом.

Перш за все, новий закон відкриває шлях до впровадження реформи «Нова українська школа», яку розробила команда міністра Лілії Гриневич. Реформа передбачає, зокрема, введення 12-річної школи.

«Про освіту» – це базовий закон, він не визначає всіх деталей того, як відбуватиметься навчальний процес, але окреслює основні принципи.

Тепер у відповідності до нього мають бути прийняті окремі закони «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту».

Новим законом передбачено, що діти старшого дошкільного віку (тобто з 5 років) обов'язково охоплюються дошкільною освітою відповідно до стандарту дошкільної освіти [3].

Однак батьки самостійно обирають способи та форми, якими забезпечують реалізацію права дітей на дошкільну освіту. Можна й вдома прослідкувати, щоб дитина відповідала певному рівню.

Законом визначено, що особа має право здобувати освіту в різних формах або поєднуючи їх [4] Основні форми здобуття освіти:

- інституційна (очна, заочна, дистанційна, мережева);
- індивідуальна (екстернатна, сімейна, педагогічний патронаж, на робочому місці);
- дуальна.

Для тих, хто розпочне навчання 2018 року й пізніше, тривалість здобуття повної середньої освіти становитиме 12 років.

Для тих, хто вже навчається, тривалість поки що не зміниться – 11 років. Законом передбачено такі рівні повної загальної середньої освіти:

- початкова освіта тривалістю чотири роки (1-4 клас);
- базова середня освіта тривалістю п'ять років (5-9 клас);
- профільна середня освіта тривалістю три роки (10-12 клас).

Профільну середню освіту (з 10 по 12 клас) можна буде здобути за одним з двох спрямувань: академічним або професійним.

Академічне передбачає поглиблене вивчення окремих предметів з орієнтацією на продовження навчання на вищих рівнях освіти. Професійне ж орієнтоване на ринок праці.

При цьому в законі вказується, що здобуття профільної середньої освіти за будь-яким спрямуванням не обмежує право особи на здобуття освіти на інших рівнях освіти.

Тобто якщо дитина обрала професійну профільну школу, а потім вирішила вступати до ВНЗ, вона цілком зможе це зробити.

Найбільш скандальна стаття 7 чітко визначає, що мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова.

При цьому зазначається, що «в закладах освіти відповідно до освітньої програми можуть викладатися одна або декілька дисциплін двома чи більше мовами – державною мовою, англійською мовою, іншими офіційними мовами Європейського Союзу».

Офіційні мови ЄС – це не тільки англійська, німецька й французька, а ще й румунська, угорська, болгарська, польська, чеська, іспанська, італійська, шведська, грецька, данська, естонська, ірландська, латиська, литовська,

мальтійська, нідерландська, португальська, словацька, словенська, фінська, хорватська.

Всього 24 мови. Російської серед них, звичайно, немає.

Особам, які належать до національних меншин, гарантується право на навчання в комунальних закладах освіти для здобуття дошкільної та початкової освіти, **поряд із державною мовою, мовою відповідної національної меншини**.

Це право реалізується шляхом створення відповідно до законодавства окремих класів (груп) з навчанням мовою відповідної національної меншини поряд із державною мовою і не поширюється на класи (групи) з навчанням українською мовою.

Особам, які належать до корінних народів, національних меншин України, гарантується право на вивчення мови відповідних корінного народу чи національної меншини в комунальних закладах загальної середньої освіти або через національні культурні товариства.

Тобто якщо дитина належить до національної меншини, у садочку й початковій школі вона **може вивчати своєю мовою якусь кількість предметів (імовірно більшість)**.

А з 5 класу, якщо йдеться по офіційну мову ЄС – «одну або декілька дисциплін» (що таке «декілька» – питання дискусійне). А якщо не йдеться, то лише мову й літературу своєї меншини. Російської, наприклад.

Як саме здійснюватиметься перехід від навчання мовою нацменшини в садочку до навчання українською з 5 класу, ще має бути визначено. Можна припустити, що кількість предметів, які викладаються українською мовою, буде поступово збільшуватися.

При цьому вказується, що особи, які належать до корінних народів, національних меншин України і розпочали здобуття загальної середньої освіти до 1 вересня 2018 року, **до 1 вересня 2020 року продовжують здобувати таку освіту відповідно до правил, які існували до набрання чинності новим законом «Про освіту»**, з поступовим збільшенням кількості навчальних предметів, що вивчаються українською мовою.

Законом впроваджується інклюзивна освіта. «Заклади освіти за потреби утворюють інклюзивні та/або спеціальні групи і класи для навчання осіб з особливими освітніми потребами. У разі звернення особи з особливими освітніми потребами або її батьків така група або клас утворюється в обов’язковому порядку», – йдеться у тексті.

Щоб допомогти таким дітям у навчанні, доштату закладу освіти вводиться посада асистента вчителя.

Діти з особливими освітніми потребами навчаються за індивідуальною програмою розвитку з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей.

Особи з порушеннями фізичного, психічного, інтелектуального розвитку і сенсорними порушеннями забезпечуються у закладах освіти допоміжними засобами для навчання.

Вказується також, що будівлі, споруди і приміщення закладів освіти повинні відповідати вимогам доступності згідно з державними будівельними нормами і стандартами.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування мають утворити інклюзивно-ресурсні центри з метою забезпечення реалізації права на освіту та психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами.

Голова Закарпатської обласної державної адміністрації Геннадій Москаль розкритикував ухвалений проект.

Чиновник переконаний, що він не відповідає Європейській хартії регіональних мов або мов меншин, чинному законодавству України та укладеним з сусідніми країнами міжнародним договорам.

Він послався на статтю 6 закону «Про національні меншини в Україні», який гарантує використання рідної мови та навчання нею.

Геннадій Москаль вважає, що захищати українську мову потрібно й необхідно, але не обмежувати мови національних меншин.

«Закарпаття – багатонаціональна область, у нас положення Європейської хартії регіональних мов застосовуються одразу до трьох мов – румунської, словацької та угорської», – йдеться у заяві губернатора.

Угорщина обурена прийнятим документом, оскільки вбачає в ньому загрозу правам 150 тисяч угорців, що мешкають на Закарпатті.

Зокрема, Будапешт звертає увагу на те, що після навчання рідною мовою у початковій школі (1-4 класи) учні змушені будуть перейти на українську мову в середній і старшій школі. Угорську мову можна буде викладати як окремий предмет. Також мовою меншини можуть викладати національну історію та літературу.

Закон передбачив перехідний період – початок викладання предметів українською мовою у середній школі, за попередніми даними, має відбутись не пізніше 2020 року.

Загалом, за даними міністерства освіти, в Україні працюють 176 угорськомовних шкіл. На переконання представника уряду Угорщини Яноша Арпада Потапі, перехід на українську суперечить чинній Конституції України.

Проте питанням захисту рідної мови піклуються й в інших країнах Європи. Розгляньмо приклади мовного законодавства деяких країн:

1) *Естонія*

Після здобуття незалежності перед Латвією, Литвою та Естонією постало завдання подолати росифікацію, що її зазнали ці країни під час радянської окупації. Це завдання втілилося у законодавстві балтійських країн. Зокрема, в Естонії перший закон про мову, ухвалений у 1989 році, мав

перехідний характер. Він ставив за мету тимчасово закріпити принцип естонсько-російського білінгвізму, що на той момент було важливим кроком для підвищення статусу естонської мови. Наприклад, закон закріпив право клієнтів і споживачів сфери послуг обирати мову обслуговування, що на практиці змушувало одномовних російськомовних жителів вивчати естонську.

У 1995 року було ухвалено новий закон про мову, в якому естонську мову визнано єдиною державною, а всі інші мови вважають іноземними. Також ухвалили закон про громадянство, згідно з яким значна частина представників нетитульної нації отримала статус негромадян. При цьому їм надали право «натуралізуватися», тобто скласти іспит з естонської.

Мовна політика країни мала завдання відродити Естонію як державу естонців. Але в основу формування нації поклали не етнічний принцип, а лінгвістичний. Тобто представником титульної нації може бути кожен, хто володіє державною мовою на належному рівні. У підсумку саме завдяки мовному законодавству було сформовано естонську еліту, і відбувся перехід влади від російськомовної меншини до титульної нації.

2) *Латвія*

Схожі процеси відбувались і в Латвії. Ухвалений у 1999 році «Закон про державну мову» проголошує «підтримку, захист і розвиток латиської мови». Закон вводить обов'язкове знання державної мови не лише для представників держустанов, а й для співробітників компаній, у яких найбільша частка капіталу належить державі або органам місцевого самоврядування. Працівники приватних підприємств також повинні використовувати державну мову, якщо сфера діяльності підприємств впливає на громадську безпеку, здоров'я, моральність тощо. Працівники інших приватних підприємств та самозайняті особи мають обов'язково вільно володіти державною мовою. Як бачимо, законодавець не залишив жодної сфери діяльності, де можна було б узагалі обійтися без знання латиської мови. Навіть іноземні експерти, які працюють у Латвії, повинні володіти державною мовою або самотужки забезпечувати переклад.

Латиську мову проголошено обов'язковою для судочинства, діловодства, юридичної документації. Під час проведення міжнародних конференцій, конгресів та інших заходів латиська мова повинна бути однією з робочих мов заходу, а організатори мають забезпечити переклад державною мовою. Фільми та відео, які демонструють у публічних місцях, слід дублювати державною мовою або вони повинні мати латиські субтитри.

Цікаво, що документ також визначає орган, що здійснює нагляд за дотриманням цього закону – Центр державної мови, який перебуває під наглядом Міністерства юстиції.

3) *Литва*

Закон Литовської республіки «Про державну мову» закріплює обов'язкове володіння литовською мовою для керівників, службовців, чиновників

державних і місцевих закладів, установ, компаній та організацій, керівників, службовців та офіцерів поліцейських, правоохоронних органів, установ зв'язку, транспорту, здоров'я і соціальної безпеки. Причому керівники згаданих служб та установ зобов'язані надавати послуги населенню державною мовою.

Так само, як і в Латвії, аудіовізуальні програми та кінофільми, які демонструють публічно, слід дублювати державною мовою або вони повинні мати литовські субтитри. Зазначено також, що назви й описи товарів і послуг, які надають у Литві, мають бути державною мовою. Контроль за виконанням закону покладено на спеціальний орган – Інспекцію з державної мови.

4) *Польща*

Польська Республіка, хоч і була позбавлена самостійності у зовнішній політиці під час перебування в соціалістичному «таборі», але не втрачала незалежності, а польська ідентичність не підлягала сумніву. До того ж це одна з найбільш моноетнічних країн Європи – 96,74% населення, згідно з переписом 2012 року, ідентифікували себе як поляки. І тим не менше, тут існує закон «Про польську мову», який проголошує захист польської мови та її популяризацію у світі. Звісно ж, польську проголошено єдиною державною мовою. Зазначено, що всі назви товарів і послуг, пропозицій, гарантійних умов тощо слід надавати польською мовою. Також польською повинні бути всі написи в публічних інституціях і в громадському транспорті. Закон визначає повноваження Ради польської мови, яка не менше ніж двічі на рік звітує Сейму та Сенату про стан захисту польської мови.

5) Франція

Здавалося б, французам не варто хвилюватися про рідну мову – мову світової літератури та науки. Втім, і в цій країні діє закон про використання французької мови. Зокрема, у ньому зазначено, що використання французької мови є обов'язковим для позначень, оголошень, презентацій, інструкцій до товарів, письмової, усної чи аудіовізуальної реклами. Крім того, всі написи й оголошення, розміщені на вулицях та в громадському транспорті, мають бути французькою мовою.

Утім, попри хвилю невдоволення у країн-сусідів, Польща й Україна знайшли взаєморозуміння щодо мовної статті нового закону України «Про освіту».

24 жовтня Україна та Польща підписали декларацію щодо логіки імплементації статті 7 Закону «Про освіту». Документ підписано через дипломатичні канали двох країн, підписанти – Міністр освіти і науки Лілія Гриневич та Міністр національної освіти Республіки Польща Анна Залевська.

«Підписання спільної декларації з Польщею вкотре засвідчує нашу готовність консультуватися з іноземними колегами щодо нового Закону «Про освіту». Ми з самого початку декларували готовність виписати логіку імплементації статті у двосторонніх документах між країнами», – наголосила Лілія Гриневич.

Вона також зазначила, що 5 українських шкіл, де навчання ведеться польською мовою, уже працюють за тією моделлю, яку МОН пропонує для імплементації. Тобто, частково предмети у базовій та старшій школі вивчаються українською.

Міністр національної освіти Польщі додала, що польська сторона готова ділитись з Україною досвідом і позитивними зразками того, як здійснюється освіта національних меншин у Польщі.

Згідно з декларацією, сторони забезпечують особам, що належать до нацменшин, доступ до вивчення рідної мови і навчання рідною мовою у дошкільних закладах, початкових і середніх школах Польщі та України.

Окрім цього, міністри домовились про необхідність вивчення державної мови у школах.

Зі свого боку Україна створюватиме польській меншині всі необхідні умови для вивчення рідної мови та навчання рідною мовою в системі освіти України поряд з навчанням державною мовою

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Слободянюк А. В. Проблеми адаптації студентської молоді у вищому навчальному закладі (за результатами соціологічного дослідження) [Текст] / А. В. Слободянюк // Гуманізм та освіта: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 21-23 вересня 2004 р. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2004. – Т. 2. – С. 244-247.

2. Слободянюк А. В. Сучасна освіта очима студентства (за результатами дослідження) [Текст] / А. В. Слободянюк, О. В. Чумаченко // Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації. – Дніпропетровськ : Роял Принт, 2016. – С. 89-92.

3. Тищенко К.І. Що змінює для дітей новий закон «Про освіту» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://life.pravda.com.ua/society/2017/09/28/226693/

4. Про освіту | від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19

Дажура Олена Вікторівна – студентка групи 2 ПІ-14б, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Риндін Сергій Анатолійович – студент групи 2 ПІ-14б, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Науковий керівник: ***Слободянюк Анатолій Володимирович*** – кандидат соціологічних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, науковий керівник лабораторії соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету.

Dazhura Olena – student of group 2PI-14b, Faculty for Information Technologies and Computer Engineering. Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Ryndin Sergii – student of group 2PI-14b, Faculty for Information Technologies and Computer Engineering. Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Supervizor**:** ***Slobodyanyuk Anatoly V.*** – PhD in Sociology, assistant professor of social and political sciences, scientific director of the laboratory of sociological researches Vinnitsa National Technical University.

УДК 378.14

N. M. Hadaichuk
S. O. Kot
L. V. Tulchak

APPLICATION OF ADAPTIVE MODULAR CONTROL OF KNOWLEDGE OF FUTURE ENGINEERS IN THE PROCESS OF FOREING LANGUAGE TRAINING

Vinnytsia National Technical University

Abstract
The article deals with the problem of application of adaptive modular control of students-future engineers in the process of foreign language training.
Keywords: adaptive modular control, educational process, systematic principle, teaching methods, **.**

Анотація
Стаття присвячена проблемі застосування адаптивного модульного контролю студентів-майбутніх інженерів в процесі вивчення іноземних мов.
Ключові слова: адаптивний модульний контроль, освітній процес, систематичний принцип, методи навчання**.**

Introduction

Implementation of information technology in the educational process has led to significant changes in all educational institutions and changed the methods for assessing the quality of education. It is clear that the organization of controlling the knowledge of students-engineers requires the use of new, modern approaches.

Theory of modular learning

In the basis of any teaching methods a certain pedagogical theory of learning is laid, and this theory determines the effectiveness of the appropriate teaching methods. Modular training is relevant in the modern technological environment.

The availability of computer technology, the ability to gather different information from the Internet, and the ability to use electronic learning and monitoring software simplifies the process of student learning and facilitates the work of the teacher.

At the heart of the theory of modular learning, concrete principles are laid down: modularity, content allocation of individual elements, dynamism, flexibility, versatility, methodological advice, and others closely related to general didactic principles.

The term «module» of pedagogy has borrowed from the field of computer science, where it refers to the construction used in relation to different information

systems and structures and which gives them flexibility and ability to change. A modular approach is usually perceived as the organization of teaching material and procedures in the form of complete units, taking into account attributive characteristics. The module is a logically completed part of the educational material, which is necessarily accompanied by the control of knowledge and skills of students. The basis for the formation of modules is a discipline program. The number of modules depends on the subject itself, as well as on the required frequency of knowledge control. Modular control is usually carried out 1 to 2 times per semester, the final part is a test or an exam.

The basis of the modular interpretation of the training course is the systematic principle:

systematic content, i.e, necessary and sufficient knowledge (thesaurus), without which neither discipline as a whole nor any of its modules can exist;

alternation of theoretical and practical parts of the module, which provides an algorithm for the formation of cognitive abilities and skills;

systematic control that logically completes each module and forms the ability of students to transform the acquired systematization skills into a professional ability to analyze, classify and predict engineering solutions.

For the formation of knowledge, skills and abilities, a control is needed. Therefore, the curriculum includes a knowledge control unit, which is a compulsory component of the didactic process. Under control, we understand the assessment of students' knowledge, skills and abilities. Control stimulates learning and affects its quality. As practice shows, an attempt to avoid controlling the educational process, in whole or in part, leads to a decrease in the quality of education. Existing intensive teaching methods are inevitably leading to new forms of quality improvement and knowledge control efficiency.

Control as an important component of the learning process has the following objectives:

• determine the extent to which the purpose of the training is achieved;

• obtain the necessary information to manage the learning process and improve teaching methods.

Control is classified as preliminary, current, thematic, periodic and final. Modern didactics allocates such methods of knowledge control: written, practical, didactic tests, supervision and self-control. Any learning process involves the use of different methods for checking knowledge of students. One of the modern methods of knowledge control is adaptive test control.

The main advantage of adaptive test control to the traditional one is its effectiveness. An adaptive test determines student points with fewer questions, sometimes reducing the length of the test by 60%; this is the main reason why adaptive tests should be preferred.

Conclusion

Therefore, we can conclude that adaptive testing expands the capabilities of traditional testing and, with appropriate data processing, provides greater accuracy in assessing the level of knowledge of students. Using an adaptive knowledge control module as an independent unit in the teaching methodology of the «Foreign Languages» discipline will increase not only the level of students' knowledge, but also create conditions for the training of future engineers to become more productive.

REFERENCES

1. Зубаль Н.Г. Особливості методик викладання іноземної мови у немовному внз / Зубаль Н. Г., Семко Н. М., Гошко Л. Я. // Болонський процес: проблеми і перспективи Львівського державного аграрного університету. Мат-ли. наук-метод. конф. – Львів : Львівський ДАУ, 2005. – С. 126-130.

2. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Под ред. Е.С. Полат. – М. : Академия, 2002. – С. 73-77.

3. Про вищу освіту : Закон України : Проект (нова редакція) // Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/gr.

4. Концепція навчання іноземних мов. – Режим доступу : www.mon.gov.ua/education/average/concept.doc

5. Tulchak L. V. New ways of teaching / L. V. Tulchak. // Тези доповідей та повідомлень всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів і студентів «Мова, культура та освіта» Вінниця : ВНАУ, 2016. – 14 квітня. – С. 310-312.

Гадайчук Наталія Миколаївна – викладач кафедри іноземних мов, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, max3nov@gmail.com

Кот Сергій Олександрвич – к.філол.н., доцент кафедри іноземних мов, Вінницький національний технічний університет, Вінниця,

Тульчак Людмила Володимирівна – старший викладач кафедри іноземних мов, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, milatvin@ukr.net.

Hadaichuk Nataliia M. – teacher, Department of Foreign Languages, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, max3nov@gmail.com

Kot Serhii O. – Ph.D., Associate Professor, Department of Foreign Languages, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia,

Tulchak Liudmyla V. – senior teacher, Department of Foreign Languages, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, milatvin@ukr.net.

УДК 37. 06. 930.85 (075.8)

О. В. Зінько

МИСТЕЦЬКА СПАДЩИНА ХУДОЖНИКІВ ПОДІЛЛЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація: *Стаття розглядає можливість використання мистецького центру ВНТУ при вивченні дисципліни «Історія української культури» як чинник національного виховання студентської молоді .*

Ключові слова: історія, мистецтво, українська культура, культура Поділля.

Abstract *The article discusses the possibility of using the art center VNTU in studying the discipline «History of Ukrainian culture» as a factor in national education of student youth*.

Keywords: history, art, the ukrainian culture, culture of Podillya.

Сьогодні у сучасній концепції освіти велика увага приділяється національному вихованню молодого покоління. Студентська молодь повинна усвідомлювати необхідність збереження духовної спадщини, успадкування національних надбань, розуміння необхідності формування художньо-естетичної культури, сприйняття ідей гуманізму, демократії та патріотизму, любові до рідного краю.

Скорочення значної частини культурознавчих дисциплін у вищих навчальних закладах змушує шукати форми естетичного виховання за допомогою вивчення мистецької спадщини художників Поділля в рамках дисципліни «Історія української культури», музейної педагогіки. В нагоді постають лабораторії культурно-мистецького та просвітницького центру Вінницького національного технічного університету в складі: Меморіального комплекса художника Ф.З. Коновалюка, сучасного подільського мистецтва (модернізм), сучасного українського мистецтва, зали народної ікони та декоративно-ужиткового мистецтва, скульптури та виставкової зали [1].

В музеї сучасного подільського мистецтва представлені роботи як художників-професіоналів, так і самодіяльних митців Поділля. Творча манера кожного художника має стилістичні особливості. Кожен твір ніби «розмовляє з нами своєю мовою». Для того, щоб розуміти представлені в експозиції роботи, треба знати своєрідний код (художня мова) кожного мистецького напрямку. Ознайомлення з особливостями мистецької діяльності допомагає сформувати світогляд, збагнути важливість творчого мислення, здобути необхідний рівень загальнокультурної освіти, а також закцентувати увагу студентської молоді на національно-духовні пріоритети [2].

Історична тематика завжди хвилювала художників. І кожне нове покоління митців відтворювало відомі чи не дуже факти з життя тієї чи іншої історичної

постаті. Серед полотен виділяється картина Миколи Олійніченка «Останній кошовий отаман П.Кальнишевський». Петро Кальнишевський- людина незвичайної долі. Незламний характер, воля, прагнення до свободи, вільної України – всі ці риси втілив художник в образі головного героя – людини, яка більше двадцяти років провела в казематі Соловецького монастиря, але залишилася вірною собі, мужньою, незламною. Голубе небо і птах, яких ми бачимо через вікно камери, – символи волі та свободи, а за гратами в камері – стара людина. Ці риси характеру художник підсилює самою фактурою картини, застосовуючи особливу техніку накладання фарб товстим, нерівним шаром. А споглядач картини ніби опиняється разом із героєм картини за гратами і дивиться крізь них туди, де воля [3].

З своїх творчих роботах, які студенти ВНТУ пишуть після відвідування залу «Сучасного подільського мистецтва», творча молодь має можливість продемонструвати також і поетичні здібності. Наприклад, Литовко Олександр, студент факультету інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії дослідив життя та творчість Кальнишевського, зазначаючи, що достовірні відомості з його біографії торкаються в основному часу його перебування в Запорізькій Січі (1734-1775). Спочатку він був військовим осавулом, котрий відповідає за стан і організацію війська, потім – військовим суддею, тобто третьою особою після кошового отамана. В 1764-1775 – кошовий отаман.

За часів царювання Катерини II феодально-кріпосницькі відносини в Російській імперії досягли найвищого ступеня розвитку. А Запорозька Січ залишалась останнім острівцем демократизму й національної незалежності у XVIII ст., тому що зберігала автономію й українську державність, які великою мірою базувалися на давніх традиціях і мали коріння в історичному минулому українського народу. Це було антитезою російському самодержавству, абсолютній монархії. Проводячи політику ліквідації автономії України, імперський уряд не міг оминути й Запорожжя.

Саме в таких історичних умовах Кальнишевський отримав булаву отамана. Він виявив талант державного діяча й адміністратора, дипломата й воєначальника, дбав про збереження традицій. Але після русько-турецької війни Січ було зруйновано, а старшина репресована. П.Кальнишевського відправили в довічне заслання. Чверть століття він провів у кам'яному мішку. Помер у віці 112 років у 1803 р. Завершуючи творчу роботу, Олександр Литовко зазначив, що сьогодні, коли наш народ відновлює свою історичну пам'ять, на основі першоджерел осмислює своє минуле, такі картини допомагають молоді збагнути своє місце в теперішньому плині часу. Тому можна було б назвати цю картину «Погляд крізь роки», до якої склав поезію:

Минали дні, спливали роки, Життя його завмерло тут. Єдина радість – бачив клоки Небес і птаха вільного, без пут. Якби і він міг хоч на трохи Здійнятись в небо вище хмар, То, може, 25 тих років

Сприймав би потім як бождар. Дар – відпочинку після воєн, Дар – роздумів про сенс буття, І то була б потрійна зброя,

Що надихала до життя.

До болючих тем нашої історії звертається також і художник Федір Панчук в картині «Оплакування або пам'яті жертв голодомору-1933р.» Гончаренко Андрій, студент факультету електроенергетики та електромеханіки пояснює, що вибрав саме цю картину, тому що вона зображує трагічну сторінку нашої історії – Голодомор 1932-1933 рр. Автор хотів своєю картиною сказати, щоб ми пам'ятали і ніколи не допускали подібного. Картина випромінює смуток і цим заставляє замислитись над минулим. Почуття голоду випікає людську душу. На картині зображені загублені, обпалені горем, відчаєм, голодом душі, які ще здатні любити і відчувати втрату. Ми маємо з великою шаною і вічною пам'яттю віднестись до тих, хто не дивлячись на нелюдські страждання, не втратили здатності любити, співчувати, вірити, страждати, а головне…дорожити життям інших. Цю страшну подію дійсно можна тільки оплакувати.

Таким чином, для національного виховання студентської молоді при викладанні дисципліни «Історія української культури» необхідно використовувати експозиціїмистецького та просвітницького центру ВНТУ для ознайомлення з життям та творчістю художників Поділля на прикладах картин щодо героїчного минулого українського народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Зінько О.В. Мистецтво як засіб творення особистості студента при вивченні культурознавчих дисциплін у вищих навчальних закладах / Зінько О. В., Герасімова І. Г. // Знання. Освіта. Освіченість. Збірник матеріалів ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції. – Вінниця, ВНТУ, 2016. – С.72.

2. Грозна Н. З. методичні рекомендації до проведення ознайомчої екскурсії в художньому музеї та його використання студентами при підготовці практичних і творчих робіт / Н. З. Грозна. – Вінниця, 1999. – С. 4.

3. П. С. Кальнишевський. Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Культура України» для студентів бакалаврських напрямків / О. В. Зінько, Н. З. Грозна. – Вінниця: ВДТУ, 1999. – 29 с.

Зінько Олена Василівна **–** кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: zinko-ov@ukr.net

Zinko Elena **–** Ph.D., assistant professor of philosophy and humanities sciences Vinnitsa National Technical University, Vinnitsia, e-mail: zinko-ov@ukr.net

УДК 138.147

M. B. Kovalchuk
S. S. Nykyporets
N. V. Herasymenko

RECENT TRENDS FOR HIGHER TECHNICAL EDUCATION

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В статті окреслено пріоритетні напрямки розвитку вищої технічної освіти. Також проаналізовано основні функції технічної освіти і їхній вплив на майбутнього фахівця.

Ключові слова: технічна освіта, математична освіта, професійна підготовка

Abstract

Priorities for the development of higher technical education are outlined. The main functions of engineering education and their impact on the future specialist are analyzed.

Keywords: engineering education, mathematical education, professional training.

There are many trends in education today. This article will highlight a few of the latest trends in higher technical education. Unlike the latest fashion crazes, which are commonly called trends, in this sense, **trend** means a general course of development and change. Trends in higher education change yearly and affect almost every facet of higher education.

Socio-economic development of modern society, market economy system established a new social order to form a complete creative personality, to meet the needs of the individual in obtaining a ***fundamental***, universal knowledge, to be mobile in their careers.

Among the priorities in the development of higher technical education we mark out the following:

- ensuing of modern quality of education based on the preservation of its fundamental nature;
- implementation of continuous professional education;
- development of all educational subjects according to their actual and potential needs.

The unity of these three tasks characterizes professional education as a major factor in the development of economy and social sphere [1, p. 12].

Modern Higher Engineering Education has many important functions:

- training (as knowledge accumulated by mankind, that is passed in the learning process);
- research (as studies related to the process of the study);
- professional (as any university, especially technical, is a scientific and educational center for training specialists);
- service (higher education institution is an organized multilateral activity);

- humanitarian (it involves highly intellectual competitive specialists training).

The educational function of engineering education system ranks a special place. Through means, forms and methods, it allows you to create many-sided personality of the future engineer. One of the means is the study of mathematics as a universal tool for constructing and analyzing mathematical models of processes of different nature.

For centuries, mathematics is an integral part of the general education system around the world. Mathematics is powerful means of solving various kinds of applications. This is the universal language of science.

Modern Higher Education has a special need for mathematical concepts, mathematical apparatus, which belongs to the modern period of mathematics. Mathematical education of higher vocational technical schools contains elements belonging to all periods of mathematics as a science [2].

Major trends in mathematics education in a technical university are:

- convergence of mathematics as a science with academic disciplines of mathematical cycle; - strengthening of the applied trend in learning mathematics;
- modernization of methods, techniques and training aids;
- changing the goals and objectives of mathematics education at the present stage;
- changing structural-intensional and procedural components;
- individualization of the educational process, implementation of individual-centered approach to learning;
- use of variable approach to education as integrative approach to the construction of mathematical education [3, p. 49].

Modernisation of higher technical education poses new questions of vocational education with the dominant mathematical one.

Vocational training of students in technical high school sets the following main objectives to the mathematical education:

- develop students intellectually, forming such characteristics of thinking that are inherent to mathematical activity in their chosen specialty and necessary for man to live full life in society;
- provide mathematical knowledge, build skills that are needed to study related subjects, for use in professional activities to continue lifelong education;
- form a notion of the ideas and techniques of mathematics as a form of the description and the method of understanding of the reality;
- educate a person in the process of learning mathematics.

Studying the experience of using mathematical education in the overall education system allowed to distinguish the three main trends:

a) understanding of the need for mathematical knowledge for all students

b) including comprehensive courses in mathematics curricula at all levels and stages of education;

c) differentiation of mathematical training.

The main purpose of mathematics education must be creating mathematical skills to investigate phenomena of the real world, to make mathematical models, the

ability to use them in any professional activity. The art to draw and explore mathematical models of real situations is the part of this skill [8, p. 31].

If the main goals facing the modern mathematical education at the Technical university are solved, the graduates of these schools can build mathematical models within their speciality, to put mathematical problems, to choose suitable mathematical method and algorithm for deciding professional tasks used to solve the problem of numerical methods using modern computer technology, apply qualitative mathematical research methods, make practical conclusions on the basis of mathematical analysis.

Despite of the significant amount of research on mathematics teaching at technical universities, the problems of mathematical training of future specialists-graduates of technical universities remain to be resolved.

Mathematics occupies two positions in technical universities. On the one hand, it is a special general subject, as well as knowledge gained in mathematics is the foundation for learning different comprehensive, general engineering and special disciplines. On the other hand, mathematics is not the main subject for most specialities of technical universities, and students, especially the undergraduates, take it as some abstract subject.

To change this situation it is necessary to show the relationship of mathematics to solve professional tasks in chosen direction as junior students still do not have a sufficient knowledge of the special subjects and can not appreciate their importance and the possibility of applying mathematical methods for solving these tasks. This points to the need of a mathematics integration with the cycle of professional disciplines, which will use mathematical methods in engineering and technology activities. This is important because students compare feasibility of subjects study primarily to their professional importance and increase of their competitiveness in the labour market.

Theoretical analysis, experience and carried out work have led to the conclusions about the peculiarities of the mathematical training of future specialists of engineering profile. Compulsory components of the mathematical education are:

- continuity of studying the application of mathematics;
- fundamentality of mathematical training;
- focus on the mathematics practice;
- mathematical training equivalence for all forms of education in the same specialty.

Conclusions:

In the technological, information-based economy, workers must be able to apply high-level, integrated academic skills on the job. As career and technical education programs redesign curriculum to embed academic standards, their students have an advantage over other students because career and technical education students also learn how to apply these skills.

1. Mathematical education should be considered as the main component of modern training of the future engineer.

2. Technical higher education today requires the study of new effective approaches of the higher mathematics, educational technologies, optimization of teaching methods that would ensure high-quality education.

3. The main areas of higher technical education suggest mathematical training of a student as an integral component in the training of the future engineers.

LITERATURE:

1. Zeer E.F. (2005) Problemy i perspektivy razvitiya psikhologii professionalnogo obrazovaniya [Proekt postanovleniya Byuro Otdeleniya professionalnogo obrazovaniya RAO ot 30.11.2005g]. – M.: Izd-vo RAO, 11-22 [in Russian].

2. Arkhangelskiy S.I. (1980) Uchebnyy protsess v vysshey shkole, ego zakonomernye osnovy i metody [in Russian].

3. Atupov Yu. P., Sinyuk A. I., Tyunpikov Yu. S. (1988) O soderzhanii osnovnykh etapov diagnostiki i prognozirovaniya professionalnoy prigodnosti //Novye issledovaniya v pedagogicheskikh naukakh. Vyp. 2(52); [cost. I.K.Zhuravlev, B.C. Shubinskiy]. – M.: Pedagogika, 55-59 [in Russian].

4. Bolotov V.A. (2001) Pedagogicheskoe obrazovanie Rossii v usloviyakh sotsialnykh peremen: printsipy, tekhnologii, upravlenie: Monografiya. – Volgograd: Peremena [in Russian].

5. Bondarevskaya Ye.V. (2004) Fenomenologicheskiy analiz sovremennykh kontseptsiy vospitaniya // Teoretiko-metodologicheskie problemy sovremennogo vospitani;. [pod red. N.K. Sergeeva, N.M. Borytko]. – Volgograd: Peremena, 3-16 [in Russian].

6. Gomoyunov K.K. (2003) Krizis obrazovaniya v mire i odna iz ego prichin // Izvestiya MAI V, 104-112 [in Russian].

7. Serikov V.V. (1999) Obrazovanie i lichnost. Teoriya i praktika proektirovaniya pedagogicheskikh sistem – M.: Logos. [in Russian]. 8. Serebrennikov L.N. (2002) Kompleksnaya tekhnologicheskaya podgotovka shkolnikov: Monografiya. – Yaroslavl: Izd-vo YaGPU [in Russian].

9. Zhelezovskaya G.I. (2006) Kriterii kachestva usvoeniya ponyatiynykh znaniy // Problemy i perspektivy razvitiya nepreryvnogo professionalnogo obrazovaniya v epokhu sotsialnykh reform: Sb. nauch. tr. tretey Mezhdunarodnoy zaochnoy nauchno – metodicheskoy konferentsii v 2-kh ch. 4.1. Saratov: Izd-vo Nauchnaya kniga, 234-235 [in Russian].

10. Olneva A. B. (2007) Variativnyy podkhod k matematicheskomu obrazovaniyu v tekhnicheskom vuze. Astrakhan. Doctor's thesis. [in Russian].

11. Arnold V.I. (2001) «Zhestkie» i «myagkie» matematicheskie modeli. – MTsNMO. [in Russian].

Ковальчук Майя Борисівна – канд. пед. наук, доцент кафедри вищої математики, Вінницький національний технічний університет

Никипорець Світлана Степанівна – викладач кафедри іноземних мов, Вінницький національний технічний університет

Герасименко Надія Валеріївна – викладач кафедри іноземних мов, Вінницький національний технічний університет

Kovalchuk M. B. – Ph.D., Associate Professor of Mathematics, VNTU

Nykyporets S. S. – lecturer in foreign languages, VNTU, email: fotinia606@gmail.com

Herasymenko N.V. – lecturer in foreign languages, VNTU

УДК 378. 147

О. В. Гречановська

ДО ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТЕХНІЧНИХ ВНЗ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Розглядаються поняття інновацій в педагогіці та деякі проблеми впровадження інноваційних технологій в навчальний процес технічних вищих навчальних закладів. Наведено результати анкетування магістрів, як вони бачать викладачів під час викладання дисциплін (за класифікацією моделей спілкування В. Кан-Каліка та І. Юсупова).

Ключові слова: інновація, інноваційне навчання, інноваційні технології, моделі спілкування.

Abstract

The concept of innovations in pedagogy and some problems of introduction of innovative technologies in the educational process of technical higher educational institutions are considered. The results of the questionnaires of masters, as they see teachers during the teaching of disciplines (on the classification of communication models V. Kan-Kalik and I. Yusupov) are presented.

Keywords: innovation, innovation training, innovative technologies, models of communication.

Прогрес, в різних сферах діяльності людини, не стоїть осторонь від впровадження прогресивних ідей, інновацій в навчально-виховний процес вищих технічних навчальних закладів. Питання інновацій в педагогіці постійно хвилює, як теоретиків так і практиків. Доволі багато роздумів про впровадження інноваційних технологій у навчальний процес розглядається на міжнародних конференціях, конгресах, у працях науковців. Проблеми пошуку, створення і впровадження інноваційних технологій в навчальний процес розкривають праці таких вчених: Р. Абта, С. Біра, М. Бірштейн, В. Буркова, А. Вербицького, С. Гідровича, Л. Дудко, А. Дьоміна,І. Дичківської, Д. Д`юі, В. Загвязинського,В. Кілпатрика, М. Кларина, І. Носаченко, Д. Панькова, В. Петрук, Л. Романишиної, І. Сироєжина, Д. Форрестера, К. Хайнце, Н. Шапілової та ін..

Слово інновація запозичене з англійської мови (англ. innovation від лат. innovatio — оновлення, зміна) у «Словнику іншомовних термінів» (2000 р.) зазначене як: 1) Нововведення в галузі економіки, техніки тощо на основі досягнень науки і передового досвіду; 2) Нове явище в мові (мовознавстві) [1, с. 230.] та ін. Активно термін «інновація» став вживатися в 40-і роки XX ст., спочатку його використовували німецькі та австрійські науковці при аналізі соціально-економічних і технологічних процесів, пізніше поняття

«інновація» стало вживатися і в педагогічних дослідженнях, що означало все нове в системі освіти.

В. Загвязинський вважає, що нове у педагогіці – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які у таких поєднаннях ще не висувались або ще не використовувались, а й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивний початок, що дає змогу в ході зміни умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти [2, с. 57].

Нам імпонує думка І. Дичківської [3, с. 339.], про те, що інноваційне навчання зорієнтовано на динамічні зміни в навколишньому світі, навчальну діяльність, що ґрунтується на оригінальних методиках розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностях, високих соціально адаптаційних можливостей особистості. Також авторка пропонує розрізняти поняття «новація» («новий засіб») як певний засіб (нові ідеї, методи, методики, технології, програми тощо) та «інновації», яке ширше за змістом, оскільки означає процес, предметом якого є новації.

Розглядаючи праці закордонних дослідників, нам імпонує думка М. Кларіна, який виділяє два типи інновацій: *інновації-модернізації,* що модернізують навчальний процес, спрямовані на досягнення гарантованих результатів у межах його традиційної репродуктивної орієнтації; *інновації-трансформації,* що перетворюють традиційний навчальний процес, спрямовані на забезпечення його дослідницького характеру, організацію пошукової навчально-пізнавальної діяльності [4, с. 102].

На нашу думку – інноваційні технології навчання – це ефективні психолого-педагогічні методи, форми, засоби, які базуються на культурно-виховному аспекті, на традиційних досягненнях освіти, які залишаються ефективними, але трансформуються в залежності від часу, психологічних особливостей особистості та фаху закладу і впроваджуються в навчальний процес вищого технічного навчального закладу для набуття знань, розвитку умінь та навиків для роботи за фахом після закінчення навчання та повсякденному житті майбутнього інженера. Ми вважаємо, що запровадження інноваційних технологій не можливо зводити до якихось обмежень чи «інноваційних стереотипів», які можливо впроваджувати у вищих навчальних закладах за відповідною схемою. Потрібно зважати на фахову орієнтацію студентів (технічний, гуманітарний, медичний і т.п.), психологічні особливості віку та мотивацію в отриманні знань відповідної дисципліни.

Ми пропонуємо розглянути деякі проблеми впровадження інноваційних технологій для гуманітарних дисциплін у вищому технічному навчальному закладі і поміркувати – це є інновації чи профанації в освіті?

Популяризація інноваційних технологій навчання, на різних рівнях освіти, несе в собі сьогодні, на нашу думку, більш формальний аспект – на папері для звітності і, на жаль, насправді цікавий процес вирішення педагогічно-

психологічних проблем у формуванні молоді, переріс в «інноваційний стереотип», тобто, використання інноваційних технологій, які є досить популярними, навіть в тих випадках, де вони не дуже компонують з навчальним процесом і не є ефективними, адже викладачі не завжди замислюються над особливістю майбутнього фаху студента. Чи можна розглядати впровадження інновацій в навчальному процесі однаково в гуманітарному та технічному вищому навчальному закладі? Наприклад, якщо засвоєння знань в гуманітарному вищому навчальному закладі, де немає перенасичення технічними засобами та спеціальними дисциплінами з програмування можливе використання інформаційно-комунікативних технологій і це принесе позитивні результати, то для студентів, наприклад, які навчаються на факультеті інформаційних технологій, веб-дизайну, комп'ютерних систем – це не буде викликати особливого захоплення і сприймати дану дисципліну, вони будуть як і звичайне заняття з фахової дисципліни.

Також, однією з проблем, яка існує на сьогоднішній день у впровадженні інноваційних технологій – це мотивація студента до навчання, адже інноваційні технології повинні слугувати виникненню власного бажання студента до навчання, але не завжди викладачі здатні заохотити студента. Більшість викладачів спеціальних дисциплін в технічних ВНЗ є випускниками цього ж закладу і не володіють міцними знаннями з педагогіки, а саме створення та впровадження методичних розробок в навчальний процес, тому, намагаючись впровадити інноваційні технології ставлять перед собою та студентами не завжди зрозумілі та вірні цілі. Адже, не знаючи педагогічного підходу до впровадження інновацій під час занять, можна не лише не мотивувати студента до навчання, а навіть навпаки, знищити бажання до опанування матеріалу чи до дисципліни в цілому. Тому, в більшості випадків, основним підходом до збудження мотивації виступають не інновації, а примус до навчання за допомогою оцінок, вивчення студентом матеріалу на пам'ять і т.п.

У психолого-педагогічній літературі інноваційну педагогічну діяльність розглядають як багато компонентну і таку, що своїм характером, формою та результатами свідчить про здатність суб'єктів освітньої діяльності до генерації ідей, їх втілення, аналізу моніторингових даних і продукування нових педагогічних ідей, оприлюднення результатів, забезпечення умов для їх реалізації усистемі освіти [5, с. 33–34], але чи готові викладачі до такої інноваційної педагогічної діяльності і чи запроваджують вони її на практиці?

Для виявлення думки магістрів, як вони бачать викладачів під час викладання дисциплін, нами, на основі класифікації моделей спілкування за В. Кан-Каліком та І. Юсуповим було створено анкету (рис. 1.1.), в якій студентам пропонувалось позначити моделі спілкування, використання яких, частіше за все, зустрічалися їм під час навчання в університеті та

моделі спілкування перевагу яким вони віддали б у своїй професійній та педагогічній роботі.

Опитуванні уже були ознайомлені з основами педагогіки та психології і вони відчули себе уже і в ролі студента, і в ролі викладача. В опитуванні прийняли участь 87 респондентів. Ми отримали наступні результати: у роботі викладачів студентам зустрічали під час навчання переважно такі моделі: 28% – «Монблан» (диктаторська) модель, 26% – «Я сам» (авторитарна), 23% – «Гамлет» (гіперрефлексивна), 14% – «Друг» (активна взаємодія), 4% – «Тетерук»(гіпорефлексивний), 3% – «Локатор» (диференційована увага), 2% – інші класифікації моделей.

На запитання, що б хотіли використовувати студенти у своїй подальшій професійній та педагогічній роботі, ми отримали данні: «Друг» (активна взаємодія) – 46%, «Монблан» (диктатор) – 23%, 16% – «Я сам» (авторитарна), 15% – «Гамлет» (гіперрефлексивна).

№ П/п	Класифікації моделей спілкування (В. Кан-Калік та І. Юсупов)	Хочу використовувати в подальшій роботі	Найчастіше зустрічалися під час навчання в університет
1.	***«Монблан»*** (диктаторська) – педагог підноситься над студентами, як гірська вершина. Він відірваний від студентів, мало цікавиться їх інтересами, взаєминами з ними, його спілкування зводиться лише до інформування студентів, що зумовлює їх пасивність. Викладач перебільшує інформативну функцію слова.		
2.	***«Китайськастіна»*** (неконтактна) – за такого спілкуваннявикладачпостійнонаголошує на своїйперевазі над студентами, виявляє до них зневажливеставлення, переоцінює роль мовлення, особистого прикладу.		
3.	**«Локатор»** (диференційованої уваги) – у такому спілкуванні переважає вибірковість викладача в організації взаємовідносин зі студентами. Він зосереджує увагу на групі слабких або сильних студентів, що руйнує цілісну й безперервну систему спілкування, довільно поєднує діалог і монолог у спілкуванні.		
4.	***«Робот»*** (негнучкого реагування) – педагог цілеспрямовано і послідовно діє на підставі певної програми, незважаючи на обставини, що вимагають змін у спілкуванні. Монологічність він поєднує з навмисною і невмотивованою діалогічністю.		

5.	***«Я сам»*** (авторитарна) – викладач є головною дійовою особою, нерідко гальмує ініціативу студентів. Діалогічність за такої моделі спілкування зведена до мінімуму, застосовується лише як тактичний прийом.		
6.	***«Гамлет»*** (гіперрефлексивна) – дії викладача супроводжують сумніви, чи правильно його зрозуміють, чи адекватно відреагують на його зауваження тощо. Він перебільшує самопрезентаційну і чуттєву функції мовлення.		
7.	***«Друг»*** (активноївзаємодії) – ця модель може спричинити для викладача втрату ділового контакту в спілкуванні. Він адекватно використовує діалог, професійне і загальнолюдське мовлення.		
8.	***«Тетерук»*** (гіпорефлексивний) – під час взаємодії зі студентами викладач чує лише себе, не реагує на студента, не усвідомлює його переживань і потреб, перебільшує інформативну функцію мовлення.		

Рис. 1.1. Анкета за класифікацією моделей спілкування (В. Кан-Калік та І. Юсупов)

Отже, за результатами анонімного анкетування, виявлено, що під час навчання у технічному ВНЗ перевагу студенти віддали таким моделям спілкування, як «Монблан» (диктаторська модель спілкування) та «Я сам» (авторитарна). Використання даних моделей не спонукає до впровадження інноваційних технологій, адже відсутня взаємодія з студентами, педагог ставить себе в основу педагогічного процесу, здатен гальмувати ініціативу студентів і дані моделі схильні більш до примусу у навчанні ніж до пошуку інноваційних технологій, тому і не можуть слугувати взірцем для студентів, які, в майбутньому бажають вибрати викладацький шлях, і, не рідко, студенти беруть такий приклад і в подальшому також не впроваджують інновацій, і не тому, що не мають бажання, а тому, що не було прикладу під час навчання та мотивації для педагогічного удосконалення (головне подати матеріал). Але радує і те, що середній відсотокмаютьтакі моделі як «Гамлет» (гіперрефлексивна), яку, в основному використовують ще не досвідченні викладачі, які хвилюються за сприйняття матеріалу студентами та намагаються його подати як найкраще,шукають оптимальні шляхита зрозуміліші для студента, та «Друг» (активна взаємодія) – дана модель найкраще підходить

Отже, маємо відмітити, що впровадження інноваційних технологій не достатньо впроваджується у навчальний процес і не лише тому, що студенти не достатньо володіють знаннями, а, в першу чергу тому, що викладача не готові і не бажають впроваджувати інноваційні технології, що підтверджують результати анкетування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Словник іншомовних слів / Уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. — К. : Наук, думка, 2000. — 680 с

2. Загвязинский В. И. Теория обучения: Современная интерпретация: [Учеб. пос.] / Загвязинский В. И. – М.: Изд. центр «Академия», 2001.– 192 с.

3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.

4. Кларин М. В. Инновации в обучении: метафоры и модели: Анализзарубежногоопыта / М. В. Кларин. – М. : Наука, 1997. – 223 с.

5. Ващенко Л. М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: [монография] / Л. М. Ващенко. − К. : Видавниче об'єднання «Тираж», 2005. − 380 с.

Гречановська Олена Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, stellamondo05@gmail.com

Grechanovska Olena V. — candidate of pedagogical sciences, associate professor of the Department of Philosophy and Humanities, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsya, stellamondo05@gmail.com

УДК 377.6

О. Д. Ліщун

ПРОЦЕС СОЦІАЛІЗАЦІЇ У РОБОТІ СОЦІАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ГУРТКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Вінницький державний центр естетичного виховання учнів
професійно-технічних навчальних закладів

Анотація

В статті розкривається поняття соціалізації учнів професійно-технічних навчальних закладів, наведено проклади занять гуртків для учнів з найбільш затребуваних питань, з використанням інноваційних педагогічних технологій, що дає змогу актуалізувати їх потреби в особистісному та професійному зростанні.

Ключові слова: соціалізація, інноваційні технології навчання,соціально-реабілітаційні гуртки, гурткова робота.

Abstract

The article reveals the concept of the socialization of students of vocational schools, provides tutorials for classes for students with the most commonly asked questions, using innovative pedagogical technologies that allows them to update their needs for personal and professional growth.

Keywords: socialization, innovative technologies of education, social rehabilitation circles, circular work.

Сучасні умови виховання молоді вимагають значних якісних змін і левова частина відповідальності наразі має покладатися на самих молодих людей. Молодь має володіти потужною активністю та відповідально ставитися до свого майбутнього та до майбутнього держави. Саме підростаюче покоління здатне привернути увагу влади до нагальних актуальних проблем молоді та населення в цілому. Проте державі необхідно забезпечити комплекс необхідних умов для формування гармонійно розвиненої особистості, громадянина своєї країни. На сучасному етапі розбудови української держави, першочерговим завданням є спроможність вчасного реагування на інноваційний досвід інших країн. Дослідження процесів, що відбуваються в нашій державі показав, що така спроможність визначає суспільну ефективність.

З огляду на зазначене можна сказати: «Коли швидкість оволодіння новими знаннями перевищує темпи змін, результатом є прогрес,а в іншому разі – хаос» [3].

Про розкриття проблем успішної соціалізації молоді свої праці присвятили такі науковці, як І. Д. Бех, І. Д. Звєрєв, І. Г. Єрмаков, В. М. Мадзігон, А. Й. Капської, Л.Г. Коваль, О.Л. Кононко, Н.М. Лавриченко, Г. М. Лактіонова, В. В. Москаленко, Н. Г. Ничкало, В. М. Оржеховська, Т. Розак, Х. Кройц,

О.Я. Савченко, С.Я. Харченко, С.Р. Хлєбік, В.Т. Циба та є винятковою за своїм енциклопедичним характером видання під редакцією Д. Гослінга, де розкривається біля тридцяти проблем соціалізації. Цілком закономірно посилення уваги учених до осмислення, правильного формулювання і розв'язання педагогічних проблем, що безпосередньо стосуються соціального становлення дітей і молоді.

В широкому розумінні цього слова поняття соціалізація (лат. – socialis) означає розвиток людини як соціальної істоти, становлення її як особистості. По суті, соціалізація – це процес входження індивідів в суспільство через різні спільноти, колективи, групи завдяки засвоєнню норм, ідеалів, цінностей шляхом виховання та научіння. Соціалізація стосується процесів, завдяки яким люди навчаються жити сумісно і ефективно взаємодіяти один з одним, а також якостей, яких індивід набуває в цьому процесі [3].

Нам імпонує думка М. Пірен та А. Ясенової [4], що соціалізація учнівської молоді відбувається у виховному процесі, який становить собою спеціально організоване педагогічне середовище, збагачене соціальною реальністю. Виховний процес розглядається як цілісна система, що містить єдність цілей, технологій і результатів формування особистості, як соціокультурний педагогічний феномен, у якому немає єдиного руху до поставленої мети, а є складна сукупність різноманітних рухів, які розгортаються не тільки всередині процесу, але й поза ним - у широкому соціальному контексті. Це дає можливість використовувати у виховному процесі соціально-педагогічну імітацію як аналог реального соціуму. Імітування у виховному процесі реального життя з усіма його складностями і суперечностями дозволяє молоді оволодівати не сурогатними знаннями, а отримувати свій особистий суб'єктний досвід.

Навчально-виховний процес у гуртковій діяльності відкриває широкі можливості для виховного впливу на учнів. Цьому сприяють деякі особливості і риси гурткової роботи, що докорінно відрізняють заняття в гуртку від занять в кабінеті або лабораторії. З них найбільш важливими і значущими є такі:

- добровільність роботи;
- можливість задоволення інтересу і реалізації творчих здібностей учнів;
- значна доля самостійності і творчості у роботі гуртківців;
- гармонійне поєднання розумової та фізичної праці;
- практична спрямованість роботи членів гуртка і суспільна корисність їхньої праці;
- колективність праці;
- спільність інтересів членів гуртка;
- спільна робота гуртківців різних курсів;
- безпосередня участь учнів у створенні і поліпшенні умов їх навчання і праці в гуртках;
- вплив роботи у гуртку на становлення і вдосконалення професійної майстерності [2].

Враховуючи перераховані особливості гурткової роботи ми вважаємо, що робота в гуртках соціально-реабілітаційного спрямування, є самою ефективною для успішної соціалізації молоді та формування основ майбутньої стратегії життя людини. Найефективнішим у організації роботи цих гуртків соціально-реабілітаційного спрямування є добре продумані та сплановані заняття гуртка, з залученням до проведення окремих заходів учнів.

Керівник гуртка, який планує захід, виступає організатором, а до всієї підготовчої роботи залучає учнів. Із самих активних учнів створюється творча група, яка, під керівництвом педагога, працює над розробкою запропонованого заняття.

Звичайно, успіх заходу залежить від активності та креативності учасників творчої групи та від професіоналізму керівника гуртка, який постійно застосовує нові педагогічні технології, щоб підтримувати інтерес вихованців до занять та до творчої діяльності у гуртку. Окрім традиційних форм навчально-виховної роботи, практикуються так інноваційні заняття для особистісного зростання. Запрошуються фахівці державних установ та громадських організацій, які протягом години поглиблено ознайомлюють учнів з відповідною темою. Дані заняття є не тільки викладенням потрібного матеріалу. Це вміле поєднання теоретичного матеріалу з практичним застосування отриманої інформації. Учні активно включаються в процес і корегують заняття відповідно до найбільш актуальних для них питань.

У Вінницькому державному центрі естетичного виховання професійно-технічних навчальних закладів проводяться заняття для учнів з найбільш затребуваних питань, що дає змогу актуалізувати їх потреби в особистісному та професійному зростанні.

1. Заняття «Як відкрити власну справу?»

Мета: ознайомлення учнів з основними етапами започаткування власної справи, створення й розвиток культури підприємництва, визначення основних якостей та навичок успішного підприємця.

Опираючись на досвід Неживенко Алли Петрівни, кандидата економічних наук, голову громадської організації «Регіональний центр розвитку інноваційної освіти» ми намагалися сформувати в учнів професійно-технічних навчальних закладів активну життєву позицію, яка допоможе в соціалізації в майбутньому.

Під час виступу вона загострила особливу увагу на тому, з чого можна розпочати власну справу і як це зробити правильно. Наголосила на важливості мотивації для вдалого старту бізнес-ідеї. Також, з огляду на ситуацію в країні, проаналізувала сучасний ринок праці, який стає дедалі вимогливішим, а робочі місця є об’єктом конкуренції.

Наступним етапом заняття було практичне застосування отриманих знань. Бажаючі учні запропонували свої бізнес-ідеї та, разом з запрошеним фахівцем проаналізували ефективність реалізації кожного напряму.

Не дивлячись на те, що професійний заклад не здатен стимулювати учнів до відкриття власної справи, матеріал, викладений фахівцем, сприймався легко та викликав неабиякий позитивний резонанс серед вихованців гуртка.

Тому результативність заняття проявилась в тому, що під час підведення підсумків учні зробили висновки, що не кожній людині під силу організувати власну справу, але, якщо ти амбітний, хочеш стати незалежним та керувати своїм життям, оптимальним рішенням буде започаткування власного бізнесу. Також учні зрозуміли важливість та суть культури підприємництва, яка буде в подальшому сприяти соціалізації особистості, що має значний вплив на розвиток внутрішньої свободи та використання потенціалу, енергії, знань і креативності на користь економічного розвитку країни.

Професійний навчальний заклад – це освітній простір, де учням повинна надаватись можливість для повноцінного та всебічного розвитку, особистісного зростання. Для ефективності роботи з учнями, у виховну роботу впроваджуються інноваційні методи. Прикладом може слугувати заняття – прес-конференція.

2. Заняття - прес-конференція «Головні напрямки діяльності депутата міської ради».

Мета: розвиток молодих людей, яким цікава громадська й політична сфери самореалізації; підвищення рівня політичної освіти та залучення молоді до активної політичної діяльності.

На заняття було запрошено Кудіярова Вадима Ігоровича, депутата Вінницької міської ради 7-го скликання. Депутат висвітлив питання, які стосуються повсякденної роботи місцевих обранців під час виконання депутатських повноважень. Особливу увагу було приділено правовому статусу депутатів місцевих рад та посадових осіб органів місцевого самоврядування, регламентам місцевих рад, депутатським запитам, зверненням тощо. Корисним було дізнатися про можливості здійснення найбільш усвідомленого вибору депутата міської ради на етапі передвиборчої кампанії. Саме такий депутат має усі шанси забезпечити реальний вплив на життя у місцевій громаді та на достатньому рівні представляти інтереси виборців.

Наприкінці заняття запрошений гість запропонував увазі учнів окремі аспекти процесу висування кандидатів на місцевих виборах та озвучив алгоритм подачі документів, які необхідно надати особі до територіальної (окружної) виборчої комісії для реєстрації кандидатом у депутати.

Результативність такого заняття полягає в формуванні активної громадської позиції, ознайомленні з механізмами участі молоді у прийнятті суспільно важливих рішень.

Заняття дало змогу сформувати ефективну і результативну модель діяльності депутата, адже він реально спроможний вплинути на вирішення цілої низки питань і проблем молоді у багатьох сферах. Дана інформація також стане у пригоді тим молодим людям, які планують реалізувати себе у громадській і політичній діяльності, наприклад, взяти участь в учнівському

самоврядуванні. Подібні заняття сприяють покращенню процесу соціалізації молоді через самопізнання, самоствердження й особливо через самореалізацію.

3. *Заняття «Українське козацтво: минуле і сучасність»*

Мета: виховання поваги до українських захисників землі, до історичного минулого своєї держави, формування почуття патріотизму, толерантності, ідентифікації, національної свідомості та гордості за свою Батьківщину.

В основу заняття було покладено виступ представників Школи козацького гарту ім. Данила Нечая. Засновник школи, Бегас Руслан Анатолійович, ознайомив учнів з традицією святкування Дня Українського козацтва. Зауважив, що козацтво в Україні є важливим чинником консолідації суспільства та являється основою більшості соціальних процесів, а козаки-запорожці були й залишаються уособленням кращих людських якостей і виразником незламного національного духу, прикладом для наступних борців за незалежність України.

Керівник школи звернув увагу присутніх на специфіку Школи козацького гарту. Адже, на заняттях учні вивчають давнє козацьке бойове мистецтво, історію рідної землі, тренують фізичну та розумову силу, займаються фехтуванням та вільною боротьбою «В'яз».

Після теоретичної частини вихованці школи продемонстрували козацьке бойове мистецтво та провели посвяту в козаки та козачки для учасників гуртка.

Результативність: соціалізація учнів на основі культурно-істричного досвіду української спільноти, розуміння власної ідентифікації.

Таким чином, національне постає засобом включення особистості в суспільне буття і саме такі спрямування виховної системи дають змогу сформувати риси національного характеру, національний образ світу, ментальність, світогляд особистості, розуміння нею своєї ролі та місця у процесах державотворення [1]. Зауважимо, що вивчення національної культурної спадщини є основою формування власної національної ідентичності та зможе забезпечити збереження культурної самобутності нашого народу.

Важливим засобом соціалізації учнівської молоді є участь у *волонтерських заходах*. Головна мета залучення учнів до волонтерської діяльності – це формування моральної свідомості, ціннісних установок, толерантної поведінки, чуйності, людяності, терпимості і небайдужості. Саме ці якості є показником громадянської зрілості молодих людей.

Приємно відзначити, що на даний час волонтерська діяльність в нашій країні набула великого масштабу та існує в усіх своїх проявах. Зважаючи на ситуацію в країні, досить підвищився рівень мотивації в учнів ПТНЗ до здійснення доброчинної діяльності стосовно тих, хто її потребує. Наразі, учасники гуртка соціально-реабілітаційного спрямування неодноразово брали участь у благодійних проектах. Найчастіше активними учасниками заходів є

вихованці з відповідною особистісною спрямованістю, певною позитивною мотивацією та власною життєвою позицією, які прагнуть до постійного саморозвитку та успішної самореалізації себе, як соціальних індивідів. Їх активність сприяє залученню до волонтерської діяльності усіх учасників гуртка та є основою успішної реалізації запланованих благодійних проектів.

Слід зауважити, що під час планування участі в певних благодійних заходах враховуються можливості учнівського колективу та його ресурси.

Отже, з огляду на вище викладене, можна зробити висновок про те, що для успішної соціалізації учнів повинен здійснюватись комплексний цілеспрямований вплив на особистість у процесі її активної динамічної взаємодії із соціальними інституціями, спрямованої на фізичний, психічний, духовний, соціальний розвиток особистості. Особливу увагу звертати на роль гуртків соціально-реабілітаційного спрямування. Дана практика допоможе педагогу зробити гурток засобом виховання широкого профілю та забезпечити соціальне становлення молодих людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Авер'янова Н. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка / Н. Авер'янова. Серія: Українознавство. Випуск 11. – К., 2007. – С. 53–56. [Електоронний ресурс] http://ukrbulletin.univ.kiev.ua/Visnyk-11/Averjanova.html

2. Гуревич Р. С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних навчальних закладах : Монографія / Гуревич Р. С. – Вінниця: ТОВ «Планер», Вінниця, 2009. – С. 317.

3. Гаврилишин Б. До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: доп. Римському Клубові / Б. Гаврилишин; упоряд. В. Рубцов. – Вид. 3-тє, допов. – К. : Унів. Вид-во ПУЛЬСАРИ, 2009. – 248 с.

4. Марія Пірен, Анна Ясенова. Соціалізація молоді в українському суспільстві: стан, особливості становлення. [Електоронний ресурс] http://social-science.com.ua/article/658

Ліщун Олена Дмитрівна – методист вищої категорії, Вінницький державний центр естетичного виховання учнів професійно-технічних навчальних закладів, м. Вінниця, arnika557@meta.ua

Olena Dmitrievna Lyshchun – methodologist of the highest category of Vinnitsa State Center for Aesthetic Education of Vocational School Students, Vinnytsia, arnika557@meta.ua

УДК 32

Корнієнко В. О.
Пляцок М. С.

РОЗВИТОК ОСВІТИ В УКРАЇНІ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ВИМІР

Вінницький національний технічний університет

Анотація
В даній статті представлені основні проблеми розвитку освіти в Україні та можливі способи їх вирішення.
Ключові слова: освіта, якість освіти, державне регулювання освіти.

Abstract
This article presents the main problems of the development of education in Ukraine and the possible ways of their solution.
Keywords: education, quality of education, state regulation of education.

Освіта – основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями [1].

У сучасній Україні система освіти безперервно розвивається, і для неї характерне постійне відновлення й саморозвиток. XXI ст. – це час переходу до високотехнологічного інформаційного суспільства, у якому якість людського потенціалу, рівень освіченості і культури всього населення набувають вирішального значення для економічного і соціального поступу країни. Інтеграція і глобалізація соціальних, економічних і культурних процесів, які відбуваються у світі, перспективи розвитку української держави на найближчі два десятиліття вимагають глибокого оновлення системи освіти, зумовлюють її випереджувальний характер. [2]

Діяльність сучасної системи освіти України забезпечується цілою низкою освітніх нормативно-правових документів, серед яких основними є: Конституція України, Закон України «Про освіту», Закон України «Про загальну середню освіту», Закон України «Про мови в Українській РСР», Концепція середньої загальноосвітньої школи України, «Положення Міністерства освіти України «Про середній загальноосвітній навчально-виховний заклад», «Про експериментальний педагогічний майданчик» та ін. Цими актами визначено основні напрямки модернізації змісту, форм і методів навчання, виховання й управління закладами освіти. Крім цих

правових документів, важливими є Державна національна програма ―Освіта. Україна XXI століття‖, затверджена постановою Кабінету Міністрів України № 896 від 3 листопада 1993 р. та Національна доктрина розвитку освіти, затверджена Указом Президента України № 347 від 17 квітня 2002 р.

Міністерство освіти і науки України докладає багато зусиль щодо реформування освітньої галузі. Але все ще залишається багато проблем, які не можуть чекати. Тому, щоб українська вища освіта по-справжньому була ефективною, необхідне її оновлення з урахуванням актуальних світових тенденцій розвитку освіти у широкому соціально-економічному контексті.

Найбільш актуальними проблемами,які вимагають негайного вирішення є:

а) Проблема якості освіти.

Освіту на даний момент серйозно різниться за якістю. Значні відмінності залежать від соціальних факторів: у спеціалізованих школах з поглибленим вивченням окремих предметів воно вище, ніж у звичайних; у міських школах вище, ніж у сільських. Ці відмінності поглибилися у зв'язку з переходом країни до ринкових відносин. З'явилися елітні школи (ліцеї, гімназії). Наслідком даної проблеми є використання різних систем для визначення рівня інтелектуального розвитку або обдарованості.

б) Проблеми середньої і вищої школи. Співвідношення оволодіння професійними знаннями і загальногуманітарною культурою.

Ситуація в середній школі зараз така, що, зламавши стару систему середньої освіти і не створивши нову, суспільство потрапило в дуже скрутне становище. Відмова від діяльності дитячих громадських організацій, складне фінансове становище вчителів призвели до того, що освіта втратила майже всі орієнтири, не знайшовши нових. У цих умовах підростаюче покоління позбавлене стійких моральних ідеалів. Цей процес посилюється спробами комерціалізації школи, що аж ніяк не завжди супроводжується підвищенням якості навчання. Особливе місце в збагаченні інтелектуального потенціалу країни належить вищій школі. Проте зміни і в змісті, і в напрямках, і в структурі її діяльності відбуваються дуже повільно. Дані соціологічних досліджень свідчать, що студенти і педагоги високо оцінюють можливість творчості, ратують за збільшення частки самостійної роботи, вдосконалення форм іспитів, розширення їх участі в управлінні вузом, підтримують розвиток конкурсної системи атестації всіх кадрів. Разом з тим до середини 90-х років вища школа увійшла в жорстоку кризу, з якого далеко не всі вузи мають можливість з гідністю вибратися.

в) Формування моральних орієнтирів у молоді.

Система освіти ще погано формує високі духовні запити і естетичні смаки, стійкий імунітет до бездуховності, «масової культури». Роль суспільствознавчих дисциплін, літератури, уроків з мистецтва залишається незначною. Вивчення історичного минулого, правдиве висвітлення складних і суперечливих етапів вітчизняної історії слабко поєднуються із самостійним пошуком власних відповідей на питання, які висуває життя. Але безсумнівно,

що історична свідомість в поєднанні з національною самосвідомістю набуває вирішальну роль у цивільній поведінці молоді. Інформаційна революція спонукає до безперервного поповнення знань. Щоправда, вони не мають однорідної структури. Завжди є ядро – ті знання, що лягають в основу наук, і периферія, де йде процес накопичення та оновлення, який не знецінює основний капітал.

г) Зниження соціального статусу вчителя. Проблема державного фінансування

Удосконалення народної освіти немислимо без виміру тієї ситуації, в якій знаходиться вчителювання, значна частина педагогічного корпусу. Якщо дотримуватися формальних критеріїв - наявності спеціальної освіти, стажу роботи і т.п., то більшість педагогів відповідають своєму призначенню. Але якщо оцінювати їх діяльність по суті, треба визнати, що багато хто з них відстали від вимог часу.

Основна група педагогів – жінки, Хоча давно стало очевидним, що у вихованні хлопчиків, юнаків (та й дівчаток) школа відчуває гостру нестачу «чоловічого впливу». Хоча за останній час істотно підвищена зарплата вчителів, середні розміри заробітку у працівників народної освіти усе ще набагато нижчий, ніж у робітників та інженерно-технічних працівників промисловості і будівництва. Формування педагогічних кадрів пов’язано зі специфікою їхньої праці. Воно органічно не сприймає утиску їх прав та авторитету. Упорядкування режиму праці і відпочинку педагогів – теж необхідна передумова їх громадянського і професійного зростання. Поліпшення потребують житлово-побутові умови викладачів. Незважаючи на надані їм пільги, забезпечення їх житлом, медичною допомогою, новою літературою залишається відкритим питанням. Школа серйозно відстає у насиченості обладнанням, комп’ютерною технікою, матеріалами і тим самим ставить своїх вихованців в положення, коли вони не можуть виступати повноцінними учасниками змагання на інформаційному полі.

Фахівці вказують на значне розширення системи вищої освіти, що відбувалося в Україні з середини 1990–х років, маючи на увазі як збільшення самої кількості вищих навчальних закладів, так і стрімке зростання загальної кількості студентів і випускників ВНЗ. Близько 85 % випускників українських середніх шкіл відразу після закінчення школи вступають до ВНЗ. Водночас відзначається брак фахівців робітничих спеціальностей, зокрема, у металургійній, машинобудівній, хімічній промисловості та у будівельній галузі. Зазначений показник вступу випускників українських середніх шкіл до ВНЗ справді є дуже високим за світовими стандартами. Для порівняння: 2012 року у США до ВНЗ вступили близько 66 % випускників середніх шкіл [3]. Разом з тим, за іншим важливим показником розвитку системи вищої освіти, а саме за часткою осіб з вищою освітою, Україна не входить до числа беззастережних лідерів. За даними дослідження 2013 року серед країн ОЕСР (Організація міжнародного співробітництва та розвитку об’єднує 34 країни

світу, більшість з яких є країнами з високим доходом громадян та високим індексом розвитку людського потенціалу), до першої десятки країн світу з найвищою часткою осіб, що мають вищу освіту, належать Канада (51 %), Ізраїль (46 %), Японія (45 %), США (42 %), Нова Зеландія (41 %), Південна Корея (40 %), Великобританія (38 %), Фінляндія (38 %), Австралія (38 %), Ірландія (37%) [4].

За сумою показників часток осіб, що мають повну (22,7 %) та неповну вищу освіту (20,5 %) [5], можна стверджувати, що реальний відповідний показник для України становить близько 35 %, враховуючи, що до числа осіб з неповною вищою освітою віднесено також тих, хто повної вищої освіти не отримав чи не отримає її у майбутньому.

За міжнародним показником рівня залученості до вищої освіти (Gross Enrolment Ratio – відсоток осіб, що одержують вищу освіту, незалежно від їхнього віку, від загальної кількості осіб, які мають типовий для одержання вищої освіти вік) Україна посідає одне з чільних місць серед країн Центральної та Східної Європи (73 %).

Разом з тим, наша країна за показником залученості до вищої освіти відстає від таких країн, як Фінляндія (93 %), США (82 %), Швеція (79 %) та Норвегія (78 %), які також мають значно вищий рівень загального соціально-економічного розвитку [6].

В останні роки з посиланнями на різні зарубіжні інституції було оприлюднено низку рейтингових оцінок якості української вищої освіти у порівнянні з іншими країнами, згідно з якими Україна посідала місця від 70-го до 25-го в один і той самий період. Безперечно, методики оцінювання окремих країн і їх ранжування у різних дослідженнях можуть бути різними, однак такі великі відмінності у кінцевих результатах не можуть не викликати сумнівів. Очевидно, що по-справжньому об’єктивним безпосереднім критерієм якості вищої освіти тієї чи іншої країни є кількість студентів з інших країн, що навчаються у її вищих навчальних закладах. Проте у світовому масштабі академічна мобільність студентів, незважаючи на високі темпи зростання, досі залишається швидше винятком, ніж правилом: 2010 року лише 4,1 млн з понад 150 млн загальносвітової кількості студентів навчалося за межами своїх країн (менше 3 %). При цьому близько половини студентів, що навчаються за межами своїх країн, – це студенти з Китаю, Індії, Південної Кореї та інших країн Азії. Тобто вища освіта, на відміну від фінансових і товарних ринків, значно менше зазнає впливу глобалізації. Як і раніше, вища освіта залишається переважно національною й регіональною, і, таким чином, конкурентні рейтинги ВНЗ різних країн поки що мають доволі умовний характер. Безперечно, поточне становище може змінитися, однак, з огляду на масштаби та інерційність галузі, суттєві зміни навряд чи відбудуться упродовж найближчих років.

Потужним імпульсом удосконалення системи вищої освіти в Україні стане її входження до Зони європейської освіти. Пропозиції, які розглянуто і які

виконують у межах Болонського процесу , охоплюють шість ключових позицій:

1. Двоциклове навчання. Пропонується запровадити два цикли навчання: 1-й – до одержання першого академічного ступеня і 2-й – після його одержання. При цьому навчання у 1-му циклі має тривати не менше 3-х і не більше 4-х років. Навчання впродовж другого циклу передбачає здобуття ступеня магістра (через 1–2 роки навчання після одержання ступеня бакалавра) або докторського ступеня (за умови загальної тривалості навчання 7–8 років).

2. Кредитна система. Передбачає у всіх національних системах освіти систему обліку трудомісткості навчальної роботи в кредитах. За основу пропонується прийняти ECTS, зробивши її нагромаджувальною системою, здатною працювати в межах концепції «навчання впродовж усього життя».

3. Контроль якості освіти. Передбачається організація акредитаційних агентств, незалежних від національних урядів і міжнародних організацій. Оцінка ґрунтуватиметься не на тривалості або змісті навчання, а на тих знаннях, уміннях і навичках, що отримали випускники. Одночасно встановлять стандарти транснаціональної освіти.

4. Розширення мобільності. На основі виконання попередніх пунктів передбачається істотний розвиток мобільності студентів. Окрім того, ставиться питання про розширення мобільності викладацького складу для взаємного збагачення європейським досвідом. Передбачається зміна національних законодавчих актів у сфері працевлаштування іноземців.

5. Забезпечення працевлаштування випускників. Одним із важливих положень Болонського процесу є орієнтація вищих навчальних закладів на кінцевий результат: знання й уміння випускників повинні бути застосовані і практично використані на користь усієї Європи. Усі академічні ступені й інші кваліфікації мають бути затребувані європейським ринком праці, а професійне визнання кваліфікацій має бути спрощене. Для забезпечення визнання кваліфікацій планується повсюдне використання додатка до диплома, який рекомендований ЮНЕСКО.

6. Забезпечення привабливості європейської системи освіти. Одним із основних завдань, що має бути розв’язане в межах Болонського процесу, є залучення до Європи більшої кількості студентів з інших регіонів світу. Існує думка, що запровадження загальноєвропейської системи гарантії якості освіти, кредитної нагромаджувальної системи, легкодоступних кваліфікацій тощо сприятиме підвищенню інтересу європейських та інших громадян до вищої освіти.

7. Важливість соціального аспекту Болонського процесу.Необхідність збільшення конкурентоспроможності повинна відповідати меті покращення соціальних характеристик загальноєвропейського простору вищої освіти. Це передбачає зміцнення соціальних зв’язків і зменшення нерівності за статевими ознаками як на національному, так і на загальноєвропейському рівні.

8. Забезпечення тісніших зв'язків між вищою освітою та дослідними системами в кожній з країн-учасниць. Загальноєвропейський простір вищої освіти на цьому початковому етапі здобуває велику користь від спільної діяльності з європейським дослідним простором, цим самим зміцнюючи фундамент для Європи Знань.

Реалізація вище запропонованих пунктів підвищить ефективність наукової та міжнародної діяльності вищих навчальних закладів, забезпечить високий науково-технічний рівень досліджень та інновацій у сфері фундаментальних і прикладних робіт; розширить масштаби міжнародного співробітництва університетів в області науки та освіти [7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України Про освіту. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12

2. Освіта України в XXI столітті: проблеми та перспективи розвитку. – Режим доступу: http://ua.textreferat.com/referat-13090-1.html

3. College Enrollment and Work Activity of 2012 High School Graduates // US Bureau of Labor Statistics, April 17, 2013 [Electronic resource]. – Режим доступу: http://www.bls.gov/news.release/hsgec.nr0.htm

4. The Most Educated Countries in the World // Edu-Active.com, 21.09.2013 [Electronic resource]. – Режим доступу : http://www.edu-active.com/news/2013/sep/21/most-educated-countries-wg2orld.html

5. Рівень освіти населення у відповідних вікових групах // Ukrstat.org – публікація документів Державної Служби Статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2010/gdn/sdh/dod_06.htm

6. Молодь України: від освіти до праці / [Оксамитна С., Виноградов О., Малиш Л., Марценюк Т.; за ред. С. Оксамитної]. – К. : ВПЦ НаУКМА, 2010. – С. 18.

7. Напрями вдосконалення вищої освіти і Болонський процес. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/70127/pedagogika/napryami_vdoskonalennya_vischoyi_osviti_bolonskiy_protses

Пляцок Марина Сергіївна — студентка групи Б-16мс, факультет будівництва теплоенергетики та газопостачання, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: b16ms.plyatsok@gmail.com

Науковий керівник: ***Корнієнко Валерій Олександрович*** — кандидат історичних наук, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри суспільно-політичних наук, академік Української Академії політичних наук. Вінницький національний технічний університет, Вінниця. e-mail: valkorney@gmail.com

Plyatsok Marina – student of the group B-16ms, faculty of heat and power engineering and gas supply, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: b16ms.plyatsok@gmail.com

Supervisor: ***Kornienko Valeriy Aleksandrovich*** – candidate of historical sciences, doctor of political sciences, professor, head of the department of social and political sciences, academician of the Ukrainian Academy of Political Sciences. Vinnitsa National Technical University, Vinnytsia. e-mail: valkorney@gmail.com

УДК 378

О. В. Шестопал
Н. А. Насонова
В. О. Сенченко

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В РЕФОРМУВАННІ ОСВІТИ ТА ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УКРАЇНІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Дана робота присвячена дослідженню ролі держави в реформуванні освіти та вивченні іноземних мов в Україні, велика увага приділяється прогнозуванню ризиків для здійснення реформ на всіх рівнях. Особлива увага приділяється практичній стороні реалізації реформ в освіті.

Ключові слова: держава, реформи, освіта, сучасний стан, ризики, державна, політика, іноземна мова.

Abstract

This paper is devoted to the research of the role of the state in the reform of education and to studying foreign language s in Ukraine .Great attention is paid to forecasting risks for implementing reforms at all levels especially to the practice of the implementation of reforms in education.

Keywords: state, reform, education, risks, politics, foreign language.

Вступ

Глобалізація та інтернаціоналізація всіх процесів у суспільстві, розвиток міжнародної співпраці актуалізували необхідність розв'язання проблем освітньої сфери в Україні. Вимоги, які ставляться суспільством та особистістю до результатів освіти, визначили необхідність кардинальних змін у змісті освіти, у педагогічних технологіях, реформуванні всієї системи освіти в Україні в цілому. Державою зроблені дуже важливі кроки в цьому напрямку.

Після прийняття нового Закону України «Про освіту» [1] є велика надія в суспільстві, що результатами прийняття цього закону буде створення системи освіти нового покоління реально динамічної, ефективної системи.

Основна риса нової української освіти є її а орієнтація на нове навчання, основним компонентом стає новий зміст освіти, в Україні навчатимуть за компетентнісним підходом згідно з рекомендаціями Європейського парламенту та Ради Європи.

На державному рівні проведена грандіозна робота з підготовки реформ в освіті на основі наукових теоретичних, практичних досліджень, впровадження досвіду інших країн, а також на основі наукового прогнозування результатів та ризиків цієї реформи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, практики викладання показує, що українська освіта знаходиться в стані реформ з самого початку отримання незалежності Україною, але спроби реформування національної системи освіти в Україні не мали очікуваних результатів у зв'язку з тим, що вони пройшли формально, про що свідчить сам факт необхідності прийняття нового Закону України «Про освіту».

Політика держави щодо реформ в освіті та пропозицій вироблення практичних рекомендацій з реалізації завдань, пов'язаних з реформуванням освіти, інтеграцією національної системи освіти у європейський освітній і науковий простори знайшла своє відображення в таких документах як Закон України «Про освіту» [1], «Біла книга національної системи освіти України» [2], «Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» [3], «Національна рамка кваліфікацій» [4], Закон України «Про вищу освіту» [5], «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [6] та ін..

Головний ризик для нової освітньої реформи – це знов можлива формалізація реформ. Щоб реформа, яка необхідна суспільству та освітянам, справді пройшла якісно, а не формально, необхідно дослідити причини формалізації попередніх реформ, зробити все можливе, щоб попередити їх, уникнути, або мінімізувати.

Результати дослідження

В теорії та практиці освіти накопичено значний потенціал, науковий і прикладний , який може стати основою для вдосконалення підходів до здійснення ефективної державної політики з питань освіти, але, як доводить практика, загрози реформам, які дійсно правильні та необхідні, таяться саме в деталях реалізації реформ, саме вони ведуть до формалізації необхідних суспільству та освітянам реформ .

В українську освіту прийшло багато нових термінів та понять, таких як «кредит», «компетентність», «компетенція», «результати навчання», «прогнозування» та ін., але за знайомими українцям словами стоїть абсолютно новий зміст. Якщо на теоретичному рівні є повне розуміння, що означають ці терміни, то на практичному рівні виникає багато питань стосовно їх реалізації, це має місце на рівні викладача, на інших рівні навчальних закладів і на рівні держави. Є багато прикладів, які підтверджують цей висновок.

Ключовими поняттями в Законі України «Про освіту» являються «компетентність» та «компетентнісний» підхід, де «компетентність» розглядається як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, проводити професійну або подальшу навчальну діяльність» [7]. Впровадженню цього підходу приділяється дуже велика увага, особливо мовній компетентності, спілкуванню державною (і рідною, у разі відмінності) мовою, спілкуванню

іноземними мовами, вмінню вчитися впродовж життя, визначаються вимоги та надаються рекомендації по реалізаціє цих вимог усім учасникам навчального процесу всіх рівнів. Виконана величезна робота по вивченню досвіду інших країн, зроблено глибоке дослідження проблем та наукове прогнозування ризиків, і як результат, в Законі України «Про освіту» з'явилися таки поняття як «свобода вибору» здобувачем освіти траєкторії навчання та пізнання, визначена важлива роль викладача, яка особливо впливає на навчання здобувачів освіти з точки зору надання їм «інструментарію пізнання» та створенню умов для підвищення їх мотивації до навчання, більш того, передбачено і матеріальне стимулювання, заохочення викладачів до роботи в руслі реформ та підвищення якості навчання.

Підвищення якості навчання, отримання високих результатів передбачає не тільки іншу побудову навчального процесу, використання інформаційних технологій, комп'ютеризації, заохочення викладачів та здобувачів, а й контроль та боротьбу з корупцією і хабарництвом за доброчесність в освіті.

На перший погляд здається, що зроблено та передбачено все для створення якісної національної системи освіти в Україні, яка може забезпечити всебічний розвиток людини, зробити його конкурентоздатним на ринку праці, але загрози, як свідчить практика, знаходяться саме в деталях, які можуть спотворити любу позитивну ідею.

Дуже велике значення для реформування національної системи освіти в Україні належить державі, тому, що багато змін повинно бути закріплено на законодавчому рівні та відповідати міжнародним стандартам, вони не можуть автономно вирішуватися на рівні навчального закладу або викладача, до того ж масштаб реформ дуже великий.

Одна з таких проблем в освіті, яка вирішується на державному рівні – це проблема оцінювання, критеріїв оцінювання, сертифікації знань здобувачів освіти.

З введенням незалежного оцінювання виникає проблема чітких критеріїв оцінювання (зрозумілих не тільки викладачам, а й всім здобувачам освіти), відбору матеріалу, тематики, які тестуються.

Досвід, який було отримано під час роботи з іноземцями в рамках міжнародних конференцій , коли фахівцем Британської Ради саме з сертифікації знань було запропоновано фахівцям зі всієї України оцінити усний опис претендента на сертифікат (в запису) дуже складної для розуміння картинки, довів, що в Україні ще треба багато що змінювати у системі оцінювання та з точки зору критеріїв оцінювання Всі викладачі оцінили відповідь претендента на «відмінно», беручи до уваги, що відповідь була на високому рівні з точки зору граматичної грамотності, лексики, вживання ідіоматичних виразів, логічної побудови висловлювання та складності розуміння самої картинки. Дуже великим здивуванням для всіх

було почути виставлену «задовільну» оцінку, де 50% процентів балів було за логіку висловлення.

В багатьох країнах дуже велика увага приділяється цьому питанню. Як висловлювати думки, писати твір вивчається і в середній, і у вищій школі. У вищій школі цей предмет називається Academic Writing (в перекладі з англійської означає «академічне письмо»), але можна зустріти і такий предмет як Composition («твір»). Що стосується ситуації написання твору в України, більшість керується тільки трьома критеріями, які відомі усім десятиріччями – три головних частини, логічний розвиток висловлювання, приклади. В інших країнах написано дуже багато книг, як писати твір, розглядаються в деталях різні види творів, так як скрізь вимагається обґрунтування різного роду у письмовому вигляді (при прийнятті на роботу, участі в тендерах та різних програмах, конкурсах, при подачі заяв на отримання стипендій, тощо). Українські фахівці також повинні бути конкурентоздатні у цьому питанні, бо іноді, навіть не їх фаховість, а саме їх вміння презентувати себе, або свої ідеї у письмовому вигляді являються вирішальними. Дуже часто критерії за якими робиться відбір на основі письмових робіт відрізняється від того, як це бачать українські студенти та фахівці.

Сама слабка ланка у реформах – це реалізація такої компетенції як «вміння вчитися». Про це багато говорилося в усі часи не тільки на теоретичному рівні , а й на практичному у вигляді рекомендацій. Все здавалося таким зрозумілим, що і новий акцент у цьому понятті як «вміння вчитися впродовж життя», який прийшов в Украйну з Болонським процесом, не визивав непорозумінь. І знову позиція держави у цьому питанні має вирішальне значення. В реформах багато передбачено шляхів досягнення цієї компетенції. Акцентується увага на нових методах та методиках навчання, інформаційних комунікаційних та педагогічних технологіях у навчанні. Вже зараз викладачі готові рапортувати про їх успішне використання у навчальному процесі, але дуже часто можна почути що раніше викладали краще за допомогою крейди та звичайної дошки ніж зараз вчать за допомогою віртуальної, і ми не можемо заперечувати цей факт, бо в ньому є доля правди. Така позиція розглядається частіше просто як небажання працювати по новому, але суть проблеми глибше. Треба підкресли, що проблема не стільки у використанні самих технологій, скільки в доцільності їх використання, якості, а головне – як вони впливають на розумову діяльність тих, хто навчається.

Навчання пов’язано з розумовою діяльністю, з мислення, спроможністю мислити самостійно. При формуванні самостійного мислення актуальною стає проблема керування розумовою діяльністю та вміння поєднувати знання у систему, що означає володіння структурою творчого мислення, що вимагає більш високих вимог до навчання.

Більшість фахівців збігаються до однієї думки, що навчальний процес є ефективним, якщо він побудований як цілісна сукупність циклів пізнання на основі структурно-ієрархічного впорядкування.

«Вміння вчитися» особливо важливе для вивчення іноземних мов. Основи іноземної мови можна вивчити за досить короткий час, але вивчення лексичного матеріалу та удосконалення усіх навичок має місце все життя. Дослідження доводять, що здійснення студентами самостійної навчальної діяльності спирається на певний рівень розвитку теоретичного мислення (перш за все дії аналізу, узагальнення та ієрархічного упорядкування матеріалу, якій вивчається).

Знання можна вважати надбанням студента тільки за умови, що він приклав для їх здобуття свої розумові і практичні зусилля , що вимагає збільшення відповідальності за своє навчання, за вибір своєї траєкторії навчання та пізнання. Як показала практика вивчення іноземної мови, найскладніша ситуація складається з найкращими та найгіршими студентами, які звикли працювати за принципом «трьох з» (зазубрив, здав, забув), хоча причини такої роботи протилежні. Найгірші за результатів навчання студенти частіше мають зневіру в свої сили, або абсолютну відсутність мотивації до навчання, так як вони прийшли в навчальний заклад не за знаннями, а за дипломом про вишу освіту, тому не бачать себе у професії, а й також це студенти, які мають пропуски занять – такі студенти вважають зубріння найлегшим шляхом отримання результатів навчання. Особливо складна ситуація з відмінникам, які йдуть тим же неефективним шляхом зубріння, який потребує великих затрат часу, тільки вже заради іншої мети – отримання найкращих результатів. Маючи позитивний шкільний досвід, який забезпечував їм високі оцінки, вони категорично не бажають змінювати щось у своєї роботі в університеті, не бажаючи розуміти, що це хибний шлях, який потребує великих затрат часу і не сприяє переходу вивченого матеріалу у довготривалу пам’ять та отриманню результатів навчання. Безперечно, викладач може і не пояснювати роль завдання з методичної точки зору, наприклад, таких як написання планів, надання назв параграфам у тексті, тощо, студенти успішно виконують таку роботу, але розглядають її як звичайну практику мови, не розуміючи її стратегічного значення для навчання, для покращення запам’ятовування, систематизації матеріалу, моделювання пізнавальної діяльності, створення бази для прогнозування своїх майбутніх винаходів.

Кожен викладач створює умови для розвитку вміння вчитися відповідно до його предмету, але найскладнішим для викладача є саме передача «інструментарію пізнання» студенту, пояснення як з ним працювати, це вимагає і окремого часу для цього, крім того, немає потреби кожному викладачеві робити це окремо, коли це необхідно зробити централізовано на високому науковому рівні з урахуванням сучасних тенденцій на основі інтеграційного підходу та досліджень у психології, логіці, філософії,

дидактиці та інших галузях, які пов'язані з роботою головного мозку. Необхідне введення у вищих навчальних закладах окремої теоретичної дисципліни, присвяченої набуттю такої компетенції як «вміння вчитися». В тому то і проблема, що студенти, вивчаючи розділи про мислення, пам'ять та інше у різних науках, не вміють узагальнювати матеріал, створювати систему знань, вони не вміють створювати систему знань окремої дисципліни, то тим більше вони не можуть створити систему знань більш високого ієрархічного рівня.

Пізнавальна діяльності студентів перш за все полягає в роботі над інформацією, тому дуже гостро стоїть питання організації інформації, її засвоєння, закріплення в сховищах пам'яті і використовування на практиці. Ще Аристотель зробив спробу у своїй знаменитій силогістиці з'ясувати виникнення нових знань шляхом побудови алгоритму логічних висновків. В донауковій психології умовою нового знання довгий час вважалися такі операції мислення як – дедукція та – індукція. Цілісна картина вирішення цієї проблеми на сучасному етапі складається завдяки понятійному механізму різних наук, в основі знаходиться теорія інформації, яка заснована на кодуванні і декодуванні інформації, передачі сигналу. Ця теорія почалася з теорії радіосигналів Клода Шеннона [8].

Розробляючи «розумні машини», штучний інтелект, інженери поклали в основу цих машин роботу людського мозку. Відомий факт, що комп'ютер - це модель роботи мозку. На даний момент ситуація є протилежною: розуміння комп'ютерних технологій, створення алгоритмів, програмування допомагає зрозуміти пізнавальний процес, визначити основні закони моделювання пізнавальних процесів.

У зв'язку з появою теорії інформаційного дизайну [9], (нового напряму на стику наук, але яке встигло заявити про себе як про самостійну дисципліну) стало можливим по-новому подивитися на організацію навчального процесу, моделювання пізнавальної діяльності, роботу по вивченню іноземних мов на основі структуризації матеріалу засобами дистанційного навчання.

Дистанційне навчання як комп'ютерна технологія теж засновано на принципах структуризації, ієрархічності, блокових моделей, кластерної системи презентації інформації, тобто ідентичних процесів головного мозку, які реалізуються у дистанційному навчанні за допомогою можливостей гіпертексту, web-дизайну, комп'ютерної графіки, анімації тощо.

Розвиток комп'ютерних технологій в освіті несе з собою і велику кількість проблем для освітян. З вимогами використання передових технологій у навчанні ще не прийшло чітке розуміння впливу цих технологій на розумову діяльність здобувачів освіти та розуміння, що, зі зменшенням аудиторних годин роботи викладача, переносом обсягів роботи на самостійну роботу здобувачів освіти, роль та навантаження викладача набагато збільшується, а не зменшується, і якщо не врахувати цей факт на державному рівні, є

великі ризики, що нові реформи можуть піти курсом формалізації. Для викладачів не проблема йти в ногу з реформами, використовувати комп'ютерні технології, створювати ресурсну базу навчання, використовувати нові форми спілкування зі студентами, тощо. Проблема в якості цієї роботи та її впливу на навчання здобувачів освіти, а така робота потребує величезних затрат часу. Можна швидко штампувати» дистанційні курси, які по суті являються електронною версією паперового посібника з елементами дистанційного навчання,але створення дійсно якісного дистанційного посібника потребує багато часу на його створення. Навіть просто надати посилання студентам означає, що викладач сам спочатку повинен опрацювати матеріал, оцінити його, відібрати найкраще, щоб зекономити час та забезпечити ефективну роботу здобувачів освіти.

Якщо ми хочемо створити якісну систему освіти в Україні, де здобувачі освіти будуть отримувати якісні знання, треба створити умови не тільки для здобувачів освіти, а й всі умови для якісної роботи викладачів вищої освіти та вчителів шкіл. Викладач повинен працювати творчо, з натхненням, у спокійній психологічній обстановці, але в умовах своєї незахищеності, постійних загроз скорочення, конкурсів, рейтингування він змушений перш за все працювати на показники, а не віддаватися творчості.

Майбутнє освіти багатьма асоціюється з передовими технологіями та з високим рівнем викладання. Це основний аргумент в державній політиці на користь укрупнення шкіл та вирішення проблем сільських шкіл. Але власний досвід авторів дослідження змушує зробити інші акценти у державній політиці будування нової освіти на основі аналізу практики традиційної школи, яка існувала десятиліття та століття тому.

Необхідно підкреслити важливість для майбутнього освіти вирішення проблеми вивченням філософії та її ролі в освіті людини. Філософія завжди вважалася «наукою наук». Філософські закони являються загальнонауковими законами, по яким розвивається всесвіт та всі науки. Найважливіші відкриття, винаходи, шедеври мистецтва були зроблені людьми, які були філософами, або захоплювалися філософією, або просто добре знали філософію і дію філософських законі, вони були багатогранні і частіше за все вони домагалися успіхів у різних галузях науки, техніки та мистецтва.

У двадцятому столітті було повне розуміння важливості знання філософії, особливо для тих, хто збирався займатися наукою, її вивчення було обов'язковим у всіх вищих навчальних закладах. Філософія, а також іноземні мови були в трійці обов'язкових предметів, які екзаменувалися при вступі в аспірантуру.

У двадцять першому столітті, коли людство стоїть на порозі нових великих відкриттів і переходу на нову сходинку свого існування просто вражає факт, що багато хто (навіть з тих , хто успішно здавав іспит з філософії у вищих навчальних закладах) не знають основних філософських законів, за якими розвивається всесвіт, і тим більше, мало хто розуміє практичну

важливість філософії в повсякденному житті. Всюди в суспільстві оперують такими поняттями як «інтеграційний підхід», «інтеграція наук», але мало хто може побачити або зрозуміти зв'язок, наприклад, між геніальним відкриттям в генетиці (відкриттям коду ДНК) і дослідженнями в мовознавстві, у фізиці та інших науках – можна продовжувати нескінченно ланцюжок прикладів, але що їх об'єднує, так це дія філософських загальнонаукових законів і використання понятійних механізмів різних наук.

З наданням автономії и свобод навчальним закладам існують дуже великі ризики для навчання цієї дисципліни особливо у технічних вищих навчальних закладах, є ризик переходу гуманітарних наук в статус факультативних, їх вилучення зі списку предметів вивчення, або надання такої кількості годин на вивчення дисципліни, що можна буде говорити просто про формальний підхід до вирішення проблеми.

Така ж доля може спіткати у вищих технічних навчальних закладах таку гуманітарну дисципліну як іноземна мова. Але студенти у вищих навчальних закладах вивчають не просто іноземну мову, а іншу дисципліну ніж у школі – іноземну мову за професійним спрямуванням. В умовах світової співпраці вивчення цієї дисципліни набуває особливого значення, тому дуже важливо, щоб статус вивчення філософії та іноземних мов у вищих навчальних закладах (і особливо в технічних) був під контролем держави. Інша справа, що зміст сучасних посібників з філософії, а відповідно і програм навчання потребує змін. Аналіз змісту посібників з філософії доводять наявність зміни акцентів у викладанні філософії в сторону вивчення історії філософії та інших тем, ніж основ філософії. В деяких посібниках не вдалось навіть знайти визначення основних законів філософії.

Історія філософії дуже цікава і потрібна, але першочерговим повинно бути вивчення основних понять, законів філософії, а вивчення історії філософії та інші тем повинно вивчатися вже залежно від загальної кількості годин, відведених на навчання дисципліни.

Висновки

В Україні зроблено та передбачено все для створення якісної національної системи освіти, але треба передбачати загрози, які можуть виглядати незначними на перший погляд, але які можуть спотворити любу позитивну ідею. Роль держави у цих реформах надзвичайна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. «Про освіту»/ Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2017. – № 38–39.

2. Біла книга національної системи освіти України / Академія педагогічних наук України; за ред. В. Г. Кременя. – К., 2009. – 186 с.

3. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України [авт. : В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, М. І. Бурда та ін.]; за заг. ред. В. Г. Кременя. – К.: Пед. думка, 2011. – 304 с.

4. Національна рамка кваліфікацій // Постанова КМ України від 23 листопада 2011 р. № 1341. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua

5. Закон України «Про вищу освіту» / Відомості Верховної Ради (ВВР.). – 2014. – № 37. – 38. – Ст. 2004 (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 76-VIII від 28.12.2014).

6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013

7. Про освіту // Відомості Верховної Ради (ВВР.). – 2017. – № 38–39. – Р. 1, Ст. 1, п. 15. 8. Вікіпедія /https://uk.wikipedia.org/wiki/Європейська система трансферу оцінок .

9. Вікіпедія /https://uk.wikipedia.org/wiki/Кредит.

10. Шеннон К. Работы по теории информации и кибернетики / Шеннон К. – М. : Изд. иностр. лит., 1963. – 830 с.

11. Information Design /ed. by Robert Jakobson , forwarded by Richard Saul Wurman. – MIT Press,1999. – 373 pp.

Шестопал Ольга Володимирівна — канд. техн. наук, старший викладач кафедри іноземних мов, Вінницький національний технічний університет

Насонова Наталія Анатоліївна — старший викладач кафедри іноземних мов, Вінницький національний технічний університет

Сенченко Вікторія Олександрівна — викладач кафедри іноземних мов, Вінницький національний технічний університет

Shestopal Olga V. **—** PHD, Senior Lecturer of the Department of Foreign Languages, Vinnytsya National Technical University, Vinnytsia

Nasonova Natalia A. **—** Senior Lecturer of the Department of Foreign Languages, Vinnytsia NationalTechnical University, Vinnytsia

Senchenko Victoria O. **—** a teacher of the Department of Foreign Languages, Vinnytsia National Technical

Мережне наукове видання

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
«Наукові проблеми державотворення України»

7-8 листопада 2017 року

Збірник матеріалів

Матеріали подаються в авторській редакції

Підписано до видання 06. 11. 2018 р.
Гарнітура Times New Roman. Обсяг 3,24 Мб.

Видавець та виготовлювач
Вінницький національний технічний університет,
інформаційний редакційно-видавничий центр.

ВНТУ, ГНК, к. 114.
Хмельницьке шосе, 95,
м. Вінниця, 21021.
Тел. (0432) 59-85-32, 59-81-59,
press.vntu.edu.ua,
E-mail: kivc.vntu@gmail.com.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.